

EDU CONFERENCES

CONFERENCE BOOK

ICSHSR
4. ULUSLARARASI
INSAN VE TOPLUM BİLİMLERİ
KONGRESİ
14 - 16 NISAN 2023
DUBAI

Yüzyüze ve Online

www.educonferences.org

Assoc. Prof. Dr. Dini Yuniarti
Universitas Ahmad Dahlan

**ICSHRS 4th INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY
AND SOCIAL SCIENCES**
April 14 - 16, 2023 - Dubai

ISBN: 978-625-6393-52-3

ACADEMY GLOBAL PUBLISHING HOUSE

ICSHSR 4TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND
SOCIAL SCIENCES
APRIL 14 - 16, 2023
DUBAI

CONGRESS ORGANIZING BOARD

Head of Conference: Prof. Dr. Naile Bilgili

Head of Organizing Board: Assis. Prof. Dr. Gültekin Gürçay

Prof. Dr. Ali Bilgili

Prof. Dr. Başak Hanedan

Prof. Dr. Hülya Çiçek

Prof. Dr. Həcər Hüseynova

Assoc. Prof. Dr. Nazilə Abdullazadə

Assoc. Prof. Dr. Elif Akpınar Külekçi

Assoc. Prof. Dr. Yeganə Qəhrəmanova

Assoc. Prof. Dr. Dini Yuniarti

Assoc. Prof. Ivaylo Staykov

Dr. Mehdi Meskini Heydarlou

Aynurə Əliyeva

Amaneh Manafidizaji

Edited By

ASSOC. PROF. IVAYLO STAYKOV

All rights of this book belong to Academy Global Publishing House

Without permission can't be duplicate or copied.

Authors of chapters are responsible both ethically and juridically.

Academy Global–2023 ©

Issued: 10.05.2023

ISBN: 978-625-6393-52-3

CONFERENCE ID

ICSHSR 4TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES

DATE – PLACE

APRIL 14 - 16, 2023
DUBAI

ORGANIZATION

Academy Global Conferences & Journals

EVALUATION PROCESS

All applications have undergone a double-blind peer review process.

PARTICIPATING COUNTRIES

Turkey – Azerbaijan - North Macedonia - East Malaysia.- LV – Canada – India – Iran -
China - United Kingdom – Nigeria – Algeria - South Africa – Colombia - Czech
Republic – Bangkok – Prague – Finland – Australia - Kazakhstan – France – Croatia –
Egypt – Pakistan – Bulgaria

PRESENTATION

Oral presentation

PERCENTAGE OF PRESENTATION

45% from Turkey and 55% from other Countries

LANGUAGES

Turkish, English, Russian, Persian, Arabic

Scientific & Review Committee

- Dr. Gulmira ABDİRASULOVA – Kazakhstan
Prof. Dr. Yunir ABDRAHIMOV – Russia
Doç. Dr. Nazilə Abdullazadə - Azerbaijan
Dr. Omid AFGHAN - Afghanistan
Prof. Dr. Burcu Semin AKEL - Turkiye
Prof. Dr. Ali BİLGİLİ - Turkiye
Prof. Dr. Naile BİLGİLİ - Turkiye
Prof. Dr. Başak HANEDAN - Turkiye
Prof. Dr. Asım KART - Turkiye
Dr. Öğretim Üyesi Büşra YARANOĞLU - Turkiye
Dr. Öğretim Üyesi İsmail Hakkı TEKİNER - Turkiye
Doç. Dr. Şeyma ÇALIŞKAN ÇAVDAR - Turkiye
Dr. Maha Hamdan ALANAZİ - Saudi Arabia
Aynurə Əliyeva - Azerbaijan
Dr. Dzhakipbek Altaevich ALTAYEV - Kazakhstan
Doç. Dr. Abdulsemet AYDIN – Turkiye
Doç. Dr. Nurhan AYDIN - Turkiye
Doç. Dr. Mehmet Fırat BARAN - Turkiye
Dr. Amina Salihi BAYERO – Nigeria
Prof. Dr. Ali BILGILI - Turkiye
Dr. Baurcan BOTAKARAEV - Kazakhstan
Doç. Dr. Seher DİRİCAN - Turkiye
Dr. Ahmad Sharif FAKHEER - Jordania
Doç. Dr. Abbas GHAFFARI – Iran
Dr. Gültekin GÜRÇAY - Turkiye
Dr. Ahmet GÜMÜŞ - Turkiye
Prof. Dr. Gulzar İBRAGİMOVA - Azerbaijan
Doç. Dr. Dilorom HAMROEVA - Ozbekstan
Dr. Dody HARTANTO - Indonesia
Dr. Cihandar HASANHANOĞLU – Turkiye
Dr. Mehdi Meskini HEYDALOU – Iran
Prof. Dr. Həcər Hüseynova - Azerbaijan
Dr. Bazarhan İMANGALİYEVA - Kazakhstan
Dr. Keles Nurmaşulı JAYLIBAY - Kazakhstan
Dr. Mamatkuli JURAYEV – Ozbekistan
Dr. Kalemkas KALIBAEVA – Kazakhstan
Dr. Bouaraour KAMEL – Algeria
Prof. Dr. Hülya Çiçek KANBUR - Turkiye
Doç. Dr. Tüba KARAHİSAR - Turkiye
Doç. Dr. Mehmet KAYA – Turkiye
Doç. Dr., İradə Kərimova - Azerbaijan
Prof. Dr. Emine KOCA – Turkiye
Prof. Dr. Fatma KOÇ - Turkiye

Doç. Dr. F. Gül KOÇSOY - Türkiye
Prof Dr. Bülent KURTİŞOĞLU - Türkiye
Doç Dr. Elif AKPINAR KÜLEKÇİ – Türkiye
Prof. Dr. Natalia LATYGINA - Ukraina
Sonali MALHOTRA - India
Dr. Alia R. MASALİMOVA - Kazakhstan
Prof. Muntazir MEHDI - Pakistan
Dr. Amanbay MOLDİBAEV - Kazakhstan
Doç. Dr. Yaprak I. OZDEMİR - Türkiye
Assist. Prof. K. R. PADMA – India
Doç. Dr. Sevinc Sadıqova - Azerbaijan
Doç. Dr. Yeliz ÇAKIR SAHİLLİ - Türkiye
Dr. Ayslu B. SARSEKENOVA - Kazakhstan
Doç. Dr. Işık SEZEN - Türkiye
Doç. Dr. Könül Səmədova - Azerbaijan
Bhumika SHARMA - India
Prof. Dr. Sibel SİLİCİ - Türkiye
Dr. Gulşat ŞUGAYEVA – Kazakhstan
Prof. Dr. Dwi SULISWORO – Indonesia
Assoc. prof. Ivaylo STAYKOV, Bulgaria
Doç. Dr. Mine GÖZÜBÜYÜK TAMER - Türkiye
Doç. Dr. Yeliz KINDAP TEPE - Türkiye
Dr. K.A. TLEUBERGENOVA - Kazakhstan
Dr. Cholpon TOKTOSUNOVA – Kirgizia
Dr. Hoang Anh TUAN - Vietnam
Dr. Botagul TURGUNBAEVA - Kazakhstan
Dr. Dinarakhan TURSUNALİEVA - Kirgizia
Doç. Dr. Ali Korkut ULUDAĞ - Türkiye
Prof. Dr. Raihan YUSOPH -Philippines
Prof.Dr. Akbar VALADBİGİ - Iran
Dr. Yang ZİTONG - China

ICHEAS 4TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON HEALTH, ENGINEERING AND APPLIED SCIENCES
ICSHSR 4TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON HUMANITY AND SOCIAL SCIENCES
4TH INTERNATIONAL ART MODERN EXHIBITION
APRIL 14 - 16, 2023
DUBAI

CONGRESS PROGRAM
Online Presentation

Join Zoom Meeting

<https://us02web.zoom.us/j/83673277392?pwd=dIRCdkVPTTIZejEzUVJQREhaWm15QT09>

Meeting ID: 836 7327 7392

Passcode: 14160423

Join Zoom Meeting

IMPORTANT, PLEASE READ CAREFULLY

- To be able to make a meeting online, login via <https://zoom.us/join> site, enter ID instead of “Meeting ID or Personal Link Name” and solidify the session.
- The Zoom application is free and no need to create an account.
- The Zoom application can be used without registration.
- The application works on tablets, phones and PCs.
- Speakers must be connected to the session **10 minutes before** the presentation time.
- All congress participants can connect live and listen to all sessions.
- During the session, your camera should be turned on **at least %70** of session period
- Moderator is responsible for the presentation and scientific discussion (question-answer) section of the session.

TECHNICAL INFORMATION

- Make sure your computer has a microphone and is working.
- You should be able to use screen sharing feature in Zoom.
- Attendance certificates will be sent to you as pdf at the end of the congress.
- Moderator is responsible for the presentation and scientific discussion (question-answer) section of the session.
- Before you login to Zoom please indicate your name surname and hall number,

exp. H-..., S- ... NAME SURNAME

15.04. 2023

10: 00 – 12:00 Time zone in Turkey (GMT+3)

Meeting ID: 836 7327 7392

Passcode: 14160423

HALL:1 SESSION: 1

MODERATOR: Prof.Dr. Sezen BOZYİĞİT

Chems Eddine BOUKHEDIMI	Effect of Age on the newness of solar kit prices in Algeria
Chenyang Liu Cuixia Li	The Effect of Digital Technology on Carbon Efficiency of Dairy Farms in China
Suchismita Ghoshal,	TOWARDS A CRITICAL EXPLANATION OF DIGITAL HUMANITIES HAVING IN DEPTH OUTLOOK FOR ITS CULTURE, ASPECTS, VALUES AND CHALLENGES
Syed Shadab Ali Gillani, Dr Monisa Qadiri	UNDERSTANDING THE ROLE OF SOCIAL MEDIA PR IN TOURISM: A CASE STUDY OF J&K TOURISM
Prof.Dr. Sezen BOZYİĞİT	KADIN TÜKETİCİLERİ KONU ALAN TEZLERİN İÇERİK ANALİZİ YÖNTEMİYLE İNCELENMESİ
Prof. Dr. Sezen BOZYİĞİT	TÜKETİCİ KİBRİNİN LÜKS TÜKETİM ÜZERİNDEKİ ETKİSİ
Albina Chingiz HASHİMOVA	THE ROLE OF MEDICAL INSURANCE AND EVALUATION MECHANISMS IN THE HEALTH SECTOR OF AZERBAIJAN
Dr. Engin ÜNGÜREN Murathan TUNCER Doç. Dr. Ömer AKGÜN TEKİN	The Effect of Herd Behavior and Risk Aversion on Restaurant Preferences and the Role of Online Reviews
Arş. Gör. Dr. ALİ ÇEVİK Öğr. Gör. Dr. BAHADIR BAYARSLAN	EXAMINATION OF RETRO MARKETING TRENDS OF FOOTBALL TEAMS IN THE TURKISH FOOTBALL SUPER LEAGUE: THE CASE OF BJK, FB, GS, TS

15.04. 2023

10: 00 – 12:00 Time zone in Turkey (GMT+3)

Meeting ID: 836 7327 7392

Passcode: 14160423

HALL:2 SESSION: 1

MODERATOR: Dr. Öğretim Üyesi Mehmet Alperen AVCI

Behnam Kiani Kalejahi	Brain Tumor Area Segmentation of MRI Images using GAN
Behnam Kiani Kalejahi	Brain Tumor Area Segmentation of MRI Images: Review Paper
Uzm. Dr. Hamide Betül Gerik Çelebi	FBN1 GENİNDE NADİR BİR VARYANTA SAHİP OLGU: MOLEKÜLER TANI ALGORİTMASI
Asst. Prof. Emine SARMAN Prof. Dr. Inanc OZGEN	INVESTIGATION OF THE EFFECTS OF SOME CRATAEGUS SPECIES OF ROSACEAE FAMILY ON THE HEART
Öğr. Gör. Dr.,ARZU USLU Doç. Dr.,SELDA ARSLAN	ORAL ANTİKOAGÜLAN TEDAVİ YÖNETİMİ İÇİN HEMŞİRELİK ÖZ YETERLİLİĞİ ÖLÇEĞİ'NİN TÜRKÇEYE UYARLAMA ÇALIŞMASI: GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK
Asist. Prof. Dr. Suat TUNCAY Asist. Prof. Dr. Abdullah SARMAN	DETERMINATION OF STUDENT NURSES' EMPATHIC TENDENCIES TOWARDS CHILDREN AND THEIR ATTITUDES TOWARDS REFUGEE CHILDREN: A COMPARATIVE STUDY
Dr. Öğretim Üyesi Mehmet Alperen AVCI	SAMSUN ÜNİVERSİTESİ SAMSUN EĞİTİM VE ARAŞTIRMA HASTANESİ GENEL CERRAHİ KLİNİĞİNDEKİ ACİL İNKARSERE İNGUİNAL HERNİ DENEYİMLERİMİZ
Assistant Professor, ASLI OKAN OFLAMAZ Associate Professor, ZÜLEYHA DOĞANYİĞİT Associate Professor, SEHER YILMAZ	NEUROPLASTIN, TRAF6, GLUA1, GABA(A) RECEPTOR, AND PMCA EXPRESSIONS IN CORTEX, HIPPOCAMPUS, AND BRAIN STEM IN EXPERIMENTAL EPILEPSY MODEL
Doç. Dr. Özlem Coşkun Dr. Öğr. Üyesi Buket Güngör	THE IMPORTANCE OF BIOMARKERS IN DRUG-INDUCED NEPHROTOXICITY

15.04. 2023

10: 00 – 12:00 Time zone in Turkey (GMT+3)

Meeting ID: 836 7327 7392

Passcode: 14160423

HALL: 3 SESSION: 1

MODERATOR: Dr. Öğr. Üyesi Göksel ULAY

Dr. Öğr. Üyesi Göksel ULAY Doç. Dr. Ümit AYATA	Effects of outdoor conditions on color and glossiness values of Anatolian Chestnut (<i>Castanea sativa</i> Mill.) wood
Dr. Öğr. Üyesi Göksel ULAY Doç. Dr. Ümit AYATA	Investigation of color parameters in sipo (<i>Entandrophragma utile</i>) wood treated with indoor cleaning chemical using different application methods
Dr. BURAK ÖZ	WORK EXPERIENCES OF AFGHANS WORKING in CONSTRUCTION WORKS and THEIR PERCEPTIONS
Enes AVCI Dr. Öğr. Üyesi Muhammet Gökhan ALTUN	BETONUN ÇÖKME VE BASINÇ DAYANIMININ MAKİNE ÖĞRENMESİ MODELLERİ KULLANILARAK TAHMİN EDİLMESİ
Dr. Öğr. Üyesi, Okan YELER Öğr. Gör., Nergiz ÜZEL GUNİNİ	SENTINEL-1A RADAR GÖRÜNTÜ SETİ İLE C BAND DESTEKLİ INTERFEROMETRİ UYGULAMASI: KAYSERİ EVRENSEL KİŞ SPORLARI MERKEZİ ÖRNEĞİ
Arş.Gör.Kübra KÜLLAHCİ Prof.Dr.Abdüsselam ATUNKAYNAK	INTEGRATING WAVELET DECOMPOSITION AND STACKING ENSEMBLE LEARNING FOR ACCURATE DAILY RAINFALL FORECASTING
Mutlu Bektaş Canan Şişman Korkmaz Alper Terciyanlı	Elektrik Dağıtım Şebekesinde Meydana Gelecek Kesintilerin Uygun Anahtar Simülasyonu ile Tedarik Sürekliliği İyileştirmesi ve Uygulaması
Doç. Dr. Erkan ARI Prof. Dr. Veysel YILMAZ	The effect of the covid 19 epidemic and environmental and economic benefit perceptions for vehicles on e-scooter usage behaviors
Doç. Dr. Erkan ARI Prof. Dr. Veysel YILMAZ	The Effect of Social Media on Organic Food Purchasing Intention: A Structural Model Proposal
Sedat GOLGİYAZ	ChatGPT in Computer Software Education

15.04. 2023

10: 00 – 12:00 Time zone in Turkey (GMT+3)

Meeting ID: 836 7327 7392

Passcode: 14160423

HALL: 4 SESSION: 1

MODERATOR: Assoc. Prof. Qafarova Pərvin Muhəməd qızı

Ulviyya Aslanova	SUPPORT OF SPIRULINA IN STRESS APPLIED RATS EFFECT ON HEMATOLOGICAL PARAMETERS
Balaxanova Kumru Vasif kızı	MYCOLOGICAL ASSESSMENT OF THE ECOLOGICAL STATUS OF DIFFERENT ENVIRONMENTS IN THE URBAN ENVIRONMENT
Dosent Abdullayeva Təranə Qeys qızı Əliyeva Həlimə Xanəli qızı	“STEAM-BASED LEARNING” AS A WAY TO DEVELOP STUDENTS’ RESEARCH SKILLS
Assoc. Prof. Qafarova Pərvin Muhəməd qızı	THE ROLE OF BIOETHICAL BEHAVIORS IN GROWING A HEALTHY GENERATION
Məmmədova Günel Əlimövsum qızı	PSYCHOLOGICAL DEVELOPMENT AND CONTENT OF CREATIVE THINKING IN STUDENTS

15.04.2023

10: 00 – 12:00 Time zone in Turkey (GMT+3)

Meeting ID: 836 7327 7392

Passcode: 14160423

HALL: 5 SESSION: 1

MODERATOR: Assoc. Prof. PINAR MERT CUCE

Eylem Cagrican GOK Ozgul KELES	ELECTROCHEMICAL DETERMINATION OF HYDROGEN PEROXIDE WITH SILVER NANOPARTICLE DOPED BIOCOMPOSITE
Assoc. Prof. ERDEM CUCE Assoc. Prof. PINAR MERT CUCE Res. Assis. TAMER GUCLU	RENEWABLE ENERGY APPLICATIONS OF THERMOELECTRIC GENERATORS
Assoc. Prof. ERDEM CUCE Assoc. Prof. PINAR MERT CUCE Res. Assis. TAMER GUCLU	THERMOELECTRIC GENERATORS; MATERIAL, DESIGN AND MODELLING
Mr, Harun SEN Assoc. Prof. Dr., Erdem CUCE Assoc. Prof. Dr., Pinar Mert CUCE	NUMERICAL ANALYSIS OF THE EFFECT OF ADDING PARALLEL GROOVES ON FIN PERFORMANCE IN RECTANGULAR FIN DESIGN
Mr, Harun SEN Assoc. Prof. Dr., Erdem CUCE Assoc. Prof. Dr., Pinar Mert CUCE	NUMERICAL ANALYSIS OF THE EFFECT OF GROOVE GEOMETRY ON FIN PERFORMANCE IN RECTANGULAR BLADE DESIGN

15.04. 2023

10: 30 – 12:30 Time zone in Turkey (GMT+3)

Meeting ID: 836 7327 7392

Passcode: 14160423

HALL:6 SESSION: 1	MODERATOR: Assoc. Prof. Dr. Sanjeev Kumar
Muhammad Yasir Wadood Fatemeh Babaeian	A COMPACT VIA-LESS ULTRA-WIDEBAND MICROSTRIP FILTER BY UTILIZING OPEN-CIRCUIT QUARTER WAVELENGTH STUBS
Muhammad Irfan Aziz Thomas Owens Uzair Khaleeq Uz Zaman	RECEIVED SIGNAL STRENGTH INDICATOR BASED LOCALIZATION OF BLUETOOTH DEVICES USING TRILATERATION: AN IMPROVED METHOD FOR THE VISUALLY IMPAIRED PEOPLE
Mohamed Sanad Noha Hassan	12X12 MIMO TERMINAL ANTENNAS COVERING THE WHOLE LTE AND WIFI SPECTRUM
Sanjeev Kumar	DEVELOPMENT OF MAINTENANCE SCHEDULE AND ROOT CAUSE ANALYSIS BASED ON COMPUTERIZED MAINTENANCE MANAGEMENT SYSTEM FOR A FERTILIZER PLANT
Noureddine Seddari Mohamed Belaoued Salah Bougueroua	AGENT/GROUP/ROLE ORGANIZATIONAL MODEL TO SIMULATE AN INDUSTRIAL CONTROL SYSTEM
Nader A. Al Theeb Zaid Abu Manneh Ibrahim Al-Qadi	OPTIMIZING LOGISTICS FOR COURIER ORGANIZATIONS WITH CONSIDERATIONS OF CONGESTIONS AND PICKUPS: A COURIER DELIVERY SYSTEM IN AMMAN AS CASE STUDY
Manish Gupta	REVISED TECHNOLOGY ACCEPTANCE MODEL FRAMEWORK FOR M-COMMERCE ADOPTION
Rusyaizila Ramli Nasriah Zakaria Putra Sumari	PRIVACY ISSUES IN PERVASIVE HEALTHCARE MONITORING SYSTEM: A REVIEW
S.S.Mohanavalli Sheila Anand	SECURITY ARCHITECTURE FOR AT-HOME MEDICAL CARE USING SENSOR NETWORK
Salama Meghriche Amer Draa Mohammed Boulemden	ON THE ANALYSIS OF A COMPOUND NEURAL NETWORK FOR DETECTING ATRIO VENTRICULAR HEART BLOCK (AVB) IN AN ECG SIGNAL

15.04. 2023

10: 30 – 12:30 Time zone in Turkey (GMT+3)

Meeting ID: 836 7327 7392

Passcode: 14160423

HALL:7 SESSION: 1

MODERATOR: Prof. Dr. Goran Popovic

AHMAD HASHIM MOHD SANI MADON	Objectivity, Reliability and Validity of the 90° Push-Ups Test Protocol Among Male and Female Students of Sports Science Program
DIKE H. OGBUAGU ETSEDE J. ORITSEMATOSAN	Inductions of CaC2 on Sperm Morphology and Viability of the Albino Mice (Mus musculus)
AMR A. FOUAD HAMED A. ALWADAANI IYAD JRESAT	Protective Effect of Thymoquinone against Nephrotoxicity Induced by Cadmium in Rats
LEBARI B. GBOELOH	Occurrence of Adult Taenia saginata in Cattle Slaughtered in Major Abattoirs in Port Harcourt Metropolis, Nigeria
TUN MYAT AUNG NI NI HLA	A Study of General Attacks on Elliptic Curve Discrete Logarithm Problem over Prime Field and Binary Field
HIBA BASIM ALWAN KU RUHANA KU-MAHAMUD	Integrated ACOR/IACOMV-R-SVM Algorithm
GORAN DJUKANOVIC GORAN POPOVIC	Solar-Inducted Cluster Head Relocation Algorithm
MANISH JAIN, DINESH GOPALANI	Automated Java Testing: JUnit versus AspectJ
TSUNEYUKI NAMEKATA YOKO NAMEKATA	Effect of Modification and Expansion on Emergence of Cooperation in Demographic Multi-Level Donor-Recipient Game
RAJAA FILALI MOHAMED BOUHDADI	Modeling and Analyzing the WAP Class 2 Wireless Transaction Protocol Using Event-B

15.04. 2023

10: 30 – 12:30 Time zone in Turkey (GMT+3)

Meeting ID: 836 7327 7392

Passcode: 14160423

HALL:8 SESSION:1

MODERATOR: Prof. Dr. Yen Chung-Ruey

**Yahia I. Mohamed
Ahmed I. Marzouk
Mohamed A. Yacout**

Isolation And Identification Of Diacylglycerol Acyltransferase Type- 2 (Gat2) Genes From Three Egyptian Olive Cultivars

**Nguyen Minh Tuan
Yen Chung-Ruey**

Effect Of Various Pollen Sources To Ability Fruit Set And Quality In 'Long Red B'
Wax Apple

**Jafar Khan Kasi
Ajab Khan Kasi
Muzamil Bokhari**

Electrochemical Performance Of Carbon Nanotube Based Supercapacitor

**Mohd Sidek Ahmad
Zanon Mohd Noor
Zaidah Zainal Ariffin**

Isolation And Identification Fibrinolytic Protease Endophytic Fungi From Hibiscus Leaves In Shah Alam

**Shweta Kumari
Parmjit S. Panesar
Manab B. Bera**

Statistical Modeling For Permeabilization Of A Novel Yeast Isolate For B-Galactosidase Activity Using Organic Solvents

Ali Mohamadi Sani

Inhibitory Effect Of Helichrysum Arenarium Essential Oil On The Growth Of Food Contaminated Microorganisms

**Mouna Mallem,
Majid Thdjane**

Influence Of The Field Type (Mountain And Plain) On The Cupric Status Of Lambs

15.04. 2023

10: 30 – 12:30 Time zone in Turkey (GMT+3)

Meeting ID: 836 7327 7392

Passcode: 14160423

HALL:9 SESSION: 1

MODERATOR: Prof. Dr. Elena Chernyshkova

Yasmin Binti Othman Mydin Mohd. Fadzillah Abdul Razak	Cognitive Behaviour Therapy To Treat Social Anxiety Disorder: A Psychology Case
Helmi Adly Mohd Noor Faaizah Shahbodin Nam Che Pee	Serious Game For Autism Children: Review Of Literature
M. Bambulyaka	The Implicit Methods For The Study Of Tolerance
Ana Pauna	Expert Witness Testimony In The Battered Woman Syndrome
Subramaniam Chandran	How Does Psychoanalysis Help In Reconstructing Political Thought? An Exercise Of Interpretation
Abbas Moshref Razavi Rodina Ahmad	Aligning Is Development With Users- Work Habits
Masoud Saeedi Shirin Rahimi Kazerooni Vahid Parvaresh	How Valid Are Our Language Test Interpretations? A Demonstrative Example
Nadeem Akhtar Shan Bo	Cultural Anxiety And Its Impact On Students- Life: A Case Study Of International Students In Wuhan University
Yasmin Binti Othman Mydin Mohd. Fadzillah Abdul Razak	Cognitive Behaviour Therapy To Treat Social Anxiety Disorder: A Psychology Case
Helmi Adly Mohd Noor Faaizah Shahbodin Nam Che Pee	Serious Game For Autism Children: Review Of Literature

15.04. 2023

10: 30 – 12:30 Time zone in Turkey (GMT+3)

Meeting ID: 836 7327 7392

Passcode: 14160423

HALL:10 SESSION: 1

MODERATOR: Emad Javadzadeh

Ibrahim Abdel Gadir Malik Dafalla Siddig Dafalla Abdelazim Ibrahim	Rock Slope Stabilization And Protection For Roads And Multi-Storey Structures In Jabal Omar, Saudi Arabia
Iorgos Hadjichristou	Hybrid Living: Emerging Out Of The Crises And Divisions
Ramin Javadzadeh Emad Javadzadeh	Locating Critical Failure Surface In Rock Slope Stability With Hybrid Model Based On Artificial Immune System And Cellular Learning Automata (Cla-Ais)
Ahmed T. Farid Muhammed Rizwan	Prediction Of In Situ Permeability For Limestone Rock Using Rock Quality Designation Index
Reza Ziaie Moayed Hamidreza Rahmani	Effect Of Nano-Sio2 Solution On The Strength Characteristics Of Kaolinite
Irfan Ahmad Tahir Siddiqui Rashid Ahmad Khan Tahir Munir Butt	Root Growth Of Morus Alba As Affected By Size Of Cuttings And Polythene Low Tunnel
Beate Niemann Fabian Pramel	Renewed Urban Waterfront: Spatial Conditions Of A Contemporary Urban Space Typology

15.04. 2023

10: 30 – 12:30 Time zone in Turkey (GMT+3)

Meeting ID: 836 7327 7392

Passcode: 14160423

HALL:11 SESSION: 1

MODERATOR: AGATA KOWALSKA

PARCHAMI A. FATAHIAN DEHKORDI RF	SEX DIFFERENCES IN THYROID GLAND STRUCTURE OF RABBITS
ISMAIL I. ABO GHANEMA KADRY M. SADEK	OLIVE LEAVES EXTRACT RESTORED THE ANTIOXIDANT PERTURBATIONS IN RED BLOOD CELLS HEMOLYSATE IN STREPTOZOTOCIN INDUCED DIABETIC RATS
AHMAD KHALESIZADEH ALIREZA VAKILI MOHSEN DANESH MESGARAN REZA VALIZADEH	THE EFFECTS OF GARLIC OIL (ALLIUM SATIVA), TURMERIC POWDER (CURCUMA LONGA LINN) AND MONENSIN ON TOTAL APPARENT DIGESTIBILITY OF NUTRIENTS IN BALOOCHI LAMBS
AGATA KOWALSKA RADOSŁAW K. KOWALSKI ZDZISŁAW ZAKĘŚ	THE EFFECT OF SELECTIVE CYCLOOXYGENASE (COX) INHIBITORS ON JAPANESE MEDAKA (ORYZIAS LATIPES) REPRODUCTION PARAMETERS
ALI NOURI EMAMZADEH	THE RELATIONSHIP BETWEEN EXCRETA VISCOSITY AND TMEN IN SBM
E. RAMARAJ, A. PADMAPRIYA	PRAGATI NODE POPULARITY (PNP) APPROACH TO IDENTIFY CONGESTION HOT SPOTS IN MPLS
S. ASADZADEH VOSTAKOLAEI	EFFECT OF L-ARGININE ON NEUROMUSCULAR TRANSMISSION OF THE CHICK BIVENTER CERVICIS MUSCLE

15.04. 2023

14: 00 – 16:00 Time zone in Turkey (GMT+3)

Meeting ID: 836 7327 7392

Passcode: 14160423

HALL: 1 SESSION: 2

MODERATOR: . Assoc. Prof. Dr., NİLAY ERDEM AYYILDIZ

Sashka Jovanovska, PhD
Marija Tashkoska, M.A

DEDICATED TO CREATION OF DICTIONARIES

Assoc. Prof. Dr., NİLAY ERDEM AYYILDIZ

REVISITING “BEAUTY AND THE BEAST” IN ANGELA CARTER AND EMMA DONOGHUE’S PARODIES

Doktora Öğrencisi Cengiz AĞLAR
Doç. Dr. Aysel ARSLAN
Doktora Öğrencisi Ahmet Furkan ŞAHBAZ

LİSE ÖĞRENCİLERİNİN İNGİLİZCE DERSİNE YÖNELİK TUTUMLARI

Doktora Öğrencisi Ahmet Furkan ŞAHBAZ
Doç. Dr. Aysel ARSLAN
Doktora Öğrencisi Cengiz AĞLAR

LİSE ÖĞRENCİLERİNİN İNGİLİZCE DİL BECERİLERİNE YÖNELİK ÖZ-YETERLİKLERİ

Prof. Dr. Oğuzhan SEVİM
Öğr. Gör. Ali UZUN

TÜRKÇEYİ YABANCI DİL OLARAK ÖĞRENENLERİN TÜRKÇEYE MARUZİYET İLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİ

Prof. Dr. Oğuzhan SEVİM
Öğr. Gör. Ali UZUN

FARKLI YÖNTEM VE TEKNİKLERİN DENENDİĞİ YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİ KONULU LİSANSÜSTÜ ÇALIŞMALARDAKİ EĞİLİMLER

15.04. 2023

14: 00 – 16:00 Time zone in Turkey (GMT+3)

Meeting ID: 836 7327 7392

Passcode: 14160423

HALL: 2 SESSION: 2

MODERATOR: . Prof. Dr. M. Kayhan KURTULDU

DOÇ. DR. KÜBRA BAYSAL

POEMS OF THE HEART AND SOUL: “ELEGY V”, “THE BLOSSOM” AND “SONG, SWEETEST LOVE” BY JOHN DONNE

Prof. Dr. M. Kayhan KURTULDU
Fatih ÖZCAN

PİYANO EĞİTİMİNDE HIZ DEĞİŞİMLERİNİN ANLAMLANDIRMAYA DAYALI HİKÂYELER İLE ÖĞRETİLMESİ

Prof. Dr. M. Kayhan KURTULDU
Eda Asya AKSU

PİYANODA PLANLI ÖRGÜTLEME STRATEJİSİ VE YENİ ESER ÖĞRENMEDE ETKİSİ

Assoc. Prof. Şiruyə Azədəliyeva

THE ROLE OF HAYDER ALIYEV IN THE DEVELOPMENT OF EDUCATION IN AZERBAIJAN

YL. Öğrencisi AYSUN BOZTEKİN
TAYINLAMAK

CAI GUO QIANG’A AİT “SESSİZCE” ADLI ESERİN GÖSTERGEBİLİMSEL ÇÖZÜMLEMESİ

Öğr. Gör., DERYA AYDIN
Doç. Dr., GÜLSÜM SONGÜL ERCAN

PRAGMATIC FUNCTIONS OF CLAUSAL REPETITIONS IN TURKISH DAILY SPOKEN DISCOURSE

15.04.2023

14: 00 – 16:00 Time zone in Turkey (GMT+3)

Meeting ID: 836 7327 7392

Passcode: 14160423

HALL: 3

SESSION: 2

MODERATOR: Prof. Dr. SERTİF DEMİR

Prof. Dr. SERTİF DEMİR	REASONS WHY THE WAR BETWEEN RUSSIAN AND UKRAINE WILL NOT END SOON
Prof. Dr. SERTİF DEMİR	Environmentalism In Turkey
Doç.Dr. Taner BİLGİN Mücahit KAYABAŞI	CLOSING TURK OCAGI AND LIQUIDATION OF THE GOODS OF BİLECİK TURK OCAGI
Prof. Dr. İhsan ÇAPCIOĞLU Aygün ALİYEVA	INTERNATIONAL REFLECTIONS OF SOCIAL ASSISTANCE AND SOLIDARITY CULTURE: THE EXAMPLE OF AZERBAIJAN AND TURKEY
Mehmet ALTUNTAŞ	USİNG ARTİFİCİAL İNTELLİGENCE İN VİSUAL DEİGN
Rıdvan KARAHAN	EVRENSEL BİR GÖRSEL İLETİŞİM ARACI OLARAK PİKTOGRAMLARIN GÜNLÜK HAYATI DÜZENLEMEDEKİ YERİ
Dr. Yusuf BULUTLU	İSTİHSAN TANIMLARININ DEĞİŞİMİ VE MAKÂSİDLA İLİŞKİSİ
Dr. Öğr. Üyesi İsmail YILMAZ	İSLAM HUKUKU AÇISINDAN NİSA 34. AYET EKSENİNDE AİLE İÇİ PROBLEMLERİN ÇÖZÜMÜ
Assoc. Prof. Dr. Nazile Abdullazade	HAYDAR ALIYEV ABOUT THE UNITY OF THE PEOPLE WITH ARMY

15.04.2023

14: 00 – 16:00 Time zone in Turkey (GMT+3)

Meeting ID: 836 7327 7392

Passcode: 14160423

HALL: 4

SESSION: 2

MODERATOR: Doç. Dr., Serpil SAVCI

Doç. Dr., Güllü KIRAT Doç. Dr., Serpil SAVCI	FAYLARLA İLİŞKİLİ JEOTERMAL SİSTEMLER VE ÇEVRESEL SORUNLARI
Doç. Dr., Serpil SAVCI Doç. Dr., Güllü KIRAT	ALÜMİNYUMUN ÇEVRESEL ETKİLERİ
Samet UYSAL Aytunç ATEŞ	AGING AND LAYER EFFECT ON CHARACTERISTICS PROPERTIES OF TiO ₂ THIN FILMS GROWN BY SOL-GEL SPIN COATING (SGSC) METHOD
Samet UYSAL Aytunç ATEŞ	MOLARITY AND LAYER EFFECT ON THE STRUCTURAL AND OPTICAL PROPERTIES OF TiO ₂ FILMS GROWN BY SOL-GEL SPIN COATING (SGSC) METHOD
Araş. Gör., Osman ÖZENÇ Doç. Dr., Mirali NURALİYEV Dr. Öğr. Üyesi, Mehmet Akif DÜNDAR Doç. Dr. Davut Erdem ŞAHİN	NUMERICAL INVESTIGATION OF DYNAMIC CHARACTERISTICS OF HEMP PARTICLE-ADDED ACRYLONITRILE-BUTADIENE-STYRENE (ABS) THERMOPLASTIC BIOCOMPOSITES
Araş. Gör., Osman ÖZENÇ Doç. Dr., Mirali NURALİYEV Dr. Öğr. Üyesi, Mehmet Akif DÜNDAR Doç. Dr. Davut Erdem ŞAHİN	EXPERIMENTAL MODAL ANALYSIS OF NATURAL FIBER REINFORCED ACRYLONITRILE-BUTADIENE-STYRENE (ABS) THERMOPLASTIC BIOCOMPOSITES

15.04. 2023

14: 00 – 16:00 Time zone in Turkey (GMT+3)

Meeting ID: 836 7327 7392

Passcode: 14160423

HALL: 5   SESSION: 2   MODERATOR: Assoc. Prof. Dr. İmran ASLAN

Assoc. Prof. Dr. İmran ASLAN	YIKIM İŞLERİNDE VE DEPREM SONRASINDA YIKILAN BİNALARDA ASBEST TEHLİKESİ VE 2022 YILINDA ÇIKARILAN BİNALARIN YIKILMASI HAKKINDAKİ YÖNETMELİĞİN UYGULANMASI VE ORTAYA ÇIKAN SORUNLAR
Dr. Öğr. Üyesi, HATİCE POLAT Doç. Dr. İMRAN ASLAN	BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ ÖĞRENCİLERİ SOSYAL MEDYA KULLANIMI VE BAĞIMLILIĞI ARAŞTIRMASI: COVID-19 SALGINI DÖNEMİ YÜZ YÜZE EĞİTİME TEKRAR GEÇİŞ SÜRECİ
Öğr. Gör. Dr., TUĞBA DUZCU Öğr. Gör. Dr., YASEMİN ÖZEL	ACİL SERVİS HEMŞİRELERİNİN MADDE BAĞIMLILIĞI DEĞERLENDİRMELERİ
Öğr. Gör. Dr., TUĞBA DUZCU Öğr. Gör. Dr., YASEMİN ÖZEL	ACİL SERVİSLERDE DAVRANIŞSAL SAĞLIK DURUMLARI
Res. Assist. Merve KAHRAMAN Assoc. Prof. Dr. Ahmet Duran ATAŞ	CAN ARTHROBOPHOBIA/ENTOMOPHOBIA INCREASE IN PEOPLE AFTER EARTHQUAKE?
Doktor Öğretim Üyesi OSMAN ÖZTÜRK Doç. Dr. ZÜLEYHA DOĞANYİĞİT Doç. Dr. SEHER YILMAZ	GIDA BOYASINA MARUZ KALMIŞ RAT MODELİNDE TARTRAZİNİN EMBRİYOTOKSİK VE TERATOJENİK ETKİSİ
Assist. Prof. Dr. Gülsüm GÜNDOĞDU	SYSTEMIC PROBLEM: OBSTETRIC VIOLENCE
Dr. Kürşat YEMEZ	EVALUATION OF PATIENTS UNDERWENT TRANSPERITONEAL ADRENALECTOMY: A SINGLE CENTER EXPERIENCE
Res. Assist. BÜŞRA GÜRÇAY Assoc. Prof. FERİDE TAŞKIN YILMAZ	APPROACH TO DISEASES ACCORDING TO GENDER VARIABLE: YENTL SYNDROME
Assoc. Prof. İlknur ÖZKAN Assoc. Prof. FERİDE TAŞKIN YILMAZ	BIBLIOMETRIC ANALYSIS OF DOCTORAL THESIS MADE IN THE FIELD OF INTERNAL DISEASES NURSING

15.04. 2023

Meeting ID: 836 7327 7392

14: 30 – 16:30 Time zone in Turkey (GMT+3)

Passcode: 14160423

HALL:6

SESSION: 2

MODERATOR: Nidhi Gadura

**Majeed Mohammed Midhin
Clare Finburgh**

TOM STOPPARD: THE AMORALITY OF THE ARTIST

**YESUSELVI MANICKAM
TAN SOON CHIN**

ASSESSMENT ON COMMUNICATION STUDENTS' INTERNSHIP PERFORMANCES FROM THE EMPLOYERS' PERSPECTIVE

**AHMED USMAN EGYE
HAMZA MUHAMMAD**

ANALYSIS OF POVERTY REDUCTION STRATEGIES AS MECHANISM FOR DEVELOPMENT IN NIGERIA FROM 1999-2019

**SAMIA AIT
ALI YAHIA**

THE CAVE PAINTINGS OF LIBYC INSCRIPTIONS OF TIFRA, KABYLIA, ALGERIA

NAEEM AHMED

SOCIAL WORK PRACTICE TO LABOUR WELFARE: A PROPOSED MODEL OF FIELD WORK PRACTICUM AND ROLE OF SOCIAL WORKER IN INDIA

**SAYANTAN KHANRA
ROJERS P. JOSEPH**

ADOPTION AND DIFFUSION OF E-GOVERNMENT SERVICES IN INDIA: THE IMPACT OF USER DEMOGRAPHICS AND SERVICE QUALITY

15.04. 2023

Meeting ID: 836 7327 7392

14: 30 – 16:30 Time zone in Turkey (GMT+3)

Passcode: 14160423

HALL:7 SESSION: 2

MODERATOR: Nicole S. McKinney

Dr. Hassan Attahiru Gwandu	WEST AFRICAN ISLAMIC CIVILIZATION: SOKOTO CALIPHATE AND SCIENCE EDUCATION
Phd. Prakash Singh	TEACHERS' PERCEPTIONS OF THE NEGATIVE IMPACT OF TOBEPHOBIA ON THEIR EMOTIONS AND JOB SATISFACTION
Natalia Marulanda Grisales	KNOWLEDGE MANAGEMENT AS TOOL FOR ENVIRONMENTAL MANAGEMENT SYSTEM IMPLEMENTATION IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS
Shahlan Surat Saemah Rahman Saadiyah Kummin	INQUIRY ON THE IMPROVEMENT TEACHING QUALITY IN THE CLASSROOM WITH META-TEACHING SKILLS
TURKI Affralotaibi	THE NEW EDUCATORS: THE REASONS FOR SAUDI ARABIA TO INVEST MORE IN STUDENT COUNSELING PROGRAMS
Prof. Dr. Vladimíra Hornáčková	THE IMPACT OF DRAMA EDUCATION ON CREATIVITY DEVELOPMENT AT PRESCHOOL CHILDREN
Yveta Pohnětalová	IDEAL SCHOOL OF THE FUTURE FROM THE PARENTS' VIEW: QUANTITATIVE RESEARCH OF FACULTY OF EDUCATION OF THE UNIVERSITY OF HRADEC KRÁLOVÉ

15.04. 2023

Meeting ID: 836 7327 7392

14: 30 – 16:30 Time zone in Turkey (GMT+3)

Passcode: 14160423

HALL:8 SESSION: 2

MODERATOR: Eleftherios Giovanis

George Yungchih Wang	THE APPLICATION OF REAL OPTIONS TO CAPITAL BUDGETING
Paitoon Kraipornsak	IMPACT OF GOVERNMENT SPENDING ON PRIVATE CONSUMPTION AND ON THE ECONOMY: CASE OF THAILAND
Amilia Hasbullah, Wan Zahari Wan Yussof, Maziah Ismail	A PROPOSAL OF COMMUNITY BASED FACILITY MANAGEMENT PERFORMANCE (CBFM) IN THE EDUCATION SYSTEM OF BATUBARA DISTRICT IN INDONESIA
Tomáš Brabenec	CERTAIN IMPORTANT ASPECTS OF COST CONTRIBUTION ARRANGEMENTS IN FINANCIAL MANAGEMENT
Eleftherios Giovanis	APPLICATION OF ADAPTIVE NEURO-FUZZY INFERENCE SYSTEM IN THE PREDICTION OF ECONOMIC CRISIS PERIODS IN USA
Kazuhide Sugiyama, Hiroshi Osada	INTEGRATION PROCESS OF INDUSTRIAL DESIGN AND ENGINEERING DESIGN
Maarit Valo, Pertti Hurme	ATTRIBUTIONS BY TEAM MEMBERS FOR TEAM OUTCOMES IN FINNISH WORKING LIFE
Haksoon Kim	DOES CORPORATE GOVERNANCE OR TRANSPARENCY AFFECT FOREIGN DIRECT INVESTMENT?
Shahin Dezdar, Sulaiman Ainin	ERP IMPLEMENTATION SUCCESS IN IRAN: EXAMINING THE ROLE OF SYSTEM ENVIRONMENT FACTORS
Linda Sau-ling LAI	SOCIAL COMMERCE – E-COMMERCE IN SOCIAL MEDIA CONTEXT
Alireza Faed, David Forbes	IMPACT OF CUSTOMER MANAGEMENT SYSTEM IN IMPROVING CUSTOMER RETENTION: OPTIMIZATION OF NEGATIVE CUSTOMER FEEDBACK

15.04. 2023

Meeting ID: 836 7327 7392

14: 30 – 16:30 Time zone in Turkey (GMT+3)

Passcode: 14160423

HALL:9

SESSION: 2

MODERATOR: Oluwatosin A. Ijabadeniyi

Savita Ahlawat Dhian Kaur	FOOD SECURITY IN INDIA: A CASE STUDY OF KANDI REGION OF PUNJAB
Nouf Saad Alnassar, Susan Grant, Ray Holland	DESIGN MANAGEMENT APPLICATIONS TO IMPROVE WORK ENVIRONMENT FOR FEMALE ACADEMICS IN SAUDI ARABIA
Sam Moshaver	EXPANDING AFFORDABLE HOUSING THROUGH INCLUSIONARY ZONING IN THE CITY OF TORONTO
Oluwatosin A. Ijabadeniyi	FOOD SAFETY CULTURE PARAMOUNT THAN TRADITIONAL FOOD SAFETY SYSTEM AND FOOD SAFETY CULTURE IN SOUTH AFRICAN FOOD INDUSTRIES
Sedat Cereci	ROLE OF DIRECTOR'S PHILOSOPHICAL APPROACH IN CINEMATOGRAPHIC EXPRESSION
Yvonne T. Haigh	CONFLICT, CONFUSION, CHOICE: A PHENOMENOLOGICAL APPROACH TO ACTS OF CORRUPTION
Amruta Khairnar, Joy Sen	PLANNING FOR MINIMIZATION OF SOCIOECONOMIC INEQUALITIES WITHIN VIDARBHA REGION, MAHARASHTRA, INDIA
Nuraddin Sadykov, Altynai Zhussipova, Omirkhan Abdimanuly	KAZAKH LITERATURE IN EMIGRATION AND WORKS OF MAZHIT AITBAYEV
M. Nogaibayeva, Zh. Kumganbayev	FEATURES OF FOLLOWING THE CUSTOMS AND TRADITIONS IN TURKESTAN IN THE LATE XIXTH AND EARLY XXTH CENTURIES

15.04. 2023

Meeting ID: 836 7327 7392

14: 30 – 16:30 Time zone in Turkey (GMT+3)

Passcode: 14160423

HALL:10 SESSION: 2

MODERATOR: Anne A. Christopher

Alzahrani.M.E, Goodwin.R.D	TOWARDS A UTAUT-BASED MODEL FOR THE STUDY OF EGOVERNMENT CITIZEN ACCEPTANCE IN SAUDI ARABIA
Dominykas Broga	CAN WE SECURE SECURITY?
Noor Sulastry Yurni Ahmad , Ki-Soo Eun	THE RISE OF NATIONALISM AMONG SOUTH KOREAN YOUTH AND DEMOCRACY: AN ANALYSIS
Vincent Fromentin	MIGRATION AND UNEMPLOYMENT DURATION: THE CASE OF THE OECD COUNTRIES
Anne A. Christopher	DEIXIS AND PERSONALIZATION IN AD SLOGANS
Noor Mohammad	NEED TO IMPLEMENT THE ENVIRONMENTAL ACCOUNTING EDUCATION FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT: AN OVERVIEW
Tariq Rahim Soomro, Muhammad Sarwar	GREEN COMPUTING: FROM CURRENT TO FUTURE TRENDS

15.04. 2023

14: 30 – 16:30 Time zone in Turkey (GMT+3)

Meeting ID: 836 7327 7392

Passcode: 14160423

HALL:11 SESSION: 2

MODERATOR: Sholpan Zhandossova,

SUN MEI, Nagata KATSUYA, Onoda HIROSHI	CORPORATE SUSTAINABLE DEVELOPMENT ASSESSMENT BASE ON THE CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY
Madina KENZHEGARANOVA, Aibol MUKHSIYNOV, Houman SANANDAJI	STATE PROGRAMS ANALYSIS AND SOCIAL CRISIS MANAGEMENT IN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN: A DESCRIPTIVE STUDY
Pavel JANAK	APPLICATION OF MOTIVATIONAL FACTORS FOR UPLOADING FILMS TO WEBSITES ULOZTO.NET AND PIRATEBAY.ORG
Sholpan ZHANDOSSOVA, ERDEN ORDABEK, YELBOLSYN NAZAROV	THE NATIONAL SECURITY ASSURANCE OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN
Roelien GOEDE	A CRITICAL SOCIAL RESEARCH PERSPECTIVE ON SELF-DIRECTED LEARNING AND INFORMATION TECHNOLOGY PRACTITIONERS
James MOIR	STUDENTS, KNOWLEDGE AND EMPLOYABILITY
Karen ARMSTRONG	MANAGING YOUR ONLINE REPUTATION: ISSUES OF ETHICS, TRUST AND PRIVACY IN A WIRED, “NO PLACE TO HIDE“ WORLD
SIROUS PANAH JASON WATSON HELEN PARTRIDGE	SOCIAL MEDIA AND TACIT KNOWLEDGE SHARING: DEVELOPING A CONCEPTUAL MODEL

15.04. 2023

14: 30 – 16:30 Time zone in Turkey (GMT+3)

Meeting ID: 836 7327 7392

Passcode: 14160423

HALL:11 SESSION: 2

MODERATOR: Sholpan Zhandossova,

ÅSA SMEDBERG	TO DESIGN HOLISTIC HEALTH SERVICE SYSTEMS ON THE INTERNET
ELHAM RASTEGARI AMIRMASOOD RAHMANI SAEED SETAYESHI	PERVASIVE COMPUTING IN HEALTHCARE SYSTEMS
S.S.MOHANAVALLI SHEILA ANAND	SECURITY ARCHITECTURE FOR AT-HOME MEDICAL CARE USING SENSOR NETWORK
ALIREZA SHIRVANI SHADI EBRAHIMI MEHRABANI	EXPLORING THE APPLICATION OF KNOWLEDGE MANAGEMENT FACTORS IN ESFAHAN UNIVERSITY'S MEDICAL COLLEGE
SALAMA MEGHRICHE, AMER DRAA MOHAMMED BOULEMDEN	ON THE ANALYSIS OF A COMPOUND NEURAL NETWORK FOR DETECTING ATRIO VENTRICULAR HEART BLOCK (AVB) IN AN ECG SIGNAL
KIRANMAI S.RAI	NEUROGENIC POTENTIAL OF CLITORIA TERNATEA AQUEOUS ROOT EXTRACT–A BASIS FOR ENHANCING LEARNING AND MEMORY
MAHMOOD AHMAD, GHULAM MURTAZA SONIA KHILJEE MUHAMMAD ASADULLAH MADNI	VALIDATION AND APPLICATION OF A NEW OPTIMIZED RP-HPLC-FLUORESCENT DETECTION METHOD FOR NORFLOXACIN
SANAE KAEWNOPPARAT NATTHA KAEWNOPPARAT	FORMULATION AND EVALUATION OF VAGINAL SUPPOSITORIES CONTAINING LACTOBACILLUS

15.04. 2023

14: 30 – 16:30 Time zone in Turkey (GMT+3)

Meeting ID: 836 7327 7392

Passcode: 14160423

HALL:11 SESSION: 2

MODERATOR: Sholpan Zhandossova,

KHOLOD M. ABUALNAJA	NUMERICAL TREATMENT OF MATRIX DIFFERENTIAL MODELS USING MATRIX SPLINES
AHMAD THANYAN AL-SULTAN	AIRPORT CHECK-IN OPTIMIZATION BY IP AND SIMULATION IN COMBINATION
SHIKHA MAHESHWARI AMIT SRIVASTAVA	APPLICATION OF INTUITIONISTIC FUZZY CROSS ENTROPY MEASURE IN DECISION MAKING FOR MEDICAL DIAGNOSIS
KUMAR NEERAJ RANJAN HALDAR	PREPARATION AND CHARACTERIZATION OF POLYANILINE (PANI)-PLATINUM NANOCOMPOSITE
KALU RAM MEENA ADITI KAR GANGOPADHYAY	ESTIMATION OF THE MEAN OF THE SELECTED POPULATION
AHMAD ALHAWARAT MUSTAFA MAMAT MOHD RIVAIE ISMAIL MOHD	A NEW MODIFICATION OF NONLINEAR CONJUGATE GRADIENT COEFFICIENTS WITH GLOBAL CONVERGENCE PROPERTIES
MOHSEN ZAHRAEI	SOME RESULTS ON THE GENERALIZED HIGHER RANK NUMERICAL RANGES

16.04. 2023

14: 00 – 16:00 Time zone in Turkey (GMT+3)

Meeting ID: 836 7327 7392

Passcode: 14160423

HALL:1 SESSION: 1

MODERATOR: Öğr. Gör. Dr., Fatma Zehra GENÇ

Nesrin DURSUN Nevcihan TERZİ	EFFECTS OF COSMETIC PRODUCTS ON HUMAN AND ENVIRONMENTAL HEALTH
Arş. Gör. Sümeyra YILMAZ Arş. Gör. Şeyma Nur HEPOKUR	EXPERIENCES OF WORKER CARE PROVIDERS OF ELDERLY INDIVIDUALS WITH CHRONIC DISEASE
Yüksek Lisans Öğrencisi, Zeyneb KAHRAMAN Dr. Öğrt Üyesi, Keriman YÜRÜTEN ÖZDEMİR	GREEN ENVIRONMENT FORMATION: ENVIRONMENTAL AND WORKER HEALTH RISKS OF GREEN ENERGY
Assist. Prof. Dr. BİRSEL MOLU Assist. Prof. Dr. PINAR TUNÇ TUNA Assist. Prof. Dr. ALEV YILDIRIM KESKİN	THE IMPACT OF HAPPINESS AT WORK ON THE QUALITY OF LIFE OF SHIFT NURSES
Öğr. Gör. Dr., Fatma Zehra GENÇ Öğr. Gör Suzan YILDIZ Prof. Dr. Naile BİLGİLİ	YAŞA BAĞLI DEĞİŞİM FARKINDALIĞI ÖLÇEĞİNİN TÜRKÇEYE UYARLANMASI VE PSIKOMETRİK TESTİ
Öğr. Gör. Dr., Fatma Zehra GENÇ Öğr. Gör Suzan YILDIZ Prof. Dr. Naile BİLGİLİ	TÜRKİYE'DE AFETLERE YÖNELİK KULLANILAN ÖZ BİLDİRİME DAYALI ÖLÇÜM ARAÇLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ: LİTERATÜR DERLEMESİ
Öğr. Gör. Dr., Sema YİYİT DOĞAN	OPTIMIZATION OF THE LYOPHYLIZATION PROCESS USED FOR PRESERVATION OF MICROORGANISMS

16.04.2023

14: 00 – 16:00 Time zone in Turkey (GMT+3)

Meeting ID: 836 7327 7392

Passcode: 14160423

HALL:2 SESSION: 1

MODERATOR: Prof. Dr. Naile BİLGİLİ

LATİFE CEYDA İRKİN ŞAMİL ÖZTÜRK	MAVİ-YEŞİL ALGLERİN TOKSİK ETKİLERİ
ŞAMİL ÖZTÜRK LATİFE CEYDA İRKİN	NÖRODEJENERATİF HASTALIKLARDA FUKOİDAN'IN KORUYUCU ROLÜ
Arş. Gör. Edanur ÇAK ÜÇLER Prof. Dr. Naile BİLGİLİ	GERİATRİK HASTAYA BAKIMDA KÜLTÜRLERARASI YAKLAŞIM
Arş. Gör. SEMANUR ÇELİK DEMİRYÜREK Prof. Dr. NAİLE BİLGİLİ	TÜRKİYE'DE HEMŞİRELİK ALANINDA MİNDFULNESS TEMELLİ YAKLAŞIM KULLANILARAK YAPILAN LİSANSÜSTÜ TEZLERİN İNCELENMESİ
Öğr. Gör. MUHAMMED YILDIZ Doç. Dr. MEHMET ÇEBİ	SPORCULARDA AYAK BİLEĞİ MİKRO TRAVMALARI SONRASI EGZERSİZ YAKLAŞIMLARI: SİSTEMATİK DERLEME
Öğr. Gör. MUHAMMED YILDIZ Doç. Dr. MEHMET ÇEBİ	FUTBOLCULARDA DİZ YARALANMALARINDA ÖN ÇAPRAZ BAĞIN ETKİLENMESİNİ AZALTAN ANTRENMAN YÖNTEMLERİ: SİSTEMATİK DERLEME
Nuray SATILMIŞ, Pelin AVCI, Akan BAYRAKDAR Işık BAYRAKTAR	A Study on Social Media Addiction of Faculty of Sport Sciences Students

16.04. 2023

14: 00 – 16:00 Time zone in Turkey (GMT+3)

Meeting ID: 836 7327 7392

Passcode: 14160423

HALL:3	SESSION: 1	MODERATOR: Prof. Dr. BAŞAK HANEDAN
Prof. Dr. ALİ BİLGİLİ Prof. Dr. BAŞAK HANEDAN	NEOSPOROSIS IN CATS AND DOGS AND TREATMENT CHOICES	
Zeynep ŐENDUR Prof. Dr. Hikmet Yeter ÇOĞUN	SUCUL CANLILARDA MUKUS VE SOLUNUM	
Sıla YUNMAK Prof. Dr. Hikmet Yeter ÇOĞUN	BAZI CANLI ORGANİZMALARDA KÖRELMİŐ ORGANLAR VE FİZYOLOJİK EVRİMLERİ	
Assoc. Prof. Dr. Mahmut İSLAMOĞLU	BAZI DOĞAL AFETLERİN TARIM SEKTÖRÜNE OLAN OLASI ETKİLERİ	
Assoc. Prof. Dr. Mahmut İSLAMOĞLU	BÖCEKLERDE ÖNEMLİ BİR SAVUNMA MEKAZİZMASI: TAKLİTCİLİK	
Dr. Öğr. Üyesi MELTEM AVAN	COMBINED USE OF BIOCONTROL AGENTS WITH CHEMICAL FUNGICIDES IN CONTROLLING PLANT FUNGAL DISEASES	
Dr. Öğr. Üyesi Meltem AVAN	INTEGRATED CONTROLLING METHODS AGAINST DISEASES DETECTED IN GREENHOUSE GROWING	

16.04. 2023

14: 00 – 16:00 Time zone in Turkey (GMT+3)

Meeting ID: 836 7327 7392

Passcode: 14160423

HALL:4	SESSION: 1	MODERATOR: Prof. Dr. Mehmet Musa Özcan
Prof. Dr. Mehmet Musa Özcan Assoc. Prof. Dr. Nurhan Uslu	EFFECT OF MICROWAVE DEHYDRATION ON BIOACTIVE COMPOUNDS, ANTIOXIDANT ACTIVITY AND POLYPHENOL PROFILES OF FRESH WILD PEAR FRUITS	
Prof. Dr. Mehmet Musa Özcan Assoc. Prof. Dr. Nurhan Uslu	EFFECT OF DRYING ON BIOACTIVE COMPOUNDS, ANTIOXIDANT ACTIVITY AND PHENOLIC COMPOUNDS OF FRESH DILL (ANETHUM GRAVEOLENS L.) LEAVES	
ŞÜKRÜ ASLAN CANDAN TAN	INVESTIGATION OF THE EFFECT OF COPPER ON BIOLOGICAL DENITRIFICATION IN BATCH UNITS	
MUSTAFA ÖZTÜRK ŞÜKRÜ ASLAN ALİ ALHRAİSHAWİ	NUTRIENT RECOVERY FROM WASTEWATERS BY STRUVITE PRECIPITATION	
Çevre Mühendisi GÖZDE ACAR Doç. Dr. HAKAN ÇELEBİ	MUZ YALANCI GÖVDE ATIKLARININ SEKTÖR BAZLI DEĞERLENDİRİLMESİ	
Çevre Mühendisi EMRE BAŞEKİN Doç. Dr. HAKAN ÇELEBİ	MADENİ ATIK YAĞLARIN GERİ DÖNÜŞÜM VE GERİ KAZANIMI: SEKTÖREL DAĞILIM	

16.04.2023

14: 00 – 16:00 Time zone in Turkey (GMT+3)

Meeting ID: 836 7327 7392

Passcode: 14160423

HALL:5

SESSION: 1

MODERATOR : Assist. Prof. Merdin DANIŞMAZ

Djaber Bouhafara Younes Menail Farouk Mesrafet	REVIEW OF TEMPERATURES AND SEAWATER ABSORPTION EFFECTS ON PROPERTIES OF POLYESTER/GLASS
B.Sc. Student, BAHADIR SAHIN DEMIR Asst. Prof., SAHIN GUNGOR	ENERGY CONSUMPTION OF AN INDUSTRIAL HEAT RECOVERY VENTILATION NETWORK FOR A R&D OFFICE
Assist. Prof. Merdin DANIŞMAZ	THE EFFECT OF WATER AND BORON NANO FLUID AND ELBOW STRUCTURE ON THERMAL PERFORMANCE FOR CONSTANT HEAT FLOW LIMIT CONDITION IN LOW REYNOLD NUMBERS ELBOW PIPE FLOW
Assist. Prof. Merdin DANIŞMAZ	2D SIMULATION OF AIR RECIRCULATION IN COUNTERFLOW GRAIN DRYERS
Mevra ASLAN ÇAKIR	FOSFAT TAMPONLU TUZ ÇÖZELTİSİNDE OKSİT KAPLI Tİ6AL4V ALAŞIMININ KOROZYON DİRENCİ
Dr. ÜMİT YILDIZ	SPATIAL DISTRIBUTION OF THE RADON SOIL GAS CONCENTRATIONS NEAR A SMALL TOWN AND A URANIUM MINE, WESTERN BLACK HILLS, WYOMING, UNITED STATES
Dr. ÜMİT YILDIZ	KINEMATIC ANALYSIS OF HIGH-PRESSURE LOW-TEMPERATURE BLUESCHIST FACIES ROCKS NEAR ORHANELİ, BURSA PROVINCE, TÜRKİYE
Dr. AYKUT FATİH GÜVEN	FOTOVOLTAİK GÜNEŞ PANELLERİNDEN BESLENEN SÜREKLİ MIKNATISLI DOĞRU AKIM MOTORUNU KONTROL EDEN KESİR DERECELİ PID KONTROLÖR PARAMETRELERİNİN JAYA OPTİMİZASYON ALGORİTMASI İLE AYARLANMASI
Assoc. Prof., SUHEYLA KOCAMAN PhD student, MELISA TEMİZ PhD student, MURAT IŞIK Prof. Dr., GULNARE AHMETLI Assoc. Prof., AYHAN ABDULLAH CEYHAN Şeyma KARAKAYA	IMPROVEMENT OF FLAMMABILITY PROPERTIES OF NEW EPOXY COMPOSITES BY USING ALUMINUM HYDROXIDE WITH BORON-DERIVED COMPOUNDS
Elem Terzioğlu Gülşen Akman	LEAN LINE DESIGN IN ASSEMBLY LINES AND EXAMINATION IN THE WHITE GOODS INDUSTRY

16.04. 2023

14: 00 – 16:00 Time zone in Turkey (GMT+3)

Meeting ID: 836 7327 7392

Passcode: 14160423

HALL:6

SESSION: 1

MODERATOR: Assist. Prof. Dr. Fuat YETİŞSİN

Mustafa DAĞ
Zehra Gülten YALÇIN
Ercan AYDOĞMUŞ

PRODUCTION OF WASTE GLASS WOOL REINFORCED POLYESTER COMPOSITE AND INVESTIGATION OF SOME PHYSICAL AND CHEMICAL PROPERTIES

Assist. Prof. Dr. Fuat YETİŞSİN

EXOGENOUS ACETONE O-(2-NAFTYLSULFONIL)OXIME ALLEVIATES THE ADVERSE EFFECTS OF SALT STRESS BY INCREASING THE PHENOLIC CONTENT AND ACTIVATING THE ANTIOXIDANT SYSTEM IN MAİZE

Yük. Kim. NURULLAH ÖZDOĞAN
Çev. Yük. Müh. HAVVA AĞIR
Dr. AHMED ALBAHNASAWI
Dr. ERCAN GÜRBULAK,
Doç. Dr. MURAT EYVAZ
Prof. Dr. EBUBEKİR YÜKSEL

EXAMINATION OF THE CALORIFIC VALUES OF SHIP WASTE OIL DEWATERING PRODUCTS AND THEIR USE IN ENERGY RECOVERY

Yük. Kim. NURULLAH ÖZDOĞAN
Çev. Yük. Müh. HAVVA AĞIR
Dr. AHMED ALBAHNASAWI
Dr. ERCAN GÜRBULAK,
Doç. Dr. MURAT EYVAZ
Prof. Dr. EBUBEKİR YÜKSEL

PRETREATMENT OF BILGE WATER BY DIFFERENT FLOCCULANTS

Zeynep KANAT
Doç. Dr. Filiz BORAN
Doç. Dr. Nihan KAYA

TİCARİ AKTİF KARBONUN YÜZEY MODİFİKASYONUNA YENİ BİR YAKLAŞIM: YÜKSEK SICAKLIKTA TERMAL STRES

16.04. 2023

14: 30 – 16:30 Time zone in Turkey (GMT+3)

Meeting ID: 836 7327 7392

Passcode: 14160423

HALL:7

SESSION: 1

MODERATOR: Tamara Djurickovic MSc

Hastuti Saptorini

OCCUPANTS- BEHAVIOR AND SPATIAL IMPLICATIONS OF RIVERFRONT RESIDENTIAL IN YOGYAKARTA, INDONESIA

**Charru Malhotra,
Girija Krishnaswamy**

CITIZENS- EXPECTATIONS FROM RURAL TELECENTRES: A CASE STUDY OF IMPLEMENTATION OF COMMON SERVICE CENTRES IN MUSHEDPUR VILLAGE, HARYANA, INDIA

**Mirjana Radman-Funarić,
Katarina Potnik Galić**

RESEARCH OF POTENTIAL CLUSTER DEVELOPMENT IN PANNONIAN CROATIA

**Suleiman Obeidat,
Adnan Bashir,
Wisam Abu Jadayil**

THE IMPORTANCE OF CLASS ATTENDANCE AND CUMULATIVE GPA FOR ACADEMIC SUCCESS IN INDUSTRIAL ENGINEERING CLASSES

**Suzana Basaruddin,
Haryani Haron,
Siti Arpah Noodin**

DEVELOPING OMS IN IHL

**Rachelle Bosua,
Nina Evans**

SOCIAL NETWORKS AND ABSORPTIVE CAPACITY

Tamara Djurickovic MSc

FROM E-GOVERNMENT TO E-DEMOCRACY CHALLENGES AND OPPORTUNITIES FOR DEVELOPMENT IN MONTENEGRO

Abdel-Samad M. Ali

SPATIAL THINKING ISSUES: TOWARDS RURAL SOCIOLOGICAL RESEARCH AGENDA IN THE THIRD MILLENNIUM

16.04. 2023

14: 30 – 16:30 Time zone in Turkey (GMT+3)

Meeting ID: 836 7327 7392

Passcode: 14160423

HALL:8 SESSION:1

MODERATOR: Ana Hol

Prakash Singh	LEARNERS' VIOLENT BEHAVIOUR AND DRUG ABUSE AS MAJOR CAUSES OF TOBEPHOBIA IN SCHOOLS
Juha Kettunen	CO-AUTHORSHIP NETWORKS OF SCIENTIFIC COLLABORATION
Valeda Dent	IMPACT OF FOUR READING AND LIBRARY FACTORS ON THE GRADE AVERAGE OF UGANDAN SECONDARY SCHOOL STUDENTS: A QUANTITATIVE STUDY
Mahmoud I. Syam, Osama K. El-Hafy	THE BEST METHODS OF MOTIVATING AND ENCOURAGING THE STUDENTS TO STUDY: A CASE STUDY
Eleni Ioanna Levantinou	THE EFFECT OF ICONIC AND BEAT GESTURES ON MEMORY RECALL IN GREEK'S FIRST AND SECOND LANGUAGE
Iva Košek Bartošová	DEVELOPMENT OF ELEMENTARY LITERACY IN THE CZECH REPUBLIC
Ana Hol	STUDENTS AS GLOBAL CITIZENS: LESSONS FROM THE INTERNATIONAL STUDY TOUR
Teresa Coffman, Mary Beth Klinger	PROSPECTIVE CLASS TEACHERS- COMPUTER EXPERIENCES AND COMPUTER ATTITUDES
Nancy Jennings, Chris Collins	VIRTUAL OR VIRTUALLY U: EDUCATIONAL INSTITUTIONS IN SECOND LIFE
Glenda A. Gunter	THE EFFECTS OF THE IMPACT OF INSTRUCTIONAL IMMEDIACY ON COGNITION AND LEARNING IN ONLINE CLASSES

16.04. 2023

14: 30 – 16:30 Time zone in Turkey (GMT+3)

Meeting ID: 836 7327 7392

Passcode: 14160423

HALL:9

SESSION: 1

MODERATOR: Subramaniam Chandran

**Fariba Haghbin,
Othman Bin Ibrahim,
Mohammad Reza Attarzadeh Niaki**

KNOWLEDGE RELATIONSHIP MODEL AMONG USER IN VIRTUAL COMMUNITY

**Hasimah Sapiri
Anton Abdulbasah Kamil,
Razman Mat Tahar,
Hanafi Tumin**

DYNAMICS SIMULATION APPROACH IN ANALYZING PENSION EXPENDITURE

Norma Rodrigues Gomes

KNOWLEDGE MANAGEMENT APPLIED TO FORENSIC SCIENCES

**Amir Hossein Davami, A<
li Gholami,
Ebrahim Panahpour**

THE USED OF ENVIRONMENTAL ETHICS IN METHODS AND TECHNIQUES OF ENVIRONMENTAL MANAGEMENT

**Asim Tanvir,
Numera Razaqat**

ADOPTABILITY ISSUES OF GPS IN PUBLIC SECTOR IN PAKISTAN

Marzieh Mokhtaripour

SYSTEMS AND SOFTWARE SAFETY AND SECURITY

**Shoureshe Kanani,
Hassan Zandi**

A STUDY OF THE DAMAGES TO HISTORICAL MONUMENTS DUE TO CLIMATIC FACTORS AND AIR POLLUTION AND OFFERING SOLUTIONS

Subramaniam Chandran

HOW DO POLITICIANS RECOVER THEIR COSTS? THE POLITICAL ECONOMY OF REPRESENTATIVE DEMOCRACY IN INDIA

Claude Alavoine

ETHICS IN NEGOTIATIONS: THE CONFRONTATION BETWEEN REPRESENTATION AND PRACTICES

16.04.2023
Meeting ID: 836 7327 7392

14: 30 - 16: 30 Time zone in Turkey (GMT+3)
Passcode: 14160423

HALL:10 SESSION: 1

MODERATOR: Siavash Asadi Ghajarloo

Nancy Ling Sze Leung	The Low-fertility problem in Hong Kong: Do Mainlanders- Births Help to Rejuvenate Low-fertility Problem?
Teodora Bakardjieva Galya Gercheva	Knowledge Management and e-Learning –An Agent-Based Approach
Muhammad Wajid Tahir Rubina Kauser Majid Ali Tahir	Brain Drain of Doctors; Causes and Consequences in Pakistan
Subramaniam Chandran	From Separatism to Coalition: Variants in Language Politics and Leadership Pattern in Dravidian Movement
Mahboubeh Molaei	Knowledge Management Model for Managing Knowledge among Related Organizations
Abbas Moshref Razavi, Rodina Ahmad	Users- Motivation and Satisfaction with IS
Jamalodin Alvani Fardin Boustani, Omid Tabiee, Masoud Hashemi	The Effects of Human Activity in Yasuj Area on the Health of Stream City
Siavash Asadi Ghajarloo	Mining Implicit Knowledge to Predict Political Risk by Providing Novel Framework with Using Bayesian Network
Nor'Aini Yusof, Ismael Younis Abu-Jarad	The Organizational Innovativeness of Public-Listed Housing Develo
Tingan Tang, Kimmo Karhu, Matti Hamalainen	Community Innovation in Sustainable Development: A Cross Case Study

16.04. 2023

14: 30 – 16:30 Time zone in Turkey (GMT+3)

Meeting ID: 836 7327 7392

Passcode: 14160423

HALL:11

SESSION: 1

MODERATOR: Maral Mohamadi Zanjani

Michael Lissack	WHEN EXPLANATIONS “CAUSE” ERROR: A LOOK AT REPRESENTATIONS AND COMPRESSIONS
Lilac Al Safadi, Rana Abu Nafesa, Regina Garcia	COURSE ADOPTION OF MS TECHNOLOGIES – CASE STUDY
Maria Satya Rani, Fandy Tjiptono, Suyoto	INTERNET: A NEW MEDIUM TO PROMOTE TRADITIONAL DANCES IN INDONESIA
Aida Amirazodi	IRANIAN BAZAARS: THE ILLUSTRATION OF STABLE THOUGHTS
Zaiton Samdin, Kasimu Abdu Bakori, Hamimah Hassan	FACTORS INFLUENCING ENVIRONMENTAL MANAGEMENT PRACTICES AMONG HOTELS IN MALAYSIA
Helen P. Greatrex	ROBUST HUMAN RIGHTS GOVERNANCE: DEVELOPING INTERNATIONAL CRITERIA
Senian Malie, Oriah Akir	DETERMINANTS FOR SUCCESS IN EXPATRIATION OF MALAYSIAN INTERNATIONAL CORPORATIONS
Maral Mohamadi Zanjani	ECOTOURISM, EXPANSION, ALONGSIDE WITH DOMINANT FUNCTION OF KHARK (KHARG) AND KHARKO ISLANDS
Shafiq ur Rehman, Jane-Lisa Coughlan	DESIGN AESTHETICS OF MOBILE INTERFACE
Yimeng Deng, Klarissa T.T. Chang	A DESIGN FRAMEWORK FOR EVENT RECOMMENDATION IN NOVICE LOW-LITERACY COMMUNITIES
Nurmukhambetov Ardak	SOCIAL AGGRAVATIONS DURING THE PERIOD OF MEDIEVAL WARS IN EUROPE

16.04. 2023

14: 30 – 16:30 Time zone in Turkey (GMT+3)

Meeting ID: 836 7327 7392

Passcode: 14160423

HALL: 12

SESSION: 1

MODERATOR: Surinder Deswal

Surinder Deswal, Mahesh Pal	ARTIFICIAL NEURAL NETWORK BASED MODELING OF EVAPORATION LOSSES IN RESERVOIRS
Surinder Deswal	OXYGEN TRANSFER BY MULTIPLE INCLINED PLUNGING WATER JETS
Mahmoud M. S. Albattah	OPTIMIZATION OF THE CHARACTERISTIC STRAIGHT LINE METHOD BY A “BEST ESTIMATE” OF OBSERVED, NORMAL ORTHOMETRIC ELEVATION DIFFERENCES
Sandeep Sharma, Sarabjit Singh, Meenakshi Sharma	PERFORMANCE ANALYSIS OF LOAD BALANCING ALGORITHMS
Janhavi Inamdar, S.K. Singh	PHOTOCATALYTIC DETOXIFICATION METHOD FOR ZERO EFFLUENT DISCHARGE IN DAIRY INDUSTRY: EFFECT OF OPERATIONAL PARAMETERS
Mohammad Reza Ghasemi, Amin Ghorbani	APPLICATION OF WAVELET NEURAL NETWORKS IN OPTIMIZATION OF SKELETAL BUILDINGS UNDER FREQUENCY CONSTRAINTS
Yogesh Aggarwal	MODELING OF REINFORCEMENT IN CONCRETE BEAMS USING MACHINE LEARNING TOOLS
Ahmad Munawar	PUBLIC TRANSPORT REFORM IN INDONESIA, A CASE STUDY IN THE CITY OF YOGYAKARTA

EDU ART MODERN 4th INTERNATIONAL GROUP EXHIBITION

Ahmet HARMANCI	İsimsiz/ Anonymous
Ahmet DEMİR	Enkaz
Ahu Fatma MANGIR	Karışık
Aysun Boztekin Tayınlamak	Çocuklarım (My Kids)
Ayşe Yerebakan	Rene Magritte'ye Saygı: Boş İmza / Homage to Rene Magritte: Blank Signature
Ayşegül Türk	Bağlam Üzerine Düşünceler
Beyza Purtaş	Döngü
Ceylan KATAR	Düşlerimin Ricası/ My dreams request
Ceyda SIKI	Denizden Serisi 1
Ceyda SIKI	Denizden Serisi 2
Ecem HATİPOĞLU KİRİŞ	The Hanged Man
Emine KOCA	Papatya
Emine BATAR	Uyku
Emel Uzuner	Öznellik

Emel ÇENET	İsimsiz
Erdem ÇAĞLA	From the hell
Esra OK ZÖHRA	Mavi Yolculuk
Ezgi TOKDİL	Abstract Composition
Eren GÖRGÜLÜ	İsimsiz
Fatma KAYA	Doğuş / Nativity
Fatma Koç	Zamanın Ruhı
Fatma Berna AKALIN	ONLAR/ THEY
Fazilet CEYHANLI	BATHALA
Fırat Demir	Ölümün Gizemi / Mystery of Death
Fidan Tonza Helvacıkara	Başka Bir Yol / Another Way
HALE YILMAZ GÖZENE	Güz/ Autumn
HAMİDE SOYSAL DEMİRCİ	Azize
Hatice ELVER	Çiçek bahçesi
Kader BEDİRCAN ALTIN	"Mahremiyet" / "Privacy"
Kasım ATLI	Ölümün Yüzü/ Face of Death
Kemal SAĞLAM	Türk Mimarisinde Sanatçının Yeri
Mehmet ALTUNTAŞ	PERSONA
Metin Kar	Figür/figure

Müzeyyen AYGÜN	Umut
Nazan ÖZCAN	TOPKAPI SARAYI HAZİNE KAPISI / TOPKAPI PALACE TREASURE GATE
Nermin ÖZCAN ÖZER	Hiç
Nilay Özsavaş Uluçay	in-line
Rozelin Aras	Kendini Törpüle
Rıdvan KARAHAN	Siyaset
Özge BODUR	BATININ ZAMANI
Özge BODUR	Doğunun Melekleri
Özlem KAYA	New Zeland
Özlem Gürpınar	İsimsiz/ Anonymous
Saffet ÇİNAR	Deformasyon
Saniye Subaş Öner	Çeşmenin simgeleri / Symbols of Çeşme
Saniye Subaş Öner	Urla'nın simgeleri / Symbols of Urla
Serdar KORKMAZ	AY VE GÜNEŞ 2
Serdar KORKMAZ	KEMANKEŞİN HAYALİ
Sema ÖZHAN	Karanlıkta renkler/ colors in the dark
SEMRA ÇEVİK	İsimsiz
S. Çiğdem Koçak	Okyanus

Salimeh AMANJANI	Geri Dönüş/ Return
Şeref KOCAMAN	İsimsiz
Ulviye Özönder Aydın	6 ŞUBAT
Ulviye Özönder Aydın	DÜŞ
Ünal BASTABAN	Küreselleş (me)! 20
Valide PAŞAYEVA	Bakış”/ “Look
Yücel Yazgın	HAMİTKÖY
Yücel Yazgın	KALAVASOS
Yüksel GÖĞEBAKAN	10 nokta 0
Zeynep Kaya	Kontrast 2/Contrast 2
Zeynep Kaya	Kontrast 1/Contrast 1

Contents

EFFECT OF AGE ON THE NEWNESS OF SOLAR KIT PRICES IN ALGERIA.....	1
UNDERSTANDING THE ROLE OF SOCIAL MEDIA PR IN TOURISM: A CASE STUDY OF J&K TOURISM.....	2
KADIN TÜKETİCİLERİ KONU ALAN TEZLERİN İÇERİK ANALİZİ YÖNTEMİYLE İNCELENMESİ	3
TÜKETİCİ KİBRİNİN LÜKS TÜKETİM ÜZERİNDEKİ ETKİSİ	19
DEDICATED TO CREATION OF DICTIONARIES	35
REVISITING “BEAUTY AND THE BEAST” IN ANGELA CARTER AND EMMA DONOGHUE’S PARODIES....	42
LİSE ÖĞRENCİLERİNİN İNGİLİZCE DİL BECERİLERİNE YÖNELİK ÖZ-YETERLİKLERİ.....	50
LİSE ÖĞRENCİLERİNİN İNGİLİZCE DERSİNE YÖNELİK TUTUMLARI	67
FARKLI YÖNTEM VE TEKNİKLERİN DENENDİĞİ YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİ KONULU LİSANSÜSTÜ ÇALIŞMALARDAKİ EĞİLİMLER	76
TÜRKÇEYİ YABANCI DİL OLARAK ÖĞRENERİN TÜRKÇEYE MARUZ KALMA İLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİ... 86	
POEMS OF THE HEART AND SOUL: “ELEGY V”, “THE BLOSSOM” AND “SONG, SWEETEST LOVE” BY JOHN DONNE.....	95
PİYANODA PLANLI ÖRGÜTLEME STRATEJİSİ VE YENİ ESER ÖĞRENMEDE ETKİSİ	103
PİYANO EĞİTİMİNDE HIZ DEĞİŞİMLERİNİN ANLAMLANDIRMAYA DAYALI HİKÂYELER İLE ÖĞRETİLMESİ	109
AZƏRBAYCANDA TƏHSİLİN İNKİŞAFINDA HEYDƏR ƏLİYEVİN ROLU.....	115
PRAGMATIC FUNCTIONS OF CLAUSAL REPETITIONS IN TURKISH DAILY SPOKEN DISCOURSE	121
CAI GUO QIANG’A AİT “SESSİZCE” ADLI ESERİN GÖSTERGEBİLİMSEL ÇÖZÜMLEMESİ.....	122
REASONS WHY THE WAR BETWEEN RUSSIAN AND UKRAINE WILL NOT END SOON	130
ENVIRONMENTALISM IN TURKEY.....	131
TÜRK OCAKLARI’NIN KAPATILMASI VE BİLECİK TÜRK OCAĞI’NIN MALLARININ TASFİYESİ.....	132
İSLAM HUKUKU AÇISINDAN NİSA 34. AYET EKSENİNDE AİLE İÇİ PROBLEMLERİN ÇÖZÜMÜ	159
HEYDƏR ƏLİYEV ORDU İLƏ XALQIN BİRLİYİ HAQQINDA.....	173
HAYDAR ALIYEV ABOUT THE UNITY OF THE PEOPLE WITH ARMY	173
GÖRSEL TASARIMDA YAPAY ZEKA KULLANIMI.....	190
EVRENSEL BİR GÖRSEL İLETİŞİM ARACI OLARAK PİKTOGRAMLARIN GÜNLÜK HAYATI DÜZENLEMEDEKİ YERİ.....	197
İSTİHSAN TANIMLARININ DEĞİŞİMİ VE MAKÂSİDLA İLİŞKİSİ.....	211
THE EFFECT OF HERD BEHAVIOR AND RISK AVERSION ON RESTAURANT PREFERENCES AND THE ROLE OF ONLINE REVIEWS	218
TÜRKİYE FUTBOL SÜPER LİGİNDE YER ALAN FUTBOL TAKIMLARIN RETRO PAZARLAMA EĞİLİMLERİNİN İNCELENMESİ: BJK, FB, GS, TS ÖRNEĞİ.....	219
COGNITIVE BEHAVIOUR THERAPY TO TREAT SOCIAL ANXIETY DISORDER: A PSYCHOLOGY CASE	221
SERIOUS GAME FOR AUTISM CHILDREN: REVIEW OF LITERATURE	222
THE IMPLICIT METHODS FOR THE STUDY OF TOLERANCE.....	223

EXPERT WITNESS TESTIMONY IN THE BATTERED WOMAN SYNDROME	224
HOW DOES PSYCHOANALYSIS HELP IN RECONSTRUCTING POLITICAL THOUGHT? AN EXERCISE OF INTERPRETATION.....	225
ALIGNING IS DEVELOPMENT WITH USERS- WORK HABITS	226
HOW VALID ARE OUR LANGUAGE TEST INTERPRETATIONS? A DEMONSTRATIVE EXAMPLE.....	227
CULTURAL ANXIETY AND ITS IMPACT ON STUDENTS- LIFE: A CASE STUDY OF INTERNATIONAL STUDENTS IN WUHAN UNIVERSITY.....	228
COGNITIVE BEHAVIOUR THERAPY TO TREAT SOCIAL ANXIETY DISORDER: A PSYCHOLOGY CASE	229
SERIOUS GAME FOR AUTISM CHILDREN: REVIEW OF LITERATURE	230
TOM STOPPARD: THE AMORALITY OF THE ARTIST	231
ASSESSMENT ON COMMUNICATION STUDENTS' INTERNSHIP PERFORMANCES FROM THE EMPLOYERS' PERSPECTIVE	232
ANALYSIS OF POVERTY REDUCTION STRATEGIES AS MECHANISM FOR DEVELOPMENT IN NIGERIA FROM 1999-2014.....	233
THE CAVE PAINTINGS OF LIBYC INSCRIPTIONS OF TIFRA, KABYLIA, ALGERIA.....	234
SOCIAL WORK PRACTICE TO LABOUR WELFARE: A PROPOSED MODEL OF FIELD WORK PRACTICUM AND ROLE OF SOCIAL WORKER IN INDIA	235
ADOPTION AND DIFFUSION OF E-GOVERNMENT SERVICES IN INDIA: THE IMPACT OF USER DEMOGRAPHICS AND SERVICE QUALITY.....	236
WEST AFRICAN ISLAMIC CIVILIZATION: SOKOTO CALIPHATE AND SCIENCE EDUCATION	237
TEACHERS' PERCEPTIONS OF THE NEGATIVE IMPACT OF TOBEPHOBIA ON THEIR EMOTIONS AND JOB SATISFACTION.....	238
KNOWLEDGE MANAGEMENT AS TOOL FOR ENVIRONMENTAL MANAGEMENT SYSTEM IMPLEMENTATION IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS	239
INQUIRY ON THE IMPROVEMENT TEACHING QUALITY IN THE CLASSROOM WITH META-TEACHING SKILLS.....	240
THE NEW EDUCATORS: THE REASONS FOR SAUDI ARABIA TO INVEST MORE IN STUDENT COUNSELING PROGRAMS	241
THE IMPACT OF DRAMA EDUCATION ON CREATIVITY DEVELOPMENT AT PRESCHOOL CHILDREN ...	242
IDEAL SCHOOL OF THE FUTURE FROM THE PARENTS' VIEW: QUANTITATIVE RESEARCH OF FACULTY OF EDUCATION OF THE UNIVERSITY OF HRADEC KRÁLOVÉ	243
IMPACT OF GOVERNMENT SPENDING ON PRIVATE CONSUMPTION AND ON THE ECONOMY: THE CASE OF THAILAND.....	245
A PROPOSAL OF COMMUNITY BASED FACILITY MANAGEMENT PERFORMANCE (CBFM) IN THE EDUCATION SYSTEM OF BATUBARA DISTRICT IN INDONESIA	246
CERTAIN IMPORTANT ASPECTS OF COST CONTRIBUTION ARRANGEMENTS IN FINANCIAL MANAGEMENT	247
APPLICATION OF ADAPTIVE NEURO-FUZZY INFERENCE SYSTEM IN THE PREDICTION OF ECONOMIC CRISIS PERIODS IN USA.....	248
INTEGRATION PROCESS OF INDUSTRIAL DESIGN AND ENGINEERING DESIGN.....	249
ATTRIBUTIONS BY TEAM MEMBERS FOR TEAM OUTCOMES IN FINNISH WORKING LIFE	250

DOES CORPORATE GOVERNANCE OR TRANSPARENCY AFFECT FOREIGN DIRECT INVESTMENT?	251
ERP IMPLEMENTATION SUCCESS IN IRAN: EXAMINING THE ROLE OF SYSTEM ENVIRONMENT FACTORS	252
SOCIAL COMMERCE – E-COMMERCE IN SOCIAL MEDIA CONTEXT	253
IMPACT OF CUSTOMER MANAGEMENT SYSTEM IN IMPROVING CUSTOMER RETENTION: OPTIMIZATION OF NEGATIVE CUSTOMER FEEDBACK	254
FOOD SECURITY IN INDIA: A CASE STUDY OF KANDI REGION OF PUNJAB.....	255
DESIGN MANAGEMENT APPLICATIONS TO IMPROVE WORK ENVIRONMENT FOR FEMALE ACADEMICS IN SAUDI ARABIA	256
EXPANDING AFFORDABLE HOUSING THROUGH INCLUSIONARY ZONING IN THE CITY OF TORONTO	257
FOOD SAFETY CULTURE PARAMOUNT THAN TRADITIONAL FOOD SAFETY SYSTEM AND FOOD SAFETY CULTURE IN SOUTH AFRICAN FOOD INDUSTRIES	258
CONFLICT, CONFUSION, CHOICE: A PHENOMENOLOGICAL APPROACH TO ACTS OF CORRUPTION ..	259
PLANNING FOR MINIMIZATION OF SOCIOECONOMIC INEQUALITIES WITHIN VIDARBHA REGION, MAHARASHTRA, INDIA	260
KAZAKH LITERATURE IN EMIGRATION AND WORKS OF MAZHIT AITBAYEV	261
FEATURES OF FOLLOWING THE CUSTOMS AND TRADITIONS IN TURKESTAN IN THE LATE XIXTH AND EARLY XXTH CENTURIES	262
TOWARDS A UTAUT-BASED MODEL FOR THE STUDY OF EGOVERNMENT CITIZEN ACCEPTANCE IN SAUDI ARABIA.....	263
CAN WE SECURE SECURITY?.....	264
MIGRATION AND UNEMPLOYMENT DURATION: THE CASE OF THE OECD COUNTRIES	266
DEIXIS AND PERSONALIZATION IN AD SLOGANS.....	267
NEED TO IMPLEMENT THE ENVIRONMENTAL ACCOUNTING EDUCATION FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT: AN OVERVIEW.....	268
GREEN COMPUTING: FROM CURRENT TO FUTURE TRENDS	269
CORPORATE SUSTAINABLE DEVELOPMENT ASSESSMENT BASE ON THE CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY	270
STATE PROGRAMS ANALYSIS AND SOCIAL CRISIS MANAGEMENT IN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN: A DESCRIPTIVE STUDY	271
APPLICATION OF MOTIVATIONAL FACTORS FOR UPLOADING FILMS TO WEBSITES ULOZTO.NET AND PIRATEBAY.ORG.....	272
THE NATIONAL SECURITY ASSURANCE OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN	273
A CRITICAL SOCIAL RESEARCH PERSPECTIVE ON SELF-DIRECTED LEARNING AND INFORMATION TECHNOLOGY PRACTITIONERS.....	274
THE PORTUGUESE PRESS PORTRAIT OF “ENVIRONMENTAL REFUGEES“	275
STUDENTS, KNOWLEDGE AND EMPLOYABILITY.....	276
MANAGING YOUR ONLINE REPUTATION: ISSUES OF ETHICS, TRUST AND PRIVACY IN A WIRED, “NO PLACE TO HIDE“ WORLD	277
SOCIAL MEDIA AND TACIT KNOWLEDGE SHARING: DEVELOPING A CONCEPTUAL MODEL.....	278

OCCUPANTS- BEHAVIOR AND SPATIAL IMPLICATIONS OF RIVERFRONT RESIDENTIAL IN YOGYAKARTA, INDONESIA..... 279

CITIZENS- EXPECTATIONS FROM RURAL TELECENTRES: A CASE STUDY OF IMPLEMENTATION OF COMMON SERVICE CENTRES IN MUSHEDPUR VILLAGE, HARYANA, INDIA 280

RESEARCH OF POTENTIAL CLUSTER DEVELOPMENT IN PANNONIAN CROATIA 281

DEVELOPING OMS IN IHL 283

SOCIAL NETWORKS AND ABSORPTIVE CAPACITY 284

USING KNOWLEDGE MANAGEMENT FOR CREATING KNOWLEDGE SOCIETY THROUGH E-GOVERNMENT SERVICES IN MONTENEGRO 285

SPATIAL THINKING ISSUES: TOWARDS RURAL SOCIOLOGICAL RESEARCH AGENDA IN THE THIRD MILLENNIUM 286

CO-AUTHORSHIP NETWORKS OF SCIENTIFIC COLLABORATION 288

IMPACT OF FOUR READING AND LIBRARY FACTORS ON THE GRADE AVERAGE OF UGANDAN SECONDARY SCHOOL STUDENTS: A QUANTITATIVE STUDY 289

THE BEST METHODS OF MOTIVATING AND ENCOURAGING THE STUDENTS TO STUDY: A CASE STUDY 290

The Effect of Iconic and Beat Gestures on Memory Recall in Greek’s First and Second Language ... 291

DEVELOPMENT OF ELEMENTARY LITERACY IN THE CZECH REPUBLIC 292

STUDENTS AS GLOBAL CITIZENS: LESSONS FROM THE INTERNATIONAL STUDY TOUR 293

UTILIZING VIRTUAL WORLDS IN EDUCATION: THE IMPLICATIONS FOR PRACTICE 294

VIRTUAL OR VIRTUALLY U: EDUCATIONAL INSTITUTIONS IN SECOND LIFE 295

THE EFFECTS OF THE IMPACT OF INSTRUCTIONAL IMMEDIACY ON COGNITION AND LEARNING IN ONLINE CLASSES 296

KNOWLEDGE RELATIONSHIP MODEL AMONG USER IN VIRTUAL COMMUNITY 297

DYNAMICS SIMULATION APPROACH IN ANALYZING PENSION EXPENDITURE 298

KNOWLEDGE MANAGEMENT APPLIED TO FORENSIC SCIENCES..... 299

THE USED OF ENVIRONMENTAL ETHICS IN METHODS AND TECHNIQUES OF ENVIRONMENTAL MANAGEMENT 300

ADOPTABILITY ISSUES OF GPS IN PUBLIC SECTOR IN PAKISTAN 301

SYSTEMS AND SOFTWARE SAFETY AND SECURITY 302

A STUDY OF THE DAMAGES TO HISTORICAL MONUMENTS DUE TO CLIMATIC FACTORS AND AIR POLLUTION AND OFFERING SOLUTIONS..... 303

How Do Politicians Recover Their Costs? The Political Economy of Representative Democracy in India 304

ETHICS IN NEGOTIATIONS: THE CONFRONTATION BETWEEN REPRESENTATION AND PRACTICES ... 305

THE LOW-FERTILITY PROBLEM IN HONG KONG: DO MAINLANDERS- BIRTHS HELP TO REJUVENATE LOW-FERTILITY PROBLEM?..... 306

Knowledge Management and e-Learning –An Agent-Based Approach..... 307

Brain Drain of Doctors; Causes and Consequences in Pakistan 308

FROM SEPARATISM TO COALITION: VARIANTS IN LANGUAGE POLITICS AND LEADERSHIP PATTERN IN DRAVIDIAN MOVEMENT	309
KNOWLEDGE MANAGEMENT MODEL FOR MANAGING KNOWLEDGE AMONG RELATED ORGANIZATIONS.....	310
USERS- MOTIVATION AND SATISFACTION WITH IS.....	311
THE EFFECTS OF HUMAN ACTIVITY IN YASUJ AREA ON THE HEALTH OF STREAM CITY	312
MINING IMPLICIT KNOWLEDGE TO PREDICT POLITICAL RISK BY PROVIDING NOVEL FRAMEWORK WITH USING BAYESIAN NETWORK.....	313
The Organizational Innovativeness of Public Listed Housing Developers in Malaysia.....	314
COMMUNITY INNOVATION IN SUSTAINABLE DEVELOPMENT: A CROSS CASE STUDY	315
WHEN EXPLANATIONS “CAUSE” ERROR: A LOOK AT REPRESENTATIONS AND COMPRESSIONS	316
COURSE ADOPTION OF MS TECHNOLOGIES – CASE STUDY.....	317
INTERNET: A NEW MEDIUM TO PROMOTE TRADITIONAL DANCES IN INDONESIA.....	318
IRANIAN BAZAARS: THE ILLUSTRATION OF STABLE THOUGHTS	319
FACTORS INFLUENCING ENVIRONMENTAL MANAGEMENT PRACTICES AMONG HOTELS IN MALAYSIA	320
ROBUST HUMAN RIGHTS GOVERNANCE: DEVELOPING INTERNATIONAL CRITERIA	321
DETERMINANTS FOR SUCCESS IN EXPATRIATION OF MALAYSIAN INTERNATIONAL CORPORATIONS.....	322
ECOTOURISM, EXPANSION, ALONGSIDE WITH DOMINANT FUNCTION OF KHARK (KHARG) AND KHARKO ISLANDS.....	323
DESIGN AESTHETICS OF MOBILE INTERFACE	324
A DESIGN FRAMEWORK FOR EVENT RECOMMENDATION IN NOVICE LOW-LITERACY COMMUNITIES	325
SOCIAL AGGRAVATIONS DURING THE PERIOD OF MEDIEVAL WARS IN EUROPE.....	326
THE PLACE OF PICTOGRAMS AS A UNIVERSAL VISUAL COMMUNICATION TOOL IN ORGANIZING DAILY LIFE	327

EFFECT OF AGE ON THE NEWNESS OF SOLAR KIT PRICES IN ALGERIA

Ph.D. Student Chems Eddine BOUKHEDIMI

University of Tizi Ouzou, Department of commerce. Management Marketing. Algeria

ORCID ID: 0000-0003-1728-1809

This study investigates the nexus between the age of electricity consumers in Algeria and the newness of PV solar kit prices. This type of research aims to check the awareness of consumers toward the ecological environment by including of age's variable.

In this study, 42 persons are randomly involved via an online and face-to-face survey between March and July 2022. It should be mentioned that respondents have to live in land houses which are more suitable for installing photovoltaic solar energy. Besides, the respondents should have an income in order to cover the cost of photovoltaic solar kit purchasing.

As result, it has been found through the chi-square test there is any correlation between the two items (p-value: 0.23). On the other hand, 66.67 % (generation baby-boom), 75 % (generation X), 63.64 % (generation Y), and 0 % (generation Z) replied that they don't have an idea about the prices of photovoltaic solar kits.

Keywords: Photovoltaic solar energy - Sustainable development – Green Marketing – Green consumers - Chi square test.

UNDERSTANDING THE ROLE OF SOCIAL MEDIA PR IN TOURISM: A CASE STUDY OF J&K TOURISM

Student, Syed Shadab Ali Gillani,

Islamic University of Science and Technology Awantipora, J & K, 192122, India

Dr Monisa Qadiri

Islamic University of Science and Technology Awantipora, J & K, 192122, India

<http://orcid.org/0000-0001-8922-7532>

ABSTRACT

Media has become an increasingly relevant tool for domestic and international tourism and social media platforms are being used to promote tourism and interact with citizens and other stakeholders. India's northmost part, Jammu and Kashmir, due to its natural resources and landscape, is attracting millions of tourists, national as well as international, every year. The role of social media to reach people beyond the physical barriers is significant for a place like J&K, which has a geographically unique topography having its own challenges in accessibility due to climate and terrain. Thus, the relevance of social media communication is seen considering the limitations of physical communication as it supplements and compliments the idea of promotion and public relations. This study was carried out to evaluate the effectiveness of the government tourism department in Jammu and Kashmir's outreach to potential visitors. The purpose of this research study is to examine public relations strategies using social media and the value and efficacy of social media as a contemporary tool of PR. The researcher analysed the connection between social media, J&K tourism, public relations, besides contextualizing the trends and tools used in PR of tourism in Jammu and Kashmir. This study also aims to respond to some of the challenges indicated through the course of this study and tries to understand the motivations behind the usage of social media by the J&K tourism department, and their perception of social media's utility and efficacy of social media PR technique.

Keywords: Social Media PR, Tourism, Social Media strategy

KADIN TÜKETİCİLERİ KONU ALAN TEZLERİN İÇERİK ANALİZİ YÖNTEMİYLE İNCELENMESİ

Prof. Dr. Sezen BOZYİĞİT¹

Tarsus Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Fakültesi,

ORCID ID:0000-0002-0951-3588.

ÖZET

Tüketici davranışları yıllardır pazarlamacıların yoğun olarak ilgi gösterdiği bir konudur. Cinsiyet de tüketici davranışını etkileyen önemli bir unsurdur. Çoğu pazarlamacı pazarı cinsiyete göre bölümlendirmeyi tercih etmektedir. Kadın ve erkek tüketicilerin alışveriş davranışlarını farklı motivasyonlar etkilemektedir. Kadının iş yaşamına girmesi, kendi finansal gücünü elde etmesi, alışveriş sürecinde erkeklere oranlara farklı davranışlar sergilemesi kadın tüketici konusuna ağırlık verilmesini sağlamıştır. Çünkü davranış farklılıklarının ve nedenlerinin bilinmesi pazarlamacıların hedef pazar konusunda pazarlama stratejilerini oluşturmalarına kolaylık sağlamaktadır. Pazarlama stratejilerinin oluşturulmasında da kadın tüketiciler konusunda yapılmış veya yapılacak olan araştırmalar önemli bir rol oynamaktadır. Bu nedenle bu araştırmanın amacı kadın tüketiciler hakkında Türkiye’de yazılmış olan tezleri içerik analizi yöntemiyle incelemektir. Araştırmada verilere ulaşmak için Ulusal Tez Merkezi tez tarama kısmı detaylı tez tarama bölümünün özet kısmına kadın tüketici yazılmıştır. Örneklemi kadın tüketici olan ve erişimine izin verilen 78 adet tez bulunmuştur. Bu sayı makul bir sayı olduğu için örneklem seçilmemiş ulaşılabilen tüm evren üzerinden araştırma gerçekleştirilmiştir. Araştırmada veriler doküman incelemesi yöntemi yoluyla toplanmış ve içerik analizi ile çözümlenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre kadın tüketiciler ile ilgili ilk tez 1989 yılında yazılmıştır. Bu konuda en çok tez yazılan üniversite Selçuk Üniversitesidir. Kadın tüketiciler konusunda en fazla tez Lisansüstü Eğitim Enstitülerinde, İşletme Ana Bilim Dalında, Profesör ünvanına sahip danışmanlar tarafından, Türkçe olarak, 101-200 sayfa aralığında, yüksek lisans programlarında tamamlanmıştır. Bu tezlerde çoğunlukla reklam ve e-ticaret konularının bağımlı değişken olarak seçildiği, tüketici davranışları üzerindeki etkinin ölçülmeye çalışıldığı görülmüştür. Tezlerde genellikle anket yöntemi, nicel tasarım, birincil veri, kolayda örneklem yöntemi tercih edilmiş olup analizlerde yoğunlukla ANOVA ve T testi kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler : Kadın, Tüketici, Tez, İçerik Analizi.

1. GİRİŞ

Bir işletmenin en önemli amaçlarından birisi kar elde etmektir. Kar elde edebilmek için de ürünlerin satılabilmesi gerekmektedir. Bu nedenle işletmeler doğru hedef kitlelerini bularak ürünlerini satabilmeyi arzu etmektedir. Doğru hedef kitlenin bulunması için de çeşitli pazar araştırmaları yapılmakta, pazar bölümlere ayrılmaktadır. Pazar bölümlere ayrılırken önemli bir kıstas da demografik özellikleri göz önünde bulundurmadır. Bu noktada da cinsiyet faktörü dikkat çekmektedir. “Cinsiyetin tüketici davranışları üzerindeki etkisini araştıran çalışmalar, alışveriş deneyimleri, ürün seçimleri, pazarlama iletişimi mesajlarının işlenmesi gibi pek çok açıdan kadın ve erkek tüketicilerin farklılık gösterdiklerine ilişkin kanıtlar sunmaktadır” (Akçay,2020,262). Alışveriş yapmaktan keyif alan tüketicilerin çoğunlukla kadın olduğu, kadınların perakende pazarında dikkate değer bir güç olarak kabul edildiği, kadın ve erkek beyinleri arasında biyolojik, nörolojik ve davranışsal farklılıklar olduğu için kadınların erkeklerden farklı düşündüğü ve bu farklılıkların da alışveriş davranışlarını etkilediği, erkeklerin bir ürünü araştırırken internet ve reklam yoluyla bilgi topladığı ancak kadınların çevrelerindeki insanlara sorup başkalarının deneyimlerinden yararlanmaya çalışarak satın alma davranışında buldukları bilinmektedir (Ramprabha, 2017:50). Bu nedenle işletmeler kadın ve erkek tüketicilere göre farklı pazarlama stratejileri uygulamaktadır.

Tüketici davranışlarının cinsiyete göre farklılaştığının bilincinde olan pazarlamacılar erkeklere nazaran kadın tüketicilere daha fazla yönelmektedirler (Akçay, 2020,268). Bu nedenle kadın tüketiciler pazarlama alan yazınında oldukça önemlidir. Şeker (2016:2205) kadınların dünyanın hemen hemen her ülkesinde satın alma kararlarında ön planda olduklarını dile getirmektedir. Kadınların iş yaşamına girmesi, kendi ekonomik özgürlüğünü kazanması yeni ihtiyaçların doğmasına ve bu doğrultuda da tüketim davranışlarının da değişmesine neden olmuştur (Tekvar, 2016:1603). Eskiden daha çok evde olan kadınlar evle ilgili alışverişlerde söz sahibi iken, kadının iş hayatında yer alması farklı sektörlerin önem kazanmasına olanak sağlamıştır. Örneğin çalışan kadın zaman sıkışıklığından dolayı hazır ve pratik olan ürünlere yönelmekte, işte giyebileceği tarzda kıyafetler satın almakta, çocuğunu bırakacak yeri olmadığı için çocuklarını kreşe göndermekte, tatil, eğlence gibi hizmet alımlarını artırmaktadır.

Kadınlar daha detaylı bilgi aramakta, orta yoğunlukta bir karşılaştırmalı reklam mesajını yeterli bulmakta, sözel olmayan ipuçlarını rahatlıkla çözebilmekte, alışverişini daha eğlenceli bir faaliyet olarak görmekte, alışverişte daha fazla zaman harcamakta, daha fazla mağaza gezmekte ve daha sık alışveriş yapmaktadır (Akturan, 2009:66-67). Kadınların dış görünümüne erkeklere oranla daha çok önem vermeleri nedeniyle moda, giyim ve markalara düşkün oldukları (Çetin, 2016:24), daha çok plansız alışveriş yaptıkları (Tekvar, 2016:1603), duygularıyla daha fazla temas halinde oldukları, kararlarını ve önceliklerini sadece ihtiyaçlarına göre değil, aynı zamanda çevrelerindeki insanlara göre de belirledikleri (Ramprabha, 2017:50) çeşitli çalışmalarla ortaya konmuştur. Ek olarak kadınların daha sık alışveriş yaptığı, sadık müşteri olduğu, duygularıyla alışveriş yaptığı, alışveriş yaparken duyularını daha fazla kullandığı, satın aldıkları ürün ve markaları çevrelerine tavsiye ettikleri, kadınlara yönelik pazarlama yatırımlarından daha fazla geri dönüş sağlandığı da dile getirilmektedir (Akçay, 2020,262; Şeker, 2016:2205). 2018 yılında yapılan Tüketici Profili ve Bilinç Düzeyi Araştırma Raporuna göre de kadınların erkeklere göre daha bilinçli olduğu, internetten en çok giyim, kitap ve

kozmetik ürün satın aldıkları, kapıda ödemeyi tercih ettikleri tespit edilmiştir.

Aşağıda önce kadın konusunda yazılan tezleri inceleyen çalışmalara, daha sonra da tüketim konusu doğrudan pazarlama alanı ile ilgili olduğu için pazarlama alanında yazılan tezleri inceleyen çalışmalardan bazılarına ve bunların sonuçlarına yer verilmiştir. Şahin ve diğerleri (2011), 1980-2009 yılları arasında kadın konulu lisansüstü tezleri araştırdığı çalışmasında 2006 yılında bu konuda çok fazla tezin yazıldığını, sırasıyla Ankara, İstanbul ve Hacettepe Üniversitelerinde bu konuya ağırlık verildiğini, tez yazarların çoğunlukla kadın olduğunu, danışmanların profesör ünvanına sahip olduğunu, yüksek lisans ve Türkçe olarak yazılan tezlerin ağırlıkta olduğunu, sosyo kültürel konularda sıklıkla çalışma yapıldığını saptamıştır.

Cansun (2016) kadın ve siyaset konulu lisansüstü tezleri incelediği çalışmasında, Ankara Üniversitesi ve Kamu Yönetimi/Siyaset Bilimi ana bilim dallarında en fazla tezin yazıldığını, tezlerin çoğunun yüksek lisans tezi ve Türkçe olduğunu, çoğunlukla profesör ünvanına sahip hocaların danışmanlık yaptığını ortaya koymuştur.

Kütükçü (2017) 1991-2015 yılları arasındaki kadın liderlik konulu tezlerle ilgili olarak yaptığı çalışmasında, Sakarya, Gazi, Erciyes ve Marmara Üniversitelerinde bu konunun çoğunlukla çalışıldığını, Sosyal Bilimler Enstitüsünde bu konuya daha çok rastlanıldığını, tezlerin profesör ünvanlı danışmanlar tarafından yönetilen yüksek lisans tezleri olduğunu, nicel tasarım ve anket yönteminin tercih edildiğini ancak genellikle örneklem seçme yöntemi ve sayısının belirtilmediğini tespit etmiştir.

Efiliti Atay (2018) medya ve kadın alanında 2007-2017 yılları arasında yapılan lisansüstü tezleri incelediği çalışmasında, bu konuda en fazla tezin Kadir Has Üniversitesinde yazıldığını, tezlerin çoğunlukla Sosyal Bilimler Enstitüsü, Radyo Televizyon ve Reklamcılık ana bilim dalında, doçent ünvanına sahip danışmanlar tarafından, Türkçe ve yüksek lisans tezi olarak tamamlandığını ve genellikle de nitel yöntemlerin kullanıldığını belirtmiştir.

Sarı ve Akıncı (2020) kadın ve turizm konulu 1996-2017 arasında yazılan tezleri araştırdıkları çalışmalarında yüksek lisans tezlerinin çoğunlukta olduğunu, en fazla tezin 2017 yılında tamamlandığını, Sosyal Bilimler Enstitüsü ve Turizm İşletmeciliği ana bilim dalında bu konuya ağırlık verildiğini ve genellikle turizm sektöründe kadın sorunlarının işlendiğini saptamıştır.

Loyan Akman ve Çetinkaya (2022) kadın ve spor başlığına sahip tezleri inceledikleri çalışmalarında, en fazla tezin Gazi Üniversitesinde, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor ana bilim dalında, devlet üniversitelerinde ve yüksek lisans tezi olarak yazıldığını, yüksek lisansların doktor öğretim üyesi, doktoraların ise profesör ünvanına sahip danışmanlar tarafından yönetildiğini, tezlerin 50-99 sayfa aralığında bulunduğunu, nicel yöntemin tercih edildiğini ve örneklem sayısının çoğunlukla 100'den az olduğunu dile getirmiştir.

Karakartal ve Şaşman Kaylı (2022) mülteci kadınlara odaklanan lisansüstü tezleri çözümledikleri çalışmalarında, bu konuda ilk tezin 2016 yılında tamamlandığını, en çok tezin Hacettepe Üniversitesinde, Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde ve Sosyoloji ana bilim dalında yazıldığını, yüksek lisans tezlerinin ağırlıkta olduğunu, tezlerin nitel olarak tasarlandığını, kartopu yönteminin ve yüz yüze görüşmenin tercih edildiğini ancak çoğu tezde kullanılan analiz yönteminin belirtilmediğini vurgulamıştır.

Köksal ve Tıgılı (2018) AVM’lerdeki tüketim davranışı üzerine yapılan 1993-2016 yıllarındaki tez ve makaleleri inceledikleri çalışmalarında, bu konuda yazılan tezlerin sayısında 2010 yılında müthiş bir artış olduğunu, tezlerde yüksek lisans tezlerinin ağırlıkta olduğunu, 201-500 örneklem sayısının bulunduğunu ve genellikle demografik unsurlarla ilgili konuların araştırıldığını belirtmiştir.

Demirbaş (2022) tüketici davranışları üzerine 1993-2021 yılları arasında yapılan tezleri analiz ettiği çalışmasında, en fazla tezin Marmara Üniversitesinde, yazıldığını, yazarların genellikle kadın, danışmanların doktor öğretim üyesi olduğunu, 2019 yılında tez sayısında artış gözlemlendiğini, 101-150 sayfa aralığında, yüksek lisans ve Türkçe olarak tamamlanan tezlerde nicel yöntemlerin kullanıldığını ve tüketici davranışına odaklanıldığını tespit etmiştir.

Şahin ve diğerleri (2019) pazarlama alanında 2013-2018 yıllarında yazılan tezleri analiz ettiği çalışmasında en fazla tezin 2015 yılında tamamlandığını, Bahçeşehir Üniversitesinin bu konuda birinci sırada yer aldığını, en çok tezin devlet üniversitelerinde, yüksek lisans programlarında, Türkçe olarak, nicel yöntemler kullanılarak ve tüketici davranışları konusunda yazıldığını saptamıştır.

Bakır (2013) 1994-2012 yılları arasında pazarlama alanında yazılan doktora tezlerini araştırdığı çalışmasında, en fazla tezin 2009 yılında tamamlandığını, Marmara Üniversitesinin ilk sırada yer aldığını, pazarlama iletişimin yoğun olarak çalışıldığını, 0-100 kişilik katılımcı ile kolayda örneklem yöntemi kullanılıp verilerin anket ile toplandığını, analizlerin ise sırasıyla faktör, ANOVA ve T testi ile yapıldığını dile getirmiştir.

Bozyiğit ve Yaşa (2012) pazarlama alanında yazılan yüksek lisans ve doktora tezlerini inceledikleri çalışmalarında, yüksek lisans tezlerinin çoğunlukta olduğunu, tezlerin Türkçe olarak genellikle tüketici davranışları konusunda yazıldığını, nicel tasarım, anket, kolayda örneklem yönteminin tercih edilip tanımlayıcı istatistik, faktör, T testi gibi analizlerin yapıldığını ve güvenilirlik bilgisinin olmasına rağmen özellikle yüksek lisans tezlerinde geçerliğe çok yer verilmediğini ortaya koymuşlardır.

Gülmez ve diğerleri (2019) pazarlama alanında 1980-2018 yılları arasında yazılan doktora tezlerini inceledikleri çalışmalarında, en fazla tezin devlet üniversitelerinde, dijital pazarlama konusunda, tesadüfi olmayan örnekleme yöntemi kullanılarak, birincil veri ile, sırasıyla faktör, T testi, korelasyon ve regresyon analiz yöntemleri tercih edilerek yazıldığını tespit etmişlerdir.

Kavak ve Kazancı Sunaoğlu (2020) pazarlama alanında yazılmış tezleri analiz ettikleri çalışmalarında, en fazla tezin 2019 yılında, Marmara Üniversitesinde, yüksek lisans programlarında, Türkçe olarak, profesör ünvanına sahip hocaların danışmanlığında, devlet üniversitelerinde, 01-150 sayfa aralığında, tüketici davranışları konusunda, nicel tasarım, birincil veri kullanılarak, kolayda örneklem yöntemi, 301-400 örneklem hacmi ile yazıldığını belirtmiştir. Hipotezlerin genellikle bulunduğunu, verilerin anket yöntemi ile toplandığını, sırasıyla faktör, ANOVA ve regresyon analizlerinin tercih edildiğini ve güvenilirlik bilgisinin bulunmasına rağmen geçerlik için de yararlanılan ön test bilgisinin çoğunlukla verilmediğini vurgulamıştır.

2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE YÖNTEMİ

Pazarlamacılar için pazarı bölümlere ayırmada kullanılan en önemli unsurlardan birisi cinsiyettir. Çünkü kadın ve erkek tüketicilerin farklı alışveriş motivasyonlarına sahip oldukları düşünülmektedir. Gerçekten de kadın tüketici birçok bilim dalındaki araştırmacı (Cansun, 2016; Efiltili Atay, 2018; Kütükçü, 2017; Loyan Akman ve Çetinkaya, 2022; Sarı ve Akıncı, 2020) tarafından incelenen bir konu olmuştur.

Bir bilim dalında yapılan çalışmalarını incelemenin o bilim dalındaki gelişme ve yönelimleri ortaya çıkarmanın en iyi yollarından biri olduğu bir çok araştırmacı tarafından kabul edilmektedir (Kozak, 2001:26). Böylelikle o bilim dalında gündemde olan konular veya sorunlar yıllar itibariyle veya kullanılan yöntemler bakımından detaylı olarak incelenebilmektedir. Bu incelemeler de o bilim dalında yazılan kitaplar, sunulan bildiriler, makaleler ve tezler üzerinden yapılmaktadır. “Diğer yazılı kaynaklara göre daha uzun bir sürede hazırlanması, bir danışmanın öncülüğünde yazılması ve jüri onayından sonra kabul edilmesi gibi nedenlerle, tez çalışmalarının incelenmesinin ilgili bilim dalının gelişme yönü ve niteliği gibi açılardan gösterdiği farklılaşmaları daha iyi ortaya koyacağı düşünülmektedir” (İnce vd., 2017:118).

Kadın tüketicilerin pazarlamacılar için önemli bir konu olması ve bir bilim dalındaki gelişmeleri takip etmenin yollarından birinin o bilim dalı bünyesinde yazılan tezleri incelemek olmasından yola çıkılarak kadın tüketici konusunda yazılan tezleri ortaya koyan çalışmalar araştırılmış ancak böyle bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu nedenle bu araştırmanın amacı kadın tüketiciler hakkında Türkiye’de yazılmış olan tezleri içerik analizi yöntemiyle incelemektir.

Araştırmanın veri toplama yöntemi doküman analizidir. Özkan (2022:2) “Doküman inceleme yöntemi, araştırmanın veri setini oluşturan birincil veya ikincil kaynak olarak nitelendirilen çeşitli dokümanların elde edilmesi, gözden geçirilmesi, sorgulanması ve analizi olarak tanımlanan, hem basılı hem de elektronik materyalleri incelemek veya değerlendirmek için kullanılan sistematik bir işlemdir.” demektedir. Araştırmanın evrenini kadın tüketici konusunda yazılan tezler oluşturmaktadır. Bu tezlere ulaşabilmek için YÖK Ulusal Tez Merkezi web adresinden yararlanılmıştır. Detaylı tez tarama kısmı seçilmiş, özet kısmına “kadın tüketici” yazılmıştır. Toplamda 122 tane tez listelenmiştir. Bu tezlerin 7 tanesine erişim izni verilmediği için ulaşılamamıştır. Araştırmada evren ulaşılabilir bir sayıya sahip olduğu için örneklem seçme yoluna gidilmemiş, izin verilen her tez kapsama dahil edilerek tamsayıya ulaşılmaya çalışılmıştır. Tezlerin incelenmesi 15-22 Şubat 2023 tarihleri arasında gerçekleşmiştir. Her tez tek tek açılıp üniversite, yıl, danışman, tez türü, üniversite türü, dil, veri toplama, veri analiz yöntemi, örneklem türü, örneklem sayısı, hipotez, geçerlik, güvenilirlik bilgisi yönünden incelenmiş ve bilgiler önce kağıt forma oradan da SPSS’e kaydedilmiştir. Tezlerin hangi unsurlara göre inceleneceğine karar verilirken Bozyiğit ve Yaşa (2012), İnce ve diğerleri (2017) ile Kavak ve Kazancı Sunaoğlu’nun (2020) çalışmalarından yararlanılmıştır. İncelenen tezlerin bazılarının örneklemine sadece kadın değil genel tüketici olduğu anlaşıldığı için bu tezler araştırma kapsamından çıkartılmış ve araştırma 78 tez üzerinden gerçekleştirilmiştir. Verilerin analiz edilmesinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır.

Her araştırmanın geçerlik ve güvenilirlik koşullarını taşıması önem arz etmektedir. Geçerlik ve güvenilirliği sağlamanın ilk koşullarından birisi de örneklemin doğru seçilmesidir (Öğülmüş, 1991:226). Bu araştırmanın ana konusu kadın tüketicilerle ilgili yazılan tezlerdir. Bu tezlere ulaşmak için YÖK Ulusal Tez Merkezi kullanılmış ve kapsamlı bir araştırma yapabilmek için özet kısmına bu terimler yazılmıştır. Tezler tek tek incelenerek örnekleme kadın tüketicileri örneklem olarak seçen tezler dahil edilmiştir. Özellikle içerik analizinin kullanıldığı araştırmalarda kodlamanın nasıl oluşturulduğu, nasıl yapıldığı, açık ve anlaşılır olması güvenilirlik için oldukça önemlidir (İnce vd., 2017:120). Araştırma için oluşturulan kodlar açık ve anlaşılır olarak yazılmış, kodların hangi çalışmalardan alındığı yöntem kısmında açıklanmıştır. Bu yapılanlarla tezin güvenilirlik koşullarını sağladığı düşünülmektedir.

Geçerlik ölçülmek istenen özelliğin doğru bir şekilde ölçülmesi ile ilgilidir. Örneklem sayısı, veri toplama yöntemi ve aşamaları ile ilgili ayrıntılı bilgilerin verilmesi nitel araştırmalarda geçerliğin önemli bir koşulu olan aktarılabirlik ile ilgilidir (Şener vd., 2016:279). Araştırmanın yöntem kısmında bu konularda detaylı bilgiler sunulmuştur.

3. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Yapılan içerik analizi sonucu ulaşılan sonuçlar aşağıda Çizelgeler halinde sunulmuştur.

Çizelge 1. Tezlerin Üniversitelere Göre Dağılımı

Üniversite	n	%	Üniversite	n	%
Anadolu Üniversitesi	2	2,6	İstanbul Aydın Üniversitesi	1	1,3
Ankara Üniversitesi	1	1,3	İstanbul Bilgi Üniversitesi	1	1,3
Anakara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	2	2,6	İstanbul Teknik Üniversitesi	1	1,3
Atatürk Üniversitesi	3	3,8	İstanbul Ticaret Üniversitesi	3	3,8
Avrasya Üniversitesi	1	1,3	İzmir Ekonomi Üniversitesi	2	2,6
Bahçeşehir Üniversitesi	2	2,6	Kadir Has Üniversitesi	2	2,6
Balıkesir Üniversitesi	1	1,3	Karabük Üniversitesi	2	2,6
Boğaziçi Üniversitesi	1	1,3	Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi	1	1,3
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi	2	2,6	Kocaeli Üniversitesi	1	1,3
Çankaya Üniversitesi	4	5,1	Maltepe Üniversitesi	2	2,6
Çankırı Karatekin Üniversitesi	1	1,3	Marmara Üniversitesi	6	7,7
Çukurova Üniversitesi	1	1,3	Mersin Üniversitesi	1	1,3
Dumlupınar Üniversitesi	1	1,3	Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi	1	1,3
Ege Üniversitesi	1	1,3	Sakarya Üniversitesi	2	2,6
Erciyes Üniversitesi	1	1,3	Selçuk Üniversitesi	7	9,0
Gazi Üniversitesi	6	7,7	Uludağ Üniversitesi	1	1,3
Gaziantep Üniversitesi	1	1,3	Uşak Üniversitesi	2	2,6
Hacettepe Üniversitesi	1	1,3	Üsküdar Üniversitesi	3	3,8
Hasan Kalyoncu Üniversitesi	1	1,3	Yaşar Üniversitesi	1	1,3
Hitit Üniversitesi	1	1,3	Yeditepe Üniversitesi	2	2,6
İstanbul Üniversitesi	1	1,3	Yüzüncü Yıl Üniversitesi	1	1,3
			Toplam	78	100

Çizelge 1’de kadın tüketici konusunda yazılan tezlerin üniversitelere göre dağılımı görülmektedir. Çizelge 1’e göre 78 tezin 7 tanesi (%9) Selçuk Üniversitesinde yazılmıştır.

Selçuk Üniversitesini 6 tez (%7,7) ile Gazi ve Marmara Üniversiteleri izlemektedir. Çankaya Üniversitesinde ise 4 adet tez (%5,1) tamamlanmıştır.

Çizelge 2. Tezlerin Enstitülere Göre Dağılımı

Enstitü	n	%
Dış Ticaret	3	3,8
Eğitim Bilimleri	3	3,8
Fen Bilimleri	2	2,6
İşletme	2	2,6
Lisansüstü Eğitim	8	10,3
Sağlık Bilimleri	1	1,3
Sosyal Bilimler	59	75,6
Toplam	78	100

Çizelge 2'ye göre en fazla tez %75,6 ile Sosyal Bilimler Enstitüsünde yazılmıştır. Lisansüstü Eğitim Enstitüsünde tamamlanan tez oranı is %10,3'tür.

Çizelge 3. Tezlerin Ana Bilim Dallarına Göre Dağılımı

Ana Bilim Dalı	n	%
Basın ve Yayın	1	1,3
Ev Ekonomisi	1	1,3
Giyim Endüstrisi	2	2,6
Halkla İlişkiler	12	15,4
İktisat	1	1,3
İletişim	2	2,6
İşletme	35	44,9
Kuaförlük ve Güzellik	1	1,3
Moda Tasarımı	1	1,3
Pazarlama	8	10,3
Radyo ve Televizyon	2	2,6
Reklam	3	3,8
Tasarım	4	5,1
Temel İletişim Bilimleri	1	1,3
Toplu Beslenme Sistemleri	1	1,3
Turizm	1	1,3
Uluslararası Ticaret ve Lojistik	1	1,3
Yönetim Bilişim Sistemleri	1	1,3
Toplam	78	100

Çizelge 3'ten %44,9 ile en çok tezin İşletme Ana Bilim Dalında yazıldığı görülmektedir. Bunu %15,4 oranı ile Halkla İlişkiler, %10,3 ile pazarlama ana bilim dalları takip etmektedir. Çizelge oluşturulurken küresel pazarlama, nöropazarlama gibi ana bilim dalları pazarlama, işletme yönetimi işletme, içerisinde halkla ilişkiler kelimesi geçen ana bilim dalları ise halkla ilişkiler başlığı altında birleştirilmiştir.

Çizelge 4. Tezlerin Danışman Ünvanına Göre Dağılımı

Danışman Ünvanı	n	%
Profesör	29	37,2
Doçent	25	32,1
Doktor Öğretim Üyesi	23	29,5
Doktor	1	1,3
Toplam	78	100

Kadın tüketici konusunda yazılan tezlerin danışmanları incelendiğinde tezlerin %37,2'sini profesörlerin, %32,1'ini doçentlerin ve %29,5'ini ise doktor öğretim üyelerinin yürüttüğü görülmektedir.

Çizelge 5. Tezlerin Yazıldığı Dile Göre Dağılımı

Tezin Yazıldığı Dil	n	%
Türkçe	60	76,9
İngilizce	18	23,1
Toplam	78	100

Tezlerin %76,9'u Türkçe, %23,1'i ise İngilizce olarak yazılmıştır.

Çizelge 6. Tezlerin Ana Konuya Göre Dağılımı

Ana Konu	n	%	Ana Konu	n	%
Ağızdan Ağıza	2	2,6	Marka	5	6,4
Aile	1	1,3	Menşe Ülke	1	1,3
Ambalaj	2	2,6	Moda	2	2,6
Besin Etiketi	1	1,3	Paket Tur	1	1,3
Covid 19	2	2,6	Pazarlama Karması	1	1,3
Değer	2	2,6	Pazarlama Stratejisi	1	1,3
Demografik Özellikler	4	5,1	Plansız Satın Alma	1	1,3
Din	2	2,6	Reklam	11	14,1
Duygu-Duyu-Dürtü	3	3,8	Sosyal Medya	1	1,3
E-Ticaret	9	11,5	Sosyal Sorumluluk	1	1,3
Fenomen	5	6,4	Taklit Marka	1	1,3
Giyim	3	3,8	Tasarım Değeri	1	1,3
Hedonik Eğilim	6	7,7	Tüketim Davranışı	4	5,1
İhtiyaçlar Hiyerarşisi	1	1,3	Video Oyunu	1	1,3
Kozmetik	1	1,3	Yeşil Pazarlama	1	1,3
Kültür	1	1,3	Toplam	78	100

Çizelge 6'da tezlerin ana konuya göre dağılımı sunulmuştur. Ana konudan kastedilen aynı zamanda tezlerde bağımlı değişken olarak kullanılan olgulardır. %14,1 reklam, %11,5 e-ticaret ve %7,7 hedonik eğilim konuları tezlerde üzerinde en çok durulan konulardır.

Çizelge 7. Tezlerin Alt Konuya Göre Dağılımı

Alt Konu	n	%	Ana Konu	n	%
Alerjen Bilgi Düzeyi	1	1,3	Kozmetik	7	9,0
AVM	1	1,3	Lüks Tüketim	1	1,3
Ayakkabı	3	3,8	Marka Tercihi	6	7,7
Çamaşır Deterjanı	2	2,6	Marka Sadakati	1	1,3
Diş Macunu	1	1,3	Menstüral Döngü	1	1,3
E-Ticaret	1	1,3	Mücevher	1	1,3
Ekonomi	1	1,3	Reklam	1	1,3
Giysi Tercihi	4	5,1	Sürdürülebilir Tüketim	1	1,3
Gösterişçi Tüketim	1	1,3	Tüketici Kimliği	1	1,3
Hedonik Tüketim	2	2,6	Tüketim Davranışı	40	51,3
Hijyenik Ped	1	1,3	Toplam	78	100

Çizelge 7'den tezlerin alt konuya göre nasıl dağıldıkları anlaşılmaktadır. Alt konu bağımsız değişken olarak kullanılan olguları kapsamaktadır. Tezlerin %51,3'ü farklı değişkenlerin tüketim davranışındaki etkisini veya değişimini araştırmıştır. Tüketim davranışının içerisinde tüketim niyeti, satın alma süreci ve satın alma sonrasındaki memnuniyet veya memnuniyetsizlik gibi unsurlar dahil edilmiştir. Belli bir ürün bazında araştırılan tüketim davranışları ise o sektör adı altında birleştirilmiştir. Bu nedenle alt konunun %9'unu kozmetik, %7,7'sini marka ve %5,1'ini giysi tercihi oluşturmaktadır.

Çizelge 8. Tezlerin Bitirildiği Yıla Göre Dağılımı

Tezlerin Bitirildiği Yıl	n	%
1989	1	1,3
2001	1	1,3
2005	1	1,3
2009	1	1,3
2010	1	1,3
2011	1	1,3
2012	3	3,8
2013	3	3,8
2014	5	6,4
2015	3	3,8
2016	6	7,7
2017	5	6,4
2018	10	12,8
2019	19	24,4
2020	6	7,7
2021	9	11,5
2022	3	3,8
Toplam	78	100

Kadın tüketiciler ile ilgili yazılan ilk tez 1989 yılında Şengül Hablemitoğlu tarafından yazılan "Ankara'daki farklı sosyo-ekonomik düzeydeki yaşlı kadınların ekonomiye yönelik tutumları ve tüketim davranışları üzerinde bir araştırma" isimli tezdur. Bu konuda en fazla tez %24,4 ile 2019 yılında yazılmıştır. 2019 yılını 2018 ve 2021 yılları takip etmektedir. 2022 yılında ise 2021 yılına göre ciddi bir düşüş olduğu gözlemlenmiştir.

Çizelge 9. Tezlerin Sayfa Sayısına Göre Dağılımı

Sayfa Sayısı	n	%
100 ve daha az sayfa	20	25,6
101-200 sayfa	50	64,1
201 ve üstü sayfa	8	10,3
Toplam	78	100

Tezlerin %64,1'i 101-200 sayfa, %25,6'sı 100 sayfadan az ve %10,3'ü 201 ve üstü sayfadan oluşmaktadır.

Çizelge 10. Tezlerin Türüne Göre Dağılımı

Tez Türü	n	%
Yüksek Lisans	73	93,6
Doktora	5	6,4
Toplam	78	100

Çizelge 10'a göre tezlerin %93,6'sı yüksek lisans, %6,4'ü ise doktora tezidir.

Çizelge 11. Tezlerin Üniversite Türüne Göre Dağılımı

Üniversite Türü	n	%
Devlet	45	57,7
Vakıf	33	42,3
Toplam	78	100

Tezlerin %57,7'si devlet, %42,3'ü ise vakıf üniversiteleri bünyesinde yazılmıştır.

Çizelge 12. Tezlerin Yönteme Göre Dağılımı

Veri Toplama Yöntemi	n	%	Örneklem Sayısı	n	%
Anket	65	83,3	50 ve altı	9	11,5
Derinlemesine Görüşme	7	9,0	51-200	12	15,4
Anket+Derinlemesine Görüşme	1	1,3	201-350	20	25,6
Odak Grup Görüşmesi	1	1,3	351-500	31	39,7
Döküman İncelemesi	2	2,6	501 ve üstü	6	7,7
Döküman İncelemesi+ Derinlemesine Görüşme	1	1,3	Toplam	78	100
Anket+Odak Grup Görüşmesi	1	1,3			
Toplam	78	100			
Veri Türü	n	%	Veri Türü	n	%
Nicel	65	83,3	Birincil	75	96,2
Nitel	10	12,8	İkincil	2	2,6
Karma	3	3,8	Karma	1	1,3
Toplam	78	100	Toplam	78	100
Hipotez	n	%	Örneklem Yöntemi	n	%
Var	49	62,8	Kolayda	64	82,1
Yok	17	21,8	Yargısal	6	7,7
Soru	12	15,4	Kota	4	5,1
Toplam	78	100	Basit Tesadüfi	2	2,6
			Tabakalama	2	2,6
			Toplam	78	100

Çizelge 12 tezlerin yöntem kısmında anlatılan çeşitli verileri göstermektedir. Tezlerin %83,3'ünün veri toplama yöntemi anketken, %7'sinin derinlemesine görüşmedir. %83,3 nicel,

%96,2 birincil veri kullanılan tezlerin %39,7'sinin örneklem sayısı 351-500 katılımcıdan oluşmaktadır. %82,1 oranla tezlerin örneklem yönteminin kolayda örneklem olduğu görülmektedir. Tezlerin %62,8'sinde hipotez, %21,8'sinde soru bulunurken, %21,8'sinde ne hipotez ne de soru bulunmaktadır.

Çizelge 13. Tezlerin Geçerlik Durumuna Göre Dağılımı

Geçerlik	n	%	Güvenirlilik	n	%
Var	14	17,9	Var	48	61,5
Yok	64	82,1	Yok	30	38,5
Toplam	78	100	Toplam	78	100

Tezlerin %61,5'inde güvenirlik bilgisi bulunurken, sadece %17,9'unda geçerlikle ilgili veri sunulmuştur.

Çizelge 14. Tezlerin Veri Analiz Yöntemine Göre Dağılımı

YEM	n	%	ANOVA	n	%
Var	5	6,4	Var	31	39,7
Yok	73	93,6	Yok	47	60,3
Toplam	78	100	Toplam	78	100
Betimsel Analiz	n	%	İçerik Analizi	n	%
Var	9	11,5	Var	3	3,8
Yok	69	88,5	Yok	75	96,2
Toplam	78	100	Toplam	78	100
Ağ Analizi	n	%	Faktör Analizi	n	%
Var	1	1,3	Var	25	32,1
Yok	77	98,7	Yok	53	67,9
Toplam	78	100	Toplam	78	100
T Testi	n	%	Kikare	n	%
Var	26	33,3	Var	11	14,1
Yok	52	66,7	Yok	67	85,9
Toplam	78	100	Toplam	78	100
Regresyon	n	%	Korelasyon	n	%
Var	19	24,4	Var	16	20,5
Yok	59	75,6	Yok	62	79,5
Toplam	78	100	Toplam	78	100
Metin Analizi	n	%	Tanımlayıcı İstatistikler	n	%
Var	2	2,6	Var	4	5,1
Yok	76	97,4	Yok	74	94,9
Toplam	78	100	Toplam	78	100
Kruskal Wallis	n	%	Frekans	n	%
Var	2	2,6	Var	9	11,5
Yok	76	97,4	Yok	69	88,5
Toplam	78	100	Toplam	78	100
Man Whitney U	n	%	Konjoint	n	%
Var	2	2,6	Var	1	1,3
Yok	76	97,4	Yok	77	98,7
Toplam	78	100	Toplam	78	100
AHP	n	%			
Var	1	1,3			
Yok	77	98,7			
Toplam	78	100			

Çizelge 14’te tezlerde kullanılan analiz yöntemleri sunulmuştur. Tezlerde en fazla tercih edilen yöntem %39,7 ile ANOVA’dır. Bu yöntemi %33,3 ile T testi, %32,1 ile faktör analizi ve %24,4 ile regresyon izlemektedir.

4. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Kadın tüketiciler konusunda yazılan tezleri incelemeyi amaçlayan bu araştırma ulaşılabilir olan 78 tez üzerinden yapılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, kadın tüketiciler konusunda en fazla tez yazılan üniversite Selçuk Üniversitesidir. Bu üniversiteyi Gazi, Marmara ve Çankaya Üniversiteleri izlemektedir. Kadın veya tüketim konusu pazarlama alanı ile ilgili olduğu için pazarlama konusunda yapılan çalışmalar incelendiğinde Selçuk Üniversitesiyle karşılaşılması olmasına rağmen diğer üniversiteler Bakır (2013), Demirbaş (2022), Kavak ve Kazancı Sunaoğlu (2020), Kütükçü (2017) ve Loyan Akman ve Çetinkaya (2022) tarafından yapılan çalışma sonuçları ile paralellik göstermektedir.

Sosyal Bilimler Enstitüleri en fazla tezin tamamlandığı enstitülerken, ikinci sırada Lisansüstü Eğitim Enstitüleri gelmektedir. Efilti Atay (2018), Kütükçü (2017) ve Sarı ve Akıncı (2020) da çalışmalarında en fazla tezin Sosyal Bilimler Enstitüsünde tamamlandığını tespit etmişlerdir. Tezlerin yarıya yakını İşletme Ana Bilim Dalında yazılmıştır. Bu ana bilim dalını Halkla İlişkiler ve Pazarlama takip etmektedir. Konu tüketim ile ilgili olduğu için bu sonuç şaşırtıcı bir sonuç değildir.

Büyük bir kısmı Türkçe yazılan tezlerin çoğunluğunun danışmanlığını profesör hocalar yürütmüştür. Cansun (2016), Kavak ve Kazancı Sunaoğlu (2020), Kütükçü (2017) ve Şahin ve diğerleri (2011) de araştırmalarında benzer sonuçlar bulmuşlardır. Tezlerde ana konu ya da bağımlı değişken olarak sıklıkla reklam, e-ticaret ve hedonik eğilim, alt konu ya da bağımsız değişken olarak ise tüketim davranışı, kozmetik, marka ve giysi tercihi konuları kullanılmıştır.

Kadın tüketiciler ile ilgili yazılan ilk tez 1989 yılında tamamlanmıştır. Bu tez “Ankara’daki farklı sosyo-ekonomik düzeydeki yaşlı kadınların ekonomiye yönelik tutumları ve tüketim davranışları üzerinde bir araştırma” ismine sahip olup Şengül Hablemitoğlu tarafından kaleme alınmıştır. Bu konuda en fazla tez 2019 yılında yazılmıştır. 2019 yılını 2018 ve 2021 yılları takip etmektedir. 2022 yılında ise 2021 yılına göre ciddi bir düşüş olduğu gözlemlenmiştir.

Tamamına yakını yüksek lisans programlarından çıkan tezlerin çoğunluğu 101-200 sayfa olup yarıdan fazlası devlet üniversitelerine aittir. Bu sonuçlar da Cansun (2016), Demirbaş (2022), Gülmez ve diğerleri (2019) ile Şahin ve diğerlerinin (2019) çalışma sonuçlarına benzerdir.

Tezlerin büyük çoğunluğunun veri toplama yöntemi ankettir. Bu sonuca paralel bir biçimde de nicel bir şekilde tasarlanan tezlerin tamamına yakınında birincil veri kullanılmış ve hipotez oluşturulmuştur. Demirbaş (2022), Gülmez ve diğerleri (2019), Kütükçü (2017), Loyan Akman ve Çetinkaya (2022) ve Şahin ve diğerleri (2019) de çalışmalarında bu tarz yöntem ve verilerin kullanıldığını tespit etmiştir. Çoğunluğu 351-500 katılımcı ile yapılan tezlerin örneklem seçme yöntemi kolayda örneklemdir. Bu sonuç da alandaki bazı çalışmalarla (Bakır, 2013; Bozyiğit ve Yaşa, 2012; Kavak ve Kazancı Sunaoğlu, 2020; Köksal ve Tıgılı, 2018) paralellik göstermektedir. Tezlerin önemli bir kısmında güvenilirlikle ilgili analizler yapılmış ve sonuçlar sunulmuşken, çok azında geçerlikle ilgili verilere yer verilmiştir. Bozyiğit ve Yaşa (2012) da

çalışmalarında güvenilirlik verilerinin tezlerde sunulduğunu ancak geçerlik bilgisinin çok az bulunduğunu vurgulamışlardır. Tezlerde en fazla tercih edilen analiz yöntemi sırasıyla ANOVA, T testi, faktör analizi ve regresyondur. Bakır (2013), Bozyiğit ve Yaşa (2012), Gülmez ve diğerleri (2019) ile Kavak ve Kazancı Sunaoğlu (2020) da çalışmalarında benzer sonuçlara ulaşmıştır.

Araştırmanın sonuçları neticesinde aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

- Kadın tüketici konusu İşletme haricinde Turizm, Moda Tasarımı, Diyetisyenlik hatta Eğitim gibi çok farklı ana bilim dallarında daha çok çalışılabilir. Çünkü kadın tüketimi konusu birçok ana bilim dalını yakından ilgilendiren bir konudur.
- Yazılan tezlerin büyük çoğunluğunun Türkçe olduğu görülmüştür. Bu konuda daha fazla İngilizce tez yazılabilir.
- Kadın tüketici konusu kadın denilince daha çok akla gelen kozmetik, deterjan gibi konular dışında spor, video oyunu gibi konularla ilişkili olarak çalışılabilir.
- 2019 yılından sonra bu konuda yazılan tezlerin azaldığı görülmüştür. Ancak aynı zamanda anne rolünü de üstlenebilen ve çocuğun tüketici olarak sosyalleşmesinde önemli bir rol üstlenen kadın tüketici üzerinde önemle durulması gereken bir konudur.
- Doktora tezlerinde kadın tüketici konusu detaylı olarak araştırılabilir. Yapılan tezlerin çoğunda anket yöntemi ile veri toplanmıştır, oysaki durum tespitinden ziyade bu sonuçların neden böyle olduğuna dair özellikle derinlemesine görüşme gibi nitel yöntemler kullanılarak 5 N 1 K soruları ile detaylı bilgilere ulaşılabilir. Hatta doktora tezlerinde karma yöntemler tercih edilerek sonuçlar ve nedenleri farklı açılardan ve derinlemesine ele alınabilir.
- Tezlerin çoğunda güvenilirlikle ilgili sonuçların sunulduğu görülmüştür. Ancak geçerlikle ilgili veriler daha azdır. Geçerlik de güvenilirlik kadar önemlidir. Bu nedenle ister tez ister makale olsun tüm çalışmalarda geçerlik ve güvenilirlik bilgileri ve bunlara nasıl ulaşıldığı detaylı olarak verilmelidir.
- Kadın tüketicilerle ilgili ikincil verilere ulaşıp bu veriler kullanılarak analizler yapıp sonuçlara varılabilir. Hatta bu konuda yazılan tezlerle ilgili bir meta analiz çalışması bile yapılabilir.
- Kolayda örneklem yöntemi kolaylığı nedeniyle en çok tercih edilen yöntem olsa da şartların elverişli olduğu durumlarda tesadüfi örneklem yöntemlerinden uygun olanının seçilmesi daha iyi olacaktır.
- YEM, Smart PLS, lojistik regresyon gibi farklı yöntemler de veri analiz etmede daha çok kullanılabilir.

Bu araştırmanın en büyük kısıtı belirli bir süre içerisinde YÖK Ulusal Tez Merkezinden verilerin toplanmış olmasıdır. Bu nedenle veriler belirli bir dönemi içermektedir. İkinci olarak araştırmada sadece kadın tüketicileri örneklem olarak alan tezler temel alınmıştır. Daha sonra yapılacak araştırmalar erkek, çocuk gibi farklı tüketici kitleleri üzerinden araştırmalarını yapabilecekleri gibi bu araştırmalarını kadın tüketici konusunu çalışan araştırmalar ile kıyaslayarak da yapabilirler. Son olarak kadın tüketici konusu sadece tezler üzerinden ele alınmıştır. Sonraki çalışmalar makale, bildiri gibi farklı çalışmalarını da kapsamalarına dahil edebilir.

KAYNAKÇA

- Akçay, G. *Aile, Referans Grupları ve Cinsiyet*, Tüketici Davranışları kitabı içinde, Editör: M.A Çakırer, S.Bozyiğit, 241-272, Ankara: Nobel Yayınevi. 2020.
- Akturan, U. (2009). Tüketicilerin cinsiyetlerine ilişkin olarak içgüdüsel alışveriş eğilimlerindeki farklılıkların belirlenmesi: Üniversite öğrencilerine yönelik pilot bir araştırma. *Yönetim-İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme İktisadi Enstitüsü Dergisi*, 20(64),62-77. <https://kutuphane.dogus.edu.tr/mvt/pdf.php> (Erişim tarihi: 21.01.2023)
- Bakır, N. (2013). Pazarlama alanında yapılan doktora tezlerinin kategorik olarak değerlendirilmesi (1994-2012), *Öneri Dergisi*, 10(40), 1-13. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/165811> (Erişim tarihi: 20.01.2023)
- Bozyiğit, S. Ve Yaşa, E. Araştırmacıların Pazarlama Alanına Bilimsel Katkıları: Pazarlama Konusunda Yapılan Lisansüstü Tezlere İlişkin Bir Araştırma, *17. Pazarlama Kongresi Bildiri Kitabı*, 54-110. 2012. (Erişim tarihi: 21.01.2023)
- Cansun, Ş. (2016). Türkiye’deki “kadın ve siyaset” konulu lisansüstü çalışmalara dair bir inceleme, *Turkish Studies*. 11(13), 131-140. <https://turkishstudies.net/DergiTamDetay.aspx?ID=9881> (Erişim tarihi: 18.01.2023)
- Çetin, K. (2016). Kadın tüketicilerin giysi satın alma davranışları ve marka bağlılığı. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(2), 22-40. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/264673> (Erişim tarihi: 22.01.2023)
- Demirbaş, M. (2022).Türkiye’de tüketici davranışları üzerine yapılmış lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi, *Uygulamalı Sosyal Bilimler ve Güzel Sanatlar Dergisi*, 4(10), 150-164. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2751383> (Erişim tarihi: 18.01.2023)
- Efiliti Atay, S. (2018). Türkiye’de medya ve kadın alanında yapılan lisansüstü tezler ve bu tezlerde incelenen temaların analizi: 2007-2017 Dönemi. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 6(2), 1406-1423. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/558851> (Erişim tarihi: 20.01.2023)
- İnce, M., Gül, H. ve Bozyiğit, S. (2017). Türkiye’de turizm pazarlaması konusunda yazılan lisansüstü tezlerin içerik analizi yöntemiyle incelenmesi: 1990-2016. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(5), 113-130. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/578104> (Erişim tarihi: 18.01.2023)
- Gülmez, M., Yalçıntaş, D., Kurtulgan, A., ve Özbay, M. (2019). Türkiye’de pazarlama alanında yazılan doktora tezlerinin incelenmesi, *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(1), 59-69. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/820132> (Erişim tarihi: 20.01.2023)
- Karakartal, H., ve Şaşman Kaylı, D. (2022).Mülteci kadınlara odaklanan lisansüstü tezlerle genel bakış: bibliyografik bir analiz, *MSGSÜ Sosyal Bilimler*, 2(26), 421-438. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2637997> (Erişim tarihi: 19.01.2023)

Kavak, B. ve Kazancı Sunaoğlu, Ş. (2020). Pazarlama bilim dalında yazılmış yüksek lisans ve doktora tezlerinin bibliyometrik profilinin incelenmesi, Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi, 55(4), 2997-3021. 10.15659/3.sektor-sosyal-ekonomi.20.12.1509 (Erişim tarihi: 18.01.2023)

Kozak, N. (2001). Türkiye'de turizm pazarlaması literatürünün gelişim süreci: 1972-1998 yılları arasında hazırlanmış lisansüstü tez çalışmaları üzerine biyo-bibliyografik bir inceleme, Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi, 12, 26-33. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1001890> (Erişim tarihi: 18.01.2023)

Köksal, C. G., ve Tıgılı, M. (2018). Türkiye'de alışveriş merkezlerinde tüketim ve tüketici davranışları üzerine araştırmalar: Ulusal makaleler ve lisansüstü tezler üzerine bir içerik analizi, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 32(4), 1189-1216. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/548385> (Erişim tarihi: 20.01.2023)

Kütükcü, A. (2017). Türkiye'de kadın liderlik alanında yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi, Kadın Araştırmaları Dergisi, (15), 26-47. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/428665> (Erişim tarihi: 19.01.2023)

Loyan, Akman Z., ve Çetinkaya, G. (2021). Türkiye'de kadın ve spor başlığı üzerine yapılan lisansüstü tezlerin içerik analizi, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 4(1), 17-42. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1588722> (Erişim tarihi: 18.01.2023)

Öğülmüş, S. (1991). İçerik analizi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 24(1), 213-228. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/785018> (Erişim tarihi: 27.01.2023)

Özkan, U. B. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları İçin Doküman İnceleme Yöntemi*. Ankara: Pegem Akademi, 4. 2019. (Erişim tarihi: 25.01.2023)

Ramprabha, K. (2017). Consumer shopping behaviour and the role of women in shopping—a literature review. Research Journal Of Social Science And Management, 7(8), 50-63. https://www.researchgate.net/publication/321862434_Consumer_Shopping_Behaviour_And_The_Role_Of_Women_In_Shopping-A_Literature_Review/link/5a35c7b3aca27247edde9cd4/download (Erişim tarihi: 18.01.2023)

Sarı, D. B. ve Akıncı, Z. (2020). Kadın ve turizm konulu lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi, Türk Turizm Araştırmaları Dergisi, 4(1), 557-566. <https://www.tutad.org/index.php/tutad/article/view/192/191> (Erişim tarihi: 19.01.2023)

Sahin, S., Şahin, M. Çek, F. ve Oklay, E. (2011). Türkiye'de kadın konulu tezler üzerine bir değerlendirme, Education Sciences, 6(4), 2413-2424. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/185513> (Erişim tarihi: 20.01.2023)

Şahin, E. T., Karaaslanoğlu, F. ve Akıncı, M. (2019). Türkiye'de pazarlama alanında yapılan lisansüstü tezlerin analitik incelemesi (2013-2018), Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 4(3), 260-269. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/818955> (Erişim tarihi: 19.01.2023)

Şeker, A. (2016). Kadın tüketiciler, kadın tüketicilerin satın alma davranışları ve kadınlara

yönelik pazarlama stratejileri. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 9(43), 2202-2214. <https://www.sosyalarastirmalar.com/articles/women-consumers-womens-purchasing-behavior-of-consumers-marketingstrategies-for-women.pdf> (Erişim tarihi: 18.01.2023)

Şener, S., Doğru, H., Bahçeci, V., Sel, Z. G., Ertaş, M., Songür, S. ve Tütüncü, Ö. Turizm Alanındaki Nitel Araştırmalarda Uygulanan Yöntem Ölçütlerinin Değerlendirilmesi. *VIII. Lisansüstü Turizm Öğrencileri Araştırma Kongresi*, 28 Nisan – 01 Mayıs 2016, Avanos, Nevşehir, 270-291. 2016.

Tekvar, S. O. (2016).Tüketici davranışlarının demografik özelliklere göre tanımlanması. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 5(6), 1601-1616. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/222603> (Erişim tarihi: 18.01.2023)

Ticaret Bakanlığı. Tüketici Profili ve Bilinç Düzeyi Araştırma Raporu 2018, <https://ticaret.gov.tr/data/5cca9f5c13b8760c08096092/17-12-2018%20tuketici%20baski.pdf>, (Erişim tarihi: 14.03. 2023)

TÜKETİCİ KİBRİNİN LÜKS TÜKETİM ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Prof. Dr. Sezen BOZYİĞİT¹

Tarsus Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Fakültesi,

ORCID ID:0000-0002-0951-3588.

ÖZET

Günümüzde fiziksel görünüme önem veren insan sayısında artış olduğu görülmektedir. Bir insanla tanışıldığında genellikle önce dış görünüşe bakılmakta hatta ilk izlenim dış görünüşe göre oluşmaktadır. Bu nedenle giyilen kıyafetler fiziksel görünüşün ortaya konmasında önemli bir rol oynamaktadır. Bazı durumlarda başarı da kullanılan ürünlere göre değerlendirilmektedir. Fiziksel görünüşü veya başarısı ile gündeme gelmek isteyen tüketiciler bu durumlarını alışverişlerine de yansıtılmaktadırlar. Bu bağlamda lüks ürünlerin sıklıkla tüketildiği dikkat çekmektedir. Lüks ürün tüketenler daha göze görünür olduklarını düşünmektedirler. Özellikle bazı sosyal gruplardan kabul görmek isteyen tüketiciler lüks mallar tüketerek sosyal olarak daha görünür hale geldiklerini sanmaktadırlar. Bu araştırmanın amacı da fiziksel görünüş ve başarı temellerine dayanan tüketici kibrinin lüks tüketim üzerindeki etkisini tespit etmektir. Örneklem 18 yaş ve üzerinde olup Çukurova bölgesinde yaşayan 384 tüketiciden oluşmaktadır. Araştırmanın verileri yüz yüze anket yöntemi ile toplanmış olup Yapısal Eşitlik Modeli ile analiz edilmiştir. Araştırma lüks tüketim ve tüketici kibri olmak üzere iki temel değişkene dayandığından dolayı lüks tüketim için Doğan, Özkara ve Doğan (2020) tarafından oluşturulan eşsizlik (4), pahalılık (4), sembolik anlam (4), keyfi arzu (3) ve özel bir azınlığa sahip olma (3) olmak üzere toplamda beş alt boyut ve 18 ifadeden oluşan “Lüks Tüketim Ölçeği”, tüketici kibri için de fiziksel görünüş (5), fiziksel görünüş kaygısı (5), başarı algısı (5) ve başarı kaygısı (5) olmak üzere dört alt faktör ve 20 ifadeden oluşan. Netemeyer ve diğerlerinin (1995) oluşturduğu “Tüketici Kibri Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre fiziksel görünüş ve başarı algısı lüks tüketimin alt boyutlarını etkilemezken, başarı kaygısı tüm alt boyutları negatif, fiziksel kaygı ise pozitif olarak etkilemektedir.

Anahtar Kelimeler : Fiziksel Görünüş, Başarı, Tüketici Kibri, Lüks Tüketim

1. GİRİŞ

İnsanlar hayatları boyunca tüketim davranışında bulunmaktadır. Ancak günümüzde çoğunlukla tüketim ihtiyaçtan kaynaklanmamakta, ihtiyaç adeta yaratılmaktadır. Ek olarak bazı tüketiciler sadece ihtiyaçları oldukları için değil, toplumda bir statü veya prestij elde etmek için de tüketmektedir (Chaudhuri ve Majumdar 2006:6). Bu tarz tüketim davranışını tercih eden insanların genellikle lüks ürünlere ilgi duyduğu ve onları satın aldıkları gözlemlenmektedir (Yazıcı, 2018:97) Kişiden kişiye veya kültürden kültüre değişiklik gösterebilen, fazlalık ve aşırı anlamlarında kullanılan lüks kavramı hakkında bir fikir birliği olmadığını vurgulayan Ülker (2021:1017) kavramın nadir, deneyim ve hedonik duygu anlamında kullanıldığı gibi statü sağlayan, yüksek fiyatlı, sıradan olmayan olarak tanımlandığını da belirtmektedir. Mükemmel kalite, çok yüksek fiyat, kıtlık, benzersizlik, estetik, çok duygusallık, atalardan kalma miras ve gereksizlik lüks bir markayı tanımlarken kullanılan kelimelerdir (Sharda ve Bhat, 2019:801). Dubois ve diğerleri (2021:82) de tüketicilerin kalıcı lüks arzusunun, büyük ölçüde statü

ihtiyacından, yani başkaları tarafından sağlanan saygı, hayranlık ve gönüllü boyun eğmeden kaynaklandığını dile getirmektedir. Bu nedenle insanların tükettikleri ürünler diğer insanlara kendileriyle ilgili çeşitli mesajlar vermektedir (Doğan vd., 2020:935). Örneğin et yemeyip tofu satın alan bir insanın büyük olasılıkla vegan veya Volvo XC90'a binip villada oturan kişinin gelir durumunun oldukça iyi olduğu düşünülmektedir.

Son araştırmaların, tüketicilerin statü odaklı lüks arzusunun şekillendiren biyolojik, sosyo psikolojik ve yapısal faktörler olduğunu vurgulayan Dubois ve diğerleri (2021:82-83) biyolojik faktörün hayvanlarda ve insanlarda statü ihtiyacıyla ilişkili bir hormon olan testosteronun lüks markalara olan isteği artırmasından kaynaklandığını, sosyo psikolojik faktörün tüketicilerin inançları/hedefleri ile lüks arzusu arasındaki ilişkiyi gösterdiğini ve tüketici görüşlerini (ör. sosyal medya), ilgi alanlarını veya niyeti yansıtan "büyük verilere" artan erişimin, sosyal tabakaların yapısal özelliklerinin lüks arzusunun nasıl etkilediğini ortaya koyduğunu dile getirmektedir.

Lüks tüketimde lüks olarak algılanan ürünlerin satın alınması söz konusudur ve fiyatın pahalı olması, herkesin bu ürünü satın almaya gücünün yetmemesi, ürünün sınırlı sayıda üretilmesi nedeniyle herkesin bu ürüne erişememesi ürünün lüks olarak sınıflandırılmasının nedenleri arasındadır (Turancı vd., 2022:111). Kapferer (1998:45), tüketicilerin lüks markalarda öncelikle ürünün güzelliği, mükemmelliği, eşsizliği, yaratıcılığı ve duygusallığı gibi faktörlere baktığını ancak ürün bazlı aranan özelliklerin değiştiğini, bazı ürünlerde uluslararası ün, satın alan kişi sayısının az olması gibi unsurların öne çıktığını vurgulamaktadır. Doğan ve diğerleri (2020:935) lüks tüketim eğiliminin eşsizlik, pahalılık, sembolik tüketim, keyfi arzu ve öznel bir azınlığa ait olma gibi alt unsurlardan meydana geldiğini belirtmektedir. Eşsizlik özelliğinde tüketicilerin farklılaşabilme isteğinden dolayı lüks ürünleri tercih etmesi hatta markanın nadir olma durumu artıkça tüketicinin satın alma davranışının da artması söz konusudur (Ülker, 2021:1018). Hatta Zan ve He (2012:1454-1455) yaptıkları çalışmada tüketicilerin en iyi bilinen markaları, değer bilinci artıkça daha olumlu değerlendirdiklerini, benzersizlik ihtiyacı ve marka tutumları arasındaki ilişkinin tüketici bilgisine bağlı bulunduğunu belirtip tüketicilerin farklı lüks markalar hakkında daha fazla şey öğrendikçe, benzersizliği aramak daha önemli bir hedef haline geldiğinden dolayı en iyi bilinen markaları daha olumsuz değerlendirdiğini vurgulamaktadır.

Pahalı olup satın alınması zorunlu olmayan ürünleri lüks olarak tanımlayan Çetin ve diğerleri (2020:595) ise tüketicilerin aynı faydayı sağlayan aynı özelliklere sahip ürünlere daha fazla ücret ödemeye gönüllü olmalarını lüks tüketim eğilimi olarak açıklamakta ve bu noktada lüks tüketim ile pahalılık arasında bir ilişki kurmaktadır. Lüks tüketim ile sembolik anlam ve statü ilişkisine vurgu yapan Yıldırım (2019:258) ise insanların toplum içerisinde statü kazanıp bir gruba ait olabilmek için diğer insanların gözünde değerlerini artıracaklarını düşündükleri ürünler için daha fazla fiyatlar ödemeye razı olabildiğini çünkü bu lüks ürünlerin onlara statü kazandıracağını düşündükleri için onlara sembolik anlamlar yüklediklerini savunmaktadır. Ek olarak lüks tüketimin zorunlu bir ihtiyaçtan kaynaklanmadığı, sosyal motivasyonla şekillendiği için keyfi bir arzuya dayandığı (Doğan vd., 2020:938) ve lüks markaların doğası gereği bir azınlığa ait olduğu (Kapferer, 1998:46) ileri sürülmektedir.

Lüks markaları satın alma motivasyonlarından biri de tüketici kibridir ve psikolojik bir yapıya sahip olan tüketici kibri, bireyin davranışsal niyetleri üzerinde güçlü bir etki gösteren ve tüketicinin karar vermesine rehberlik eden fiziksel görünüm ve kişisel başarı için bir endişe olarak tanımlanmaktadır (Sharda ve Bhat, 2019:800). Netemeyer ve diğerleri (1995:612) tüketici kibrinin fiziksel görünüşü, fiziksel kaygı, başarı algısı ve başarı kaygısı olmak üzere dört alt faktörden oluştuğunu dile getirmektedir. Fiziksel kibir, aşırı bir endişe ve kişinin fiziksel görünümüne olumlu bir bakış açısı olup yüksek düzeyde kendini beğenmişlik sergileyen insanlar, çekicilikleri ve fiziksel güzellikleri hakkında aşırı olumlu görüşe sahip olmaktadır (Sharda ve Baht, 2019:801). Güzel olanın iyi olduğu algısı çoğu toplumda mevcut olduğundan dolayı da çoğu insan fiziksel görünümüne aşırı önem vermektedir. Çok sayıda ürünün reklamı, kişinin görünüşünü iyileştirdiği ve/veya fiziksel olarak çekici olarak değerlendirilmesiyle ilgili faydaları olduğu iddialarına dayanarak yapılmaktadır. Günümüzde birçok insan fiziksel görünümünden endişelenmekte, bu nedenle sıklıkla diyetlere ve estetik müdahalelere gereksinim duymaktadır (Watson vd., 1999:446). Kişinin arzu ettiği görünüme duyduğu ilgi, kişisel bakım, diyet, egzersiz, bronzlaşma, kozmetik, moda ve vücut süsleme ile ilgili ürün kararlarında önemli bir itici güç olması yanında kişinin sosyo-kültürel çevresinin etkisi, kişinin özellikle cinsiyete göre kendi kaygılarına ve görünüşlerine ilişkin algılarına verdiği önemde bir rol oynamaktadır (Durvasula ve Lysonski, 2008:231)

Kibir, fiziksel kaygıları nedeniyle dış görünüşe ve başarı kaygıları nedeniyle lüks ve gösterişçi tüketim yoluyla toplumsal statünün aktarılmasına yönelik güçlü vurgularla karakterize edilmektedir (Park vd., 2008:250). Yüksek düzeyde kibir sergileyen tüketicilerin, başkalarının kendilerini nasıl algıladıklarıyla ilgilendiği, bu nedenle, arzulanan benliklerini işaret etmek için lüks marka değerine güvenme olasılıklarının yüksek olduğu düşünülmektedir (Petraşciut vd.,2021:7). Kişisel başarılar ile ürün tüketimi arasındaki bağlantı nedeniyle, başarı gösterişi anlaşılabilir. Çünkü kişisel başarıya yüksek önem veren insanlar, giyim veya lüks arabalar gibi başarılarının reklamını yapan ürünleri tüketmektedirler (Durvasula ve Lysonski, 2008:233). Sharda ve Baht, (2019:802) başarı yönelimi yüksek olan kişilerin “başarı duygusuna” aşırı değer verdiklerini, başarı gösterişinin fiyata dayalı prestij duyarlılığı ile olumlu bir şekilde ilişkili olduğunu ve tüketicilerin mesleki başarılarını göstermek için yüksek fiyatlı ürünler satın aldıklarını vurgulamıştır. Abrar ve diğerleri (2019:45) çalışmasında, lüks moda ürünlerinin kullanımının güçlü bir şekilde sembol ve gösteriş özelliklerinden kaynaklandığını, bir kişinin kozmetik ve giyim ürünlerini ve genel olarak gösterişçi tüketimini kullanma ve seçmesinden kibrinin gözlemlenebileceğini dile getirmiştir. İnsanların fiziklerini beğenmesi ve kendi başarıları ile gurur duyması onlara kendilerini özel hissettirmekte, bu his ürün ve marka tercihi üzerinde etkili olmakta ve tüketicilerin lüks markalara yönelmelerine yol açmaktadır (Yılmaz Uz, 2022:458). Selin (2021:56) de özellikle kadınların fiziksel çekiciliğe önem verdiğini, bu kadınların daha başarılı olduğunu, çekici bir kadının birçok ülkede sosyal bir statüye sahip olduğunu belirtip pazarlamacıların da reklam mesajlarında başarı ve fiziksel güzelliğe vurgu yaptığını dile getirmektedir.

Tüketici kibri ve lüks tüketim arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar mevcuttur. Örneğin Abrar ve diğerleri (2019) yaptıkları çalışmada, sosyal ve kişilik faktörünün üniversite öğrencilerinde lüks markanın çevrimiçi satın alma niyetini olumlu yönde, tüketici kibrinin (fiziksel)

düzenleyici rolünün, sosyal faktörleri ve satın alma niyetlerini önemli ölçüde etkilediğini ifade etmiştir. Sharda ve Baht (2019) çalışmalarında fiziksel görünümün marka bilincine ve ardından lüks tüketime yol açtığını, fiziksel görünüm ile karşılaştırıldığında, başarı kibrinin marka bilinci ve ardından lüks tüketim ile daha güçlü bir ilişkiye sahip olduğunu, lüks tüketicilerin, öncelikle başarı kibrinden etkilendiğini, lüks markaları fiyatlarına, şöhretlerine ve profesyonel başarılarını tasvir etme yeteneklerine göre değerlendirdiklerini, pahalı, ünlü ve prestijli lüks markaları elde etmek için makul olmayan maliyetlere katlandıklarını ve başarılarını sergilemek için dikkat çekici bir şekilde tüketimde bulduklarını vurgulamaktadır. Ülker (2021) yaptığı araştırmada lüks tüketimin eşsizlik, sembolik anlam ve keyfi arzu boyutlarının narsist eğilimin hayranlık ve rekabet alt faktörlerini, pahalılık ve özel bir azınlığa sahip olma alt boyutlarının ise narsist eğilimin sadece rekabet boyutunu olumlu etkilediğini saptamıştır. Jha (2021) çalışmasında tüketici kibrinin, lüks marka tüketimi ile ilişkisinin bulunduğunu, lüks markaların güçlü toplumsal değerleri olduğunu, lüks markaların tüketiminin, toplumdaki bir bireyin benlik imajını artırdığını ve lüks arabalar gibi birçok ürünün başarı ile ilişkilendirildiğini dile getirmiş ve tüketici kibrinin tüm boyutları ile lüks tüketim arasında olumlu bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Sezgin (2021) çalışmasının sonucunda tüketici kibrinin; popülarite ihtiyacı, tüketici sosyalleşmesi ve lüks tüketimi anlamlı ve olumlu yönde etkilediğini, ayrıca popülarite ihtiyacının tüketici sosyalleşmesi ve lüks tüketim üzerinde anlamlı ve olumlu etkiye sahip olduğunu tespit etmiştir. Yılmaz Uz (2022) ise başarı kibri ve fiziksel kibrin lüks tüketimi olumlu yönde etkilediğini dile getirmiştir. Yapılan bu çalışmalar ışığında araştırmanın ana ve alt hipotezleri şu şekilde oluşturulmuştur:

H1: Tüketici kibri tüketicinin lüks tüketim eğilimini olumlu olarak etkilemektedir.

H1a: Fiziksel görünüş eşsizliği olumlu etkilemektedir.

H1b: Fiziksel görünüş pahalılığı olumlu etkilemektedir.

H1c: Fiziksel görünüş sembolik anlamı olumlu etkilemektedir.

H1d: Fiziksel görünüş keyfi arzuyu olumlu etkilemektedir.

H1e: Fiziksel görünüş özel bir azınlığa sahip olmayı olumlu etkilemektedir.

H1f: Başarı kaygısı eşsizliği olumlu etkilemektedir.

H1g: Başarı kaygısı pahalılığı olumlu etkilemektedir.

H1h: Başarı kaygısı sembolik anlamı olumlu etkilemektedir.

H1i: Başarı kaygısı keyfi arzuyu olumlu etkilemektedir.

H1i: Başarı kaygısı özel bir azınlığa sahip olmayı olumlu etkilemektedir.

H1j: Başarı algısı eşsizliği olumlu etkilemektedir.

H1k: Başarı algısı pahalılığı olumlu etkilemektedir.

H1l: Başarı algısı sembolik anlamı olumlu etkilemektedir.

H1m: Başarı algısı keyfi arzuyu olumlu etkilemektedir.

H1n: Başarı algısı özel bir azınlığa sahip olmayı olumlu etkilemektedir.

H1o: Fiziksel kaygı eşsizliği olumlu etkilemektedir.

H1ö: Fiziksel kaygı pahalılığı olumlu etkilemektedir.

H1p: Fiziksel kaygı sembolik anlamı olumlu etkilemektedir.

H1r: Fiziksel kaygı keyfi arzuyu olumlu etkilemektedir.

H1s: Fiziksel kaygı özel bir azınlığa sahip olmayı olumlu etkilemektedir.

2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE YÖNTEMİ

Günümüzde çoğu insan fiziksel görünümüne önem vermekte, daha iyi görünmek için spora gitmekte, cildine işlem uygulatmakta veya çeşitli ürünler satın alarak bu özelliğini diğer insanlara göstermek istemektedir. Özellikle sosyal medya hesapları incelendiğinde insanların güzel oldukları fotoğrafları paylaştıkları, bazen bununla da yetinmeyip bu fotoğraflara filtre uyguladıkları dikkat çekmektedir. Buna benzer biçimde de insanlar başarılarını diğer insanlara göstermek için pahalı ürünlere sahip olarak bu ürünleri başarılarının kanıtı olarak sunmaktadırlar. Tüketici kibri ve lüks tüketim arasındaki ilişki birçok araştırmacı (Abrar vd., 2019; Jha, 2021; Sharda ve Baht, 2019; Sezgin, 2021; Yılmaz Uz, 2022) tarafından ele alınmıştır ancak bu araştırmacılar tüketici kibri ve lüks tüketim arasındaki ilişkiyi incelerken lüks tüketimi tek faktörlük bir yapı ile ölçmüşlerdir. Bu araştırmada ise lüks tüketim eşsizlik, pahalılık, sembolik anlam, keyfi arzu ve özel bir azınlığa sahip olmak üzere beş alt faktörlü bir yapı olarak ele alınmıştır. Bu araştırmanın amacı tüketici kibrinin lüks tüketim üzerindeki etkisini ortaya çıkartmaktır. Ancak bu etki değişkenlerin tüm alt faktörleri bağlamında incelenmiştir.

Araştırma nicel olarak tasarlanmıştır. Araştırmanın evreni Çukurova bölgesinde, çoğunlukla Adana, Mersin, Tarsus, yaşayan 18 yaş ve üzeri tüketicilerdir. Bu tüketicilerin hepsine ulaşmak mümkün olmadığı için kolayda örneklem yöntemi kullanılarak örneklem üzerinden araştırma sürdürülmüştür. Coşkun ve diğerleri (2015:137) 100 bin ve üzeri evrene sahip olunan durumlarda 384 katılımcının yeterli olduğunu dile getirmektedir. Bu araştırmanın örnekleme de 384 kişiden meydana gelmiştir. Araştırmanın veri toplama aracı yüz yüze anket yöntemidir. Anketler Çukurova bölgesinde yaşayan 18 yaş ve üzeri tüketicilere gönüllülük esasıyla gözetilerek uygulanmıştır. 28 Aralık 2022- 04 Şubat 2023 tarihleri arasında toplamda 415 anket toplanmıştır. Anketler analize dahil edilmeden önce kontrol edilmiş, yanlış ve eksik doldurulan 7 anket analizden çıkartılmıştır. Daha sonra Mahalonobis uç değer analizi yapılmış, istenilen sınırın dışında olan 24 anket de analize dahil edilmemiştir. Sonuç itibarıyla 384 anket üzerinden analizler tamamlanmıştır.

Araştırmanın lüks tüketim eğilimi ve tüketici kibri olmak üzere iki ana değişkeni bulunmaktadır. Lüks tüketim için Doğan ve diğerleri (2020) tarafından oluşturulan eşsizlik (4), pahalılık (4), sembolik anlam (4), keyfi arzu (3) ve özel bir azınlığa sahip olma (3) olmak üzere toplamda beş alt boyut ve 18 ifadeden oluşan “Lüks Tüketim Eğilimi Ölçeği”, tüketici kibri için de fiziksel görünüş (5), fiziksel görünüş kaygısı (5), başarı algısı (5) ve başarı kaygısı (5) olmak üzere dört alt faktör ve 20 ifadeden oluşan. Netemeyer ve diğerlerinin (1995) oluşturduğu

“Tüketici Kibri Ölçeği” kullanılmıştır. Ek olarak ankette katılımcılara demografik sorular yöneltilmiştir.

Toplanan verilere analiz yapılmadan önce verilerin normal dağılıp dağılmadığı kontrol edilmiştir. Veriler normal dağılım göstermemesine rağmen basıklık ve çarpıklık değerlerinin +1 ve -1 aralığında bulunması ve örneklem sayısının 30’dan fazla olması nedeniyle merkezi limit teoremi gereğince verilerin normal dağıldığı varsayılmıştır. Bu nedenle verilere önce doğrulayıcı faktör analizi yapılmış, daha sonra da tüketici kibrinin lüks tüketim üzerindeki etkisini saptayabilmek için yapısal eşitlik modeli kurulmuştur.

Verilerin güvenilirliğini test etmek için faktör analizi öncesi ve sonrasında veriler güvenilirlik analizine tabi tutulmuştur. Faktör analizi öncesi tüm verilerin güvenilirliği 0,936, veriler rastgele ikiye ayrıldığında ise 0,911-0,906, faktör analizi sonrası ise tüm verilerin güvenilirliği 0,936 ve rastgele ikiye ayrıldığında 0,908-0,913 olarak bulunmuştur. Geçerlik içinse anket oluşturulduktan sonra alanında uzman iki akademisyene gösterilmiş, 23 kişi ile de ön test yapılmıştır. Gelen geri bildirimler sonucu ankete son şekli verilmiştir. Ek olarak yapısal geçerlik için doğrulayıcı faktör analizi yapılmış, analiz sonuçlarının sunulduğu tabloda da AVE ve CR değerlerine yer verilmiştir. Tüm bu yapılanlar sonucu araştırmanın geçerlik ve güvenilirlik koşullarını sağladığı düşünülmektedir.

3. BULGULAR

Araştırmanın bu kısmında katılımcıların demografik özellikleri, değişkenler için yapılan doğrulayıcı faktör analizi ve yapısal eşitlik modeli sonuçları sunulmuştur.

Çizelge 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Cinsiyet	n	%	Medeni Durum	n	%
Kadın	221	57,6	Evli	201	52,3
Erkek	163	42,4	Bekar	183	47,7
Toplam	384	100	Toplam	384	100
Yaş	n	%	Kişisel Gelir	n	%
18-25	121	31,5	5500 TL ve altı	50	13,0
26-30	81	21,1	5501-8500 TL	38	9,9
31-35	63	16,4	8501-11500 TL	79	20,6
36-40	46	12,0	11501-14500 TL	72	18,8
41-45	27	7,0	14501-17500 TL	36	9,4
46 ve üstü	46	12	17501-20500 TL	38	9,9
Toplam	384	100	20501 TL ve üstü	71	18,5
			Toplam	384	100

Eğitim Durumu	n	%	Çalışma Durumu	n	%
Okur Yazar Değil	3	0,8	Kamuda Çalışıyor	206	53,6
Okur Yazar	7	1,8	Özelde Çalışıyor	68	17,7
İlköğretim	12	3,1	Serbest Meslek	25	6,5
Lise	47	12,2	Öğrenci	70	18,2
Ön lisans	79	20,6	Ev Hanımı	12	3,1
Lisans	208	54,2	Çalışmıyor	3	,8
Lisansüstü	28	7,3	Toplam	384	100
Toplam	384	100			

Çizelge 1’de katılımcıların demografik özellikleri sunulmuştur. Çizelgeye göre katılımcıların %57,6’sı kadın, %42,4’ü erkektir. %52,3 katılımcı evlidir. Katılımcıların %31,5’i 18-25, %21,1’i ise 26-30 yaş aralığındadır. %20,6’sı 8501-11500 TL, % 18,8’i 11501-14500 TL gelire sahip olan katılımcıların %54,2’si lisans, %20,6’sı ön lisans mezunudur. Son olarak katılımcıların %53,6’sı kamuda çalışmaktadır.

Araştırma sonuçlarına göre değişkenlerin ortalamaları şöyledir: eşsizlik 3,27; pahalılık 2,55; sembolik anlam 2,51; keyfi arzu 2,50; özel bir azınlığa sahip olma 2,54; fiziksel görünüm 2,78; başarı kaygısı 3,35; başarı algısı 3,28 ve fiziksel kaygı 3,30. Bu sonuçlardan tüketici kibri ölçeğinin alt faktörlerinin lüks tüketim eğilimi ölçeğinin alt faktörlerinden daha fazla ortalamaya sahip olduğu anlaşılmaktadır. Lüks tüketim eğilimi ölçeğinin eşsizlik alt boyutu diğer boyutlardan daha fazla puan almıştır.

Çizelge 2. Tüketici Kibri Ölçeğinde Yapılan Değişiklikler

Ölçek	Boyutlar	İfade Sayısı	Çıkarılan İfade Sayısı
Tüketici Kibri Ölçeği	Fiziksel Görünüş	5	-
	Başarı Kaygısı	5	1
	Başarı Algısı	5	-
	Fiziksel Kaygı	5	1

Çizelge 2’de tüketici kibri ölçeğinde yapılan değişiklikler gösterilmektedir. Ölçek fiziksel görünüş, başarı kaygısı, başarı algısı ve fiziksel kaygı olmak üzere dört alt faktörden oluşmaktadır. Her alt faktör 5 ifadeye sahiptir. Yapılan analiz sonucu başarı kaygısı ve fiziksel kaygı alt faktörlerinden birer ifade çıkartılmış ve fg4 ve fg5 ifadeleri arasında kovaryans bağlantısı yapılmıştır.

Çizelge 3. Tüketici Kibri Ölçeğinin Uyum Değerleri

Ölçekler	X ²	DF	X ² / df	GFI	CFI	RMSEA
Tüketici Kibri Ölçeği	403,860	129	3,13	0,89	0,93	0,07
İyi Uyum Değerleri			≤3	≥0,90	≥0,97	≤0,05
Kabul Edilebilir Uyum Değerleri			≤4-5	0,89-0,85	≥0,90	0,06-0,08

Kaynak: Meydan, C.H. ve Şeşen, H. (2015:37); Çokluk vd. (2014:272)

Çizelge 3’de yer alan tüketici kibri ölçeğinin uyum değerleri kabul edilen sınırlar içerisinde yer almaktadır.

Çizelge 4. Tüketici Kibri Ölçeğinin Ölçüm Modeli Sonuçları

Değişken	İfadeler	Kod	Fakt. Yükü	CR. Alfa	AVE	CR
Fiziksel Görünüş	1. İnsanlar benim güzel görünüşümü kıskanıyor.	fg1	0,848	0,90	0,65	0,90
	2. Görünüşüm başkalarına çok çekici geliyor.	fg2	0,921			
	3. İnsanlar ne kadar çekici olduğumu fark ederler.	fg3	0,893			
	4. Çok yakışıklı/güzel biriyim.	fg4	0,670			
	5. İnsanların bakmak isteyeceği vücut tipine sahibim.	fg5	0,692			
Başarı Kaygısı	1. Başarılarımın başkaları tarafından fark edilmesini istiyorum.	bk1	0,761	0,84	0,58	0,84
	2. Akranlarımdan daha büyük başarı elde etmek benim için önemli.	bk2	0,882			
	3. Başarılarım nedeniyle başkalarının bana saygı duymasını istiyorum.	bk3	0,787			
	4. Mesleki başarılar benim için bir takıntıdır.	bk4	0,603			
Başarı Algısı	1. Ben başarılı bir insanım.	ba1	0,557	0,86	0,56	0,86
	2. Başarılarım başkaları tarafından büyük saygı görüyor.	ba2	0,593			
	3. Ben profesyonel başarımın iyi bir örneğiyim.	ba3	0,888			
	4. Profesyonel anlamda çok başarılı bir insanım.	ba4	0,913			
	5. Başkaları da benim kadar başarılı olmayı arzular.	ba5	0,742			
Fiziksel Kaygısı	1. Görünüş tarzım benim için son derece önemli.	fk1	0,729	0,84	0,58	0,84
	2. En iyi görünmek çabaya değer.	fk2	0,850			
	3. İnsanların yanında en iyi şekilde görünmek için elimden geleni yapmazsam utanırdım.	fk3	0,684			
	4. Her zaman iyi görünmem çok önemli.	fk4	0,793			

Çizelge 4’te tüketici kibri ölçeğinin alt faktörleri, bu alt faktörlerin ifadelerine ait faktör yükleri, Cronbach Alfa, AVE ve CR değerleri gösterilmektedir. İfadelerin faktör yükleri 0,557-0,921 arasında değişmektedir. Hair ve diğerleri (2017:130), AVE katsayısının yakınsama geçerliği ile ilgili olduğunu, bu değerın 0,5’ten büyük olması gerektiğini, ek olarak alfa katsayısı ve CR değerinin de 0,70 ve üstünde bulunduğu kabul edilebilir olduğunu dile getirmektedirler. Çizelgeden Cronbach Alfa değerleri 0,840-0,913, AVE değeri 0,56-0,65, CR değerinin de 0,84-0,90 arasında olduğu anlaşılmaktadır. Bu değerler istenilen sınırlar içerisinde.

Çizelge 5. Lüks Tüketim Eğilimi Ölçeğinde Yapılan Değişiklikler

Ölçek	Boyutlar	İfade Sayısı	Çıkarılan İfade Sayısı
Lüks Tüketim Eğilimi Ölçeği	Eşsizlik	4	-
	Pahalılık	4	-
	Sembolik Anlam	4	-
	Keyfi Arzu	3	-
	Özel Bir Azınlığa Ait Olmak	3	-

Çizelge 5'te lüks tüketim eğilimi ölçeğinde yapılan değişiklikler gösterilmektedir. Ölçek eşsizlik, pahalılık, sembolik anlam, keyfi arzu ve özel bir azınlığa ait olma olmak üzere beş alt faktörden oluşmaktadır. Keyfi arzu ve özel bir azınlığa ait olma alt faktörleri üçer, diğer alt faktörler dörder ifade sayısına sahiptir. Analiz sonucu hiçbir alt ölçekten ifade çıkartılmamış ancak s3 ve s4 ifadeleri arasında kovaryans bağlantısı yapılmıştır.

Çizelge 6. Lüks Tüketim Eğilimi Ölçeğinin Uyum Değerleri

Ölçek	X ²	DF	X ² / df	GFI	CFI	RMSEA
Lüks Tüketim Eğilimi	397,294	124	3,20	0,90	0,91	0,07
İyi Uyum Değerleri			≤3	≥0,90	≥0,97	≤0,05
Kabul Edilebilir Uyum Değerleri			≤4-5	0,89-0,85	≥0,90	0,06-0,08

Kaynak: Meydan, C.H. ve Şeşen, H. (2015:37); Çokluk vd. (2014:272)

Çizelge 6'da yer alan lüks tüketim eğilimi ölçeğinin uyum değerleri kabul edilen sınırlar içerisinde yer almaktadır.

Çizelge 7. Tüketici Kibri Ölçeğinin Ölçüm Modeli Sonuçları

Değişken	İfadeler	Kod	Fakt. Yüğü	CR. Alfa	AVE	CR
Eşsizlik	1.Bir ürünü diğerlerinden farklı olduğu için satın alırım.	e1	0,696	0,84	0,53	0,82
	2.Satın alma kararlarımda ilgili ürünün benzersiz özelliklere sahip olmasını gözetirim.	e2	0,763			
	3.Diğer ürünlerden farklı özelliklere sahip ürünlere karşı ilgi duyarım	e3	0,815			
	4.Satın aldığım bir ürünün yalnızca bana özel olmasını arzularım.	e4	0,668			
Pahalılık	1.Pahalı ürünleri satın almaktan mutluluk duyarım.	p1	0,707	0,78	0,49	0,79
	2.Ucuz ürünleri bulmak benim için çok önemli değildir.	p2	0,594			
	3.Ucuz ürünleri satın almayı tercih etmem.	p3	0,680			
	4.Pahalı bir ürünü ucuz bir ürüne tercih ederim.	p4	0,757			
	1.Bir ürünün fonksiyonel özelliklerinden ziyade sembolik özelliklerini önemserim.	s1	0,685	0,81	0,48	0,78
	2. yaşadığım toplumda lüks sembolik anlama sahip ürün satın alırım.	s2	0,872			

Sembolik Anlam	3.Ürünleri satın alırken etrafımdaki insanlar için ne ifade ettiğini göz önünde bulundururum.	s3	0,611			
	4.Bir ürünün başkaları için ne ifade ettiği benim için önemlidir.	s4	0,564			
Keyfi Arzu	1.Hiç ihtiyacım olmadığı halde sadece istediğim için alışveriş yaparım.	k1	0,747	0,78	0,54	0,78
	2.Arzuladığım bir ürüne ihtiyacımın olup olmadığını sorgulamam.	k2	0,777			
	3.Fiziksel ihtiyaç duymaktan daha çok duygusal ihtiyaç duyduğum ürünleri satın alırım.	k3	0,692			
Özel Bir Azınlığa Ait Olmak	1.Birçok kişinin satın alabileceği bir ürünü satın almaktan hoşlanmam.	ö1	0,821	0,82	0,61	0,82
	2.Sahip olduğum bir ürüne diğer birçok insanın sahip olması beni rahatsız eder.	ö2	0,852			
	3.Satın aldığım ürünler aracılığıyla kendimi azınlık bir gruba ait hissetmekten hoşlanırım.	ö3	0,672			

Çizelge 7'de lüks tüketim eğilimi ölçeğinin alt faktörleri, bu alt faktörlerin ifadelerine ait faktör yükleri, Cronbach Alfa, AVE ve CR değerleri gösterilmektedir. İfadelerin faktör yükleri 0,564-0,872, Cronbach Alfa değerleri 0,78-0,84, AVE değeri 0,48-0,61, CR değerinin de 0,78-0,82 arasında olduğu anlaşılmaktadır. AVE değeri 0,5'in altında ve CR değeri 0,6'dan büyük ise AVE değeri yeterli kabul edilmektedir (Fornell ve Larcker, 1981:46). Bütün bu değerler Fornell ve Larcker'a (1981:46) göre istenilen sınırlar içindedir.

Çizelge 8. Yapısal Eşitlik Modeli Uyum Değerleri

	X²	DF	X² / df	GFI	CFI	RMSEA
YEM	1223,983	499	2,45	0,84	0,90	0,06
İyi Uyum Değerleri			≤3	≥0,90	≥0,97	≤0,05
Kabul Edilebilir Uyum Değerleri			≤4-5	0,89-0,85	≥0,90	0,06-0,08

Kaynak: Meydan, C.H. ve Şeşen, H. (2015:37); Çokluk vd. (2014:272)

Yapılan yapısal eşitlik modeli neticesinde fiziksel kaygı alt faktöründen fk2 ifadesi çıkartılmış ve modelin yukarıda belirtilen kabul edilebilir uyum değerleri sağlanmıştır.

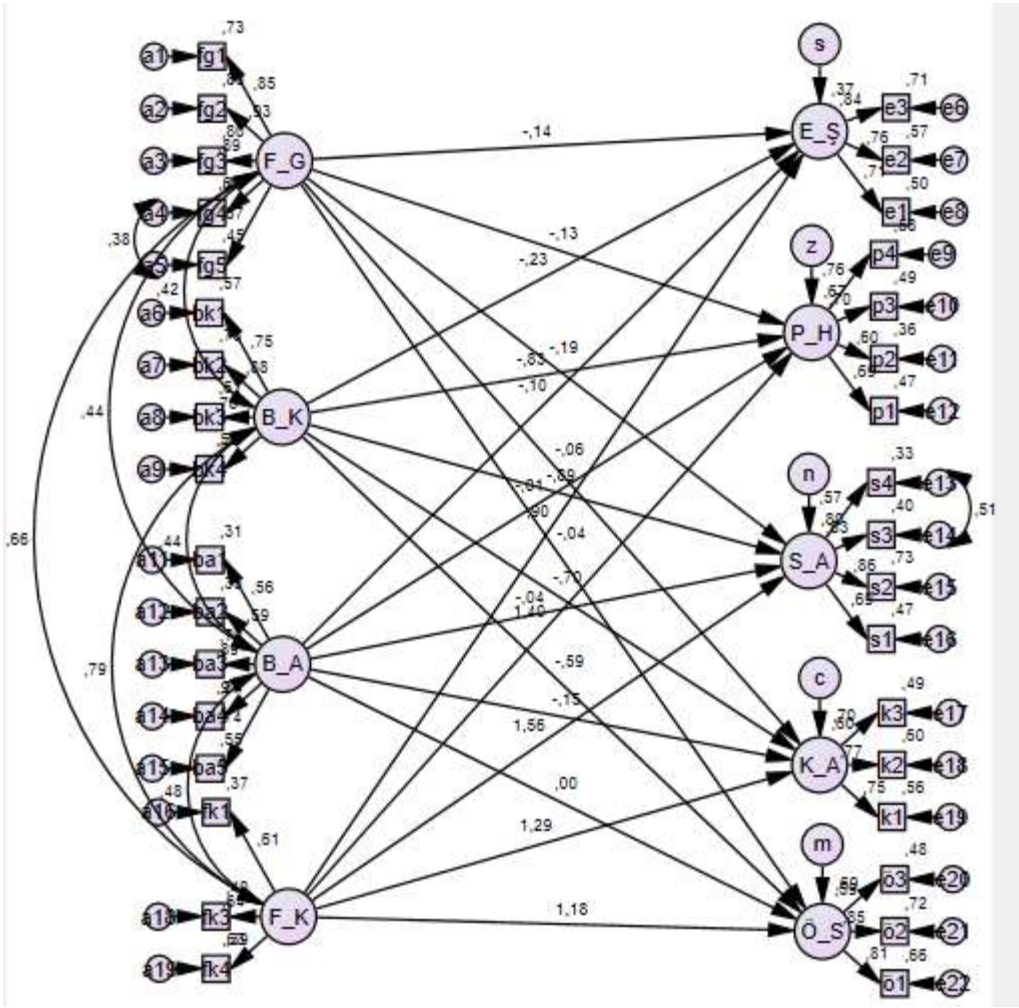
Çizelge 9. Yapısal Eşitlik Modeli Katsayıları

Bağımlı Değişkenler	Değişkenler	Stand. b	Stand. hata	p	R²
Eşsizlik	Fiziksel Görünüş-Eşsizlik	-0,135	-1,494	0,135	0,59
	Başarı Kaygısı-Eşsizlik	-0,232	-2,041	0,041	
	Başarı Algısı-Eşsizlik	-0,101	-1,384	0,166	
	Fiziksel Kaygı-Eşsizlik	0,897	5,840	***	
Pahalılık	Fiziksel Görünüş-Pahalılık	0,127	-1,203	0,229	0,60
	Başarı Kaygısı -Pahalılık	-0,825	-5,568	***	
	Başarı Algısı -Pahalılık	-0,008	-0,092	0,927	
	Fiziksel Kaygı -Pahalılık	1,398	7,402	***	

Sembolik Anlam	Fiziksel Görünüş-Sembolik Anlam	-0,185	-1,678	0,093	0,80
	Başarı Kaygısı -Sembolik Anlam	-0,887	-5,338	***	
	Başarı Algısı -Sembolik Anlam	-0,038	-0,436	0,663	
	Fiziksel Kaygı -Sembolik Anlam	1,564	6,894	***	
Keyfi Arzu	Fiziksel Görünüş-Keyfi Arzu	-0,056	-0,553	0,580	0,67
	Başarı Kaygısı -Keyfi Arzu	-0,699	-4,932	***	
	Başarı Algısı -Keyfi Arzu	-0,145	-1,760	0,078	
	Fiziksel Kaygı -Keyfi Arzu	1,292	6,962	***	
Özel Bir Azınlığa Ait Olmak	Fiziksel Görünüş-Özel Bir Azınlığa Ait Olmak	-0,036	-0,388	0,698	0,37
	Başarı Kaygısı -Özel Bir Azınlığa Ait Olmak	-0,586	-4,572	***	
	Başarı Algısı -Özel Bir Azınlığa Ait Olmak	-0,005	-0,062	0,951	
	Fiziksel Kaygı -Özel Bir Azınlığa Ait Olmak	1,176	6,899	***	

Çizelge 9’da Görsel 1’de gösterilen yapısal eşitlik modelinin katsayıları sunulmaktadır. Bu çizelgeye göre başarı kaygısı eşsizlik, pahalılık, sembolik anlam, keyfi arzu ve özel bir azınlığa sahip olmayı olumsuz etkilerken, fiziksel kaygı tüm bu değişkenleri olumlu olarak yordamaktadır. Modele göre başarı kaygısındaki bir birimlik artış eşsizliği 0,232, pahalılığı 0,825, sembolik anlamı 0,887, keyfi arzuyu 0,699 ve özel bir azınlığa sahip olmayı 0,586 birim azaltmaktadır. Fiziksel kaygıdaki bir birimlik artış ise eşsizliği 0,897, pahalılığı 1,398, sembolik anlamı 1,564, keyfi arzuyu 1,292 ve özel bir azınlığa sahip olmayı da 1,176 birim artırmaktadır. Eşsizliğin %59’u, pahalılığın %60’ı, sembolik anlamın %80’i, keyfi arzunun %67’si ve özel bir azınlığa sahip olmanın %37’si başarı ve fiziksel kaygı değişkeni ile açıklanmaktadır.

4. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bazı toplumlarda insanlar fiziksel görünümüne ve başarı durumlarına göre değerlendirilmektedir. Bu nedenle bazı insanlar fiziksel özelliklerini veya başarılarını gözler önüne serip toplum tarafından beğenilmek, toplumda bir yer edinmek için statü sembolü olan ürünleri satın alabilmektedir. Bu doğrultuda bu araştırmanın amacı da tüketici kibrinin lüks tüketim üzerindeki etkisini ortaya çıkartmaktır.

Araştırma sonuçlarına göre katılımcıların yarıdan fazlası kadındır ve evlidir. Katılımcıların çoğunluğu 18-25 yaş aralığında olup 8501-11500 TL gelire sahiptir. Yarıdan fazlası lisans mezunu olan katılımcıların çoğunluğu kamuda çalışmaktadır. Araştırma sonuçlarından katılımcıların en çok başarı kaygısı, sonra da sırasıyla fiziksel kaygı, başarı algısı, eşsizlik ve fiziksel görünüme önem verdiği anlaşılmaktadır. Tüketici kibri ölçeğinin alt faktörlerinin lüks tüketim eğilimi ölçeğinin alt faktörlerinden daha fazla ortalamaya sahip olduğu dikkat çekmektedir. Özellikle bu sonuçlar Türk toplumda çok da şaşırtıcı değildir. İnsanların başarılarına göre değerlendirilmesi, özellikle daha çocuk yaşta başarılarının akranlarıyla kıyaslanması tüketicilerin başarı kaygısı yaşamalarına neden olmaktadır. Örneğin Türk toplumda “Beni ne doktorlar, ne mühendisler istedi.” sözü sıklıkla kullanılmış olan, bu nedenle de çoğu kimse tarafından bilinen bir sözdür. Bu söz bile başarı kaynaklı mesleğe toplum tarafından ne kadar değer verildiğini gözler önüne sermektedir. Buna benzer biçimde “ilk etki” de kulakların

aşına olduğu bir kelimedir. Tanınmayan biri değerlendirilirken ilk olarak fiziğine veya giyim kuşamına bakılmaktadır. Bu durum da tüketicilerin fiziklerinden kaygı duymalarına ve onu düzeltmek adına çeşitli işlemler yapturmalarına veya ürünler satın almalarına neden olmaktadır. Demirbaş (2019:83) da toplumun insanların görünümünde oldukça etkili olduğunu, bu nedenle tüketicilerin toplumsal ideallere uyacak şekilde fiziklerinde veya görünüşlerinde değişiklik yapmak istediklerini, sonuç olarak da tüm dünyada botoks başta olmak üzere estetik anlamda yaptırılan işlem veya operasyonların artış gösterdiğini dile getirmektedir.

Fiziksel kaygı değişkeni eşsizlik, pahalılık, sembolik anlam, keyfi arzu ve özel bir azınlığa sahip olmayı olumlu olarak yordamaktadır. Fiziksel kaygı tüketicilerin tarzlarını ve başkalarına iyi görünme arzularını içermektedir. Bu nedenle eşsiz veya pahalı ürünlere sahip olmak veya satın alınan ürünlerin sembolik anlamının olması, bundan keyif almak ve böylece bir azınlığa dahil olma isteği fiziksel kaygıya sahip olan bir tüketicinin önem vereceği unsurlarıdır. Tüketicilerin fiziksel görünüşleri ile ilgili kaygıları arttıkça, lüks tüketimle ilgili bu tarz eğilimleri de artmaktadır. Her ne kadar diğer çalışmalarda lüks tüketimin alt değişkenleri incelenmemiş olsa da araştırmanın fiziksel kaygı ile ilgili sonuçları Jha (2021) Sharda ve Baht (2019) ile Yılmaz Uz'un (2022) çalışma sonuçları ile paralellik göstermektedir. Benzer bir şekilde alt boyutlarından bağımsız olarak tüketici kibrini analiz ettiği çalışmasında Sezgin (2021) de tüketici kibri ile lüks tüketim arasında olumlu bir ilişki tespit etmiştir.

Başarı kaygısı başarının fark edilmesi, akranlarla karşılaştırıldığında onlardan daha başarılı olmak, başarının göstergesi olan bir mesleğe sahip olmak ve bunların neticesinde toplumdan saygı görmeyi kapsamaktadır. Araştırmanın sonucuna göre başarı kaygısı eşsizlik, pahalılık, sembolik anlam, keyfi arzu ve özel bir azınlığa sahip olmayı olumsuz etkilemektedir. Tüketicilerin başarı kaygısı arttıkça, lüks tüketim eğilimlerinde bir azalma görülmektedir. Bu sonuç alanyazındaki diğer çalışmaların (Jha, 2021; Sharda ve Baht, 2019; Yılmaz Uz, 2022) sonuçlarından farklılık göstermektedir. Bu sonuç araştırmaya katılanların başarılarını başkalarına kanıtlamak için lüks ürünleri tercih etmediklerini ortaya koymaktadır. Sonucun araştırmanın örneklemeden kaynaklandığı düşünülmektedir. Çünkü örneklemin büyük bir kısmını Y kuşağı tüketicileri ve yarıdan fazlasını kamu kesiminde çalışan kişiler oluşturmaktadır. Yazıcı (2018:111) da Y kuşağı tüketicileri ile yaptığı çalışmasında Y kuşağına mensup tüketicilerin genellikle deneyim yaşama ve anı biriktirmeye önem verdiğini, lüks ürün satın almayı başarı göstergesi olarak görmediklerini dile getirmektedir. Ek olarak belki de meslekteki başarısını takıntı haline getiren bir kişi lüks tüketimle bunu ortaya koymak yerine, işinin çıktılarını diğer insanlarla paylaşarak başarısını göstermeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda özellikle derinlemesine görüşme yöntemi ile yapılacak bir araştırma ile bu sonucun nedenlerinin araştırılması önem taşımaktadır. Son olarak fiziksel görünüş ve başarı algısı lüks tüketim eğiliminin hiçbir alt faktörünü etkilememektedir.

Özellikle lüks giysiler, takılar veya saatler satan markalar tüketicilerin başarıdan ziyade fiziksel görünümüne vurgu yapan öğeleri reklamlarında kullanabilir. Bu ürünlerin eşsizlik, pahalılık veya sembolik anlam gibi özelliklerini ön plana çıkartıp bunu fiziksel görünüm ile ilişkilendirebilir. Fiziksel görünüm kaygısı taşıyan tüketiciler başkaları tarafından fark edilmek, özel bir azınlığa tabi olmak istedikleri için eşsiz, pahalı ya da sembolik anlamı olan lüks ürünleri satın almayı tercih etmektedir. Bu nedenle özellikle "başkaları tarafından fark edilen birey"

kavramı üzerine pazarlama stratejileri oluşturulabilir. Ancak unutulmaması gereken en önemli noktalardan biri kibrin toplum üzerinde olumsuz etkiye sahip olan bir özellik olduğudur. Her ne kadar fiziksel görünüm lüks tüketimi etkilese de hem kibir hem de aşırı lüks ve gereksiz tüketim toplumsal açıdan istenilmeyen durumlar olduğundan dolayı pazarlamacıların bu konularda stratejiler belirlerken daha dikkatli ve özenli olması, aşırıya kaçmaması önem taşımaktadır.

Araştırma çeşitli kısıtlara sahiptir. İlk olarak araştırmada sadece anket yöntemi kullanılmış ve durum tespiti yapılmıştır. Ancak tüketicilerin neden böyle davrandığı veya bu etkisinin nasıl olduğu konusunda daha detaylı bilgilerin alınması için derinlemesine görüşme yöntemi kullanılabilir. Böylelikle durum tespitinden sonra bu durumun nedenleri veya nasılları detaylı olarak ortaya konmuş olur. İkinci olarak araştırma yüz yüze yapıldığı için sadece Çukurova bölgesinde yapılabiliştir. Oysa daha sonraki araştırmalarda online anket yöntemi kullanılarak araştırmaya Türkiye'nin farklı yerlerinden katılımcılar dahil edilebilir.

KAYNAKÇA

- Abrar, M., Bashir, M., Shabbir, R., Haris, M. and Saqib, S. (2019). Role of personality and social factors towards purchase of luxury clothing in online settings: Moderating role of vanity. *European Online Journal of Natural and Social Sciences: Proceedings*, 8(1), 42-51. https://european-science.com/eojnss_proc/article/view/5641/2625 (Erişim tarihi: 24.03.2023)
- Chaudhuri, H. R. and Majumdar, S. (2006). Of diamonds and desires: Understanding conspicuous consumption from a contemporary marketing perspective. *Academy of Marketing Science Review*, 11, 1-18. https://www.researchgate.net/publication/284333729_Of_diamonds_and_desires_Understanding_conspicuous_consumption_from_a_contemporary_marketing_perspective/link/564d7b4308aefe619b0df377/download (Erişim tarihi: 23.03.2023)
- Coşkun, R., Altunışık, R. ve Yıldırım, E. *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri (SPSS Uygulamalı)*. Sakarya: Sakarya Yayıncılık. 2017.
- Çetin, C., Tiltay, M. A. ve Özkara, B. Y. (2020). Sosyal medya kullanım yoğunluğu ile sosyal medyada ünlü kullanımının lüks tüketim eğilimine etkisinde elektronik ağızdan ağıza pazarlamanın (EWOM) rolüne yönelik bir araştırma. *Pazarlama Ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi*, 3, 590-619 <http://www.pazarlama.org.tr/dergi/yonetim/icerik/makaleler/227-published.pdf> (Erişim tarihi: 25.03.2023)
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. *Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik SPSS Ve Lisrel Uygulamaları*. Ankara, Pegem Akademi. 2014.
- Demirbaş, H. (2019). İnsanlar neden estetik müdahalelere yönelmektedir? Gerisindeki güdülenme . *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(99), 81-91. <http://dx.doi.org/10.29228/ASOS.39548>. (Erişim tarihi: 29.03.2023)

- Dogan, V., Ozkara, B. Y., and Dogan, M. (2022). Luxury consumption tendency: conceptualization, scale development and validation. In *Key Topics in Consumer Behavior* (pp. 9-27). Cham: Springer Nature Switzerland. <https://toad.halileksi.net/wp-content/uploads/2022/07/luks-tuketim-egilimi-olcegi-toad.pdf> (Erişim tarihi: 10.03.2023)
- Dubois, D., Jung, S. and Ordabayeva, N. (2021). The psychology of luxury consumption. *Current Opinion in Psychology*, 39, 82-87. https://www.insead.edu/sites/default/files/assets/faculty-personal-site/david_dubois/16_Dubois_Jung_and_Ordabayeva_2020.pdf (Erişim tarihi: 22.03.2023)
- Durvasula, S., and Lysonski, S. (2008). A double-edged sword: understanding vanity across cultures. *Journal of Consumer Marketing*, 25(4), 230-244. <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/07363760810882425/full/pdf?title=a-doubledged-sword-understanding-vanity-across-cultures> (Erişim tarihi: 21.03.2023)
- Fornell, C. and Larcker, D.F. (1981). Evaluating structural equation models with unobservable variables and measurement error, *Journal of Marketing Research*, 18(1), 39-50. <https://www.jstor.org/stable/3151312>. (Erişim tarihi: 30.03.2023)
- Hair, J.F., Tomas, G., Hult, M., Ringle, C.M. and Sarstedt, M. *A Primer on Partial Least Square Structural Equations Modeling (PLS-SEM)*. Sage, United States of America. 2017
- Jha, A. (2021). Impact of susceptibility of interpersonal influence, and vanity aspects on luxury brand consumption. *Jindal Journal of Business Research*, 10(2), 222-237. <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/22786821211047614>. (Erişim tarihi: 24.03.2023)
- Kapferer, J. N. (1998). Why are we seduced by luxury brands?. *Journal of Brand Management*, 6(1), 44-49. <file:///c:/users/user/downloads/jbm.whyareweseducedbyluxury.jnk.pdf> (Erişim tarihi: 25.03.2023)
- Meydan, C. H. ve Şeşen H. *Yapısal Eşitlik Modellemesi AMOS Uygulamaları*. Ankara, Detay Yayıncılık. 2015.
- Netemeyer, R. G., Burton, S., and Lichtenstein, D. R. (1995). Trait aspects of vanity: Measurement and relevance to consumer behavior. *Journal of consumer research*, 21(4), 612-626. <https://doi.org/10.1086/209422> (Erişim tarihi: 10.03.2023)
- Park, H. J., Rabolt, N. J., and Sook Jeon, K. (2008). Purchasing global luxury brands among young Korean consumers. *Journal of Fashion Marketing and Management: An International Journal*, 12(2), 244-259. <https://doi.org/10.1108/13612020810874917>. (Erişim tarihi: 25.03.2023)
- Petravičiūtė, K., Šeinauskienė, B., Rūteliūnė, A., and Krukowski, K. (2021). Linking luxury brand perceived value, brand attachment, and purchase intention: the role of consumer

- vanity. Sustainability, 13(12), 6912. <https://www.mdpi.com/2071-1050/13/12/6912> (Erişim tarihi: 29.03.2023)
- Sezgin, K.N. Tüketici Kibri, Tüketici Sosyalleşmesi ve Popülerite İhtiyacının Lüks Tüketim Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi: Genç Yetişkinler Üzerinde Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Karabük Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karabük, 2021
- Sharda, N., and Bhat, A. (2019). Role of consumer vanity and the mediating effect of brand consciousness in luxury consumption. Journal of Product & Brand Management. 28/7 (2019) 800–811. <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/JPBM-09-2017-1564/full/pdf> (Erişim tarihi: 25.03.2023)
- Turancı, E., Gölönü, S. ve Conkoğlu, S. (2022). Marka imajı çerçevesinde lüks tüketim ürünlerinin kullanımında gösterişçi ve sembolik tüketimin etkileri: iPhone kullanıcıları üzerine bir araştırma. Kastamonu İletişim Araştırmaları Dergisi, (9), 109-140. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2672902> (Erişim tarihi: 25.03.2023)
- Ülker, Y. (2021). Narsisizm bağlamında lüks tüketim. Alanya Akademik Bakış, 5(2), 1015-1030. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1409176> (Erişim tarihi: 21.03.2023)
- Watson, J., Rayner, R.S., Lysonski, S. and Durvasula, S. (1999), Vanity and advertising: A study of the impact of appearance-related, sex, and achievement appeals, in NA - Advances in Consumer Research Volume 26, eds. Eric J. Arnould and Linda M. Scott, Provo, UT : Association for Consumer Research, 445-450. <https://www.acrwebsite.org/volumes/8299/volumes/v26/NA-26> (Erişim tarihi: 25.03.2023)
- Yazıcı, B. (2018). Yeni lüks kavramı bağlamında y kuşağı ile evrilen tüketim ve y kuşağının lüks kavramına bakışı. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, (36), 95-112. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/645792> (Erişim tarihi: 30.03.2023)
- Yıldırım, Y. (2019). Tüketicilerin sembolik tüketim eğilimlerinin öğrenilmesi::Akçakoca örneği. Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7(6), 257-267. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/884501> (Erişim tarihi: 25.03.2023)
- Yılmaz Uz, C. (2022). Tüketicilerin algılanan lüks marka satın alma niyetini etkileyen faktörler. Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 23(2), 455-470. <http://esjournal.cumhuriyet.edu.tr/tr/download/article-file/2020826> (Erişim tarihi: 29.03.2023)
- Zhan, L., and He, Y. (2012). Understanding luxury consumption in China: Consumer perceptions of best-known brands. Journal of Business Research, 65(10), 1452-1460. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0148296311003559> (Erişim tarihi: 21.03.2023)

DEDICATED TO CREATION OF DICTIONARIES

Sashka Jovanovska, PhD¹

Marija Tashkoska, M.A²

¹Assistant professor at the Department of English language and literature - Faculty of Philology, University “Goce Delcev”, Stip, Republic of North Macedonia

²M.A Management in Education - University of St. Clement of Ohrid, Bitola, Republic of North Macedonia

Abstract

Dictionaries are one of the basic aids in various intellectual activities. The dictionary is a book about language. It can be said that it has many similarities with the encyclopedia, although we know that the encyclopedia is a book about objects, people, places, ideas, and a book about the real world. It is not always easy to make a visible distinction between a dictionary and an encyclopedia, as there are always points of coincidence between them. Knowledge of lexicology as a science is used as a theoretical basis for lexicographical activity. Neither of these two linguistic branches could be developed successfully without cooperation and complementarity.

Key words: dictionaries, lexicography, lexicology

INTRODUCTION

Lexicography is a science that deals with the creation of dictionaries of various kinds. This scientific discipline deals with the theoretical principles for making dictionaries (taking into account the methodological issues) but also with their practical development. Lexicography and Lexicology have a common subject of study, both of which deal with describing the vocabulary of a language.

When making dictionaries, some basic methodological issues are imposed which are related to the principles of collecting and processing dictionary material. When collecting data, i.e. material for dictionaries, we can refer to different sources. Words from the modern standard

language, dialects, slang words, words from old written texts, synonyms, phraseologies, neologisms, foreign words and more can be processed.

The basic classification of dictionaries is linguistic and encyclopedic dictionaries. Encyclopedic dictionaries differ from linguistic ones in that they resemble textbooks, i.e. they provide basic information and descriptions of different phenomena and concepts from different fields.

There are several types of dictionaries: children's dictionaries, illustrated dictionaries, learning dictionaries, historical dictionaries, biographical dictionaries, slang, cursive and dialect dictionaries, dictionaries of proper names, technical dictionaries, and many more.

THE BEGINNINGS OF ENGLISH LEXICOGRAPHY

The beginnings of English lexicography date back to the Old English period, especially from the introduction of the Roman Catholic form of Christianity (from 597) and the development of monasteries. The language of the Roman Catholic Church was Latin, which meant that priests and monks had to have a fine knowledge of Latin in order to perform services and read the Bible, and other religious texts. The monasteries were educational institutions for the clergy, so they created extensive libraries that contained theological but also manuscripts (manuscripts) from many other fields, written in Latin. The monks who studied and learned from the manuscripts written in Latin often wrote the English equivalent above or below some Latin words to help them learn. These one-word translations, written between the lines of the manuscript, were called "interlinear glosses", and represent a kind of the beginning of lexicography. To upgrade and assist the process of learning and teaching Latin, these glosses were collected and written in a special manuscript, glossary, which can be said to be a kind of dictionary. The words in the glossary were arranged either alphabetically or thematically. One of the first glossaries was the 'Leiden Glossary' in which the words and their equivalents were arranged according to their sequential position in the text.

It took seven centuries to develop glossaries that would be written in alphabetical order. As time went on, sometime in the 14th century, it could already be noticed that glossaries were not a sufficient source of information for their users, so the need arose to develop Latin-English dictionaries that would not be limited to just translating so-called "difficult" words in the texts being processed, but will contain as many Latin-English equivalents as possible. An attempt to

create such a dictionary was made by the creators of the *Medulla Gramaticae*, the first Latin-English dictionary to appear in the 15th century. This dictionary will later serve as the basis for the creation of the first printed, bilingual dictionary “*Ortus(Hortus) Vocabulorum*”.

The Renaissance period is known for the increasing popularity and use of classical languages such as Latin and Greek, but in addition to their increasing use, many other European vernacular languages came to the fore. These languages are gaining popularity as a result of the increasing number of trips and result in the creation of more bilingual and multilingual dictionaries. The French and English languages were known as “*L'esclarcissement de la langue françoise*” (1530) -Jean Palsgrave, 'A Dictionarie of the French and English Tongues' (1611) - Randle Cottgrave, for Italian and English 'A Worlde of Wordes' (1598)) - John Florio, for Spanish, English and Latin 'Bibliotheca Hispanica' (1591) Richard Percival.

THE METHODOLOGY FOR MAKING DICTIONARIES WAS DEVELOPED AND UPGRADED

The methodology for making dictionaries was developed and upgraded throughout over during this period several lexicographical conventions were adopted. The structure of the records became so complex that the reader could now obtain much more information about the lexicon of the language being studied. Lexicographers commented on the morphological structure of words (derivation affixes were singled out in 1538), their origins and spheres of use, taking into account synonyms, dialectal differences, using different ways of giving definitions, examples, and notes of use, and even they also started using illustrations to facilitate the use of dictionaries.

One of the main aims of the scientific papers and the smaller didactic works was to help their readers to improve their Western European languages. From this, we can conclude that bilingual lexicography has always been pedagogically oriented and that the use of bilingual vocabulary remains of great importance as long as translation plays a major role in the study of foreign languages.

MONOLINGUAL LEXICOGRAPHY

The first monolingual dictionary in English is ‘A Table Alphabetical, containing and teaching the true writing, and understanding of hard English word, borrowed from Hebrew, Greek, Latin or French, etc.’ by Robert Cowdry, published 1604. As can be seen from the title itself, the dictionary develops words that can be problematic for people whose first language is English.

Robert Coudry, was a school administrator, his goal was to enrich the vocabulary of those people who do not know languages other than English.

In the 17th century, dictionaries that dealt with difficult words were especially popular, and gradually they became quite sophisticated help books that were made only by professionals. For example, 'Glossographia: or a Dictionary, Interpreting all such Hard Word whether Hebrew, Greek, Latin, Italian, Spanish, French, Teutonic, Belgich, British or Saxon; as are now used in our refined English tongue. Also, the Terms of Divinity, Law, Physics, Mathematics... with Etymologies, Definitions and Historical Observations on the same 'by Thomas Blunt, published in 1656 is a book that contained not only words borrowed from other languages, but also words from various scientific disciplines.

The first attempt to create a dictionary containing words of varying levels of complexity was made by Nathaniel Bailey, who in 1721 published The Universal Etymological English Dictionary. This dictionary will serve as the basis for the famous dictionary "Dictionarium Britannicum" published in 1730 in London. Nathaniel Bailey has made several lexical innovations. Namely, he was the first to emphasize the use of accented syllables in the main words, and at the same time, he used sayings and proverbs in order to the meaning of the words as clearly as possible. To explain the technical terms, he used over 500 illustrations in the dictionary.

Nathaniel Bailey's Dictionary is the most important achievement in English monolingual lexicography, ahead of Samuel Johnson's Dictionary, which had a profound influence on 18th and 19th century British and American lexicography. It took Samuel Johnson nine years to create the dictionary, which is considered a fantastic achievement in English lexicography.

'A Dictionary of the English Language in Which the Words are Deduced from Their Originals and Illustrated in Their General Significations by Examples from the Best Writers', published in London in 1775, contained two parts. The first part consisted of a "Preface", a "History of the English Language" and a "Grammar of the English Language". The second part was the vocabulary corpus containing 40,000 entries. The biggest innovations of the dictionary were: a) a clear definition of the meaning of the word depending on the meaning (different meanings were arranged and numbered separately), b) each meaning was explained with quotes from the best writers.

Johnson planned to use chronological citations to show how the semantic structure of words changed over a period of time. This idea could only be implemented in practice in the Oxford English Dictionary, originally named the New English Dictionary (1888-1928).

OED is the most incomprehensible and authoritative English dictionary. It was made by the Association of English Philologists. The development of the dictionary began in 1857, the first volume of the dictionary was published in 1888, the last in 1928, and an addendum to the dictionary was published in 1933. The second edition of the OED, which dealt with the language of the 20th century, was published in 1989. Today the dictionary consists of 20 volumes.

The purpose of the dictionary was to process all English words starting from 1150. The dictionary notes the different spellings of the word.

The purpose of the dictionary was to process all English words starting from 1150. The dictionary notes the different spellings of the word, its etymology, and modern pronunciation provides information about grammar and how it is used for the entire period of its existence. All uses of the word are supported by appropriate quotes that are chronologically arranged and give an overview of the development of semantics.

The Oxford University Press has published various abridged versions of the Oxford English Dictionary (OED) which are based on the same principles as the OED, provide historical data on the English lexicon, and use citations.

The most popular general purpose dictionaries consisting of one volume are ‘The Concise Oxford Dictionary of Current English’, ‘Collins Concise Dictionary’, ‘Longman Dictionary of English Language, and many others. General-purpose dictionaries may not meet the needs of users who need expert guidance on some specific aspects of the English language. For this purpose, they can consult dictionaries specifically designed for certain fields and terms.

CONCLUSION

English lexicography boasts a rich treasury of lexicographers and works that have played a significant role in the development of the English language and facilitating the path of all those who wish to study it, whether they are native speakers or foreign learners.

The use of dictionaries is an inevitable factor in mastering the vocabulary of a language and from the presentation in this paper so far we have noticed that dictionary users in addition to consulting the dictionary for its primary purpose, which is explaining and defining the meaning of the word, they also so they get information about spelling, word groups, the etymology of words and the like. That is why lexicography as a discipline will always be an integral part of the language and will always be of primary importance for the learners of a certain language.

Lexicography as part of linguistics plays a very important role in analyzing and perfecting a language, but it is also a kind of bridge between two or more different languages. To describe the lexicography of a language, as is the case in this dissertation, is a very complex challenge, because it as a separate discipline is composed of a huge number of components that participate in its development.

REFERENCES:

1. Jackson, Howard. (2002). *Lexicography: An Introduction*. Tylor and Francis Routledge. London.
2. Minaeva L. (2007). *English Lexicology and Lexicography*.
3. Piet Van Sterkenburg. (2003). *A Practical Guide to Lexicography*. Institute for Dutch Lexicology. Leiden.
4. Николовска В. (2012). *Македонски јазик со култура на изразувањето*. Универзитет „Гоце Делчев“. Штип.
5. Stefanovski, Lj. (2006). *English Lexicology*. Academic Press, Skopje.
6. Bauer, L. (1998). When is a sequence of two nouns a compound in English? In: “English Language and Linguistics”, 2, 65-86.

7. Bauer, L. (2000a). Word. In: Geert Booij, Christian Lehmann and Joachim Mugdan (eds.). Morphology. An International Handbook on Inflection and Word-Formation, Volume 1, 247-257. Berlin/New York: de Gruyter.
8. Bauer, L. (2000b). Compounding. In: Geert Booij, Christian Lehmann and Joachim
9. Clark, H., H. (1998). Communal lexicons. In: K., Malmkjaer and J., Williams (eds.), "Context in language learning and language understanding". Cambridge: Cambridge University Press, pp. 63-87.
10. Chomsky, N. (1995a). Bare phrase structure. Evolution and Revolution in Linguistic Theory: A Festschrift in Honor of Carlos Otero, Héctor Campos and Paula Kempchinsky (eds.), 51-109. Washington D.C.: Georgetown University Press.

REVISITING “BEAUTY AND THE BEAST” IN ANGELA CARTER AND EMMA DONOGHUE’S PARODIES

Assoc. Prof. Dr., NİLAY ERDEM AYYILDIZ¹

¹ Firat University, Faculty of Education, - <https://orcid.org/0000-0002-1779-8464>

ABSTRACT

This paper examines the parodic retellings of “Beauty and the Beast” in Angela Carter’s “The Courtship of Mr. Lyon” (1979) and Emma Donoghue’s “The Tale of the Rose” (1993). Drawing on feminist and fairy-tale criticism, the comparative reading scrutinizes how these two stories break the spell of classic fairy tales by subverting the dominant patriarchal and heteronormative themes of classic fairy tales. The study argues that they both employ similar strategies in their parodies, such as the use of language, imagery, and the subversion of traditional plotlines and characterizations to highlight the limitations of classic fairy tales in representing gender and sexuality and to create new possibilities for feminist and queer readings of these stories. Furthermore, this paper argues that they also have differences in their approach to gender and power dynamics besides their tone, style and themes considering the distinct historical and cultural contexts in which Carter and Donoghue wrote their parodies. Carter wrote during the feminist movements of the 1970s and 1980s, whereas Donoghue wrote in the late 1990s, after the emergence of queer theory and the increased visibility of queer issues. The study concludes that the selected stories present ironic representation of dominant gender and sexual norms indicating the power of parody as a feminist and queer literary strategy. Thus, a comparative reading of these two stories reveals the richness and complexity of contemporary fairy-tale retellings and their potential to challenge and subvert dominant cultural narratives.

Keywords: fairy tale parody, gender, Angela Carter, Emma Donoghue, “Beauty and the Beast”

“Beauty and the Beast,” is a classic fairy tale about the love relationship between a beautiful lady, Beauty and a cursed prince, the Beast, transformed into a wild creature in appearance. It is among the most enduring fairy tales adapted in literature, film, and other media such as Jean Cocteau’s *La Belle et la Bête* (1946), TV series *Beauty and the Beast* (1987) and animated cartoon *Beauty and the Beast* (1991) (Banerjee and Singh, 2021, p. 78). This tale has been adapted and retold in countless ways, often reflecting the values and concerns of the societies in which they are produced. However, many classic fairy tales, including “Beauty and the Beast,” have been criticized for promoting patriarchal and heteronormative ideologies that reinforce gender and sexual stereotypes (Warner, 1995, p. 394) As a result, feminist authors have turned to parody as a means of criticizing and subverting the dominant themes of classic fairy tales. Two notable examples of such adaptations are Angela Carter’s “The Courtship of Mr. Lyon” in *The Bloody Chamber* (1979) and Emma Donoghue’s “The Tale of the Rose” in *Kissing the Witch: Old Tales in New Skins* (1993).

Both “The Courtship of Mr. Lyon” and “The Tale of the Rose” are parodic retellings of “Beauty and the Beast” undermining the conventional expectations of the reader of the original tale and empowering the pacified Beauty in the classic story. Their parodying the conventions of fairy tales is a strategical “repetition with critical distance” (Hutcheon, 2000, p. 6) to patriarchal and heteronormative teachings of the society perpetuated through fairy tales. In “Beauty and the Beast,” Beauty is a passive character who must learn to love the Beast despite his terrifying appearance. However, “The Courtship of Mr Lyon” reverses the gender roles. Beauty is now the powerful figure, and the Beast is vulnerable and dependent on her, attributing passive and supplicant role to him (Gamble, 2006, p. 109). This subversion of gender roles highlights the absurdity of traditional gender roles and the power dynamics that underlie them (Russell, 1996, pp. 23-25). The narrator states that “a lion is a lion and a man is a man and, though lions are more beautiful by far than we are... Yet wild things have a far more rational fear of us than is ours of them, and some kind of sadness in his agate eyes, that looked almost blind, as if sick of sight, moved her [Beauty’s] heart” (Carter, 1979, p. 45)¹. The reversal of the binaries between man and animal, beautiful and ugly and wild and civilised problematizes the traditional dichotomy in fairy tales. Sadness and shyness rely behind the wild appearance of the Beast, whereas Beauty displays masculine attitudes smoking, “clicking her gold cigarette lighter” (p. 50) and flinging herself upon the Beast “so that the iron bedstead groaned” (p. 50). Beauty’s agency signifies “Carter’s feminist agenda of challenging the patriarchal norms of feminine passivity and submission” (Caldas-Coulthard, 1992, p. 170). Beauty’s strength and agency show that traditional gender roles are not inherent, but rather constructed by societal norms and expectations.

Similarly, Donoghue’s “The Tale of the Rose,” which is a parody of Madame le Prince de Beaumont’s “Beauty and the Beast” (1756), is centred on the female protagonist’s point of view rather than the omniscient narrative voice in the original story. Donoghue gives voice to the once-silenced Beauty recreating her as an active subject, speaking and behaving on her will. She parodies the secondariness of the woman concerning her beauty and waiting for her rich suitor to marry to get the happy ending in fairy tales by mentioning about her mirror showing him “a face with nothing written on it” (Donoghue, 1999, p. 27)² and plentiful suitors and “their doggish devotion” until her father’s bankruptcy (p. 27). Thus, she parodies the suitors’ materialistic approach to marriage, which is regarded as “a route for liberation” from the confinement of girlhood (Gökçek, 2020, p. 150). Beauty’s father’s bargain with the Beast in return for some gold and a red rose to his daughter as the first thing he sees on his arrival at home is criticized as diminishing the value of the woman. In this context, Beauty states: “I should have felt like a possession” (p. 31) due to the father says: “Daughter, I sold you” (p. 30). However, she exerts her independence feeling owning herself for the first time, leaving home with excitement.

---

¹ Henceforward, the quotations from Angela Carter’s “The Courtship of Mr Lyon” are cited merely with page numbers.

² Henceforward, the quotations from Emma Donoghue’s “The Tale of the Rose” are cited merely with page numbers.

The story both uses and abuses the conventional tropes of fairy-tale genre challenging the traditional gender roles and power dynamics of man and woman. The Beast is always “courteous” (p. 34) and “gentle” (p. 35) enough to ask Beauty whether she has come with her consent or not (p. 33) in contrast to the classic fairy tale-reader’s expectancy, while she draws on the stereotypical characterization in the fairy tales and she describes him through various dichotomies such as “dark to my light, rough to my smooth, hoarse to my sweet” (p. 35). Although the Beast tells her that she is not a man (p. 35), Beauty cannot even consider the Beast to be a woman but an ogre, troll or a monster (p. 37). In this aspect, the story challenges the “faulty gender assumptions and providing new, liberatory gender possibilities” (Crowley and Pennington, 2010, p. 307). As argued by the critic Lisa Rowe Fraustino, “Donoghue adapts fairy tale structures to reflect the contemporary feminist concerns that drive her narratives” (2011, p. 200). Subverting the patriarchal voice in the story “Beauty and the Beast,” “The Tale of the Rose,” explores “the dangers inherent in patriarchal authority and in the captivity of women” (Fraustino, 2011, p. 312). Beauty’s struggle for autonomy and her refusal to be a passive object in the story’s patriarchal power dynamics is a reversal of the pacified Beauty and brutal Beast story in “Beauty and the Beast.”

The relationship between the Beauty and the Beast is also deconstructed throughout the stories. While in “Beauty and the Beast,” Beauty falls in love with the Beast despite his terrifying appearance, in “The Courtship of Mr Lyon,” Beauty falls in love with the Beast because of his vulnerability and need for her rather than any romantic or sexual desire as in the classic fairy tales. Unlike the original story in which Beauty is consented to stay with the Beast to enjoy the luxurious life and materialism coming as an asset of the heterosexual marriage happily ever after, Carter’s Beauty is not fascinated by the luxury in the Beast’s mansion, rather she finds her luxurious life “poignant” believing that it gives “no pleasure to its possessor” (p. 47) and fascinated with the “modest bedroom” of the Beast (p. 50). This deconstruction of their relationship highlights the power dynamics at play and criticizes the underlying themes of patriarchy in traditional fairy tales (Karen, 2012, pp. 53-73). Beauty’s love for the Beast is based on her desire to care for and protect him rather than his appearance. This enables her to assert her dominance and control over him (Buse, 2006, pp. 38-42). Through the Beast’s “hot breath on her fingers, the stiff bristles of his muzzle grazing her skin, the rough lapping of his tongue and then, with a flood of compassion,...kissing my hands” (p. 47), the story deconstructs the traditional “virtuous” romantic love story highlighting the power dynamics at play and criticizes the underlying themes of patriarchy in traditional fairy tales (Dollimore, 1987, pp. 219-225).

In “Beauty and the Beast,” Beauty’s family falls on hard times, and Beauty is forced to live with the rich Beast. In “The Courtship of Mr Lyon,” Beauty comes from a wealthy family, and her wealth and privilege are contrasted with the Beast’s poverty and vulnerability. This criticism of class and wealth sheds light on “the underlying social dynamics that are often ignored in traditional fairy tales” (Benson, 2004, p. 147). Beauty’s wealth and privilege are contrasted with the Beast’s poverty and vulnerability. When Beauty first enters the Beast’s castle, she is struck by the contrast between her own luxurious lifestyle and the Beast’s more modest

surroundings. In contrast to the classic fairy-tale stories characterizing men as a social and economic savior of the lady, Carter's story centers on the contrast between Beauty's wealth and the Beast's vulnerability serving to highlight the class-based assumptions that are often present in traditional fairy tales, and emphasizes the importance of social justice and economic equality (Gamble, 2006, p.112) and compassion and empathy rather than wealth and privilege (Miller, 1997, pp. 121-129).

In parallel to "The Courtship of Mr. Lyon," "The Tale of the Rose" is also an irreverent take on the classic "Beauty and The Beast" story. It mimics the traditional portrayal of the protagonist with her ugly sisters waiting for their suitors. Her sisters are also with "pale sleek fingers" (p. 28) and "onion" eyes (p. 31). Beauty also does not find herself beautiful. This is a departure from the traditional fairy tale, where the heroine is usually described as beautiful, kind and ideal unlike villain heroines and witches. Furthermore, the appearance of the Beast, who later turns out to be a woman, does not frighten her in contrast to the classic fairy-tale readers' expectation. Despite terrifying tellings about the Beast, Beauty likes to have an adventure and goes to the castle with her consent rather than with her father's force. This is a clear parody of the original fairy tale, where the Beast is depicted as terrifying and monstrous and humor to mock the familiar conventions of fairy tales (Ashley, 1991, pp. 49-60; Kérchy, 2018, p. 9).

The story also parodies the idea of magical objects of the fairy-tale tropes and associates Beauty's desire for the rose with her consumerism, thus making the story more realistic and current. The traditional fairy-tale notion of the heroine is subverted by creating a contemporary version of the character Beauty as a woman of the modern period. The story also parodies the traditional fairy tale trope of "Beauty and the Beast," which is set in a distant and magical world, through many references to modern technology and culture, such as taxis, smart phones, and TV reality shows. Another way of departure from the traditional fairy tale, where the Beast is transformed by a curse is to recreating the Beast as a man who has been transformed because of a medical procedure leaving him disfigured. Thus, Donoghue's parody through incorporating references to modern life into a classic fairy-tale defamiliarizes the story to be evaluated with a new and critical view. Furthermore, the magic of physical transformation in "Beauty and the Beast" is replaced by the miraculous transformation of the ladies in the story through access to education and knowledge through a vast library, turning pages sound like "the sound of magic" for Beauty in the story (Donoghue, 1999, p. 36). In this context, the emphasis is put on knowledge and intellectuality rather than appearance and luxurious life ornamented with materialism for empowerment.

Both Angela Carter and Emma Donoghue could be seen as drawing on feminist principles in their parodies of traditional fairy tales in terms of feminist fairy-tale criticism. However, their approaches to feminist criticism and theory may differ, with Carter's work being more explicitly influenced by feminist theory and Donoghue's work focusing more on feminist themes and concerns within a broader literary context.

Angela Carter is often associated with the concept of "the female gothic" and postmodern feminist theory. Carter's work is heavily influenced by French feminist thought, particularly

the work of Hélène Cixous and Luce Irigaray, who are associated with the concept of feminine writing (*écriture féminine*). This type of writing is characterized by an emphasis on the body, sexuality, and emotion, as well as a rejection of traditional linear narrative structures and a preference for fragmentation and experimentation. Thus, Carter “provides an entirely new literary structure for women to follow” (Bernheimer, 1989, p. 131). Emma Donoghue’s work, on the other hand, has been described as drawing on feminist themes and concerns, but not necessarily fitting within a particular feminist theoretical framework. However, relying on the fertile ground of Donoghue’s project of queering classic fairy tales due to the mainstream debates of gender and sexuality in the 1970s and 1980s, “The Tale of the Rose” (Banerjee & Singh, 2021, pp. 80-81) is concerned with the exploration of women’s experiences and relationships, as well as its subversion of traditional gender roles and expectations.

Although both Carter’s “The Courtship of Mr Lyon” and Donoghue’s “The Tale of the Rose” meet on the common ground by making use of humor and subverting traditional fairy-tale tropes, there are some key differences that set them apart. One of them is their approach to gender and power dynamics in their retellings of “Beauty and the Beast.” In “The Courtship of Mr Lyon,” Carter reimagines the Beauty and the Beast story to criticize patriarchal power structures, displaying how the Beast’s wealth and influence allow him to manipulate and control Beauty as “the source of this new found prosperity” (p. 48). Thus, he attempts to control Beauty by limiting her freedom of movement and choice. In this aspect, Carter highlights the power dynamics inherent in patriarchal relationships, where men use their wealth and influence to assert dominance over women.

As for Donoghue’s “The Tale of the Rose,” it puts more emphasis on female agency, submitting more control to Beauty over her fate challenging traditional fairy-tale stereotypes. When Beauty discovers that she is exhausted with the social norms of the society, she does not simply resign herself to her fate, but instead takes action, saying: “This time I asked for no permission of anyone” (p. 38). Donoghue’s rewriting of “Beauty and the Beast” exposes the limitations of the original narrative and illuminates the importance of self-determination, agency, and empathy” (Clark, 2012, p. 270) because her words reveal her autonomy and agency, choosing to prioritize her own desires and needs over the expectations of society. Thus, Donoghue’s story challenges traditional power dynamics by centering female agency and challenging patriarchal norms.

Additionally, although both “The Courtship of Mr Lyon” and “The Tale of the Rose” deal with issues of gender and power dynamics, the central themes of the two stories differ significantly. “The Courtship of Mr Lyon” is concerned with the theme of animal transformation and the idea of the uncanny, while “The Tale of the Rose” focuses on issues of confinement, escape, and the dangers of patriarchal authority. The Beast in “The Courtship of Mr Lyon” is both an animal and human; an animal in disguise of a man and vice versa. Thus, man, associated with artificiality and the constituents of nature and culture change sides (Çetiner, 2021, p. 85). Such a “radical reordering of traditional masculine and feminine attributes” contributes to the feminist characterization of the story (Bernheimer, 1989, p. 120).

Unlike Carter's story, "The Tale of the Rose" revolves around confinement, escape, and patriarchal authority. The Beast chooses living lonely under the guise of a mask and never showing her face to anyone to living an unwanted life with a husband. The themes of confinement and escape are also reflected in the structure of the story, which is framed as a series of interlocking tales in which each protagonist is trapped in some way and seeks a way out. Furthermore, the entrapment of the female protagonist is concluded not with a heterosexual marriage to a handsome young man as in the source story, instead preferring co-living with the beautiful lady whom the Beast turns out to be. Beauty finds the red rose just opening in the Beast's lips deciphering beauty in variety (p. 40). The association of the rose with same-sex desire, longing for love and feminine sexuality replaces the symbol of the rose representing romance and heterosexual love in the original story (Banerjee & Singh, 2021, p. 84). Thus, the story contradicts the concept of beauty associated with some physical standards in traditional fairy tales. From the angle of Beauty, she seems to be confined to the mansion living with a monster at the very beginning; however, she deciphers the hidden feminist reality lying behind the Beast and feels willing to attend the Beast by living an isolated and marginalized life away from the constraints of the patriarchal society. Thus, the protagonist develops her own agency in time.

Another significant difference is about tone and style. Carter's "The Courtship of Mr Lyon" has a more poetic and lyrical style, with an emphasis on vivid imagery and metaphor. The first sentences of the stories indicate the difference of both author's style. "The Courtship of Mr Lyon" starts as follows: "Outside her kitchen window, the hedgegrow glistened as if the snow possessed a light of its own; when the sky darkened towards evening, an unearthly, reflected pallor remained behind upon the winter's landscape, while still the soft flakes floated down" (p. 41). In this vivid and descriptive beginning, the use of phrases such as "glistened as if the snow possessed a light of its own" and "an unearthly, reflected pallor" create striking images in the reader's mind. Furthermore, the repetition of the word "still" in the final clause of the sentence emphasizes the peaceful and quiet nature of the snowfall. The quotation represents Carter's poetic style with a focus on sensory details and the beauty of nature. On the other hand, expressions are more plain and direct in "The Tale of the Rose." The story starts as follows: "In this life I have nothing to do but cavort on the wind, but in my last it was my fate to be a woman" (p. 27). As exemplified through the quotation, the sentence structure is simple and without any unnecessary flourishes or embellishments. This stylistic difference separates Donoghue's conversational story from Carter's highly elevated language in her story.

In conclusion, both Carter's "The Courtship of Mr Lyon" and Donoghue's "The Tale of the Rose" are fairy-tale parodies of "Beauty and the Beast." They use parody to criticize the patriarchal and heteronormative themes of classic fairy tales and to offer new possibilities for feminist and queer readings of these stories. Parody is used as a feminist and queer strategy of breaking the spell of traditional fairy tales and providing more refreshed and inclusive narratives for the reader. They challenge the traditional dichotomy of the passive and submissive female and the active and dominant male in the story "Beauty and the Beast" through the reversal of gender roles and power dynamics in their parodies. The critical reading

of the two stories reveals that they have differences in their approaches to gender and power dynamics, themes, tone and style. While “The Courtship of Mr. Lyon” parodies the patriarchal elements of the Beauty and the Beast story by subverting the traditional gender roles of Beauty and the Beast, “The Tale of the Rose” parodies particularly the heteronormative themes of the tale by revising it with same-sex relationship. Furthermore, the primary concern of “The Courtship of Mr Lyon” is the theme of animal transformation and the idea of the uncanny, whereas “The Tale of the Rose” is about confinement, escape, and the dangers of patriarchal authority. Lastly, the poetic and lyrical style in “The Courtship of Mr Lyon” is contrasted with simple and plain tone and style of “The Tale of the Rose.” Thus, by comparing these two works, the paper reveals the contribution of contemporary fairy-tale retellings to challenge and criticize dominant cultural narratives.

Works Cited

- Ashley, J. (1991). Angela Carter’s feminist fairy tales. *The Journal of Popular Culture*, 25(1), 49-60.
- Banerjee, P., & Singh, R. (2021). Challenging hegemonic gender norms in Emma Donoghue’s “The Tale of the Rose” and Disney’s Beauty and the Beast. *Electronic Journal of Folklore*, 84, 78-96.
- Benson, S. (2004). Re-reading Angela Carter: Feminist approaches to her fiction and drama. *Journal of Gender Studies*, 13(2), 147-159.
- Bernheimer, K. (1989). *Beast and the blonde: Storytelling and the sciences of mind*. Yale University Press.
- Buse, P. (2006). Beauty and the Beast Redux: Reading Angela Carter’s ‘The Courtship of Mr Lyon’. *Gothic Studies*, 8(1), 38-52.
- Caldas-Coulthard, C. R. (1991). The novel, the narrator and the female voice: A reading of Angela Carter’s “The Bloody Chamber.” In S. Sellers (Ed.), *The Fiction of Angela Carter* (pp. 167-178). Macmillan.
- Carter, A. (1979). The courtship of Mr Lyon. In *The Bloody Chamber and Other Stories* (pp. 41-51). Penguin Books.
- Clark, J. (2012). The beauty of the beast: Rewriting the tale of female agency and empowerment in Emma Donoghue’s *Kissing the Witch*. *Journal of the Association for Research on Mothering*, 14(2), 269-280.
- Crowley, K., & Pennington, J. (2010). Feminist frauds on the fairies? Didacticism and liberation in recent retellings of “Cinderella”. *Marvels & Tales*, 24(2), 297-313.
- Çetiner, N. (2021). Transforming bodies in Maggie Gee’s *The Ice People* and HBO Max’s *Raised by Wolves: A posthuman approach*. In K. Baysal (Ed.), *Apocalyptic visions in the Anthropocene and rise of the climate fiction* (pp. 1-24). Cambridge Scholars Publishing.

- Dollimore, J. (1987). Angela Carter and the fairy tale: A review. *Critique: Studies in Contemporary Fiction*, 28(4), 219-230.
- Donoghue, E. (1999). The tale of the rose. In *Kissing the Witch: Old Tales in New Skins* (pp. 27-40). Joanna Cotler Books.
- Fraustino, L. R. (2011). Tales told slant: Feminist fairy-tale fiction. *The Lion and the Unicorn*, 35(2), 200-216.
- Gamble, S. (2006). *Angela Carter: A literary life*. Palgrave Macmillan.
- Gökçek, A. (2020). Social position of Victorian women: *Villette* and *Emma*. *Comparative Literature: East & West*, 4(2), 143-155.
- Hutcheon, L. (2000). *A theory of parody: The teachings of twentieth-century art forms*. University of Illinois Press.
- Kérchy, A. (2018). *The art of Angela Carter: Flesh and blood aesthetics*. Manchester University Press.
- Miller, M. D. (1997). The aestheticization of the grotesque in Angela Carter's fiction. *Critique: Studies in Contemporary Fiction*, 38(2), 121-129.
- Russell, W. O. (1996). Angela Carter's "The Courtship of Mr Lyon": A 'Beauty and the Beast' story. *The Explicator*, 55(1), 23-25.
- Warner, Marina. *From the Beast to the Blonde: On Fairy Tales and Their Tellers*. London: Vintage, 1995.

LİSE ÖĞRENCİLERİNİN İNGİLİZCE DİL BECERİLERİNE YÖNELİK ÖZ-YETERLİKLERİ

Dok. Öğr. Cengiz AĞLAR¹, Doç. Dr. Aysel ARSLAN², Dok. Öğr. Ahmet Furkan
ŞAHBAZ³

¹Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, - ORCID ID:0000-0002-8995-6898

²Sivas Cumhuriyet Üniversitesi,- ORCID ID: 0000-0002-8775-1119

³Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, - ORCID ID: 0000-0002-5686-6802

ÖZET

Herhangi bir konuda bir işi, eylemi, davranışı gerçekleştirmeye ilişkin olarak bireylerin kendilerine ilişkin algıları öz-yeterlik olarak ifade edilmektedir. Öz-yeterlik kavramında öncelikle bireyin kendi kapasitesinin farkında olması, gerektiği durumlarda bunu ortaya koyabilmesi ve başarabileceğine ilişkin inanç seviyesi önemlidir. Öz-yeterlik kavramı geçtiğimiz yüzyılın sonlarına doğru ortaya çıkan bir kavram olmakla birlikte çok hızlı bir şekilde alan yazında yerini almıştır. Bireylerin öz-yeterlik algılarına ilişkin farklı alanlarda çalışmalar yapılmıştır. Mesleki öz-yeterlik, akademik öz-yeterlik, kişisel öz-yeterlik gibi birçok farklı alt başlık ortaya çıkmıştır. Bu başlıkların da kendi içinde ayrıldığı görülmektedir. Akademik öz-yeterlik başlığı altında farklı derslere ilişkin öz-yeterliklerin incelendiği görülmektedir. Bu derslerden biri de İngilizce dersidir. İngilizce dersinde yer alan dil becerileri ele alınmaktadır. Bu çalışmada lise öğrencilerinin İngilizce dil becerilerine yönelik öz-yeterliklerinin cinsiyet, sınıf düzeyi, gelir düzeyi, anne ve baba eğitim düzeyi, İngilizce öğrenmeye başlanılan sınıf düzeyi, anne ve babanın İngilizce düzeyleri değişkenlerine göre incelenmesi amaçlanmaktadır. Araştırmada tarama modelleri içinde yer alan betimsel araştırma deseni kullanılmıştır. Araştırmanın örneklem grubunu 2022-2023 eğitim yılı bahar döneminde Sivas ilindeki iki farklı lisede öğrenimlerini sürdüren 110 kadın, 112 erkek olmak üzere toplamda 212 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma verileri Sağlam ve Arslan'ın (2018) geliştirdiği "İngilizce Dil Becerilerine Yönelik Öz-Yeterlik Ölçeği" kullanılarak elde edilmiştir. 22 madde ve dil becerilerini içeren dört alt boyuttan oluşan ölçeğin iç tutarlığı .82 ile .91 arasında, bu çalışmada ise .83 ile .93 olarak hesaplanmıştır. Verilerin analizinde betimleyici istatistikler, Kolmogorov-Smirnov normallik testi, bağımsız gruplar t testi, tek yönlü varyans analizi (Oneway ANOVA), Tukey analizi ve Pearson Korelasyon kullanılmıştır. Elde edilen bulgularda öğrencilerin puan ortalamalarının sınıf düzeyi, anne ve baba eğitim durumu, anne ve babanın İngilizce bilip bilmemeleri ve ebeveynlerin İngilizce seviyeleri değişkenlerine göre anlamlı farklılık gösterdiği ($p < .05$); cinsiyet, gelir düzeyi ve öğrencilerin dil öğrenmeye başlama sınıf düzeyleri değişkenlerine göre ise anlamlı farklılık göstermediği saptanmıştır ($p > .05$).

Keywords: İngilizce, Dil Becerileri, Öz-yeterlik, Lise öğrencisi

1. GİRİŞ

Küçük bir köye dönüşen dünyada teknolojiye ilerleme ve gelişim ile gerçekleşen değişim rüzgarlarından haberdar olmak, değişimlere ayak uydurabilmek, anlamak, sahiplenmek, hatta

yön verebilmek isteğinde olan Türkiye için yabancı dil öğrenmenin önemi yadsınamaz bir gerçektir (Spring, 2008; Tunç & Kozikoğlu, 2022). Öyle ki, yabancı dil öğrenmenin önemi Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından belirlenen ve hazırlanan 21. Yüzyıl eğitim hedefleri, Temel Yeterlilikler Çerçevesi ve birçok raporun hedefler kısmında yer almasıyla kabul edildiği görülmektedir (Cansoy, 2018; Deregözü, 2021; MYK, 2015). Ayrıca, kişilerin ilgileri, hobileri, alanları veya dersleriyle ilgili yaptıkları araştırmalarda da erişebildikleri İngilizce kaynakların sayısı giderek artmaktadır, bundan dolayı da her geçen yıl daha fazla kişi İngilizce öğrenmektedir ve bununda yardımıyla İngilizce küreselleşmektedir (Dörnyei & Al-Hoorie, 2017). Buna ek olarak, bireyler kariyerlerine dönük gelecek planlarında yer alabilecek yurt dışı eğitimi veya yurt dışı iş başvurularında kendilerine avantaj sağlayacağı düşüncesiyle İngilizce öğrenmeye daha da önem vermektedirler. İşte tüm bu ve buna benzer sebepler kişileri İngilizce öğrenmeye sevk etmekte olduğu düşünülmektedir.

Önemi herkes tarafından kabul edilen İngilizce öğrenimine gereken önem gösteren MEB, 2012 yılından itibaren himayesindeki okullarda İngilizce öğrenimine 2. sınıftan itibaren başlamaktadır ve zorunlu eğitimin sonu olan 12. sınıfa kadar devam etmektedir (MEB, 2013, 2014, 2016). Özellikle MEB, 9-12. sınıflar İngilizce Dersi Öğretim Programı (İDÖP) hedefleri belirlerken Avrupa Dilleri Öğretimi Ortak Çerçeve Programı (ADOÇP) seviyelerini ders programlarına entegre ederek; 9. sınıf için A1/A2, 10. sınıf için A2+/B1, 11. sınıf için B1+/B2, 12. sınıf için ise B2 ve B2+ seviyelerine yönelik öğrenciler yetiştirmek üzere programlarında içeriklere yer vererek, İDÖP hedeflerini buna göre belirlemiştir (MEB, 2018). MEB tarafından yabancı dil öğreniminde belirlenen hedeflere bakıldığında öğrencilerin İngilizce dili ile ilgili temel becerileri öğrenmeleri gerektiği ifade edilmektedir (Yücel, Dimici, Yıldız ve Bümen, 2017). Bu beceriler dinleme, okuma, konuşma ve yazma olmak üzere dört temel beceridir, bu becerilere ek olarak 9. ve 10. sınıflarda telaffuz da ayrı parantez açan MEB aslında İDÖP hazırlarken öğrencilerin konuşmalarına yönelik program hazırladığını da belirtmektedir. Becerilerle ilgili hedeflere bakıldığında, kolaydan zora bir anlayışla hazırlandığı ve kademeler arasında değişiklik gösterdiği görülmekle birlikte 9, 10, 11 ve 12. sınıfların İDÖP hedefleri çizelge 1'deki gibidir (MEB, 2018);

Çizelge 1. 9, 10, 11 ve 12. Sınıfların İDÖP'lerinde Yer Alan 4 Temel Beceri ile ilgili Hedefler

Sınıf seviyesi	9. sınıf
ADOÇP seviyesi	A1/A2
Hedefler	Günlük ifadeleri, çok basit sözcük öbeklerini kullanır, Kendisiyle ilgili konularda sık kullanılan ifadeleri ve cümleleri anlar, Sıradan meselelerde dolaysız ve basit bilgi paylaşımında bulunur, Başkalarına kendini tanıtabilir ve onlara kişisel bilgileri hakkında sorular sorar, Yavaş ve açık konuşması hâlinde basit yolla iletişim kurar, Acil ihtiyaçlarını, çevresini ve geçmişini ifade eder.
Sınıf seviyesi	10. sınıf
ADOÇP seviyesi	A2+/B1

Hedefler	<p>Basit ve günlük konuşmaları zorluk çekmeden anlar, Gündelik konularda yardım alıp konuşur, Çevresindeki günlük olaylar ile ilgili detaylı tanımlar yapar, Geçmiş tecrübelerini, kişisel deneyimlerini, alışkanlıklarını, rutinlerini, planlarını, hazırlıklarını, neleri sevip neleri sevmediğini anlatabilmede A2 seviyesine oranla daha çok beceriye sahiptir, İçinde buldukları iletişimi sürdürme yeteneğine sahiptir, Çevresindeki uzun konuşmaları genel olarak takip eder, Duraksasa da konuşmalarını anlamlı bir şekilde sürdürür, Günlük problemlerin üstesinden gelir, Alışlagelmiş konulardaki günlük konuşmalara hazırlık ve plan yapmadan katılır.</p>
Sınıf seviyesi	11. sınıf
ADOÇP seviyesi	B1/B2
Hedefler	<p>Bilindik konularda, standart dil net bir şekilde kullanıldığında konunun ana noktalarını, somut ve soyut konulardaki zor metinlerin içeriğini ve kendi branşındaki tartışmaları anlar, Sorunların üstesinden gelebilir, spontane ve akıcı konuşur, Deneyimlerini, hayallerini, umutlarını ve hedeflerini net bir şekilde ifade eder, Görüşlerini kısa olarak gerekçelendirir, Kişisel fikrini dile getirebilir, farklı seçeneklerin avantaj ve dezavantajlarını sıralar.</p>
Sınıf seviyesi	12. sınıf
ADOÇP seviyesi	B2/B2+
Hedefler	<p>Kendi alanındaki teknik bir tartışma dâhil, somut ve soyut konulardaki karmaşık metinlerin özünü ve içeriğini anlar, Açıklama ve çıkarımlarla sohbete katkı sağlar, Hedef dili ana dili olarak konuşan bir kişiyle doğallık ve akıcılık derecesinde iletişim kurar, Geniş bir konu yelpazesinde net ve detaylı bir şekilde kendini ifade eder, Güncel bir konuda kişisel fikrini dile getirebilir, olasılıkların fayda ve sakıncalarını açıklar, Önemli noktaların üzerinde durarak ve ilgili detayları vererek iddiasını geliştirir.</p>

Çizelge 1’de görüldüğü üzere MEB tarafından İDÖP’te yer alan hedeflerdeki bu becerilere sahip olma durumu dil öğreniminde başarılı olarak kabul edilirken, becerilerden biri veya birkaçına sahip olamama durumu ise başarısızlık olarak kabul edilmektedir. Yabancı dil öğrenimi ile ilgili yapılan araştırmalarda öğrenme kaynağından, öğretimin niteliğinden, öğrenciden veya öğrenme ikliminden kaynaklı etmenlerin başarıyı veya başarısızlığı etkilediğini ifade etmek mümkündür (Dharma-Raja & Selvi, 2011; Mumary Songbatumis, 2017; Şahin, Çelik, & Çatal, 2018).

Çizelge 1'e bakıldığında, İDÖP'te yer alan hedeflerin birçoğunun iletişimin konuşmaya ve anlamaya yönelik hedefler olduğu da dikkat çekmektedir. İngilizce veya farklı bir yabancı dilin öğrenilmesinin temel sebeplerinden birisi o dili kullanarak kişilerle iletişim kurabilmektir. Dil öğrenme sürecinde ise özellikle iletişimle ilgili konularda öğrenenin duyuşsal özelliklerinden kaynaklı yaşadığı sorunlar dikkat çekmektedir, literatürdeki araştırmaların birçoğunda bu duruma öğrenene ait kaygı ve stresin ana sebep olduğu bulgusuna rastlanılmaktadır (Aydın & Zengin, 2008; Bekleyen, 2004; Doğan, 2008; Russell, 2020). Kaygı ve stresin azaltılması veya ortadan kaldırılması adına yapılan çalışmalarda ve önerilerde öz-yeterlik algısına vurgu yapılmaktadır (Golparvar & Khafi, 2021; Jaekel, 2020; Jin, Zhang, & MacIntyre., 2020; Yabukoshi, 2021; Zhang, Ardasheva, & Austin, 2020).

Bandura ve Wessels'e (1994) göre öz-yeterlik bireylerin bir işi başarabilmek için kendine olan inancını ifade etmektedir ve akademik başarılarının temelini oluşturmaktadır. Aynı zamanda öz yeterlik, bireylerin yaşamları boyunca etraflarında yaşananları kontrol edebilecekleri bilişsel, duyuşsal, davranışsal potansiyele ve ihtiyaç halinde bu potansiyeli harekete dönüştürebileceklerine olan inançlarıdır (Yıldırım & Atilla, 2020). Kısacası öz-yeterlik, bir zorlukla veya meydan okumayla karşı karşıya kalan bireyin zorluğun üstesinden gelebileceğine olan inancı olarak tanımlanmaktadır.

Öz-yeterlik algısı yüksek olan öğrencilerin öğrenci memnuniyetinin, öğrenmeye karşı istekliliğinin, motivasyonunun, akademik performansının ve sorumluluk duygusunun yüksek olduğu belirtilmektedir (Cruz, Manchanda, & Firestone, 2020; Hayat, Shateri, Amini, & Shokrpour, 2020; Liaw & Huang, 2013; Zhang vd., 2020). Aynı şekilde öz-yeterlik algısı yüksek öğrencilerin öğrenmeye karşı yaklaşımlarının daha ılımlı olduğu ve sıkı çalışma gibi başarıya yönelik davranışları daha çok sergiledikleri ifade edilmektedir (Alhadabi ve Karpinski, 2020; Hsieh, Pei H., Sullivan, & Guerr 2007; Prifti, 2022). Öz-yeterlik algısı yüksek öğrenciler yabancı dil öğreniminde de öz-yeterlik algısı düşük öğrencilere göre akademik olarak daha başarılı olduklarına yönelik çalışmalara da rastlanılmaktadır (Eğinli & Solhi, 2020; İlbeği & Çeliköz, 2020; Tilfarlioglu ve Ciftci, 2011). Alan yazında birçok çalışma bulunmaktadır. Yapılan çalışmalar alan yazına katkı sunmakta ve sonraki çalışmalara rehberlik yapmaktadır. Bu doğrultuda yapılması kararlaştırılan bu çalışmada lise öğrencilerin İngilizce dersi öz-yeterliklerinin belirlenmesi ve araştırma değişkenlerine göre incelenmesi amaçlanmıştır. Bunun için de aşağıda yer alan soruların yanıtı aranmıştır:

Lise öğrencilerinin İngilizce dersi öz-yeterlikleri;

- ✓ Ortalaması nedir?
- ✓ Araştırma değişkenlerine farklılık göstermekte midir?
- ✓ Ölçek toplam puanı ile alt boyutlarında korelasyon düzeyi nedir?

2. YÖNTEM

Bu bölümde çalışmanın yöntemiyle ilgili bilgiler yer almaktadır.

2.1. Örneklem Grubu

Araştırmanın örneklem grubunu 2022-2023 eğitim yılı bahar döneminde Sivas ilindeki iki farklı lisede öğrenimlerini sürdüren 110 kadın, 102 erkek olmak üzere toplamda 212 öğrenci oluşturmaktadır. Örneklem dâhil olan öğrencilerin demografik değişkenlere göre frekans dağılımı Çizelge 1'de verildiği gibidir.

Çizelge 2. Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Frekans Dağılımları

Değişken	Grup	(f)	(%)
Cinsiyet	Kadın	110	51.9
	Erkek	102	48.1
Sınıf	9. Sınıf	61	28.8
	10. Sınıf	60	28.3
	11. Sınıf	72	34.0
	12. Sınıf	19	9.0
Algılanan Gelir Düzeyi	Çok İyi	18	8.5
	İyi	109	51.4
	Orta	82	38.7
	Düşük	3	1.4
Annenin Eğitim Düzeyi	İlkokul	52	24.5
	Ortaokul	46	21.7
	Lise	72	34.0
	Üniversite	31	14.6
	Lisansüstü	11	5.2
Babanın Eğitim Düzeyi	İlkokul	22	10.4
	Ortaokul	36	17.0
	Lise	88	41.5
	Üniversite	50	23.6
	Lisansüstü	16	7.5
İngilizce Öğrenmeye Başlama Sınıf Düzeyi	2. Sınıf	136	64.2
	3. Sınıf	38	17.9
	4. Sınıf	32	15.1
	5. Sınıf	6	2.8
Anne İngilizce Düzeyi	Bilmiyor	167	78.8
	Az	24	11.3
	Orta	19	9.0
	İyi	2	0.9
Baba İngilizce Düzeyi	Bilmiyor	148	69.8
	Az	27	12.7
	Orta	30	14.2
	İyi	7	3.3

Katılımcıların %51.9'unun kadın, %34'ünün 11. sınıf öğrencisi, %51.4'ünün algıladığı gelir düzeyinin iyi, %34.7'ünün annelerinin ve %44.5'inin lise mezunu olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin %64.2'sinin İngilizceyi 2. sınıfta öğrenmeye başladığı, annelerinin %78.8'inin ve babalarının %69.8'inin İngilizce bilmedikleri tespit edilmiştir.

2.2. Veri Toplama Araçları

Araştırma verileri Sağlam ve Arslan'ın (2018) geliştirdiği “İngilizce Dil Becerilerine Yönelik Öz-Yeterlik Ölçeği”(İDBÖYÖ) kullanılarak elde edilmiştir. İngilizce Okuma Becerisi (İOB=5 madde), İngilizce Yazma Becerisi (İYB=4 madde), İngilizce Konuşma Becerisi (İKB= 7 madde), İngilizce Dinleme Becerisi (İDB= 6 madde) olarak tanımlanan dört alt boyut ve toplamda 22 maddeden oluşan ölçeğin iç tutarlığı .82 ile .91 arasında, bu çalışmada ise .83 ile .93 olarak hesaplanmıştır. Bu çalışmada ölçekle ilgili elde edilen bulgular aşağıda yer alan Çizelge 3'te yer almaktadır.

Çizelge 3. İDBÖYÖ Betimsel İstatistikleri

İDBÖYÖ	n	En düşük puan	En yüksek puan	$\bar{x}$	Mad. ort. (1-5)	Mad. ort. (100)	sd	Skewness	Kurtosis	Cron. Alfa
İOB	21 2	5	25	13.15	2.63	52.60	4.99	.069	-.364	.930
İYB	21 2	4	20	9.94	2.49	49.70	3.77	.281	-.465	.825
İKB	21 2	7	35	17.32	2.47	49.49	5.99	.603	.317	.883
İDB	21 2	6	30	18.14	3.02	60.47	5.16	-.239	.070	.853
Toplam	21 2	22	106	58.55	2.66	53.23	17.52	.186	.062	.951

Yukarıdaki Çizelge 3 incelendiğinde öğrencilerin ölçekten aldıkları toplam puanlarının orta düzeyde olduğu ($58.55 < 70$) görülmektedir. Ölçek güvenirliğinin üst düzeyde olduğu ($.951 > .70$), çarpıklık ve basıklık değerlerinin kabul edilebilir aralıkta olduğu tespit edilmiştir (± 1.96).

2.3. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmanın örneklem grubunu 2022-2023 eğitim yılı bahar döneminde Sivas ilindeki iki farklı lisede öğrenimlerini sürdüren 110 kadın, 102 erkek olmak üzere toplamda 212 öğrenci oluşturmaktadır. Veriler gönüllü katılıma riayet edilerek toplanmıştır. Verilerin analizinde betimleyici istatistikler, Kolmogorov-Smirnov normallik testi, bağımsız gruplar t testi, tek yönlü varyans analizi (Oneway ANOVA), Tukey analizi ve Pearson Korelasyon analizi kullanılmıştır.

3. BULGULAR

Bu bölümde elde edilen bulgulara yer verilecektir. Katılımcıların İDBÖYÖ'den aldıkları puan ortalamalarının cinsiyet değişkeni açısından incelenmesi sonucunda elde edilen bulgular Çizelge 4'te sunulmuştur.

Çizelge 4. Cinsiyet Değişkeni Bağımsız t Testi Bulguları

Cinsiyet	n	$\bar{x}$	sd	t	df	p
İOB	Kadın	110	13.11	-112	210	.911
	Erkek	102	13.19			

İYB	Kadın	110	9.84	3.81	-.428	210	.669
	Erkek	102	10.06	3.75			
İKB	Kadın	110	16.79	5.77	-1.324	210	.187
	Erkek	102	17.88	6.20			
İDB	Kadın	110	18.46	5.11	.944	210	.346
	Erkek	102	17.79	5.21			

* $p < .05$

Çizelge 4'te ölçek alt boyutlarından alınan puan ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık oluşturmadığı görülmektedir ($p > .05$). Anlamlı farklılık olmamasına karşın alınan puanlara bakıldığında İOB, İYB ve İKB alt boyutlarına erkek, İDB alt boyutunda ise kadın öğrencilerin daha yüksek puan aldıkları tespit edilmiştir.

Çizelge 5. İDBÖYÖ Sınıf Düzeyi Değişkeni Anova Testi

Sınıf Düzeyi	n	$\bar{x}$	sd	Varyans kaynağı	df	F	p	Anlamlı Farklılık	
İOB	9.Sınıf ¹	61	13.74	5.02	Gruplar arası	3	.483	.695	-
	10.Sınıf ²	60	13.02	3.89					
	11.Sınıf ³	72	12.96	6.07	Gruplar içi	208			
	12.Sınıf ⁴	19	12.37	3.40	Toplam	211			
İYB	9.Sınıf ¹	61	11.16	3.62	Gruplar arası	3	3.317	.021*	9 > 11
	10.Sınıf ²	60	9.73	3.16					
	11.Sınıf ³	72	9.19	4.27	Gruplar içi	208			
	12.Sınıf ⁴	19	9.53	3.31	Toplam	211			
İKB	9.Sınıf ¹	61	18.75	6.15	Gruplar arası	3	1.880	.134	-
	10.Sınıf ²	60	17.05	4.96					
	11.Sınıf ³	72	16.33	6.85	Gruplar içi	208			
	12.Sınıf ⁴	19	17.26	4.27	Toplam	211			
İDB	9.Sınıf ¹	61	17.54	5.08	Gruplar arası	3	.407	.748	-
	10.Sınıf ²	60	18.25	4.61					
	11.Sınıf ³	72	18.46	6.01	Gruplar içi	208			
	12.Sınıf ⁴	19	18.53	3.47	Toplam	211			

* $p < .05$

Çizelge 5'teki bulgularda sınıf düzeyi değişkenine göre İDBÖYÖ'den öğrencilerin aldığı puan ortalamalarının İYB alt boyutunda anlamlı düzeyde farklılaştığı ($p < .05$), diğer alt boyutlarda farklılaşmadığı görülmüştür ($p > .05$). İYB alt boyundaki anlamlı farklılık **9.>11. Sınıf** şeklindedir.

Çizelge 6. İDBÖYÖ Algılanan Gelir Düzeyi Değişkeni Anova Testi

Algılanan Gelir Düzeyi	n	$\bar{x}$	sd	Varyans kaynağı	df	F	p	Anlamlı Farklılık
İOB	Çok İyi	18	15.50	5.09	Gruplar arası	3	1.988	.117
	İyi	109	13.31	5.10				
	Orta	82	12.41	4.74	Gruplar içi	208		
	Düşük	3	13.00	4.58	Toplam	211		
İYB	Çok İyi	18	11.72	3.25	Gruplar arası	3	1.611	.188
	İyi	109	9.93	3.74				
	Orta	82	9.57	3.84	Gruplar içi	208		
	Düşük	3	10.00	5.29	Toplam	211		
İKB	Çok İyi	18	20.33	7.32	Gruplar arası	3	1.938	.125
	İyi	109	16.97	5.74				
	Orta	82	17.01	5.78	Gruplar içi	208		
	Düşük	3	20.00	9.85	Toplam	211		
İDB	Çok İyi	18	19.56	4.60	Gruplar arası	3	.629	.597
	İyi	109	17.88	5.31				
	Orta	82	18.12	5.14	Gruplar içi	208		
	Düşük	3	19.67	3.06	Toplam	211		

Lise öğrencilerinin ölçekten aldıkları puan ortalamalarının algılanan gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediği görülmektedir ($p > .05$).

Çizelge 7. İDBÖYÖ Anne Eğitim Düzeyi Değişkeni Anova Testi

Anne Eğitim Düzeyi	n	$\bar{x}$	sd	Varyans kaynağı	df	F	p	Anlamlı Farklılık
İOB	İlkokul ¹	52	12.04	5.09	Gruplar arası	4	5.050	.001*

	Ortaokul ²	46	12.48	4.20				
	Lise ³	72	12.71	4.93	Gruplar içi	207		5>1, 5>2, 5>3, 4>1
	Üniversite ⁴	31	15.52	4.84				
	Lisansüstü ⁵	11	17.36	5.05	Toplam	211		
	İlkokul ¹	52	9.37	3.64	Gruplar arası	4		
	Ortaokul ²	46	9.26	3.44				
İYB	Lise ³	72	9.93	3.96	Gruplar içi	207	2.379	.053
	Üniversite ⁴	31	11.35	3.79				-
	Lisansüstü ⁵	11	11.64	3.47	Toplam	211		
	İlkokul ¹	52	16.08	5.67	Gruplar arası	4		
	Ortaokul ²	46	16.33	4.94				
İKB	Lise ³	72	17.08	5.63	Gruplar içi	207	3.764	.006*
	Üniversite ⁴	31	20.19	7.26				4>1, 4>2
	Lisansüstü ⁵	11	20.73	7.03	Toplam	211		
	İlkokul ¹	52	17.33	5.08	Gruplar arası	4		
	Ortaokul ²	46	16.67	3.96				
İDB	Lise ³	72	17.90	5.46	Gruplar içi	207	6.059	.000*
	Üniversite ⁴	31	20.42	4.75				5>1, 5>2, 5>3, 4>1, 4>2
	Lisansüstü ⁵	11	23.27	4.63	Toplam	211		

Lise öğrencilerinin ölçekten aldıkları puan ortalamalarının anne eğitim durumu değişkeni açısından ölçeğin İOB, İKB ve İDB alt boyutlarında anlamlı farklılık olduğu ($p<.05$), İKB alt boyutunda ise olmadığı sonucuna ulaşılmıştır ($p>.05$). Anlamlı farklılık olan gruplarda farklılığın annesi daha eğitilmiş olan gruplar lehine olduğu görülmektedir.

Çizelge 8. İDBÖYÖ Baba Eğitim Düzeyi Değişkeni Anova Testi

Değişkenler	n	$\bar{x}$	sd	Varyans kaynağı	df	F	p	Anlamlı Farklılık	
İOB	İlkokul ¹	22	11.23	4.19	Gruplar arası	4	4.428	.002*	4>1, 4>2
	Ortaokul ²	36	11.64	4.04					

	Lise ³	88	12.81	5.13				
	Üniversite ⁴	50	15.06	5.02	Gruplar içi	207		
	Lisansüstü ⁵	16	15.06	5.04	Toplam	211		
	İlkokul ¹	22	8.45	2.96				
	Ortaokul ²	36	10.03	3.94	Gruplar arası	4		
İYB	Lise ³	88	9.95	3.89			1.229	.330
	Üniversite ⁴	50	10.18	3.96	Gruplar içi	207		-
	Lisansüstü ⁵	16	11.00	2.92	Toplam	211		
	İlkokul ¹	22	15.82	3.90				
	Ortaokul ²	36	16.75	5.28	Gruplar arası	4		.338
İKB	Lise ³	88	17.02	6.17			1.142	-
	Üniversite ⁴	50	18.54	6.57	Gruplar içi	207		
	Lisansüstü ⁵	16	18.44	6.79	Toplam	211		
	İlkokul ¹	22	16.23	4.03				
	Ortaokul ²	36	17.50	4.99	Gruplar arası	4		.150
İDB	Lise ³	88	18.09	5.32			1.704	-
	Üniversite ⁴	50	18.98	5.45	Gruplar içi	207		
	Lisansüstü ⁵	16	19.87	4.49	Toplam	211		

Lise öğrencilerinin ölçekten aldıkları puan ortalamalarının baba eğitim durumu değişkeni açısından ölçeğin İOB alt boyutunda anlamlı farklılık olduğu ($p<.05$), İYB, İKB ve İDB alt boyutlarında ise olmadığı sonucuna ulaşılmıştır ($p>.05$). Anlamlı farklılık olan gruplarda farklılığın babası daha eğitilmiş olan gruplar lehine olduğu görülmektedir.

Çizelge 9. İDBÖYÖ İngilizce Öğrenmeye Başlama Sınıf Düzeyi Değişkeni Anova Testi

Değişkenler	n	$\bar{x}$	sd	Varyans kaynağı	df	F	p	Anlamlı Farklılık	
İOB	2. Sınıf	136	13.27	5.14					
	3. Sınıf	38	13.24	5.37	Gruplar arası	3	1.772	.154	-

	4. Sınıf	32	11.84	3.79	Gruplar içi	208			
	5. Sınıf	6	16.67	3.20	Toplam	211			
İYB	2. Sınıf	136	9.79	3.77	Gruplar arası	3	.873	.456	-
	3. Sınıf	38	10.45	4.20					
	4. Sınıf	32	9.63	3.31	Gruplar içi	208			
	5. Sınıf	6	11.83	3.31	Toplam	211			
	2. Sınıf	136	17.31	5.88	Gruplar arası	3			
3. Sınıf	38	18.18	7.12						
İKİB	4. Sınıf	32	16.34	5.22	Gruplar içi	208	.545	.545	-
	5. Sınıf	6	17.17	5.04	Toplam	211			
	2. Sınıf	136	18.08	5.34	Gruplar arası	3	.483	.694	-
	3. Sınıf	38	18.29	5.03					
4. Sınıf	32	17.78	4.80	Gruplar içi	208				
5. Sınıf	6	20.50	3.62	Toplam	211				

Çizelge 9'daki sonuçlara göre; lise öğrencilerinin İDBÖYÖ'den aldıkları puan ortalamalarının İngilizce öğrenmeye başladıkları sınıf düzeyi değişkenine göre ölçeğin tüm alt boyutlarında anlamlı farklılık göstermediği görülmektedir ($p > .05$).

Çizelge 10. İDBÖYÖ Anne İngilizce Düzeyi Değişkeni Anova Testi

Değişkenler	n	$\bar{x}$	sd	Varyans kaynağı	df	F	p	Anlamlı Farklılık	
İOB	Bilmiyor ¹	167	12.62	5.12	Gruplar arası	3	4.117	.007*	3>1
	Az ²	24	14.58	3.91					
	Orta ³	19	16.26	3.84	Gruplar içi	208			
	İyi ⁴	2	10.50	0.71	Toplam	211			
İYB	Bilmiyor ¹	167	9.77	3.89	Gruplar arası	3	1.493	.217	-
	Az ²	24	9.79	2.92					
	Orta ³	19	11.68	3.58	Gruplar içi	208			

	İyi ⁴	2	10.00	1.41	Toplam	211			
İKİB	Bilmiyor ¹	167	16.72	5.77	Gruplar arası	3	3.174	.025*	3>1
	Az ²	24	18.63	6.46					
	Orta ³	19	20.37	6.36	Gruplar içi	208			
	İyi ⁴	2	22.50	4.95	Toplam	211			
İDB	Bilmiyor ¹	167	17.84	5.21	Gruplar arası	3	1.218	.304	-
	Az ²	24	18.54	4.94					
	Orta ³	19	19.95	4.92	Gruplar içi	208			
	İyi ⁴	2	21.00	4.24	Toplam	211			

Çizelge 10'daki sonuçlara göre; lise öğrencilerinin İDBÖYÖ'den aldıkları puan ortalamalarının anne İngilizce düzeyi değişkenine göre ölçeğin İOB ve İKB alt boyutlarında anlamlı farklılık gösterdiği ($p<.05$), İYB ve İDB alt boyutlarında ise göstermediği görülmektedir ($p>.05$). Anlamlı farklılık olan gruplarda anlamlı farklılığın annesinin orta düzeyde İngilizce bilen gruplarla annesi İngilizce bilmeyen gruplar arasında ve annesi orta düzeyde İngilizce bilen gruplar lehine olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çizelge 11. İDBÖYÖ Baba İngilizce Düzeyi Değişkeni Anova Testi

Değişkenler	n	$\bar{x}$	sd	Varyans kaynağı	df	F	p	Anlamlı Farklılık	
İOB	Bilmiyor ¹	148	12.34	4.92	Gruplar arası	3	4.843	.003*	2>1
	Az ²	27	15.11	4.56					
	Orta ³	30	14.57	4.35	Gruplar içi	208			
	İyi ⁴	7	16.57	6.73	Toplam	211			
İYB	Bilmiyor ¹	148	9.61	3.86	Gruplar arası	3	1.694	.169	-
	Az ²	27	11.07	3.72					
	Orta ³	30	10.20	3.39	Gruplar içi	208			
	İyi ⁴	7	11.57	2.88	Toplam	211			
	Bilmiyor ¹	148	16.47	5.56	Gruplar arası	3	3.371		2>1, 3>1
	Az ²	27	19.48	6.65					

							.019*		
İKİB	Orta ³	30	19.17	6.79	Gruplar içi	208			
	İyi ⁴	7	18.86	5.61	Toplam	211			
İDB	Bilmiyor ¹	148	17.57	5.31					
	Az ²	27	19.93	4.62	Gruplar arası	3			
	Orta ³	30	19.00	4.56	Gruplar içi	208	2.221	.087	-
	İyi ⁴	7	19.71	4.68	Toplam	211			

Çizelge 11'deki sonuçlara göre; lise öğrencilerinin İDBÖYÖ'den aldıkları puan ortalamalarının baba İngilizce düzeyi değişkenine göre ölçeğin İOB ve İKB alt boyutlarında anlamlı farklılık gösterdiği ($p<.05$), İYB ve İDB alt boyutlarında ise göstermediği görülmektedir ($p>.05$). Anlamlı farklılık olan gruplarda anlamlı farklılığın babası daha iyi düzeyde İngilizce bilen gruplar lehine olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çizelge 12. İDBÖYÖ Toplam Puan ve Alt Boyutları Korelasyon Analizi Sonuçları

	Toplam	İOB	İYB	İKİB	İDB
Toplam	1.00	.883**	.837**	.906**	.876**
İOB		1.00	.663**	.713**	.719**
İYB			1.00	.718**	.636**
İKİB				1.00	.636**
İDB					1.00

İDBÖYÖ'nün toplam puanı ile İOB ($r=.883$), İYB ($r=.837$), İKB ($r=.906$) ve İDB ($r=.876$) alt boyutları arasında pozitif yönde yüksek düzeyde bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

4. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Öğrencilerin ölçekten aldıkları toplam puanlarının tüm alt boyutlarda ve toplam puanda orta düzeyde olduğu görülmektedir ve bu durum netice olarak öğrencilerin öz-yeterlik düzeylerinin istenen düzeyde olmadığını gösterirken, öğrencilerin de kendilerini dil öğreniminde yeterince başarılı görmediklerini göstermektedir. Alanyazına bakıldığında öğrencilerin öz-yeterlik düzeylerinin yeterli olmadığı benzer sonuçlara rastlamak mümkündür (Balcı, 2018; Başbay & Gözüm, 2019; Gürcan, 2021; Karanfil & Arı, 2016; Özkal Eminoğlu, Aydın ve Doğan, 2023; Şener ve Erol, 2017; Thompson, Aizava, Curle, & Rose, 2022; Yılmaz ve İnce, 2019).

Ölçeğin tüm alt boyutlarından alınan puan ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık oluşturmadığı görülmektedir (Aykol, 2017; Gürcan, 2021; Tuncer & Akmençe, 2019). Anlamlı farklılık olmamasına karşın alınan puanlara bakıldığında İOB, İYB ve İKB alt

boyutlarına erkek, İDB alt boyutunda ise kadın öğrencilerin daha yüksek puan aldıkları belirlenmiştir.

Sınıf düzeyi değişkenine göre İDBÖYÖ'den öğrencilerin aldığı puan ortalamalarının İYB alt boyutunda anlamlı düzeyde farklılaştığı, diğer alt boyutlarda farklılaşmadığı görülmüştür. İYB alt boyundaki anlamlı farklılık $9. > 11$. Sınıf şeklindedir. Aykol (2017) tarafından yapılan araştırmada sınıf düzeylerinde herhangi bir farka rastlanılmamaktadır, bu anlamda çalışma farklılık göstermektedir.

Lise öğrencilerinin ölçekten aldıkları puan ortalamalarının algılanan gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediği görülmektedir. Bu sonuçlar farklı araştırmacılar tarafından yapılan çalışmalar ile paralellik göstermektedir (Aykol, 2017; Çimen, 2011).

Öğrencilerin ölçekten aldıkları puan ortalamalarının anne eğitim durumu değişkeni açısından ölçeğin İOB, İKB ve İDB alt boyutlarında anlamlı farklılık olduğu, İKB alt boyutunda ise olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Anlamlı farklılık olan gruplarda farklılığın annesi daha eğitilmiş olan gruplar lehine olduğu görülmektedir. Bu sonuç Aykol (2017) tarafından yapılan çalışmanın bulgularıyla uyumaktadır.

Lise öğrencilerinin ölçekten aldıkları puan ortalamalarının baba eğitim durumu değişkeni açısından ölçeğin İOB alt boyutunda anlamlı farklılık olduğu, İYB, İKB ve İDB alt boyutlarında ise olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Anlamlı farklılık olan gruplarda farklılığın babası daha eğitilmiş olan gruplar lehine olduğu görülmektedir. Bu sonucun literatürdeki diğer çalışmayla uyumlu olduğu görülmektedir (Aykol, 2017).

Katılımcıların İDBÖYÖ'den aldıkları puan ortalamalarının İngilizce öğrenmeye başladıkları sınıf düzeyi değişkenine göre ölçeğin tüm alt boyutlarında anlamlı farklılık göstermediği görülmektedir. Bu durumun sebebinin katılımcıların İngilizce eğitimine başladıkları sınıf düzeylerinin birbirine yakın olduğundan kaynaklı olduğu varsayılmaktadır.

Lise öğrencilerinin İDBÖYÖ'den aldıkları puan ortalamalarının anne İngilizce düzeyi değişkenine göre ölçeğin İOB ve İKB alt boyutlarında anlamlı farklılık gösterdiği, İYB ve İDB alt boyutlarında ise göstermediği görülmektedir. Anlamlı farklılık olan gruplarda anlamlı farklılığın annesinin orta düzeyde İngilizce bilen gruplarla annesi İngilizce bilmeyen gruplar arasında ve annesi orta düzeyde İngilizce bilen gruplar lehine olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonucun aksine, Çimen (2011) tarafından yapılan çalışmada anne eğitim düzeyinin öz-yeterlik düzeyine etkisinin olmadığı ifade edilmektedir.

Öğrencilerin İDBÖYÖ'den aldıkları puan ortalamalarının baba İngilizce düzeyi değişkenine göre ölçeğin İOB ve İKB alt boyutlarında anlamlı farklılık gösterdiği, İYB ve İDB alt boyutlarında ise göstermediği görülmektedir. Anlamlı farklılık olan gruplarda anlamlı farklılığın babası daha iyi düzeyde İngilizce bilen gruplar lehine olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Literatürde baba eğitim düzeyinin öz-yeterlik düzeyine etki etmediği yönünde bulgulara rastlamak mümkündür (Çimen, 2011).

İDBÖYÖ'nün toplam puanı ile İOB, İYB, İKB ve İDB alt boyutları arasında pozitif yönde yüksek düzeyde bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Aykol, 2017; Çimen, 2011; Gürcan, 2021; Tuncer ve Akmeç, 2019).

Yapılan araştırma sonucunda elde edilen bulgulara bakıldığında;

- Araştırmacıların öğrencilerin öz-yeterlik düzeyini artırıcı yöntemlerin, tekniklerin ve etkinliklerin neler olduğunu araştırarak sonuçlarını kamuoyu ile paylaşılması,
- Öğretmen yetiştiren bölümlerde verilen pedagojik formasyon derslerinde, öz-yeterlik düzeyinin dil öğrenmedeki önemine ders içeriklerinde yer verilmesi,
- MEB'e bağlı okullarda görev yapan öğretmenlere hizmet içi eğitimler yoluyla öz-yeterlik düzeyinin yeni bir dil öğrenilmesinde ne denli önemli olduğunun aktarılması,
- Öğretmenlerin öğrencilerin öz-yeterlik düzeylerini tespit edebilecek yeterliliğe sahip olabilmesi ve öz-yeterlik düzeyini düşük olarak tespit ettikleri öğrencilerine öz-yeterlik düzeylerini artırıcı yöntem ve tekniklerle yaklaşması,
- Anne ve babaların eğitim düzeylerinin öğrencilerin öz-yeterlik düzeylerindeki pozitif etkisi dikkate alınarak ülke çapında yaygın eğitim kurumlarında hayat boyu öğrenme kapsamında anne-baba eğitimlerine ağırlık verilmesi önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- [1] Alhadabi, A., & Karpinski, A. C. (2020). Grit, self-efficacy, achievement orientation goals, and academic performance in university students. *International Journal of Adolescence and Youth*, 25(1), 519–535. <https://doi.org/10.1080/02673843.2019.1679202>
- [2] Aydın, S., & Zengin, B. (2008). Yabancı dil öğreniminde kaygı: Bir literatür özeti. *Journal of Language and Linguistic Studies*, 4(1), 81–94.
- [3] Aykol, N. (2017). *Lise öğrencilerinin yabancı dile yönelik kalıplaşmış düşünceleri ve yabancı dil öz-yeterlik algılarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Afyon Kocatepe Üniversitesi.
- [4] Balcı, Ö. (2018). Zorunlu İngilizce hazırlık programının öğrencilerin öz-yeterlik algısına etkisinin incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 48, 160–200.
- [5] Bandura, A., & Wessels, S. (1994). Self-efficacy. In V. S. Ramachandran (Ed.), *Encyclopedia of Human Behavior* (pp. 71–81). Academic Press.
- [6] Başbay, A., & Gözüm, E. (2019). Dil öğrenme stratejilerine göre İngilizce öz yeterlik inancı ve İngilizce akademik başarı. *Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 12–29. <https://doi.org/10.31464/jlere.436420>
- [7] Bekleyen, N. (2004). Foreign language anxiety. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(2), 27–40.
- [8] Cansoy, R. (2018). Uluslararası çerçevelere göre 21. yüzyıl becerileri ve eğitim sisteminde kazandırılması. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7(4), 3112–3134.
- [9] Çimen, S. (2011). *Eğitim fakültesi öğrencilerinin İngilizceye yönelik tutum, İngilizce kaygısı ve öz yeterlik düzeylerinin incelenmesi*. Zonguldak Karaelmas Üniversitesi.
- [10] Cruz, R. A., Manchanda, S., Firestone, A. R., & Rodl, J. E. (2020). An examination of teachers' culturally responsive teaching self-efficacy. *Teacher Education and Special Education*, 43(3), 197–214. <https://doi.org/10.1177/0888406419875194>
- [11] Deregözü, A. (2021). Türkiye ve Avrupa'da yabancı dil eğitimi: Bir durum değerlendirmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 58, 501–521. <https://doi.org/10.21764/maeuefd.762412>
- [12] Dharma Raja, B. W., & Selvi, K. (2011). Causes of problems in learning English as a second language as perceived by higher secondary students. *I-Manager's Journal on English Language Teaching*, 1(4), 40–45.
- [13] Doğan, A. (2008). Lise öğrencilerinin öğrenimlerini etkileyen yabancı dil kaygısı. *Dil Dergisi*, 139, 48–67. https://doi.org/10.1501/dilder_0000000088
- [14] Dörnyei, Z., & Al-Hoorie, A. H. (2017). The Motivational foundation of learning languages other than global english: theoretical issues and research directions. *Modern*

Language Journal, 101(3), 455–468. <https://doi.org/10.1111/modl.12408>

[15] Eğinli, İ., & Solhi, M. (2020). Perceived social self-efficacy and foreign language anxiety among undergraduate English teacher candidates: The case of Turkey. *Novitas-ROYAL (Research on Youth and Language)*, 14(1), 13–24.

[16] Golparvar, S. E., & Khafi, A. (2021). The role of L2 writing self-efficacy in integrated writing strategy use and performance. *Assessing Writing*, 47(November 2020), 100504. <https://doi.org/10.1016/j.asw.2020.100504>

[17] Gürçan, E. (2021). *Üniversite hazırlık sınıfı öğrencilerinin İngilizce (dil becerileri) özyeterlilik algılarının incelenmesi: Bir ölçek geliştirme çalışması*. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi.

[18] Hayat, A. A., Shateri, K., Amini, M., & Shokrpour, N. (2020). Relationships between academic self-efficacy, learning-related emotions, and metacognitive learning strategies with academic performance in medical students: A structural equation model. *BMC Medical Education*, 20(1), 1–11. <https://doi.org/10.1186/s12909-020-01995-9>

[19] Hsieh, P. Pei H., Sullivan, J. R., & Guerra, N. S. (2007). A Closer Look at College Students: Self-Efficacy and Goal Orientation. *Journal of Advanced Academics*, 18(3), 454–476. <https://doi.org/10.4219/jaa-2007-500>

[20] İlbeği, A. S., & Çeliköz, M. (2020). İngilizce hazırlık programına devam eden üniversite öğrencilerinin İngilizce özyeterlilik inançlarının incelenmesi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, 8, 14–34. <https://doi.org/10.21733/ibad.706057>

[21] Jaekel, N. (2020). Language learning strategy use in context: The effects of self-efficacy and CLIL on language proficiency. *IRAL - International Review of Applied Linguistics in Language Teaching*, 58(2), 195–220. <https://doi.org/10.1515/iral-2016-0102>

[22] Jin, Y., Zhang, L. J., & MacIntyre, P. D. (2020). Contracting students for the reduction of foreign language classroom anxiety: An approach nurturing positive mindsets and behaviors. *Frontiers in Psychology*, 11(July), 1–11. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.01471>

[23] Karanfil, B., & Arı, A. (2016). Yükseköğretim İngilizce hazırlık sınıflarında güç paylaşım düzeyi ile öğrencilerin İngilizce özyeterlilik algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 12–39.

[24] Liaw, S. S., & Huang, H. M. (2013). Perceived satisfaction, perceived usefulness and interactive learning environments as predictors to self-regulation in e-learning environments. *Computers and Education*, 60(1), 14–24. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2012.07.015>

[25] MEB. (2013). *İlköğretim kurumları (ilkokullar ve ortaokullar) İngilizce dersi (2,3,4,5,6,7 ve 8. sınıflar) öğretim programı*. Milli Eğitim Basımevi.

[26] MEB. (2014). *Ortaöğretim İngilizce dersi (9,10,11 ve 12.sınıflar) öğretim programı*. Milli Eğitim Basımevi.

[27] MEB. (2016). *Hazırlık sınıfı bulunan ortaöğretim kurumları İngilizce dersi (Hazırlık, 9, 10, 11 ve 12. sınıflar) öğretim programı*. Milli Eğitim Basımevi.

[28] MEB. (2018). *Ortaöğretim İngilizce dersi (9, 10, 11 ve 12. sınıflar) öğretim programı*. Milli Eğitim Basımevi. <http://journal.um-surabaya.ac.id/index.php/JKM/article/view/2203>

[29] Mumary Songbatumis, A. (2017). Challenges in teaching English faced by English teachers at MTsN Taliwang, Indonesia. *Journal of Foreign Language Teaching and Learning*, 2(2). <https://doi.org/10.18196/ftl.2223>

[30] MYK. (2015). *Türkiye yeterlilikler çerçevesi* (Issue 1). <https://www.myk.gov.tr/index.php/tr/turkiye-yeterlilikler-cercevesi>

[31] Özkal-Eminoğlu, D., Aydın, T., & Doğan, D. B. (2023). Dış hekimliği öğrencilerinin İngilizce öz yeterlilik algısı ve İngilizce bilgi düzeyi ilişkisi. *Klinik Bilimler Dergisi*, 12(1), 95–104.

[32] Prifti, R. (2022). Self-efficacy and student satisfaction in the context of blended learning

- courses. *Open Learning*, 37(2), 111–125. <https://doi.org/10.1080/02680513.2020.1755642>
- [33] Russell, V. (2020). Language anxiety and the online learner. *Foreign Language Annals*, 53(2), 338–352. <https://doi.org/10.1111/flan.12461>
- [34] Şahin, H., Çelik, F., & Gök Çatal, Ö. (2018). Ortaokul 6, 7 ve 8. sınıflarda İngilizce öğrenme sürecinde karşılaşılan sorunların incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 47, 123–136. <https://doi.org/10.21764/maeuefd.361675>
- [35] Şener, S., & Erol, İ. K. (2017). Türk öğrencilerin yabancı dil olarak İngilizce öğrenimine karşı güdüsel yönelimleri ve öz-yeterlik inançları. *Eğitim Araştırmaları - Eurasian Journal of Educational Research*, 67, 251–267. <https://doi.org/10.14689/ejer.2017.67.15>
- [36] Spring, J. (2008). Research on globalization and education. *Review of Educational Research*, 78(2), 330–363. <https://doi.org/10.3102/0034654308317846>
- [37] Thompson, G., Aizawa, I., Curle, S., & Rose, H. (2022). Exploring the role of self-efficacy beliefs and learner success in English medium instruction. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 25(1), 196–209. <https://doi.org/10.1080/13670050.2019.1651819>
- [38] Tilfarlioglu, F. Y., & Ciftci, F. S. (2011). Supporting self-efficacy and learner autonomy in relation to academic success in EFL classrooms (A case study). *Theory and Practice in Language Studies*, 1(10), 1284–1294. <https://doi.org/10.4304/tpls.1.10.1284-1294>
- [39] Tunç, M., & Kozikoğlu, İ. (2022). İngilizce öğrenmeyi zorlaştıran faktörlere ilişkin öğrenci görüşleri. *E-Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 9, 279–298. <https://doi.org/10.30900/kafkasegt.986233>
- [40] Tuncer, M., & Akmençe, A. E. (2019). Lise öğrencilerinin İngilizce öz yeterlik inançlarının araştırılması. *Elektronik Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8(16), 97–111. www.ejedus.org
- [41] Yabukoshi, T. (2021). Self-regulation and self-efficacy for the improvement of listening proficiency outside the classroom. *The Language Learning Journal*, 49(1), 1–13.
- [42] Yıldırım, G., & Atilla, G. (2020). Öz yeterliğin bilinçli farkındalık ve benlik saygısına etkisi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(1), 59–84. <https://doi.org/10.17494/ogusbd.763397>
- [43] Yılmaz, T., & İnce, M. (2019). Yabancı dil ağırlıklı ortaokul 5. sınıf öğretim programının öğrencilerin akademik başarılarına, İngilizce dersine yönelik tutumlarına ve öz yeterlik inançlarına etkisi. *Karaelmas Journal of Educational Sciences*, 7, 169–179.
- [44] Yücel, E., Dimici, K., Yıldız, B., & Bümen, N. (2017). Son 15 yılda yayımlanan ilk ve ortaöğretim İngilizce dersi öğretim programları üzerine bir analiz. *Ege Eğitim Dergisi*, 18(2), 702–737. <https://doi.org/10.12984/egeefd.305922>
- [45] Zhang, X., Ardasheva, Y., & Austin, B. W. (2020). Self-efficacy and English public speaking performance: A mixed method approach. *English for Specific Purposes*, 59, 1–16.

LİSE ÖĞRENCİLERİNİN İNGİLİZCE DERSİNE YÖNELİK TUTUMLARI

Dok. Öğr. Ahmet Furkan ŞAHBAZ¹, Doç. Dr. Aysel ARSLAN², Dok. Öğr. Cengiz AĞLAR³,

¹Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, - ORCID ID: 0000-0002-5686-6802

²Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, - ORCID ID: 0000-0002-8775-1119

³Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, - ORCID ID: 0000-0002-8995-6898

ÖZET

Bireylerin herhangi bir olay, olgu, durum veya davranışa ilişkin olarak uzun bir süre içerisinde geliştirdikleri eğilimler tutum olarak adlandırılmaktadır. Tutumlar örtük bir yansıtıcı olup doğrudan gözlenemezler. Olumlu ya da olumsuz yönde olabilirler. Bireyin yıllar içinde ortaya koyduğu bir eğilim olduğu için de değiştirilmeleri oldukça zordur. Bireyin herhangi bir konuda tutumunun belirlenmesi için onun ilgili konuda tutarlı ve sürekli olarak aynı tutumu sergilemesi gerekmektedir. Anlık davranışlar ve değişiklikler tutum olarak kabul edilmezler. Eğitim alanında da tutumların öğrenme üzerinde etkili olduğu yapılan araştırmalarla ortaya konulmuştur. Öğrencilerin herhangi bir derse ilişkin olarak farklı nedenlerle geliştirdiği tutumları o dersteki başarıları üzerinde belirleyici bir etkiye sahiptir. Bu çalışmada lise öğrencilerinin İngilizce dersine yönelik tutumlarının cinsiyet, sınıf düzeyi, gelir düzeyi, anne ve baba eğitim düzeyi, İngilizce öğrenmeye başlanılan sınıf düzeyi, anne ve babanın İngilizce düzeyleri değişkenlerine göre incelenmesi amaçlanmaktadır. Araştırmada tarama modelleri içinde yer alan betimsel araştırma deseni kullanılmıştır. Araştırmanın örneklem grubunu 2022-2023 eğitim yılı bahar döneminde Sivas ilindeki iki farklı lisede öğrenimlerini sürdüren 110 kadın, 112 erkek olmak üzere toplamda 212 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma verileri Takkaç-Tulgar'ın (2018) geliştirdiği "*İngilizce Dersine Yönelik Tutum Ölçeği*" kullanılarak elde edilmiştir. Ölçeğin iç tutarlılığı .92 bu çalışmada ise .84 olarak hesaplanmıştır. Verilerin analizinde betimleyici istatistikler, Kolmogorov-Smirnov normallik testi, bağımsız gruplar t testi, tek yönlü varyans analizi (Oneway ANOVA), Tukey analizi kullanılmıştır. Elde edilen bulgularda öğrencilerin puan ortalamalarının sınıf düzeyi ve baba eğitim durumu değişkenlerine göre anlamlı farklılık gösterdiği ($p < .05$), cinsiyet, gelir düzeyi, anne eğitim durumu, anne ve babanın İngilizce bilip bilmemesi, ebeveynlerin İngilizce dil seviyeleri, öğrencilerin İngilizce öğrenmeye başlama sınıf düzeyleri değişkenlerine göre ise anlamlı farklılık göstermediği saptanmıştır ($p > .05$).

Keywords: İngilizce Dersi, Tutum, Lise öğrencisi

1.GİRİŞ

1.1. Tutum

İngilizce öğrenmek hala birçok insan için zor bir konudur ve öğrenme sürecini etkileyen çeşitli faktörler bulunmaktadır, bunlar arasında motivasyon, tutum, kaygı, öğrenme başarısı, yetenekler, zeka, yaş ve kişilik sayılabilir (Pratolo, 2017; Hasan & Fatimah, 2014; Shams, 2008). Dil öğrenmede tutumun önemi büyüktür; çünkü tutum, hislerimizi ve davranışlarımızı şekillendiren duygularımıza atıfta bulunur (Inal, Evin, & Saracaloglu, 2003). Tutum, yalnızca davranışlarımızla değil, aynı zamanda hislerimiz, inançlarımız ve davranış eğilimlerimizle de

ilgilidir. Schiffman ve Kanuk (2004), tutumların üç bileşen etrafında oluştuğunu öne sürmektedir: (1) bilişsel bileşen (inançlar), (2) duygusal bileşen (hisler) ve (3) davranış.

Öğrenmeye olumlu bir tutumla yaklaşan öğrenciler mutlu bir şekilde öğrenir ve bu nedenle öğrenme sürecine aktif bir şekilde katılırlar. Olumsuz bir öğrenme tutumuna sahip öğrenciler ise öğrenme sürecinde kaygılı hissedebilirler, kolayca sıkılırlar ve öğrenmekten zevk almaları zor olabilir. Bu durum, olumsuz tutumun öğrenme başarısızlığına yol açabileceğini göstermektedir (Padwick, 2010). Öğrencilerin tutumlarını belirlemek, öğretmenlerin öğrencilerini iyi anlamalarına olanak tanıyarak önemlidir. Bu nedenle, İnal ve diğerleri (2003) öğrenci tutumlarının belirlenmesinin önemini vurgulamaktadırlar.

Motivasyon, dil öğrenme hedeflerine ulaşmak için çaba, istek ve uygun tutumun birleşimi olarak Gardner (1985) tarafından tanımlanmaktadır. Dil öğrenmede başarı ve başarısızlığı belirlemede önemli faktörler olarak Katesi (1993) de tutum ve motivasyonu bulmuştur.

1.2. Yabancı Dil Öğrenimi ve Tutum

Yabancı dil öğreniminde, öğrencilerin tutumlarının önemli bir rol oynadığı çeşitli araştırmalarla ortaya konmuştur. Bu araştırmalar, yabancı dil öğrenmeye yönelik öğrenci tutumunu etkileyen belli faktörlerin varlığını göstermektedir. Örneğin, Chambers (1999) dil öğrenme sürecinde, öğrencilerin aileleri ve arkadaşlarıyla paylaştıkları konuşmalar, çevreleri ve dili öğrendikleri toplumla ilgili kişisel deneyimlerinin, öğrencilerin tutumlarını etkilediğine dikkat çekmektedir. Brown (1994) ise dil öğrenirken başarının sağlanmasında, ailenin dil hakkındaki tutumunun ve dili konuşan insanların öğrenciler üzerindeki etkisinin büyük bir rol oynadığını belirtmektedir. Gardner (1985), olumlu bir tutum sergileyen öğrencilerin, dil öğrenme sürecini daha ciddiye aldığını ve başarılı olma konusunda daha istekli olduklarını ifade etmektedir. Bazı insanlar için Olumlu tutumlara sahip olmak, her zaman başarıyla sonuçlanmayabilir. Örneğin, öğrenciler, olumlu tutum sergilemelerine rağmen, öğretmen ve çevrenin olumsuz etkileriyle dile çalışmamayı seçebilir.

Öğrencinin dil öğrenme tutumu genellikle başarı seviyesini etkiler ve aynı zamanda başarıya bağlı olarak artar veya azalır. Olumlu tutumlu öğrenciler daha başarılı olma eğilimindeyken, olumsuz tutumlu öğrenciler daha az başarılı olma eğilimindedir. Bazı durumlarda, öğrenciler başlangıçta olumlu bir tutumla bir dil öğrenmeye başlarlar ancak başarısızlıkla karşılaştıklarında tutumları olumsuz dönebilir ve öğrenmeyi tamamen bırakabilirler. Öğrenciler dil öğrenirken, hem yeni bir dilin bir parçası olma hem de kendi kültürlerine bağlı kalma arasında çelişkili bir durumda olabilirler. Bu nedenle, öğrencilerin tutumlarının öğrenme sürecindeki önemi büyüktür (Ellis, 1994).

Yabancı dil öğreniminde, kişisel ve duyuşsal faktörler üzerine yapılan araştırmalar, öğrencilerin dil öğrenme sürecine getirdikleri özelliklere odaklanmaktadır. Bu faktörler arasında, dil tutumları en etkili olanlardan biridir ve öğrencilerin dil derslerine başladıkları ilk günlerden itibaren genellikle olumsuz bir tutum sergilerler. Öğrenciler, dersleri uygunsuz, can sıkıcı ya da zor olarak algılayabilirler. Bu tutumlarda değişiklik yapılması, öğrencinin akademik başarısı için önemlidir. Bu nedenle, öğretmenlerin öncelikle öğrencilerin tutumlarını belirlemesi ve ardından öğretim bağlamında gerekli değişiklikler ve yenilikler yapması gerekmektedir (Smith, 1971). Alan yazında birçok çalışma bulunmaktadır. Yapılan çalışmalar alan yazına katkı sunmakta ve sonraki çalışmalara rehberlik yapmaktadır. Bu doğrultuda yapılması kararlaştırılan bu çalışmada lise öğrencilerinin İngilizce dersine yönelik tutumlarının belirlenmesi ve araştırma değişkenlerine göre incelenmesi amaçlanmıştır. Bunun için de aşağıda yer alan soruların yanıtı aranmıştır:

Lise öğrencilerinin İngilizce dersi tutumları;

- ✓ Ortalaması nedir?
- ✓ Araştırma değişkenlerine farklılık göstermekte midir?
- ✓ Ölçek toplam puanı ile alt boyutlarında korelasyon düzeyi nedir?

2.YÖNTEM

2.1. Örneklem

Araştırmanın örneklem grubunu 2022-2023 eğitim yılı bahar döneminde Sivas ilindeki iki farklı lisede öğrenimlerini sürdüren 110 kadın, 102 erkek olmak üzere toplamda 212 öğrenci oluşturmaktadır. Örneklemeye dâhil olan öğrencilerin demografik değişkenlere göre frekans dağılımını Çizelge 1’de verildiği gibidir.

Çizelge 1. Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Frekans Dağılımları

Değişken	Grup	f	%
Cinsiyet	Kadın	110	51.9
	Erkek	102	48.1
Sınıf	9. Sınıf	61	28.8
	10. Sınıf	60	28.3
	11. Sınıf	72	34.0
	12. Sınıf	19	9.0
Gelir Düzeyi	Çok İyi	18	8.5
	İyi	109	51.4
	Orta	82	38.7
	Düşük	3	1.4
Annenin Eğitim Düzeyi	İlkokul	52	24.5
	Ortaokul	46	21.7
	Lise	72	34.0
	Üniversite	31	14.6
	Lisansüstü	11	5.2
Babanın Eğitim Düzeyi	İlkokul	22	10.4
	Ortaokul	36	17.0
	Lise	88	41.5
	Üniversite	50	23.6
	Lisansüstü	16	7.5
İngilizce Öğrenmeye Başlama Sınıf Düzeyi	2. Sınıf	136	64.2
	3. Sınıf	38	17.9
	4. Sınıf	32	15.1
	5. Sınıf	6	2.8
Anne İngilizce Düzeyi	Bilmiyor	167	78.8
	Az	24	11.3
	Orta	19	9.0
	İyi	2	0.9

Baba İngilizce Düzeyi	Bilmiyor	148	69.8
	Az	27	12.7
	Orta	30	14.2
	İyi	7	3.3

Katılımcıların %51.9'unun kadın, %34'ünün 11. sınıf öğrencisi, %51.4'ünün algıladığı gelir düzeyinin iyi, %34.'ünün annelerinin ve %44.5'inin lise mezunu olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin %64.2'sinin İngilizceyi 2. sınıfta öğrenmeye başladığı, annelerinin %78.8'inin ve babalarının %69.8'inin İngilizce bilmedikleri tespit edilmiştir.

2.2. Veri Toplama Aracı

Araştırma verileri Takkaç-Tulgar'ın (2018) geliştirdiği “İngilizce Dersine Yönelik Tutum Ölçeği”(İDYTÖ) kullanılarak elde edilmiştir. Ölçeğin iç tutarlığı .92 bu çalışmada ise .84 olarak hesaplanmıştır.

2.3. Kullanılan İstatistiksel Yöntemler

Katılımcıların veri toplama aracında yer alan demografik bilgilerin yorumlanmasında frekans ve yüzde tablosu kullanılmıştır. İDYTÖ'den elde edilen verilerin normal dağılım gösterdiği belirlenmiş, bu doğrultuda çalışmada parametrik istatistiksel testlerin kullanılmıştır. Bağımsız değişkenin iki kategoriden oluştuğu durumda bağımsız gruplar t testi, üç veya daha fazla kategoriden oluşan bağımsız değişken durumunda ise tek yönlü varyans analizi yöntemleri kullanılmıştır. ANOVA testinde anlamlı farklılık olan gruplarda Tukey çoklu karşılaştırma testi kullanılmıştır. Yapılan istatistiksel testlerde önem seviyesi $\alpha=0.05$ alınmıştır.

3. BULGULAR

Bu bölümde araştırma verilerinin analizi sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Çizelge 2'de ölçekten alınan puanlara ilişkin bilgiler sunulmaktadır.

Çizelge 2. İDYTÖ Betimleyici İstatistikler

İDYTÖ	n	Ort.	sd	Min.	Maks.
Toplam	212	3.24	11.87	1	5.00

Çizelge 2'de verilen bulgulara göre, İDYTÖ'ye ait ortalama değerlerin orta düzeyde olduğu görülmektedir. Lise öğrencilerinin ölçeğe verdikleri en düşük puan 1 iken en yüksek puan 5'tir.

Çizelge 3. Cinsiyete Göre İDYTÖ t Testi Sonuçları

İDYTÖ	n	Ort.	sd	t	p	
Cinsiyet	Kadın	110	51.94	11.05	.671	.503
	Erkek	102	50.83	12.74		

Çizelge3'teki bulgulara göre cinsiyet değişkeninin katılımcıların puanları üzerinde etkisinin olmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$).Anlamli farklılık olmamakla birlikte kadın katılımcıların puan ortalamalarının erkek katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmektedir.

Çizelge 4. Sınıf Düzeyi, Gelir Düzeyi İDYTÖ ANOVA Sonuçları

İDYTÖ		n	Ort.	sd	F	p	Gruplar Arası Farklılık
Sınıf Düzeyi	9. Sınıf	61	53.21	11.67	3.159	.026*	10>11
	10. Sınıf	60	53.60	12.37			
	11. Sınıf	72	48.06	11.12			
	12. Sınıf	19	51.37	11.71			
Gelir Düzeyi	Çok İyİ	18	54.67	14.04	.718	.542	-
	İyi	109	50.50	11.54			
	Orta	82	51.84	11.71			
	Düşük	3	53.00	17.44			

* $p<.05$

Çizelge4'teki bulgulara göre, lise öğrencilerin İDYTÖ'den aldıkları puanların sınıf değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiği ($p<.05$) ve bu farklılığın 10 ile 11. sınıflar arasında 10. Sınıflar lehine olduğu tespit edilmiştir. Alınan puanların $10 > 9 > 12 > 11$ şeklinde sıralandığı görülmektedir. Gelir düzeyi değişkenine göre ise gruplar arasında anlamlı farklılık bulunmamaktadır ($p>.05$). Alınan puanların çok iyi > düşük > orta > iyi olarak sıralandığı görülmektedir.

Çizelge 5. Anne ve Baba Eğitim Düzeyi İDYTÖ ANOVA Sonuçları

İDYTÖ		n	Ort.	sd	F	p	Gruplar Arası Farklılık
Anne Eğitim	İlkokul	52	52.52	12.52	.303	.875	-
	Ortaokul	46	52.00	10.14			
	Lise	72	50.96	11.99			
	Üniversite	31	50.45	13.45			
	Lisansüstü	11	49.27	11.48			
Baba Eğitim	İlkokul	22	47.77	10.93	2.943	.021*	2>1, 2>3
	Ortaokul	36	56.97	11.93			
	Lise	88	50.44	11.83			
	Üniversite	50	51.54	11.65			
	Lisansüstü	16	48.75	11.05			

Çizelge5'te verilen bulgulara göre, lise öğrencilerinin anne eğitim durumlarının alınan puanlarda etkili olmadığı ($p>.05$), ancak baba eğitim durumlarının etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($p<.05$). Anne eğitim durumu sıralamasının ilkokul > ortaokul > lise > üniversite > lisansüstü şeklinde olduğu ve anne eğitim düzeyi yükseldikçe puanlarda düşüş olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Anlamli farklılığın ise babası ortaokul mezunu olan gruplarla ilkokul ve lise mezunu olan gruplar arasında babası ortaokul mezunu olan gruplar lehine olacak şekilde

oluştugu saptanmıştır. Baba eğitim durumu sıralamasının ortaokul > üniversite > lise > lisansüstü > ilkokul şeklinde olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 6. İngilizce Öğrenmeye Başlama Sınıf Düzeyi, Anne ve Baba İngilizce Düzeyleri ANOVA Sonuçları

İDYTÖ		n	Ort.	sd	F	p	Gruplar Arası
İngilizce Öğrenmeye Başlama Sınıf Düzeyi	2. Sınıf	136	51.46	11.27	.076	.973	-
	3. Sınıf	38	51.89	11.15			
	4. Sınıf	32	50.56	13.12			
	5. Sınıf	6	51.67	18.84			
Anne İngilizce Düzeyi	Bilmiyor	167	51.02	11.77	1.311	.272	-
	Az	24	50.00	9.91			
	Orta	19	56.42	14.20			
	İyi	2	52.50	17.68			
Baba İngilizce Düzeyi	Bilmiyor	148	51.42	11.93	.499	.683	-
	Az	27	52.41	11.08			
	Orta	30	51.67	12.82			
	İyi	7	46.29	10.44			

Çizelge 6'daki bulgulara katılımcıların İDYTÖ'den aldıkları puanların İngilizce öğrenmeye başlama sınıf düzeyleri, anne ve baba İngilizce düzeyi değişkenleri açısından anlamlı farklılaşmadığı görülmektedir ($p>.05$). İngilizce öğrenmeye başlama sınıf düzeyine göre puanlarının birbirine çok yakın olmakla birlikte $3 > 5 > 2 > 4$ olarak sıralandığı belirlenmiştir. Annenin İngilizce düzeyinde sıralamanın orta > iyi > bilmiyor > az olarak; baba İngilizce düzeyinde ise sıralamanın az > orta > bilmiyor > iyi olarak şeklinde olduğu bulgusu elde edilmiştir.

4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Katılımcıların İngilizce dersine yönelik tutumlarının orta düzeyde olduğu belirlenmiştir.

Lise öğrencilerinin ölçekten aldıkları puanların cinsiyet değişkeni açısından anlamlı farklılık göstermediği saptanmıştır. Anlamlı farklılık olmamakla birlikte kadın katılımcıların puan ortalamalarının erkek katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmektedir.

Lise öğrencilerin İDYTÖ'den aldıkları puanların sınıf değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiği ve bu farklılığın 10 ile 11. sınıflar arasında 10. Sınıflar lehine olduğu tespit edilmiştir. Alınan puanların $10 > 9 > 12 > 11$ şeklinde sıralandığı görülmektedir. Gelir düzeyi değişkenine göre ise gruplar arasında anlamlı farklılık bulunmamaktadır. Alınan puanların çok iyi > düşük > orta > iyi olarak sıralandığı görülmektedir.

Katılımcıların anne eğitim durumlarının alınan puanlarda etkili olmadığı ancak baba eğitim durumlarının etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Anne eğitim durumu sıralamasının ilkokul > ortaokul > lise > üniversite > lisansüstü şeklinde olduğu ve anne eğitim düzeyi yükseldikçe puanlarda düşüş olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Anlamlı farklılığın ise babası ortaokul mezunu olan gruplarla ilkokul ve lise mezunu olan gruplar arasında babası ortaokul mezunu olan gruplar

lehine olacak şekilde oluştuğu saptanmıştır. Baba eğitim durumu sıralamasının ortaokul > üniversite > lise > lisansüstü > ilkokul şeklinde olduğu belirlenmiştir.

Katılımcıların İDYTÖ'den aldıkları puanların İngilizce öğrenmeye başlama sınıf düzeyleri, anne ve baba İngilizce düzeyi değişkenleri açısından anlamlı farklılaşmadığı görülmektedir. İngilizce öğrenmeye başlama sınıf düzeyine göre puanlarının birbirine çok yakın olmakla birlikte 3 > 5 > 2 > 4 olarak sıralandığı belirlenmiştir. Annenin İngilizce düzeyinde sıralamanın orta > iyi > bilmiyor > az olarak; baba İngilizce düzeyinde ise sıralamanın az > orta > bilmiyor > iyi olarak şeklinde olduğu bulgusu elde edilmiştir.

Bilgin (2006) tarafından yapılmış olan çalışmada teknik ve mesleki eğitim veren liselerde öğrenimlerini sürdüren öğrencilerin İngilizce dersine yönelik sahip oldukları tutumlarının orta düzeyin üzerinde olduğu belirlenmiştir. Kullanılan ölçeğin toplamı ve alt boyutlarında benzer şekilde bulgulara ulaşılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre teknik ve mesleki eğitim alan öğrencilerin İngilizce dersine ilişkin tutumlarının olumlu olduğu görülmektedir.

Kazazoğlu'nun (2013) yaptığı çalışmada öğrencilerin Türkçe ve İngilizce derslerine ilişkin tutumlarının akademik başarılarına olan etkisi araştırılmıştır. Araştırma bulgularında İngilizce dersi ile akademik başarı arasında olumlu bir ilişki belirlenirken Türkçe dersi ile ilgili anlamlı bir sonuç elde edilememiştir. Araştırmanın dikkat çekici bir diğer bulgusu da her iki dil dersinde öğrencilerin başarı notları anlamlı düzeyde bir ilişki olduğudur. Bu sonuca göre dil derslerindeki başarı durumları birbirini etkilemektedir.

Kozikoğlu ve Kanat (2018), tarafından ortaöğretim öğrencilerine yönelik yapılmış olan çalışmada İngilizce dersine katılımın İngilizce dersine ilişkin tutum ve konuşma kaygısı üzerindeki etkisi incelenmiştir. Öğrencilerin derse katılımların tutum ve davranışlar üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin İngilizce dersi tutumlarının yüksek, kaygılarının ise orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Gökyer ve Bakcak (2014) çalışmalarında üniversite öğrencilerinin İngilizce dersine ilişkin tutumlarını incelemiştir. Araştırma sonucunda; öğrencilerin puanlarının kullanılan ölçeğin tamamı ve tüm alt boyutlarında mezun oldukları lise türü açısından anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Eğitim aldıkları bölüm değişkenine göre ise öğrencilerin puanlarında farklılık bulunamamıştır.

Kırkız (2010), İngilizce dersine yönelik tutumlar ile 8. sınıf ilkokul öğrencilerinin ve 11. sınıf Anadolu lisesi öğrencilerinin akademik başarıları arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Çalışma, her iki öğrenci grubu için akademik başarı puanlarına göre İngilizce dersine yönelik tutum puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemeyi amaçlamıştır. Ayrıca, 8. sınıf ilkokul öğrencileri ile 11. sınıf Anadolu lisesi öğrencileri arasında İngilizce dersine yönelik tutum puanları arasında bir fark olup olmadığı ve her iki öğrenci grubu için tutum puanları ile akademik başarı puanları arasında bir ilişki olup olmadığı incelenmiştir. Çalışmanın bulguları, her iki öğrenci grubu için de akademik başarı puanlarına göre İngilizce dersine yönelik tutum puanları arasında anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. Ayrıca, 8. sınıf öğrencilerinin İngilizce dersine yönelik tutumları daha olumlu olduğundan, 8. sınıf ilkokul öğrencileri ile 11. sınıf Anadolu lisesi öğrencileri arasında İngilizce dersine yönelik tutum puanları arasında anlamlı bir fark vardır.

Araştırmanın sonuçlarından hareketle aşağıdaki öneriler verilebilir:

- ✓ Cinsiyet değişkenine bağlı olarak ölçekten alınan puanlar arasında fark yoktur, ancak cinsiyet ile birlikte diğer değişkenler de bu farkı etkileyebilir. Bu nedenle, bu

sonuçlardan hareketle başka faktörlerin etkisini araştırmak için daha kapsamlı bir analiz yapılabilir.

- ✓ Sınıflar arası farklara bağlı olarak; 10. sınıf öğrencilerinin İngilizce dersine yönelik tutumlarını daha da iyileştirmek için çeşitli önlemler alınabilir. Örneğin, öğretmenler öğrencilerin İngilizce dersine olan ilgisini artırmak için daha ilgi çekici ders materyalleri kullanabilirler veya öğrencilerin öğrenme motivasyonunu artırmak için farklı öğrenme stratejileri ve etkinlikleri uygulayabilirler.
- ✓ Sınıf düzeyleri arasındaki farklılıkları azaltmak için, öğretmenler farklı sınıf seviyelerine özgü öğretim stratejileri uygulayabilirler.
- ✓ Katılımcıların aile eğitim durumlarından hareketle, ebeveynlerin bilinçlendirilmesi ve İngilizce dersine yönelik tutumları konusunda çalışmalar yapılabilir.
- ✓ Bu sonuçlar sadece bu örneklem için geçerli olabilir. Benzer bir çalışma, daha büyük bir örneklem kullanarak, farklı demografik değişkenlerin İngilizce öğrenme süreci üzerindeki etkisini daha kapsamlı bir şekilde araştırabilir.

5. KAYNAKÇA

- [1] Anbarlı-Kırkız, Y. (2010). *Öğrencilerin İngilizce dersine ait tutumları ile akademik başarıları arasındaki ilişki* (Yüksek lisans tezi). Trakya Üniversitesi, Edirne.
- [2] Bilgin, F. (2006). *Mesleki ve teknik lise öğrencilerinin İngilizce derslerine yönelik tutumları* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- [3] Brown, H. D. (1994). *Principles of language and teaching*. Englewood Cliffs N.J.: PrenticeHall. Inc.
- [4] Chambers, G.N. (1999). *Motivating language learners*. Clevedon: MultilingualMatters Ltd.
- [5] Ellis, R. (1994). *The study of second language acquisition*. Oxford: Oxford University Press.
- [6] Gardner, R.C. (1985). *Social psychology and social language learning: The role of motivation and attitudes*. London: Edward Arnold.
- [7] Gökyer, N., & Bakcak, S. (2014). Üniversitelerde İngilizce dersi hakkında öğrenci tutumlarının değerlendirilmesi. *Turkish Journal of Educational Studies*, 1(2).
- [8] Hasan, D. C., & Fatimah, S. (2014). Foreign language anxiety in relation to gender equity in foreign language learning. *In Equality in Education* (pp. 183-193). Sense Publishers, Rotterdam.
- [9] İnal, S., Evin, İ. & Saracaloğlu, A.S. (2003). *Öğrencilerin yabancı dile yönelik tutumları ile yabancı dil başarıları arasındaki ilişki*. Birinci Uluslar Arası Dil ve Edebiyat Çalışmalarında Yaklaşımlar Konferansı, Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi, İzmir.
- [10] Katesi, Y,Y, K. (1993). Some factors influencing language learning and their implication for language teaching. *ITL, Review of Applied Linguistic*, 2 (3) 101-139.
- [11] Kazazoğlu, S. (2013). Türkçe ve İngilizce derslerine yönelik tutumun akademik başarıya etkisi. *Eğitim ve Bilim*, 38(170).
- [12] Kozikoğlu, İ., & Kanat, F. (2018). Lise öğrencilerinin İngilizce dersine katılım durumlarının İngilizce dersine yönelik tutum ve İngilizce konuşma kaygısına göre yordanması. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 26(5), 1643-1652.

- [13] Padwick, A. (2010). *Attitudes towards English and varieties of English in globalizing India*. Newcastle: University of Groningen.
- [14] Pratolo, B. W. (2017): *Exploring Indonesian learners' beliefs about language learning strategies through reflection*. figshare. Doktora Tezi. Monash University Australia. https://monash.figshare.com/articles/Exploring_Indonesian_learners_beliefs_about_language_learning_strategies_through_reflection/4711927.
<https://doi.org/10.4225/03/58b7763874bf3>
- [15] Schiffman, L.G. & Kanuk, L.L., (2004). *Consumer Behaviour*. (8th ed.). Upper Saddle River, NY: Pearson Education.
- [16] Shams, M. (2008). Students' attitudes, motivation and anxiety towards English language learning. *Journal of Research*, 2(2), 121-144.
- [17] Smith, A. A. (1971). *The importance of attitude in foreign language learning*. *Modern Language Journal*. 55, s. 82-8
- [18] Takkaç-Tulgar, A. (2018). İngilizce dersine yönelik tutum ölçeği geliştirilmesi: geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 233-244. <https://doi.org/10.29029/busbed.354812>

FARKLI YÖNTEM VE TEKNİKLERİN DENENDİĞİ YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİ KONULU LİSANSÜSTÜ ÇALIŞMALARDAKİ EĞİLİMLER

Prof. Dr. Oğuzhan SEVİM¹, Öğr. Gör. Ali UZUN²

¹ Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, ORCID ID: 0000-0001-7533-4724

² Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, TÖMER,

ORCID ID: 0000-0002-7921-1534

ÖZET

Yabancı dil öğretiminde işe koşulan yöntemler, öğretici ve öğrenenlere farklı rol ve sorumluluklar yüklemektedir. Öğretici için yöntem, derste hangi materyallerin seçileceğini ya da hazırlanacağını, nasıl kullanılacağını, öğrenme ortamının nasıl düzenleneceğini, etkinlikler uygulanırken öğreticinin rolünün ne olacağını belirler. Öğrenenler için yöntem ise kendilerinin öğrenme sürecine nasıl katılacağını, hangi rolleri benimsemeleri gerektiğini belirler. Bu nedenle derste uygulanması düşünülen yöntem ve tekniklerin öğrenme sürecini ilgilendiren tüm değişkenler üzerinde etkili olduğunu söylemek mümkündür.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi sürecinde de zaman içerisinde birçok yöntem ve teknik kullanılmıştır ve hâlen kullanılmaya devam etmektedir. Bu bağlamda çalışmanın amacı, farklı yöntem ve tekniklerin denendiği yabancılara Türkçe öğretimi konulu lisansüstü çalışmalarda eğilimlerin incelenmesidir. Araştırmaya konu olan lisansüstü tezler, belirli değişkenler açısından incelendiği için araştırmanın doğası gereği doküman incelemesi tek başına yeterli görülerek farklı yöntemlere ayrıca başvurulmamıştır. Araştırmanın veri kaynağını YÖK Ulusal Tez Merkezinden ulaşılabilen ve Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde farklı yöntem ve tekniklerin etkisi üzerine yapılmış 65 lisansüstü tez oluşturmaktadır. Araştırmanın veri kaynağını oluşturan lisansüstü araştırmaların; tezin türü, araştırma konusu, tezde kullanılan yaklaşım-yöntem ve araştırmada ele alınan dil becerisi değişkenlerinin tasnifini gerçekleştirebilmek amacıyla bir değerlendirme formu hazırlanmıştır. Elde edilen bulgular incelendiğinde lisansüstü çalışmaların 42'sinin yüksek lisans 23'ününse doktora düzeyinde olduğu görülmektedir. Çalışmalarda tercih edilen konuların genellikle beceri geliştirme olduğu tespit edilmiştir. Araştırmaların çoğunun nicel araştırma yaklaşımı ile hazırlandığı, deneysel ve tarama yöntemlerinin de sıklıkla tercih edildiği görülmektedir. Dil becerileri bağlamında ise çalışmaların çoğunun tüm dil becerilerini kapsadığı belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yabancılara Türkçe öğretimi, dil öğretim yöntem ve teknikleri, eğilim araştırması.

1. GİRİŞ

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi denildiğinde akla gelen ilk hususlardan biri bu öğretim faaliyetlerinin nasıl gerçekleştirileceğidir. Çünkü yabancı dil öğretiminde kullanılan yöntem ve teknikler hem öğreticiler hem de öğrenciler için bu işin nasıl gerçekleştirildiğine dair önemli bilgi ve uygulamalar içermektedir. Yabancı dil öğretiminde kullanılan yöntem ve teknikler öğreticinin nasıl öğretmesi gerektiğini, öğrencinin ise nasıl öğrenmesi gerektiğine dair önceden kılavuzlanmış, belirli bir öğrenme yaklaşımından ya da bir dil kuramından hareketle hazırlanmış tanımlamalardır. Öğrenme yaklaşımı ya da dil öğrenme kuramı olarak adlandırılan ve yöntem-teknik belirleme sürecini derinden etkileyen geniş çerçeve ise, dil öğretiminde başvurulan uygulama ve ilkelerin kaynağı olarak hizmet eden ve dilbilimsel ve psikodilbilimsel özellikleri yansıtan dilin doğası ile dil öğrenimi hakkındaki teorileri ifade eder (Kumaravadivelu, 2006).

Bir yaklaşımın bir yöntemle dönüşebilmesi için bir öğretim sistemi tasarımının geliştirilmesi yani bir öğretim müfredatının hazırlanması gerekmektedir. Bu tasarım ya da müfredat ise yöntemin amaçlarının neler olduğu, yöntem içinde dil içeriğinin nasıl seçildiği ve düzenlendiği yani yöntemin kapsadığı müfredat modeli, yöntemin ileri sürdüğü öğrenme görevleri ve öğretim etkinliklerinin türleri, öğretici ve öğrenci rolleri ve öğretim materyallerinin rolü ile ilgili hem uygulayıcılara hem de öğrencilere önemli ve etkili açıklamalar sunmalıdır (Katz, 1996; Richard ve Theodore, 2000; Stern, 1999). Müfredat, tercih edilen dil yaklaşımının uygulamaya konulduğu ve öğretilecek içerik, geliştirilecek beceriler, içeriğin sırası vb. hakkında seçimlerin yapıldığı çerçevedir.

Tercih edilen dil yaklaşımı, müfredatın organizasyonunu ve seçimini etkiler (Richards, 2000). Farklı yöntemlerin kendileriyle ilişkili farklı türde müfredatları yani içeriği seçmenin ve düzenlemenin çeşitli yolları vardır. Yabancı dil öğretiminde işe koşulan yöntemler, öğretici ve öğrenenlere farklı rol ve sorumluluklar yüklemektedir. Öğretici için yöntem, derste hangi materyallerin seçileceğini ya da hazırlanacağını, nasıl kullanılacağını, öğrenme ortamının nasıl düzenleneceğini, etkinlikler uygulanırken öğreticinin rolünün ne olacağını belirlerken öğrenenler için yöntemler, öğrencilerin öğrenme sürecine nasıl katılacağını, hangi rolleri benimsemeleri gerektiğini belirler (Bell, 2007; Borg, 2006; Bygate, Skehan ve Swain, 2000). Bu nedenle derste uygulanması düşünülen yöntem ve tekniklerin öğrenme sürecini ilgilendiren tüm değişkenler üzerinde etkili olduğunu söylemek mümkündür.

İlgili alan yazınına bakıldığında drama, yaratıcı drama, eğitsel oyun, benzetim, web tabanlı uygulamalar, kelime ağı oluşturma, kısa filmler, çoklu ortam materyalleri, telkin yöntemi, sosyal medya, görev temelli yaklaşım, reklam filmleri, müzik ve türkü gibi pek çok yöntem ve tekniğin Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanıldığı ve bunların başarı, tutum, kültür aktarımı gibi farklı değişkenler üzerindeki etkilerinin incelendiği pek çok araştırmanın yapıldığı görülmektedir (Arslan ve Gürsoy, 2008; Arslan ve Adem, 2010; Aytaş, 2008; Büyüksan, 2007; Çangal, 2012, 2020; Demirci, 2019; Gürel, 2019; İşcan, 2011; İnal ve Çakır, 2021; İzgören, 1999; Kalfa, 2013; Süğümlü ve Tekşan, 2018; Ünlüler Arabacı, 2015; Yılmaz, 2022; Yılmaz ve Kocaoğlu, 2017; Yılmaz ve Akkaya, 2018; Yılmaz ve Talas, 2015). Bu çalışmada ise ilgili alan yazınında farklı yöntem ve tekniklerin denendiği yabancılara Türkçe öğretimi

konulu lisansüstü çalışmalardaki eğilimler incelenmeye çalışılmıştır. Bu amaç doğrultusunda şu araştırma sorularına yanıt aranmıştır:

1. Lisansüstü çalışmaların türlerine göre dağılımları nasıldır?
2. Lisansüstü çalışmaların konularına göre dağılımları nasıldır?
3. Lisansüstü çalışmalarda izlenen yaklaşım ve yöntem açısından dağılımları nasıldır?
4. Lisansüstü çalışmalarda ele alınan dil becerilerinin dağılımları nasıldır?

YÖNTEM

Araştırma Deseni

Bu çalışmada YÖK Ulusal Tez Merkezinde bulunan farklı yöntem ve tekniklerin denendiği yabancılara Türkçe öğretimi konulu lisansüstü çalışmalardaki eğilim incelenmiştir. Araştırmada veri kaynağı olarak kullanılan lisansüstü tezleri, araştırma öncesi belirlenen değişkenler doğrultusunda betimsel olarak analiz edilmiştir. Dolayısıyla araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan ve “araştırılması hedeflenen olgu ve olaylar hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsayan doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır” (Yıldırım ve Şimşek, 2018: 217). Yıldırım ve Şimşek’e (2013) göre doküman incelemesi nitel araştırmalarda tek başına kullanılabilir. Araştırmaya konu olan lisansüstü tezleri belirli değişkenler açısından incelendiği için araştırmanın doğası gereği doküman incelemesi tek başına yeterli görülerek farklı yöntemlere ayrıca başvurulmamıştır.

Veri Kaynağı

Araştırmanın veri kaynağını YÖK Ulusal Tez Merkezinden ulaşılabilen ve Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde farklı yöntem ve tekniklerin etkisi üzerine yapılmış ve erişime açık 65 lisansüstü tez oluşturmaktadır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmanın veri toplama süreci dört aşamada gerçekleştirilmiştir. Bu aşamalar Şekil 1’de gösterilmiştir.

Şekil 1. Araştırmada İzlenen Aşamalar

Araştırmanın ilk aşamasında veri kaynağını oluşturan lisansüstü araştırmaların tasnifini gerçekleştirebilmek amacıyla bir değerlendirme formu hazırlanmıştır. Bu değerlendirme formunda yer alan değişkenler şunlardır:

- ✓ Tezin yayımlandığı yıl
- ✓ Tezin türü
- ✓ Araştırma konusu
- ✓ Tezde kullanılan yaklaşım

- ✓ Tezde kullanılan yöntem
- ✓ Araştırmada ele alınan dil becerisi

Araştırmanın ikinci aşamasında YÖK Ulusal Tez Merkezinde “yabancılara Türkçe öğretimi, Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi” anahtar kavramları kullanılarak tarama yapılmış ve elde edilen ilk bulgular neticesinde Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi konulu 337 lisansüstü teze ulaşılmıştır. Üçüncü aşamada ise bu 337 lisansüstü tez Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde farklı yöntem ve tekniklerin etkisi üzerine yapılan lisansüstü tez özelinde yeniden incelenmiş ve üçüncü aşamanın sonunda 65 lisansüstü araştırma belirlenmiştir. Veri toplama sürecinin son aşaması olan dördüncü aşamada ise araştırmacılar tarafından hazırlanan form kullanılarak 65 lisansüstü araştırma bu formdaki değişkenler açısından incelenmiştir.

Tablo 1. Lisansüstü Tezlerin Yıllara Göre Dağılımı

Yıl	Yüksek lisans	Doktora
2007	-	1
2011	1	1
2012	3	-
2013	1	-
2014	1	1
2015	3	-
2016	1	3
2017	3	2
2018	4	5
2019	13	3
2020	4	3
2021	5	2
2022	3	2
Toplam	42	23

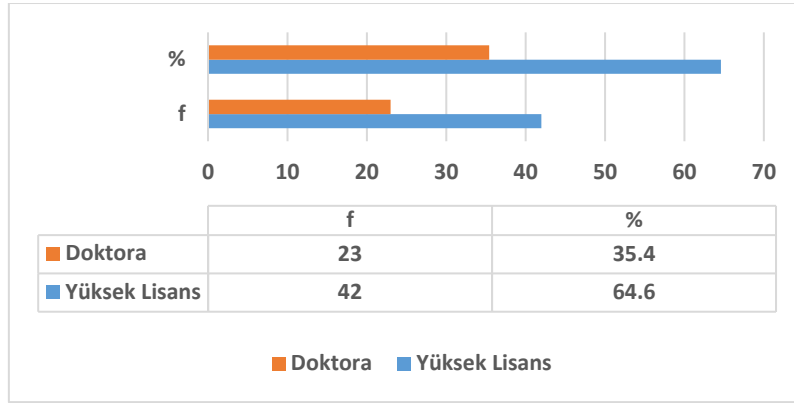
Tablo 1’e bakıldığında araştırmaya konu olan ve erişime açık olan tezlerin 2007-2022 yılları arasında yapıldığı, bu yıllar içerisinde en çok çalışmanın ise 2019’da yapıldığı görülmektedir.

Araştırmaya konu olan veri kaynağındaki lisansüstü tezlerin analizinde ise nitel araştırmalarda veri analizi tekniği olarak sıklıkla kullanılan betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Basit istatistik tekniklerinden sıklık (frekans/f) ve yüzde (%) kullanılarak araştırma verileri dikkate sunulmuştur. Araştırmada ele alınan veri kaynağı değerlendirme formunda yer alan değişkenler bağlamında tek tek incelenmiş, üzerinde herhangi bir işlem yapılmamış, bu verilerin daha anlaşılır kılınması için ise sıklık (frekans) dağılımı; bu dağılımda belli ölçümün öteki ölçümlere göre yerini belirlemek içinse yüzdeler çıkarılmıştır (Karasar, 2017).

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde yabancılara Türkçe öğretiminde farklı yöntem ve tekniklerin denendiği yüksek lisans ve doktora tezlerinden elde edilen bulgular, çalışmanın amacı doğrultusunda incelenerek şekil ve tablolar hâlinde sunulmuştur.

Birinci araştırma sorusuna yönelik elde edilen bulgular Şekil 2’de gösterilmiştir.

Şekil 2. Tezlerin Tür Dağılımı

Şekil 2 incelendiğinde, yabancılara Türkçe öğretiminde farklı yöntem ve tekniklerin denendiği tezlerden 42'sinin yüksek lisans 23'ünün ise doktora düzeyinde olduğu görülmektedir. Şekil 2'den hareketle farklı yöntem ve tekniklerin denendiği yabancılara Türkçe öğretimi konulu lisansüstü çalışmaların büyük bir kısmının (%64,6) yüksek lisans düzeyinde ele alındığı söylenebilir.

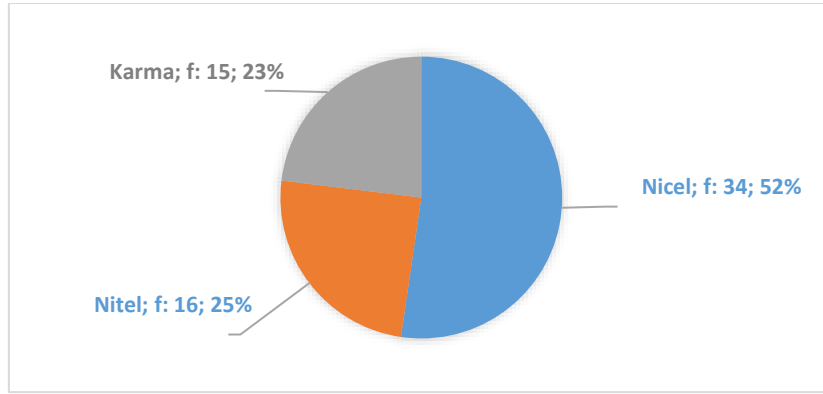
İkinci araştırma sorusuna yönelik elde edilen bulgular Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. Lisansüstü Tezlerin Araştırma Konusu Dağılımı

Konu	f	%
Beceri geliştirme	38	58,5
Söz varlığını geliştirme	6	9,2
Sözcük öğretimi	6	9,2
Materyal geliştirme	5	7,7
Kültür aktarımı/öğretimi	3	4,6
Etkinlik geliştirme	2	3,1
Akademik okuryazarlık	1	1,5
Değer aktarımı	1	1,5
Dil bilgisi öğretimi	1	1,5
Ölçme ve değerlendirme	1	1,5
Sosyokültürel uyum	1	1,5
Toplam	65	100

Tablo 2 incelendiğinde araştırmaya konu olan lisansüstü tezlerde sırasıyla en çok beceri geliştirme, söz varlığını geliştirme, sözcük öğretimi, materyal geliştirme konularının çalışıldığı görülmektedir. Tablo 2 incelendiğinde lisansüstü tezlerde ele alınan diğer konuların ise kültür aktarımı/öğretimi, etkinlik geliştirme, akademik okuryazarlık, değer aktarımı, dil bilgisi öğretimi, ölçme ve değerlendirme ve sosyokültürel uyum konularının olduğu anlaşılmaktadır.

Üçüncü araştırma sorusuna yönelik elde edilen bulgular Şekil 3 ve Tablo 3'te sunulmuştur. Araştırma kapsamında incelenen lisansüstü tezlerde kullanılan yöntemler yaklaşım bağlamında değerlendirildiğinde ise Şekil 3'teki gibi bir dağılıma ulaşılmaktadır.

Şekil 3. Lisansüstü Çalışmaların Yaklaşım Bağlamında Dağılımları

Şekil 3'e bakıldığında lisansüstü çalışmaların yarısından fazlasının nicel araştırma yaklaşımı, geri kalan çalışmaların ise nitel ve karma araştırma yaklaşımları bağlamında yapıldıkları anlaşılmaktadır.

Tablo 3. Lisansüstü Tezlerin Yaklaşım ve Yöntem Durumu

Yaklaşım	Yöntem	f	%
Nicel	Deneysel desen	21	32,3
	Tarama (Betimsel)	13	20
	Doküman incelemesi	7	10,8
	Eylem araştırması	4	6,2
Nitel	Gözlem ve görüşme	2	3,1
	Durum çalışması	1	1,5
	İçerik analizi	1	1,5
	Tasarım tabanlı araştırma	1	1,5
	Gömülü desen	5	7,7
	Açıklayıcı sıralı desen	4	6,2
Karma	Yakınsayan paralel desen	3	4,6
	Ardışık sıralı desen	1	1,5
	Dönüştürücü desen	1	1,5
	Müdahale deseni	1	1,5
		65	100

Tablo 3 incelendiğinde araştırmalarda en çok sırasıyla deney, tarama (betimsel) ve doküman incelemesi yöntemlerinin kullanıldığı anlaşılmaktadır. Tablo 3'e göre nicel araştırmalar içerisinde deneysel araştırmaların, nitel araştırmalar içerisinde doküman incelemesinin, karma araştırmalar içerisinde ise gömülü desenin diğer araştırma desenlerine göre daha çok kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Dördüncü araştırma sorundan elde edilen bulgular ise Tablo 4'te verilmiştir.

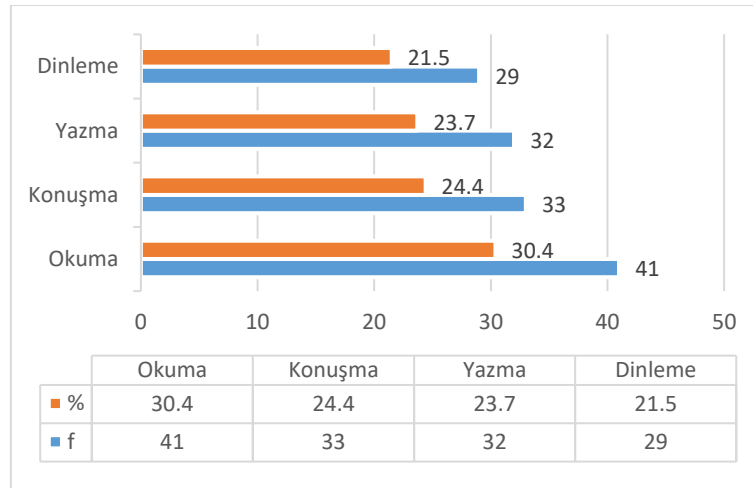
Tablo 4. Lisansüstü Tezlerde Ele Alınan Dil Becerileri

Dil becerisi	f	%
Okuma-Dinleme, Konuşma-Yazma	20	30,8
Okuma-Anlama	14	21,5
Yazma	9	13,8

Konuşma	7	10,8
Dinleme-İzleme	5	7,7
Okuma-Konuşma	4	6,2
Okuma-Dinleme	3	4,6
Konuşma-Yazma	2	3,1
Dinleme-Yazma	1	1,5
Toplam	65	100

Tablo 4'e bakıldığında araştırma kapsamında incelenen lisansüstü araştırmaların %30,8'inde dört temel dil becerisinin tamamının ele alındığı görülmektedir. Temel dil becerilerinden sadece birini ele alan çalışmalar içerisinde ise sırasıyla en çok üzerinde durulan dil becerisinin okuma-anlama, yazma, konuşma ve dinleme becerisi olduğu anlaşılmaktadır. Temel dil becerilerini ikili olarak ele alan çalışmalar içerisinde ise sırasıyla okuma-konuşma, okuma-dinleme, konuşma-yazma ve dinleme-yazma dil becerilerinin birlikte incelendiği görülmektedir.

Tablo 4'ten hareketle dil becerilerinin her birinin araştırma kapsamında incelenen lisansüstü tezlerdeki ele alınma oranları incelendiğinde ise Şekil 4'teki gibi bir dağılıma ulaşılmaktadır.

Şekil 4. Dil Becerilerinin Her Birinin Ele Alınma Oranları

Şekil 4 incelendiğinde araştırma kapsamında ele alınan lisansüstü tezlerde temel dil becerilerinin incelenme oranları görülmektedir. Şekil 4'e göre 65 çalışmanın 41'inde okuma becerisi üzerinde durulmuş ve diğer dil becerileri içerisinde en çok üzerinde durulan dil becerisi olmuştur. Şekil 4'e bakıldığında konuşma, yazma ve dinleme becerilerinin sıklık oranlarının birbirine yakın; tüm dil becerileri içerisinde en az sıklık oranına sahip dil becerisinin ise dinleme becerisi olduğu görülmektedir.

SONUÇ

Yabancılara Türkçe öğretiminde farklı yöntem ve tekniklerin denendiği yüksek lisans ve doktora tezlerinin farklı değişkenler açısından incelendiği bu çalışmada aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

Araştırmada ilgili lisansüstü tezlerin 2007-2022 yılları arasında yapıldığı ve en çok tezin 2019 yılında hazırlandığı sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde Eyüp (2020), Maden ve Önal (2021)

da çalışmalarında yabancılara Türkçe öğretimi ile ilgili en çok araştırmanın 2019 yılında yapıldığı sonucuna ulaşmışlardır.

Çalışmanın ilk araştırma sorusu olan lisansüstü çalışmaların türlere göre dağılımına bakıldığında yabancılara Türkçe öğretiminde farklı yöntem ve tekniklerin denendiği tezlerden 42'sinin yüksek lisans 23'ünün ise doktora düzeyinde olduğu tespit edilmiştir.

Çalışmanın ikinci araştırma sorusu olan lisansüstü çalışmaların konularına göre dağılımlarına bakıldığında; en sık beceri geliştirme, söz varlığını geliştirme, sözcük öğretimi ve materyal geliştirme konularının çalışıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Alan yazını incelendiğinde benzer sonuçlara ulaşılmaktadır. Örneğin Maden ve Önal (2021) çalışmalarında söz varlığı ve beceri öğretiminin lisansüstü tezlerde sıklıkla ele alındığı sonucuna ulaşmıştır. Benzer şekilde Turhan Tuna ve Özer (2019) araştırmalarına konu olan lisansüstü çalışmalarda; söz varlığı, dil becerisi ve materyal geliştirme daha çok üzerinde durulduğu sonucunu ifade etmişlerdir.

Çalışmanın ikinci araştırma sorusu olan lisansüstü çalışmalarda izlenen yaklaşım ve yöntem değişkenleri incelendiğinde; çalışmaların yarısından fazlasının nicel araştırma yaklaşımı, geri kalan çalışmaların ise nitel ve karma araştırma yaklaşımları bağlamında yapıldıkları tespit edilmiştir. Yine incelenen lisansüstü araştırmalarda en çok sırasıyla deney, tarama (betimsel) ve doküman incelemesi yöntemlerinin kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca nicel araştırmalar içerisinde deneysel araştırmaların, nitel araştırmalar içerisinde doküman incelemesinin, karma araştırmalar içerisinde ise gömülü desenin diğer araştırma desenlerine göre daha çok kullanıldığı belirlenmiştir.

Çalışmanın son araştırma sorusu olan lisansüstü çalışmalarda ele alınan dil becerilerinin dağılımları incelendiğinde dört temel dil becerisinin de çalışma kapsamında incelenen araştırmalarda ele alındığı sonucuna ulaşılmıştır. Temel dil becerilerinden sadece birini ele alan çalışmalar içerisinde en çok üzerinde durulan dil becerisinin sırasıyla okuma-anlama, yazma, konuşma ve dinleme becerisi olduğu tespit edilmiştir.

KAYNAKÇA

- Arslan, M. ve Adem, E. (2010). Yabancılara Türkçe öğretiminde görsel ve işitsel araçların etkin kullanımı. *Dil Dergisi*, 147, 63-86.
- Arslan, M. ve Gürsoy, A. (2008). Rol Yapma ve Drama Etkinlikleriyle Yabancılara Türkçe Öğretiminde Motivasyonun Sağlanması. *Ege Eğitim Dergisi*, 9(2), 109-127. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/egeefd/issue/4911/67254>
- Aytaş, G. (2008). *Türkçe Öğretiminde Tematik Yaratıcı Drama Etkinlik ve Uygulamaları*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Bell, D. (2007). 'Do teachers think that methods are dead?' *ELT Journal*, 61(2), 135-43.
- Borg, S. (2006). *Teacher Cognition and Language Education*. London: Continuum.
- Büyüksalan, A. (2007, Mayıs). Yabancı Dil Türkçenin Öğretilmesinde Yeni Yöntemler: Bilişim Uygulamaları, Çözüm Öneriler. *I. Uluslararası Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Sempozyumu*. Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi.

- Bygate, M., P. Skehan, and M. Swain. (eds.) (2000). *Task-Based Learning: Language Teaching, Learning, and Assessment*. Harlow, Essex: Pearson.
- Çangal, Ö. (2012). Yabancılara Türkçe öğretiminde kültür taşıyıcısı olarak türküler. *Gazi Üniversitesi Türkçe Araştırmaları Akademik Öğrenci Dergisi*, 2(2), 9-20.
- Çangal, Ö. (2020). *Yabancılara Türkçe öğretiminde sosyal medya kullanımının yazma becerisine etkisi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Demirci, E. Ö. (2019). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde şarkı kullanımı seviye A1* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Eyüp, B. (2020). Türkçe öğretmenleri ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerin eğilimleri: bir içerik analizi (2000-2019). *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (21), 536-558.
- Gürel, N. (2019). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde bir materyal çalışması: Temalara uygun şarkılar oluşturma. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 4(2), 305-321.
- İnal, M. ve Çakır, R. (2021). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Çoklu Ortam Materyallerinin Kullanımı. *Journal of Interdisciplinary Education: Theory and Practice*, 3(2), 87-112. DOI: 10.47157/jietp.954946
- İşcan, A. (2011). Yabancılara Türkçe öğretiminde Suggestopedia'nın (Telkin yöntemi) kullanımı. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, terature and History of Turkish or Turkic*, 6(1), 1317-1322.
- İzğören, M. K. (1999). *Oyunlarla Dil Öğretimi*. Ankara: Academyplus Yayınları
- Kalfa, M. (2013). Yabancılara Türkçe Öğretiminde Sözlü Kültür Unsurlarının Kullanımı. *Mili Folklor*, 25(97), 167-177.
- Karasar, N. (2017). *Bilimsel araştırma yöntemi*. (7. Basım). Ankara: Nobel.
- Katz, A. (1996). 'Teaching style: A way to understand instruction in language classrooms' in K. Bailey and D. Nunan (eds.). *Voices from the Language Classroom*, 57-87. Cambridge: Cambridge University Press
- Kumaravadivelu, B. (2006). 'TESOL methods: Changing tracks, challenging trends.' *TESOL Quarterly*, 40(1), 59-81.
- Maden, S. ve Önal, A. (2021). Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ile ilgili lisansüstü tezlerin araştırma eğilimleri. *Uluslararası Eğitim Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 7(1), 42-56. Doi: 10.47714/uebt.878270
- Richard, J. C. and Theodore S. R. (2000). *Approaches and Methods in Language Teaching*. Beijing: Foreign Language Teaching and Research Press.
- Richards, J. C. (2000). *Curriculum Development in Language Teaching*. New York: Cambridge University Press.
- Stern, H. H. (1999). *Fundamental Concepts of Language Teaching*. Shanghai: Shanghai Foreign Language Education Press.

- Süğümlü, Ü. ve Tekşan, K. (2018). Türkülerin Türkçe Eğitiminde Kullanılabilirliği. *Sakarya University Journal of Education*, 8(4) (Ek Sayı), 286-299. DOI: 10.19126/suje.480111.
- Tuna, S. T. ve. Özer. H (2019). Yabancılara Türkçe öğretimi konusunda yayımlanmış bilimsel çalışmalar üzerine bir inceleme. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), 81-98.
- Ünlüler Arabacı, P. (2015). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Yararlanılan Kısa ve Uzun Metrajlı Filmlerin Kırgızistan Bağlamında Değerlendirilmesi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(2), 83-97.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (11. Baskı). Ankara: Seçkin.
- Yılmaz, F. ve Akkaya, Ü. (2018). Yabancı Dil olarak Türkçe Öğretiminde Kültür Aktarım Aracı Olarak Reklamlar. *Route Educational and Social Science Journal*, 5(12), 41-52.
- Yılmaz, F. ve Talas, Y. (2015). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde materyal olarak animasyon kullanımı ve önemi. *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 3(1), 114-127.
- Yılmaz, F. Ve Kocaoğlu, İ. (2017). Yabancılara Türkçe öğretiminde görev temelli yaklaşımı kullanmaya yönelik etkinlikler. *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 5(3), 234-248.
- Yılmaz, N. (2022). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde müzik ve ritim aracılığı ile dil öğretimi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi.

TÜRKÇEYİ YABANCI DİL OLARAK ÖĞRENENLERİN TÜRKÇEYE MARUZ KALMA İLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİ

Prof. Dr. Oğuzhan SEVİM¹, Öğr. Gör. Ali UZUN²

¹ Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, ORCID ID: 0000-0001-7533-4724

² Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, TÖMER,

ORCID ID: 0000-0002-7921-1534

ÖZET

Türkçe öğrenme amacında olan yabancı bir öğrencinin dil becerilerini istendik düzeyde kazanması, sürekli olarak Türkçenin konuşulduğu ortamda bulunup Türkçeye maruz kalmasına bağlıdır. Bu bakımdan çalışmada Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin Türkçeye maruz kalma ile ilgili görüşleri incelenmeye çalışılmıştır. Bu amaç doğrultusunda çalışma, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi TÖMER’de öğrenim gören B1 düzeyinde 45 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden olgubilim deseni kullanılmıştır. Veriler, ilgili literatür taranarak ve uzman görüşleri doğrultusunda hazırlanan görüşme formu ile elde edilmiştir. Görüşme formundan elde edilen veriler içerik analizi tekniği kullanılarak çözümlenmiştir. Çalışmanın sonunda katılımcıların büyük bir kısmının öğrenme ortamlarında Türkçe dışında kendileriyle aynı dili konuşan arkadaşlarının olmasını Türkçe öğrenme açısından olumsuz bir durum olarak değerlendirdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bulgular incelendiğinde katılımcıların öğrenme ortamında aynı dili konuşan insanların olmasının, beraberinde bazı önemli dezavantajlar doğurduğunu düşündükleri, bu dezavantajların ise Türkçe öğrenme hızının yavaşlaması, Türkçe iletişim kurma pratiği yapamama ve Türkçe öğrenmek için yeterince çaba göstermeme şeklinde sıralandığı belirlenmiştir. Katılımcılara göre dil öğrencileri arasında hedef dil dışında iletişim kurulabilecek ortak bir dilin olmaması, dil öğrencilerinin hedef dil olarak Türkçeyi kullanmalarını sağlayacak ve bu da Türkçe öğrenmelerini kolaylaştıracaktır. TÖMER’lerde sınıflar oluşturulurken bu çalışmadaki öğrenci görüşlerinin dikkate alınmasının, Türkçenin yabancı dil olarak öğrenilmesi sürecini destekleyeceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yabancılar Türkçe öğretimi, Türkçeye maruziyet, yabancı uyruklu öğrenci görüşleri, olgubilim.

1. GİRİŞ

Günümüzde Türkçe, bir iletişim aracı olarak tüm dünyada ilgi duyulmaya başlanan ve kullanımı yaygınlaşan bir dil hâline gelmeye başlamıştır. Türkiye’nin jeopolitik ve jeostratejik önemi, Asya’dan Avrupa’ya geçiş güzergâhında yer alması, özellikle ekonomik hareketliliğin yoğun olduğu bir yer hâline gelmesi, Türkçenin önemini de her geçen gün artırmaktadır. Bu

gelişmelere bağlı olarak yabancılar için iyi bir Türkçe hâkimiyeti; daha iyi eğitim, iş fırsatları ve daha yüksek sosyal statü anlamlarına gelmektedir. Özellikle genç neslin yükseköğrenim ve kariyer fırsatları için Türkiye'ye akın etmeleri, Türkçenin yabancı bir dil olarak öğretimi konusunun önem kazanmasını sağlamaktadır.

Türkçenin yabancı bir dil olarak her geçen gün öneminin artması, beraberinde Türkçenin yabancılar için öğretimi konusunda kullanılacak en etkili stratejilerin neler olabileceği konusunu gündeme getirmiş ve araştırmacıların konuyla ilgili olarak araştırmalarını yoğunlaştırmalarını sağlamıştır. Bu araştırmalar içerisinde yabancıların hedef dil olarak Türkçeye hangi oranda ve düzeyde maruz kalması gerektiğiyle ilgili dolaylı ya da doğrudan yapılan çalışmalar da yer almaktadır.

Hedef dile maruz kalma, öğrencilerin öğrenmeye çalıştıkları hedef dil ile olan teması şeklinde tanımlanabilir. Sınıf içinde, öğretmenin en önemli rollerinden biri, öğrencilere hedef dille pratik yapmaları için çeşitli bağlamlarda ve farklı konuşmacılardan yeterli düzeyde maruz kalmalarını sağlamaktır (Al Zoubi, 2018; Benson, 2001). Yabancı dil öğrenmede hedef dile maruz kalma denildiğinde akla; girdi, etkileşim ve çıktı kavramları gelmektedir. Bu kavramlar aynı zamanda yabancı dil öğrenme sürecinin de temel aşamaları olarak değerlendirilebilir. Bu süreçte girdi, dil öğrencisinin belirli bir bağlamda hedef dilin birimlerine maruz kalması şeklinde açıklanabilir (Lightbown ve Spada, 1999). Etkileşim ise dil öğrencisi tarafından hedef dilin birimlerinin edinilmesiyle birlikte bunların iletişim sürecinde etkin olarak kullanılmasını ve geliştirilmesini ifade eder. Etkileşimin olmadığı bir dil öğrenme sürecinden bahsetmek çok zordur. Çıktı ise iletişim sürecinde hedefe ulaşılan her bir bağlam olarak tanımlanabilir. Diğer bir deyişle çıktı, bir öğrencinin hedef dili kullanarak yazılı veya sözlü etkileşimlere yanıt verirken ifade ettiği dilsel biçimleri temsil eden teorik bir kavramdır (Gass ve Mackey, 2007).

Krashen'e (1985) göre bir dili edinmek, öğrenmekten daha önemlidir. Swain (1985, 1995) ise bir dilin edinilebilmesi için üretimin yani çıktı işlevinin gerekli olduğunu belirtmiştir. Bu görüşe göre öğrencilerin semantik bir konumdan söz dizimsel bir seviyeye geçebilmeleri için dili etkili bir şekilde kullanmaları konusunda zorlanmaları gerekmez. Böylece öğrenciler daha önce iletişim kurabilmek için hiç kullanmadıkları dil biçimlerini kullanmayı deneyecek ve konuşmalarını geliştirme imkânı bulacaklardır. Swain (1985, 1995) bu durumu çıktı hipotezi olarak tasarlamıştır.

Swain, çıktı hipotezini fark etme, test etme ve yansıtma olmak üzere üç ana işleve sahip **şekilde** tasarlamıştır. Bunlardan ilki olan fark etme işlevi, öğrencilerin ana dillerinde neyin eksik olduğunun farkına varmalarıyla sonuçlanır. Fark etme, öğrencilerin söylemek istediklerini ve söyleyebileceklerini zihinlerinde tasarladıkları süreç olarak da anlaşılabilir. Çıktı hipotezinin ikinci işlevi olan test etme, öğrencilerin hedef dil hakkında mevcut bilgilerinin doğru ya da yanlış olup olmadığını kontrol etme olanaklarının olmasını ve performansları hakkında geri bildirim alabilmelerini ifade eder. Üçüncü işlev olan yansıtma hipotezi ise öğrencilerin ifadeler üretirken dil bilgisini nasıl kontrol edebilecekleri, içselleştirebilecekleri veya pekiştirebilecekleri ile ilgilidir (Swain, 1985, 1995). Çıktı hipotezinin bileşenlerine bakıldığında her birinin hedef dile maruz kalma ile doğrudan ilgili oldukları hatta işlevlerin tamamlanabilmelerindeki temel etkenin hedef dile maruz kalma olduğu söylenebilir. İşte bu düşünceden hareketle yapılan bu

çalışmada Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin Türkçeye maruz kalma ile ilgili görüşleri incelenmeye çalışılmıştır.

YÖNTEM

Araştırma Deseni

Araştırmada Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin Türkçeye maruz kalmaya ilişkin görüşleri ele alınmıştır. Bu fenomen bağlamında yapılan görüşmelerde katılımcılara yöneltilen görüşme soruları, katılımcıların Türkçeye maruz kalmaya ilişkin kişisel deneyimlerini ve görüşlerini anlamaya ve açıklamaya dönüktür. Olgubilim (fenomenoloji) yöntemi ise belirli bir kişinin belirli bir ortamdaki değişkenlere yönelik görüşlerini yansıtan yaşam deneyimlerini vurgular (Cerbone, 2006). Araştırmanın amacı doğrultusunda bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan olgubilim yöntemi kullanılmıştır.

Çalışma Grubu

Çalışma grubu oluşturulurken seçkisiz olmayan amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan kolay ulaşılabilir durum örneklemesinden yararlanılmıştır. Seçkisiz olmayan örnekleme yöntemi, örneklemin zaman, para gibi sınırlılıklar sebebiyle kolay ulaşılabilir ve uygulama yapılabilecek birimlerden seçilmesidir (Büyüköztürk vd., 2011). Türkiye’de Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen çok sayıda öğrenci bulunduğu için kolaylıkla bulunabilen örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu bağlamda Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi TÖMER’de öğrenim gören 45 öğrenci ile görüşme yapılmıştır. Çalışma grubuna ilişkin bilgiler Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Çalışma Grubu

Cinsiyet	N	Ülke	N	Ülke	N	Ülke	N
E	25	Afganistan	1	Gabon	16	Kırgızistan	1
K	20	Ekvator Ginesi	5	Gine	1	Nijer	2
		Endonezya	7	İspanya	1	Somali	4
		Fildişi Sahili	2	İsviçre	1	Tunus	1
		Fransa	1	Kamerun	1	Uganda	1

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmanın verileri araştırmacılar tarafından hazırlanan Görüşme Formu ile elde edilmiştir. Görüşme formunda yer alabilecek muhtemel soruların tespiti için öncelikle ilgili alan yazını incelenmiş, bunun yanı sıra yabancılara Türkçe öğretimi yapan uzman görüşleri alınmış ve 10 aday soru belirlenmiştir. Taslak form alan uzmanlarının da görüşleri alınarak geçerliğin sağlanması adına gözden geçirilmiş, iki soru araştırmanın sınırları dışına çıkma gerekçesiyle taslak formdan çıkarılmıştır. Eleme işleminden sonra formun nihai hâlinde 6 açık uçlu ve 2 de yapılandırılmış soru olmak üzere toplam 8 soru yer almıştır.

Görüşme süreci başladığında ilk üç görüşmede 8 sorunun art arda sorulmasının katılımcıları zorladığı, bu durumun ise veri kalitesinin düşmesine yol açma olasılığı düşünülerek görüşmelerin iki aşamada yapılması planlanmıştır. Böylece ilk aşamada ilk dört soru, ikinci aşamada ise son dört sorunun katılımcılara yöneltilmesine karar verilmiştir. Tam metin

bildirinin kongre takvimine yetiştirilmesi gerektiği için bu çalışma katılımcılara birinci görüşme aşamasında yöneltilen dört soru ile sınırlandırılmıştır.

Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin Türkçeye maruz kalmaya ilişkin görüşlerinin alınması amacıyla birinci görüşme aşamasında görüşme formundaki ilk dört soru katılımcılara yanıtları yazılı alınmak üzere sunulmuş, her bir katılımcı ile ayrıca 10-15 dakika arası yazılı cevaplarıyla ilgili yüz yüze görüşmeler yapılarak katılımcı cevapları teyit edilmiştir.

Görüşme formu vasıtasıyla elde edilen verilerin analizinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır. İçerik analizinde yapılan işlem, verileri belirli tema ve kavramlar etrafında bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayacağı bir biçime getirmektir (Karataş, 2015). Katılımcıların Türkçeye maruz kalmaya ilişkin görüşleri her bir soru kendi içerisinde olmak üzere içerik analizine tabi tutulmuş, verilerin açıklanması amacıyla her bir soruya verilen cevaplardan hareketle kodlar oluşturulmuş, birbirleriyle ilişkili olan kodlar bir araya getirilerek temalar oluşturulmuştur. Katılımcıların sorulara verdikleri cevaplar belli temalar altında gruplandırılarak sıklık ve yüzdelerle değerlendirilmiştir.

BULGULAR

Görüşme formunun ilk sorusu olan “Sınıflarda Türkçe dışında aynı dili konuşan arkadaşlarınızın olması Türkçe öğrenmenizi nasıl etkiler? Açıklayınız.” sorusuna verilen cevaplar incelenmiş ve ulaşılan bulgular Tablo 2’de sıklık ve yüzdelerle değerlendirilmiştir.

Tablo 2. Birinci Görüşme Sorusuna İlişkin Elde Edilen Bulgular

Tema	Alt tema	f	%
Olumlu	Türkçe anlamadıklarımı arkadaşlarımdan öğrenirim.	19	31,1
	Kendimi yalnız hissetmem.	3	4,9
	Türkçe öğrenmek için burada olduğumun farkındayım.	1	1,6
	Ne konuştuklarını bildiğim için dikkatim dağılmaz.	1	1,6
	Toplam		24
Olumsuz	Türkçe öğrenme hızım yavaşlar.	15	24,6
	Türkçe iletişim kurma pratiği yapmama engel olur.	10	16,4
	Türkçe öğrenmek için yeterince çaba sarf etmem.	3	4,9
	Diğerlerinin konuşmalarını merak ettiğimde dikkatim dağılır.	2	3,3
	Türkçe konuşmak için motive olamam.	1	1,6
	Derste öğrendiklerimi unuturum.	1	1,6
	Türkçe kelime dağarcığım gelişmez.	1	1,6
	Türkçeyi hızlıca anlamlandırmam zorlaşır.	1	1,6
	Ana dilimi kullanmaya teşvik eder.	1	1,6
	Toplam		35
Etkilemez	İhtiyaç duyduğumda kursun videosunu yeniden izlerim.	2	3,28
Toplam		2	3,28
Genel Toplam		61	100,0

Tablo 2 incelendiğinde katılımcıların birinci görüşme sorusuna verdikleri cevapların çoğunun olumsuz içeriğe sahip olduğu, bir kısmının ise olumlu, çok az bir kısmının ise ne olumlu ne de olumsuz olarak değerlendirildiği anlaşılmaktadır. Katılımcıların cevapları incelendiğinde büyük bir kısmının sınıflarda Türkçe dışında aynı dili konuşan arkadaşlarının olmasının Türkçe öğrenme hızlarının yavaşlamasına yol açtığını ve Türkçe iletişim kurma pratiği yapmalarına engel olduğunu düşündükleri görülmektedir.

Görüşme formunun ikinci sorusu olan “Sınıflarda mümkün olduğu kadar farklı dili konuşan arkadaşlarınızın olması Türkçe öğrenmenizi nasıl etkiler? Açıklayınız.” sorusuna verilen cevaplar incelenmiş ve elde edilen bulgular Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3. İkinci Görüşme Sorusuna İlişkin Elde Edilen Bulgular

Tema	Alt tema	f	%
Olumlu	Türkçe konuşmak için mecbur olurum.	19	34,55
	Türkçe öğrenmem hızlanır.	10	18,18
	Türkçe iletişim kuramadığımızda bu dillerden birini kullanırım.	4	7,27
	Farklı dil ve kültürleri tanıma fırsatım olur.	2	3,64
	Türkçe anlamlandırmada farklı bakış açısı kazandırır.	1	1,82
	Türkçe öğrenmeye odaklanırım.	1	1,82
	Derinlemesine Türkçe düşünmeye çalışırım.	1	1,82
	Türkçe öğrenmek için daha çok çaba sarf ederim.	1	1,82
	Türkçe konuşulan ortamlara daha hızlı alışırım.	1	1,82
	Türkçe konuşma konusunda beni cesaretlendirir.	1	1,82
Toplam		41	74,56
Olumsuz	Kafam karışır. (Türkçe öğrenmeye odaklanamam.)	2	3,64
	Aynı anda birkaç dil bilenler öncelikle anladığı dili kullanır. (Türkçe öğrenme hızı yavaşlar.)	2	3,64
	Kendimi yalnız hissederim.	2	3,64
	Türkçe anlamakta zorlandığımda yardım alamam.	1	1,82
	Toplam	7	12,74
Etkilemez	Diğer dilleri keşfetmemi sağlar. (kelime, ses vb.)	4	7,27
	Türkiye’ye neden geldiğimin farkındayım.	2	3,64
	Diğer dilleri anlamadığım için etkilenmem.	1	1,82
	Toplam	7	12,74
Genel Toplam		55	100

Tablo 3 incelendiğinde katılımcıların çok büyük bir kısmının sınıflarda mümkün olduğu kadar farklı dili konuşan arkadaşlarının olmasını Türkçe öğrenmeleri açısından olumlu olarak karşıladıkları anlaşılmaktadır. Katılımcılara göre sınıflarda mümkün olduğu kadar farklı dili konuşan öğrencinin olması, onları Türkçe konuşma konusunda mecbur etmekle birlikte Türkçe öğrenme hızlarının artmasına da yardımcı olmaktadır.

Görüşme formunun üçüncü sorusu olan “Sınıflarda aynı milletten-aynı dili konuşan öğrencilerin mi olmasını isterdiniz yoksa farklı dilleri konuşan öğrencilerin mi olmasını

isterdiniz? Neden?” sorusuna verilen cevaplar incelenmiş ve elde edilen bulgular Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4. Üçüncü Görüşme Sorusuna İlişkin Elde Edilen Bulgular

Tema	Alt tema	f	%
Farklı dil	Herkesin ortak iletişim dili Türkçe olur.	24	39,34
	Diğer dilleri de öğrenme-tanıma fırsatım olur.	12	19,67
	Türkçe öğrenme hızım artar.	5	8,20
	Farklı kültürleri tanıma fırsatım olur.	5	8,20
	Türkçe konuşmak için çaba sarf ederim.	3	4,92
	Türkçe konuşmaya odaklanmama yardımcı olur.	2	3,28
	Toplam		51
Aynı dil	Türkçe anlamadığımda yardım alabilirdim.	5	8,20
	Kültürel yabancılık hissetmem.	2	3,28
	Birlikte ders çalışma imkânımız olur.	2	3,28
	Sosyalleşebilirim.	1	1,64
	Toplam	10	16,4
	Genel Toplam	61	100,00

Tablo 4 incelendiğinde katılımcıların büyük bir kısmının sınıflarda farklı dilleri konuşan öğrencilerin olmasını, az bir kısmının ise aynı dili konuşan öğrencilerin olmasını istedikleri görülmektedir. Sınıflarda farklı dilleri konuşan öğrencilerin olmasını isteyen katılımcıların cevapları incelendiğinde ise bu cevaplarını özellikle Türkçenin herkesin ortak iletişim dili olması ve diğer dilleri de öğrenme-tanıma fırsatı oluşturması bakımından gerekçelendirdikleri anlaşılmaktadır.

Görüşme formunun dördüncü sorusu olan “Okulda arkadaşlarınızla iletişim kurarken hangi dili ya da dilleri konuşmaktasınız?” sorusuna verilen cevaplar incelenmiş ve elde edilen bulgular Tablo 5’te sunulmuştur.

Tablo 5. Dördüncü Görüşme Sorusuna İlişkin Elde Edilen Bulgular

Diller	f	%
Türkçe	38	42,70
Fransızca	23	25,84
İngilizce	14	15,73
İspanyolca	7	7,87
Endonezyaca	3	3,37
Arapça	2	2,25
Somalice	2	2,25
Toplam	89	100,00

Tablo 5’e bakıldığında Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin okulda arkadaşlarıyla iletişim kurarken en çok Türkçeyi kullandığı, daha sonra sırasıyla Fransızca ve İngilizceyi kullandıkları anlaşılmaktadır. Tablo 2, Tablo 3 ve Tablo 4’te sunulan veriler incelendiğinde dördüncü görüşme sorusundan elde edilen bulguların önceki üç sorudan elde edilen bulgularla tam olarak örtüşmediği görülmektedir.

SONUÇ

Katılımcılara yöneltilen birinci görüşme sorusundan elde edilen bulgular incelenmiş ve katılımcıların büyük bir kısmının öğrenme ortamlarında Türkçe dışında kendileriyle aynı dili konuşan arkadaşlarının olmasını Türkçe öğrenme açısından olumsuz bir durum olarak değerlendirdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcı görüşleri analiz edildiğinde öğrenme ortamlarında Türkçe dışında kendileriyle aynı dili konuşan arkadaşlarının olmasını olumsuz karşılayan katılımcıların bu durumu olumlu olarak değerlendiren katılımcılara göre daha fazla farklı görüş dile getirdikleri görülmüştür. Katılımcıların birinci görüşme sorusuna cevap verirken öğrenme ortamında aynı dili konuşan insanların olmasının beraberinde bazı önemli dezavantajlar doğurduğunu düşündükleri, bu dezavantajların ise Türkçe öğrenme hızının yavaşlaması, Türkçe iletişim kurma pratiği yapamama ve Türkçe öğrenmek için yeterince çaba göstermeme şeklinde sıralandığı belirlenmiştir. Bu durumu olumlu karşılayan katılımcıların görüşlerine bakıldığında ise özellikle Türkçe öğrenme sürecinde çevrelerinden yardım alabilmeyi göz önünde bulundurarak cevap verdikleri tespit edilmiştir.

Katılımcıların ikinci görüşme sorusuna verdikleri cevaplardan elde edilen bulgular incelenmiş, çok büyük bir kısmının öğrenme ortamlarında olabildiğince farklı dili konuşan öğrencilerle birlikte Türkçe öğrenmeyi olumlu olarak karşıladıkları belirlenmiştir. Katılımcılar tarafından en çok dile getirilen olumlu düşüncelere bakıldığında bunların sırasıyla Türkçe konuşmaya mecbur olma ve Türkçe öğrenme hızının artması noktasında yoğunlaştığı görülmüştür. Kurt ve Çakmakçı (2018) tarafından yapılan araştırmada farklı uyruklara sahip öğrencilerden oluşturulan sınıflarda hedef dil olarak Türkçenin ortak dil hâline geldiği ve öğrencilerin Türkçeye maruz kalma oranlarının arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum araştırmaya katılan öğrencilerin görüşleriyle de benzerlik göstermektedir. Ayrıca hem birinci hem de ikinci bulgu başlıklarından hareketle katılımcıların kendileriyle aynı dili konuşanlarla aynı öğrenme ortamında bulunmalarını, Türkçe öğrenme konusunda önemli bir sınırlılık olarak gördükleri; öğrenme ortamında olabildiğince farklı dili konuşan öğrencilerin olmasını ise Türkçe konuşmaya mecbur olma ve Türkçe öğrenme hızlarının artması gerekçeleriyle bir avantaj olarak değerlendirdikleri söylenebilir.

Katılımcıların üçüncü görüşme sorusuna verdikleri cevaplardan hareketle ulaşılan bulgular incelenmiş, katılımcıların büyük bir kısmının dil öğrenme sınıflarında farklı milletten-farklı dili konuşan öğrencilerin olmasını istedikleri anlaşılmıştır. Katılımcıların böyle bir düşünceye sahip olmalarının gerekçelerine bakıldığında ise bunların özellikle hedef dil olarak Türkçenin tüm dil öğrencilerinin kullanmak zorunda oldukları ortak dil olması konusunda yoğunlaştığı görülmüştür. Katılımcılara göre dil öğrencileri arasında hedef dil dışında iletişim kurulabilecek ortak bir dilin olmaması, dil öğrencilerinin hedef dil olarak Türkçeyi kullanmalarını sağlayacak ve bu da Türkçe öğrenmelerini kolaylaştıracaktır. Oyar (2021) tarafından yapılan araştırmada yurt dışında yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilerin Türkçeye maruz kalma durumlarının yalnızca sınıf ortamıyla sınırlı kalmasından dolayı öğrencilerin yeterince uygulama yapamadıkları ve bu durumun da kelime öğrenmelerini olumsuz etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Oyar (2021) tarafından ulaşılan sonuç, bu araştırmanın sonuçlarıyla da örtüşmektedir.

Katılımcıların dördüncü görüşme sorusuna verdikleri cevaplardan elde edilen bulgular incelenmiş ve okulda arkadaşlarıyla iletişim kurarken en çok başvurdukları dillerin sırasıyla Türkçe, Fransızca ve İngilizce olduğu anlaşılmıştır. Dördüncü araştırma sorusundan elde edilen sonuçlar ile ilk üç araştırma sorusundan elde edilen sonuçlar karşılaştırıldığında ise aralarında bir uyumsuzluğun olduğu dikkat çekmektedir. Tablo 5 incelendiğinde katılımcıların yarısından çoğunun okulda arkadaş ortamında hedef dil olarak Türkçe dışında başka dillerle iletişim kurdukları görülmektedir. Elde edilen bulgulardan hareketle katılımcıların ilk üç araştırma sorusunda olması gerekeni dile getirmekle birlikte yabancı dil öğrenmede belirli bir düzeyde farkındalığa sahip oldukları fakat dördüncü araştırma sorusundan elde edilen bulgulara bakıldığında bunları uygulamada yetersiz oldukları sonuçlarına ulaşılmaktadır.

Araştırmadan elde edilen bulgular genel olarak değerlendirildiğinde ise yabancı öğrencilerin Türkçeye maruz kalmalarının artması hâlinde Türkçe öğrenmelerinin kolaylaşacağı ve hızlanacağı yönünde düşüncelere sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. TÖMER’lerde sınıflar oluşturulurken bu çalışmanın sonuçlarının dikkate alınmasının, Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi sürecine önemli katkılar sunacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Al Zoubi, S. M. (2018). The Impact of Exposure to English Language on Language Acquisition. *Journal of Applied Linguistics and Language Research*, 5(4), 151-162.
- Benson, P. (2001). *Teaching and researching autonomy in language learning*. Harlow: Pearson Education.
- Büyüköztürk, Ş. Kılıç Çakmak, E. Akgün, Ö. E. Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2011). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Pegem A.
- Cerbone, D.R. (2006). *Understanding Phenomenology*. (1st ed.). Routledge.
- Gass, S. M., & Mackey, A. (2007). *Input, interaction, and output in second language acquisition*. In B. VanPatten and J. Williams (Eds.), *Theories in second language acquisition: An introduction*, pp. 175-199.
- Karataş, Z. (2015). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 62-80.
- Krashen, S. (1985). *The input hypothesis*. Torrance, CA: Laredo Pub. Co.
- Kurt ve Çakmakçı (2018). Türkçe öğrenen yabancı öğrencilerin Türkçeye maruz kalma durumları. *II. Uluslararası Türklerin Dünyası Sosyal Bilimler Sempozyumu Tam Metin Kitabı*. Türklerin Dünyası Enstitüsü Yayınları.
- Lightbown, P. and Spada, N. (1999). *How languages are learned*. Oxford University Press.
- Oyar, İ. (2021). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde uluslararası öğrencilerin yaşadıkları sorunlara yönelik bir meta-sentez çalışması*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi.

- Swain, M. (1985). *Communicative competence: Some roles of comprehensible input and comprehensible output in its development*. In S. M. Gass, & C. G. Madden (Eds.), *Input in second language acquisition* (pp. 64–81). Cambridge University Press.
- Swain, M. (1995). *Three functions of output in second language learning*. In G. Gook, & B. Seidlhofer (Eds.), *Principle and practice in applied linguistics* (pp. 125– 144). Oxford University Press.

POEMS OF THE HEART AND SOUL: “ELEGY V”, “THE BLOSSOM” AND “SONG, SWEETEST LOVE” BY JOHN DONNE

ASSOC. PROF. DR. KÜBRA BAYSAL¹,

¹Ankara Yıldırım Beyazıt University, School of Foreign Languages,

<https://orcid.org/0000-0003-0476-4887>

ABSTRACT

Pioneering the Metaphysical school of poetry, John Donne preserves his special place as one of the most appreciated poets of English literature. Rediscovered by T.S. Eliot, W.B. Yeats, and later W.H. Auden in the twentieth century after being ignored for almost two hundred years, Donne’s genius use of wit, imaginative conceits and perfect reflection of the conflicts going on in his mind and his age simultaneously keep impressing readers up to the twenty-first century. Displaying his ideas and conflicts on love, death and the God, Donne’s influential tone caught the interest of the successor Metaphysical poets including Vaughn, Herbert, and Marvell after his death. Hence, as exemplary poems for his utilisation of the conflicted feelings and turmoil in his heart and soul, Donne’s three elegies, namely “Elegy V”, “The Blossom” and “Song, Sweetest Love” shall be the focus of this study with references to the conditions of the time and the poet himself.

Keywords: Donne, Metaphysical poetry, elegy, conflict.

INTRODUCTION

John Donne is one of the most important poets of English literature and the popular representative of the Metaphysical School of Poetry. He displays a “universally recognised” literary talent that is appreciated by everyone if not favoured (Fujito, 2000: p. 172). Born into a Catholic family, Donne experienced the great turmoil in anti-Catholic England of the time. Raised by his father John, a prosperous merchant, and his mother Elizabeth Heywood, a close relative of Thomas More, Donne felt the impact of religion on his life to a great extent. Donne’s personal life experiences similarly find their reflections as combinations of ideals and conflicts in his elegies and other works of poetry.

Donne’s poems are mostly published posthumously after a period of circulation in the manuscript form. His writings get quite popular during his lifetime. At this point, plenty of

detailed information about him, his verse as well as prose works and the contextual information about the-seventeenth-century England itself are given by Sir Isaac Walton (Fujito, 2000: p. 168). Furthermore, what makes Donne so special among other poets is his keen interest for his age and the complexity of life, which form the basis for his extensive use of wit and conceits. In Samuel Johnson's words, Donne's use of wit and conceit is "a kind of discordia concors; a combination of dissimilar images, or discovery of occult resemblances in things apparently unlike" (2009: p. 398). Metaphysical wit is a perfect picture of human's perception of Nature and the Enlightenment philosophy. Reflecting the passion and hesitation of the poet arising from his feelings and ideas, Donne's poetry moves towards the "spiritual and ideal" (Grierson, 1912: p. xii). Likewise, his poetry depicts worlds embracing conflicts and different dimensions of reality side by side. In T.S. Eliot's words,

One of the characteristics of Donne which wins him, I fancy, his interest for the present age, is his fidelity to emotion as he finds it; his recognition of the complexity of feeling and its rapid alterations and antitheses. A change of feeling, with Donne, is rather the regrouping of the same elements under a mood which was previously subordinate: it is not the substitution of one mood for a wholly different one. (1923: p. 331)

In the same line, as a poet of his age, Donne creates something new out of the old conventions and makes a combination of courtly love with the Neo-platonic love tradition. He applies to the medieval sciences, namely alchemy, and fuses it with the new modern science (Gerber, 1968: p. 60). Based on this idea, it is hardly surprising that most of Donne's *Songs and Sonnets* embody and share imagery reflecting and associated with alchemy by exposing the initiations towards separation and reconciliation. Hence, it is through this "conjunctio" of alchemy that Donne manages to show the "gradual transformation of a [hu]man very much like himself" (Hayward, 2009: p. 2). Similarly, as a poet educated in the Renaissance fashion, he never loses his sceptic approach towards life which indeed nourishes his imagination. He is keenly aware of human limitations, the arbitrary positions of love as in union and separation, the effects of time on love and the final separation of two souls through death, which explains Donne's "infinitely flexible" and imaginative style (Fujito, 2000: p. 253). In his poetry, the connection between body and soul is parallel to the physical and spiritual aspects of love. The unification of the two halves turns two souls and bodies into one, which underlines the reconciling power of love (Strom, 2015: p. 15). Thus, it may be apt to call Donne a poet of the soul as much as love, which calls forth Ficino and Plato's ideals on love. In this ancient love theory, man who

is believed to have both the male and female in his body and soul is divided and hence, he feels the urge to search for the other half of his body and soul (Fujito, 2000: p. 173). Therefore, the focus of this study is Donne's three elegies, "Elegy V", "The Blossom" and "Song, Sweetest Love" from the ideal of love as the perfect reconciliation of body (heart) and soul.

DONNE'S THREE ELEGIES IN FOCUS

Donne's poems, *Songs and Sonnets* are divided into groups based on the themes of "time, mutability and death" (Gerber, 1968: p. 60) and by genre which explains Helen Gardner's grouping. Likewise, his *Elegies*, especially of two groups are read in circulation before getting published. Each group includes "either twelve or thirteen" poems defined with the inclusion or the exclusion of "A Funeral Elegy" (Grierson, 1912: p. 60). One of the general characteristics observed in *Songs and Sonnets* including elegies is the absent presence or silent voices felt and heard while reading Donne's poetry. Despite the domination of a single voice in the poems, there are also those that are present but mute, suggesting whatever is unsaid in the poem in silence (Gonzalez, 1997: p. 55). In relation to this, Donne has extensive influence on modern poetry.

In addition, Donne is mostly called a misogynist poet for leaving out the female voice in his poems at times and his use of dominantly male language. However, other times he goes well beyond the gender stereotypes of his time since he constantly writes on and about women. In line with this conflicting approach towards women, Donne on the one hand has the skill to "beautifully expand the female body and mind beneath an exploring, scientific eye, familiar bits of body acquiring geographical dimensions" and on the other hand, to "degrade and disparage the female on the grounds of familiar Renaissance mentality" (Carey, 1981: p. 137). In other words, he is caught between his individual perception of women and his acquired concept of women in the Renaissance fashion.

Shifting the focus back on Donne's elegies, they cannot be called elegies in the modern sense of the word explaining lamentation for the dead one, but they rather reflect a general state of desperation, melancholy, the separation of lovers and a reflection of the effect of time on lovers both as a separating and ageing force. In this respect, "Elegy V" or "His Picture" depicts the lover/speaking persona's "passionate dignity" (Grierson, 1912, p. xii) and strength in explaining the effect of time on him, his beloved lady, and their love. The poem differs from other elegies with its "sincere" tone and the absence of "witty paradox" (Grierson, 1912: p.

cxxxvii). It is a valediction poem in which the lover presents his beloved a gift of his own, his picture and metaphorically his own image in the beloved's mind: "Here take my picture; though I bid farewell,/ Thine, in my heart, where my soul dwells, shall dwell" (1-2). The speaking persona wants to give the real picture to his beloved and hopes that his image at present shall remain in her mind should he die (Jones, 1968: p. 132). The lover further explains that he is parting, and he may be gone for a long while. And he might not be the same person, be only the "shadow" of his former version when he returns:

When weatherbeaten I come back; my hand
Perhaps with rude oars torn, or sun-beams tann'd,
My face and breast of haircloth, and my head
With care's harsh sudden hoariness o'erspread,
My body a sack of bones, broken within,
And powder's blue stains scatter'd on my skin; (5-10)

His body will be ragged, weak, and old while his face sunburnt at the end of this journey, a sharp contrast with his picture at present, which the lover thinks will make him less attractive in his beloved's eyes.

The lover also makes a comparison of the childish form of love with the "grown" and mature love (19) and describes how he has fed on the "milk" of love (18) like a child and matured through it compared to the young lovers who are so new with love. From another perspective, love personified as an infant needs milk with the milk symbolising the lover or physical beauty but as it grows older it can have a tougher diet: hardships and the effect of time on love. In this respect, the metaphor of milk has its roots in the Platonic love tradition pointing out the physical beauty as the beginning phase of love and its maturation into the spiritual phase which no longer requires physical beauty to persist (Jones, 1968: p. 134). With this perspective, the lover advises the loved one that if "rival fools" (11) remind her of his shabby state and try to persuade her to give up on him, she should remember him as he was in his younger image with his love for her and see how he matured through their love.

Then again, in Donne's other elegy "The Blossom," the lover makes an analogy of the beloved with a flower. The "emblematic connotations of flowers" is a characteristic which makes this poem a more conventional elegy (Gonzalez, 1997: p. 58). Through the metaphor of the beloved in the form of a flower, the poem suggests the transience of life despite beauty: "And now dost

laugh and triumph on this bough,/ Little think'st thou,/ That it will freeze anon, and that I shall/ To-morrow find thee fallen, or not at all" (5-8). In other words, freezing means death for a fragile flower such as the beloved. Besides, the use of the flower image serves for depicting a beloved who is extremely proud of her beauty which shall shortly pass (Khamisi, 2011: p. 128). In parallel, the poem has a dramatic structure staging a situation where the lover talks to himself, his heart and in his lover's stead:

But thou, which lovest to be
Subtle to plague thyself, wilt say,
Alas! if you must go, what's that to me?
Here lies my business, and here I will stay
You go to friends, whose love and means present
Various content
To your eyes, ears, and taste, and every part;
If then your body go, what need your heart? (17-24)

In these lines, the lover thinks of beloved as someone quite subtle, even to the "plague," and indifferent to what is happening around her. Their love seems to be nestled in an affair. However, his departure seems to affect her even though she says she is fine without him. and He will occupy himself with his friends, but she knows his heart will still yearn for her. On the other hand, the lover knows that his endeavours to answer his heart's desire are in vain as the lady will not respond to him like a flower in "a forbidden or forbidding tree" (12). Forbidden as she is, she may be married to someone else, or it may be because "she has already discarded the adventure of the poet" by rejecting his advances (Khamisi, 2011: p. 124). In the final part of the poem, the poet accepts his lot and resembles the lady to a "ghost" (28) that shows no signs of love or affection towards anyone. She cannot love when she has not known love herself or metaphorically when she does not have a "heart" at all (31-32). Thus, in a mood of revenge, the lover bids a kind of farewell to the loved one as he shall meet her in London twenty days later when he assumes he will be in a better mood having gotten over his lovesickness. Finally, he even thinks of giving this flower to his good friend who by then will have taken not only his body but his mind off her (33-40).

The third elegy in this study, "Song, Sweetest Love" is historically a lyric by Donne written to his wife, Anne More, when he had to leave the country for business. It is mainly about the

lover's explanation that he shall leave her alone for a while, but he will not be long, so she should trust him in his absence. It is one of the very realistic and frank lyrics in Donne's entire love poetry. Comparing himself with the sun, the lover claims he can be faster than the sun and return soon as he has "[m]ore wings and spurs than he," which are his lady's love and trust (16). He philosophises about the difficulties someone faces in life, how he matures through them and the inevitability of death once the time comes (17-24). Likewise, Donne's natural and realistic approach in this poem lays out his conflicts and worries in real life. Along with the matters of real life, the lover is worried that her lady shall mistrust in his parting. However, their love and grief over departure are mutual as seen in the following lines:

When thou sigh'st, thou sigh'st not wind,
But sigh'st my soul away;
When thou weep'st, unkindly kind,
My life's blood doth decay.
It cannot be
That thou lovest me as thou say'st,
If in thine my life thou waste,
That art the best of me. (25-32)

The conceit of the lady's sigh taking the lover's soul away and her tears of grief decaying his blood indicate how they are so much in love and sorrow that whatever the lady goes through, the lover shall feel it deeply in his heart. Thus, although first, second and third stanzas are somewhat pessimistic and they are about parting, life and death, the lover's mood changes in the fourth and fifth stanzas in which he once again remembers his beloved and their mutual love. He asks her not to grieve anymore even if they are apart as it will hurt him even more. He wishes to believe that they shall be reunited soon as "[t]hey who one another keep/ Alive, ne'er parted be" (39-40).

CONCLUSION

In short, appealing not only to the minds but also the hearts of his reader as reflections of his own heart and soul as a man of his age, Donne's elegies are one of their kind since each one depicts and stages a wholly different situation displaying what lovers endure in the stormy adventures of love. Making a perfect combination of the Platonic and medieval love

conventions with the science as a poet of the seventeenth century, Donne thus creates his unique literary masterpieces as revelations of his mind, heart and soul as a man and poet experiencing the conditions at the time.

WORKS CITED

- Carey, J. (1981). *John Donne: Life, Mind, and Art*. New York: Oxford University Press.
- Donne, J. (15 Oct. 2016). *Elegy V: His Picture*.
<http://www.luminarium.org/sevenlit/donne/elegy5.php>.
- (15 Oct. 2016). *Song*. <http://www.luminarium.org/sevenlit/donne/sweetest.php>.
- (15 Oct. 2016). *The Blossom*.
<http://www.luminarium.org/sevenlit/donne/blossom.php>.
- Eliot, T.S. (1923). "John Donne" *The Nation and the Athenaeum*, XXXIII(10): 331-332.
- Fujito, Y. (2000). "John Donne the Divine and Mundane" *CiNii* 3(1): 167-183.
- Gerber, J. M. (1968). "Time, Death and Mutability: A Study of Themes in Some Poetry of the Renaissance- Spenser, Shakespeare, and Donne" BA Thesis. Pennsylvania State University Department of English.
- Gonzalez, A. B. (1997). "'The Rest is Silence': Absent Voices in John Donne's *Songs and Sonnets*" *Sederi*. VIII: 55-59.
- Grierson, H. J. C. (1912). ed. *The Poems of John Donne: Volume II Introduction and Commentary*. Oxford: Clarendon.
- Hayward, A. (2009). "'Til We Meet Again': The Soul's Alchemy in John Donne's *Songs and Sonnets*" MA Thesis. Grand Valley State University.
- Johnson, S. (2009). *Selected Writings*. (ed. Peter Martin) Massachusetts: Harvard University Press.
- Jones, F. (1968). "Meaning and Metaphor in John Donne's *Elegies*" MA Thesis. Graduate School of the University of Montana.

Khamisi, F. A. (2011). "Imagery in Donne's Song and Sonnets" *Language in India* Vol. 11.
M.A. Thesis. University of Sana'a.

Strom, M. (2015). "Body and Soul in Four Poems by Donne" MA Thesis. University of Oslo
Faculty of Humanities.

PIYANODA PLANLI ÖRGÜTLEME STRATEJİSİ VE YENİ ESER ÖĞRENMEDE ETKİSİ

M. Kayhan KURTULDU, Eda Asya AKSU

Trabzon Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi Müzik Eğitimi ABD
<https://orcid.org/0000-0003-0064-9144>
Trabzon Üniversitesi Müzik Eğitimi ABD Lisansüstü Öğrencisi
<https://orcid.org/0009-0001-1853-900X>

Özet

Bu çalışmada küçük yaş piyano eğitiminde planlı bir örgütlenme stratejisi yaklaşımının, yeni eser öğretiminde ne düzeyde etkili olduğu incelenmiştir. Bu inceleme için deneysel bir desen planlanmış ve gruplar belirlenmiştir. Özel bir müzik kursunda eğitim alan öğrencilerden seçilen grup, deney ve kontrol grubu olarak ikiye ayrılmıştır. Uygulama sürecinde kontrol grubu ile klasik biçimde çalışılmıştır. Deney grubu ile örgütlenme stratejisi tekrar sayıları belirlenmiş bir planla çalıştırılmıştır. Çalışma sonunda öğrencilerin eser performansları kayıt altına alınmış ve puanlanmıştır. Yapılan puanlamalar ön test ve son test süreçleri için gerçekleştirilmiştir. Performans puanlamasından elde edilen veriler istatistiksel olarak ölçülmüş ve gruplar karşılaştırılmıştır. Çalışma sonucunda deney grubunun yeni eser öğrenmede az düzeyli fakat manidar boyutta kontrol grubundan ayrıldığı gözlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Piyano eğitimi, örgütlenme stratejisi, eser öğrenme, başarı.

Abstract

In this study, it has been examined how effective the planned organization strategy approach in young piano education is in teaching new works. For this study, an experimental design was planned and groups were determined. The group selected from the students studying in a private music course was divided into two as experimental and control groups. During the application process, the control group was studied in a classical way. With the experimental group, the organization strategy was run with a plan with a determined number of repetitions. At the end of the study, the performances of the students were recorded and scored. Scoring was carried out for the pre-test and post-test processes. The data obtained from the performance scoring were statistically measured and the groups were compared. As a result of the study, it was observed that the experimental group differed from the control group in a low level but significant extent in learning new works.

Keywords: Piano education, organization strategy, learning piano piece, success.

Giriş

Günümüzde örgün ve yaygın eğitim kurumlarında çeşitli sanat dallarına yönelik farklı düzeylerde sanat eğitimleri verilmektedir. Bu kurumlarda verilen eğitimlerden biri olan müzik de her yaş grubuna hitap edebilen, bireyin duygu ve beceri yönünden kendisini geliştirebileceği etkili bir sanat dalıdır. Bu noktada müzik eğitiminin en önemli yapıtaşı olan çalgı eğitimi bireylerin bilişsel, duyuşsal ve psiko-motor becerilerin gelişmesi konusunda oldukça önem taşımaktadır. “Uslu’ya göre (1996, s. 105) çalgı eğitimi süreci, bir ya da daha çok çalgının

kullanılmasıyla gerçekleşen, genellikle bireysel düzeyde, bazen de toplu biçimde yapılan ve aynı zamanda müzik eğitiminde de önemli yeri bulunan eğitim biçimidir. Gasımova (2011) herhangi bir müzik aleti çalmanın en karmaşık insanı faaliyetlerden biri olduğunu ve bu faaliyetler sırasında fiziksel ve zihinsel faaliyetler olan iradenin, dikkatin, algının, düşünmenin, hafızanın kusursuz, bir uyumla işlemesi gerektiğini ifade etmiştir. Hüseyinova' da (2019, s. 2) çalışmasında tüm bu çalgılar arasında piyano çalgısının sahip olduğu nitelikleri nedeniyle ülkemizde ve dünyada en yaygın olarak kullanılan çalgılardan biri olduğunu ifade etmiştir. Piyano eğitimi öğrencilere temel müzik becerilerini kazandırmada, ses eğitimlerinde işitsel gelişime katkı sağlayabilecek en etkili çalgılardan biridir. Piyano çalımı sırasında görsel, işitsel ve dokunsal algılar birbiriyle etkileşim halinde çalışır. Beyine iletilen bu algılar sayesinde beyin, birden fazla işlemi aynı anda yapar. Bu sayede küçük yaşlarda piyano eğitiminin; beyin gelişimine, odaklanma süresinin artmasına, dikkat dağınıklığının ortadan kalkmasına, heyecan, stres, kaygı gibi duyguların kontrol altına alınmasına ve sosyal gelişim gibi birçok şeye katkıda bulunur (Bayırlı, 2022). Piyano eğitimi, genel anlamda dünyaca kabul edilmiş, kendine özgü evrensel teknikleriyle öğrenme süreci sabır gerektiren uzun ve aynı zamanda zor bir süreçtir (Akgül, 2021, s.503). Bu sürecin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesi için öğrencinin çalgısına karşı olan sabırlı olma, düzenli çalışma, çalgısını sevme gibi tutumlarının yanı sıra öğrencinin müzikal bir doyuma ulaşabilmesi ve çalgı çalma sürecinin verimli olması için piyano eğitimcisinin de önemli bir rolü bulunmaktadır. Etkili bir öğrenmenin sağlanabilmesinde süreci doğru ve bireye özgü planlamak önemlidir. Bayırlı'ya göre (2022) her öğrencinin öğrenme durumlarının farklıdır. Piyano öğretmeninin de öğretmenin gerçekleşebilmesi için eğitim anında çeşitli öğretim yöntemlerinden yararlanması, öğrencinin öğrenme yöntemi ile öğretmenin öğretme yöntemi arasında bir uyum olması gerekmektedir. Bu ifadeden yola çıkılacak olursa piyano eğitimi veren öğretmen etkili ve aktif bir öğrenme için bireye yönelik, doğru öğrenme stratejisini tespit etmeli, derslerinde farklı yöntemler deneyerek dersi zengin, akıcı ve akılda kalıcı bir hale getirmelidir. "Öğrenme stratejisinin amacı, öğrencinin yeni bilgiyi seçmesi, örgütlemesi ve bütünleştirmesini kolaylaştırmaktır" (Yeşilyurt, 2021, s.5121).

Özer'e (2002) göre öğrenme stratejileriyle öğrenci bilgileri işleyerek daha kalıcı biçimde öğrenir. Fakat bunun haricinde önemli sayılabilecek başka işlevleri de bulunmaktadır.

- Öğreneni bilinçli bir öğrenici haline getirir.
- Öğrenenin öğrenme sürecindeki verimliliğini artırır.
- Öğrenene bağımsız biçimde öğrenebilme özelliği kazandırır.
- Öğrenenin kendisinin isteyerek ve zevkle öğrenmesine yardım eder.
- Öğrenenin okul sonrasındaki öğrenme süreçlerine temel hazırlar.

Özer (2002) yaptığı çalışmalar sonucu öğrenme stratejilerini beş grup altında toplamıştır;

- Yineleme (Tekrar) Stratejileri
- Anlamlandırma (Ekleme) Stratejileri
- Örgütleme (Gruplama) Stratejileri
- Anlamayı İzleme (Yürütücü) Stratejileri
- Duyuşsal Stratejiler

"Öğrencilerin davranışlarında değişiklik yapabilmek için birçok öğretim stratejisi kullanılabilir" (Tay, 2005 s.210). Bu çalışmada araştırmalar sonucu örgütleme stratejisi seçilmiş ve çalışmalar bu şekilde yürütülmüştür. Örgütleme stratejileri benzerliklere göre gruplama, anlamlı ve önemli öğeleri ayırma, ana hatları çıkarma, bilgi şeması oluşturma,

çizelgeleştirme gibi birçok yöntemle uygulanabilmektedir (Erdem, 2005 akt. Özer, 1998). Weinstein ve Mayer, (1986)'ya göre örgütlenme stratejilerinin temel amacı öğrenilmesi gereken bilginin ana hatlarını belirleyip bilginin iskeletini oluşturmaktır (akt. Cebesoy, 2009).

Kurtuldu, Yıldız ve Süer (2019) yaptığı bir çalışmada örgütlenme çalışmalarının etkili olduğu önemli bir alanın müzik eğitimi olduğunu ve uzun eserlerde, teorik bilgilerde karşımıza çıktığını belirtmiştir. Pişano eğitiminde de eserlerin çalışılmasında gruplama, bölümlere ayırma kavramsal ilişkileri belleğe yerleştirme gibi çalışmalarda örgütlenme stratejisinden yararlı olduğunu ifade etmiştir.

Pişano eğitiminde ayrı ellerle çalışma, zor pasajları belirleyerek çalışmaya bu pasajlardan başlama, pasajları gruplara ayırarak çalışma, bellek destekleyici olması için altını çizerek çalışma ve tekrar gibi birçok yöntem kullanılabilir (Kurtuldu ve Güçlü, 2010; Yokuş, 2009). Pişano eğitiminde kullanılan anlamlandırma, tekrar, örgütlenme vb. stratejiler eserin çabuk öğrenilmesi ve daha az zaman harcayarak kalıcı ve başarılı bir eser çıkartmada önemlidir. Başta pişano sınavları, konserler ve dinleti tarzı performanslar olmak üzere, pişano eğitiminde başarıya ulaşmak için stratejik yaklaşıma ve bu stratejik yaklaşım sayesinde planlı uygulamalara ihtiyaç vardır (Kurtuldu vd., 2019). Özellikle küçük yaş gruplarında planlı şekilde uygulanan bu stratejiler dikkat çekici olacağı için öğrencilere daha kolay ve kalıcı bir öğrenme sağlayabilir.

Amaç

Bu çalışmada küçük yaş pişano eğitiminde planlı örgütlenme stratejisi yaklaşımının, yeni eser öğretiminde etkili olup olmadığının incelenmesi amaçlanmıştır. Amaç kapsamında çalışma planlanmış ve çalışma için uygun olan desen (deneysel desen) seçilmiştir.

Yöntem

Planlanan çalışma için ön test son test kontrol gruplu desen tercih edilmiştir. Desen kapsamında seçilmiş öğrencilerden deney ve kontrol grupları oluşturulmuştur.

Çalışma Grubu

Çalışma grubu araştırmanın yapıldığı şehirde bir özel müzik kursunda öğrenim gören öğrencilerden seçilmiştir. Öğrencilerin gruplara yansız dağıtılabilmesi için ilk olarak birbirine yakın özelliklerde öğrenciler tercih edilmiştir. Yaşları 10- 12 arasında değişen yaklaşık 8 aydır pişano eğitimi alan, takip ettikleri pişano öğretim metodu aynı olan ve bu metotta birbiri ile aynı eserleri çalan öğrenciler belirlenmiştir. Bu özelliklere uyan toplam 8 öğrenci tespit edildikten sonra rastgele deney ve kontrol gruplarına atanmıştır. Bu atanmanın sınanması için ilk olarak bir ön test çalışması da uygulanmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Veri toplama sürecinde ilk olarak ön test ve son test sürecinde kullanılacak eserlerin belirlenmesi yapılmıştır. Öğrencilerin takip ettiği diğer bir metot olan Sevinç Ereren Kolay Pişano Metodu tercih edilmiştir. Bu metotta "9. Senfoniden" isimli çalışma ön test süreci için, "Ateş Böceği" isimli çalışma da son test için seçilmiştir. Ön test sürecinde ilk eser her iki grupta baştan sona klasik tekrarlar yapılarak 30 dakika çalışılmıştır. Her öğrenci ile bireysel dersler yürütüldüğü için uygulamalar da bireysel 30'ar dakikadır. Süre sonunda son performanslar puanlamaya tabi tutulmuş ve ön test süreci tamamlanmıştır. Son test sürecinde kontrol grubu ile aynı yaklaşımla klasik tekrarlar ile 30 dakika çalışma yapılırken deney grubu ile planlı

çalışma yapılmıştır. Planlı uygulamada ilk bölüm (ilk iki ölçü) 4 kez tekrar edildikten sonra diğer bölüm 4 kez tekrar edilmiştir. Sonra bu iki bölüm (4 ölçü) birlikte çalınmış ve 2 kez de bu tekrarlar yapılmıştır. Bu uygulama diğer tüm bölümler (ikişer ölçü olacak biçimde) aynı yolla tekrar edilmiştir. Eser bitiminde tüm eser de 2 kez tekrar edilmiş ve toplamda her ölçü başına 8 tekrar içeren bir döngü oluşturulmuştur. Deney grubu ile de 30 dakika çalışılmıştır. Her iki grupta son performanslar puanlamaya tabi tutulmuş, bu süreçte Kurtuldu (2010) tarafından kullanılmış olan “puanlama anahtarı” tercih edilmiştir.

Puanlama sürecinde elde edilen görüntü kayıtları araştırmacılar ve aynı kurstaki başka bir öğretmen de dâhil 3 kişi tarafından izlenmiş ve puanlama anahtarına göre puana dönüştürülmüştür. Ön test ve son test sürecinde elde edilen puanlar tablo haline getirilmiş ve karşılaştırma yapılmıştır. Tablo haricinde ilaveten istatistik işlem de uygulanmıştır. Ravid (1994) herhangi bir ölçüm için gözlem sayısının küçük olması (30’dan az) durumunda normal dağılımdan sapmalar olabileceğini savunmuştur (Akt: Büyüköztürk, vd. 2017, 59). İstatistik işlemlerde gözlem sayısı az olduğu için (8 kişi) parametrik olmayan testler tercih edilmiştir. Bu kapsamda ön test ve son test sürecindeki gruplar arası karşılaştırmada Mann Whitney U testi kullanılmış, testin manidarlık seviyesi için $p < ,05$ düzeyi kabul edilmiştir.

Bulgular

Bu bölümde tablolar iki farklı biçimde oluşturulmuştur. İlk tabloda gruplardaki öğrencilerin ham puanları yer almaktadır. İkinci türde ise iki farklı tablo ile istatistik işlemler ön test ve son test için ayrı ayrı sunulmuştur.

Tablo1. Çalışma Grubuna Ait Puanlar

Öğrenciler	Ön Test	Son Test
Deney Ö1	68,00	85,00
Deney Ö2	65,00	80,00
Deney Ö3	70,00	85,00
Deney Ö4	67,00	81,00
Kontrol Ö1	70,00	72,00
Kontrol Ö2	65,00	70,00
Kontrol Ö3	68,00	70,00
Kontrol Ö4	70,00	66,00

Tablo 1’deki ham puanlar genel olarak test sürecinde grupların birbirine yakın puanlar aldığına işaret etmektedir. Genel itibariyle 68 puan ortalamasında dağılan grupların yakın başarı puanları aldığı söylenilebilir. Son test uygulamasında kontrol grubunun aldığı puanlar genel hatlarıyla değişmezken, deney grubunda artış gözlenmiştir. Deney grubu puanlarında ortalama 15 puan etrafında artış göze çarpmaktadır.

Tablo 2. Ön Test Sürecine Yönelik U Testi Sonuçları

Grup	Sıra Ort.	Sıra Top.	SS	U	Z	p
Deney	4,00	16,00	2,10	6,000	-599	,548
Kontrol	5,00	20,00				

Tablo 2'ye göre ön test uygulamasının U testi sonuçları, gruplar arasında manidar bir ilişki olmadığı yönünde sonuç vermiştir. Bu aşamada iki grup için yapılan ölçüm, $p < ,05$ düzeyinde anlamlı bir ilişkiyi oluşturmamaktadır. Sıra ortalaması ve sıra toplamı puanları da gruplar arası yakın dağılıma işaret etmektedir. Ön test sürecindeki U testi ölçümüne göre gruplar arasında fark yoktur.

Tablo 3. Son Test Sürecine Yönelik U Testi Sonuçları

Grup	Sıra Ort.	Sıra Top.	SS	U	Z	p
Deney	6,50	26,00	7,45	,000	-2,37	,019
Kontrol	2,50	10,00				

Tablo 3 incelendiğinde her iki grup arasında son test için yapılan U testi ölçüm sonuçlarının, deney ve kontrol grupları nezdinde $p < ,05$ düzeyinde anlamlı bir ilişkiye işaret ettiği söylenilebilir. Gözlenen ilişkinin yönü için sıra değerlerine bakıldığında ise ilişkinin deney grubu yönünde ağırlık gösterdiği anlaşılmaktadır. Bu veriler göz önünde tutulursa, son test ölçüm basamağında deney grubunun kontrol grubundan farklılaştığı anlaşılmaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Deney ve kontrol grubu ile yapılan ön test uygulamasında elde edilen veriler, grupların denk puanlar aldığını ve öğrencilerin piyano dersi başarı düzeylerinin birbirine yakın olduğunu göstermektedir. Bu veriler grupların oluşturulması esnasında dikkat edilen ilk kriterlerin faydalı olduğu sonucunu da desteklemektedir. Grupların beceri açısından denk olduğunun tespiti sonrasında yapılan son test uygulamasında ise deney grubu yönünde oluşan eğilim, deney grubu ile yapılan uygulamanın kontrol grubuna göre fark oluşturduğu yönünde yorumlanabilir. Buna göre yeni eser öğrenirken bölümlere ayırarak ve birbiri ile eşit tekrar süresi ayırarak yapılan çalışmanın, eseri kavramada daha başarılı olduğu söylenilebilir. Çalışma grubu düzeyinde planlı örgütlenme uygulaması klasik uygulamaya göre başarılı olmuştur.

Piyano eğitiminde özellikle de küçük yaş piyano eğitiminde gerek eser çalışması, gerekse teorik bilgi öğretiminde öğrenme stratejilerinin kullanılması önemlidir. Çalışmanın daha farklı bir yaş grubu ile ya da aynı yaş grupları ve daha geniş katımlı gruplar ile tekrarlanması faydalı olacaktır. Stratejinin etkisinin ve konu ile uyumunun genellemesi açısından farklı denemelerin yapılması önem arz eder. Kimi zaman farklı öğretim kurumları veya düzeylerinden öğrenciler ile uygulama yapılması, kimi zaman ise daha geniş sayılı gruplar ile deneme yapılması önerilmektedir. Diğer yandan aynı uygulamanın farklı bir konu için tekrarlanması, aynı şekilde yeni bir eser öğretiminde farklı bir strateji denenmesi de alana katkı sağlayacaktır.

Kaynaklar

Akgül, A. (2021). Amatör Müzik Eğitimi Bağlamında Müzik Öğretmenliği Bölümlerinde Verilen Piyano Dersi Üzerine Bir İnceleme. *Kesit Akademi Dergisi*,7(26),500-506

Bayırlı, M. (2022) Özengen Müzik Eğitimi Kurumlarındaki Piyano Eğitimcilerinin Piyano Öğretimine Yönelik Görüşleri, *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*

Büyüköztürk, Ş., Çokluk, Ö. ve Köklü, N. (2017). *Sosyal Bilimler İçin İstatistik*. Ankara: Pegem Akademi.

- Cebesoy, Ü. B. (2009). Fen Eğitiminde Anlamlandırma ve Örgütlenme Stratejileri Kullanımının Öğrencilerin Akademik Başarı, Tutum Ve Kavram Öğrenmelerine Etkisi
- Erdem, A. R. (2005). Öğrenmede Etkili Yollar: Öğrenme Stratejileri ve Öğretimi. *İlköğretim Online*, 4(1),1-6.
- Gasımova, T. (2011). Piyano Öğrenme ve Öğretme Teknikleri. *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, 0 (25), 99.
- Hüseynova, E. (2019). Özenen Piyano Eğitiminin 7-12 Yaş Grubu Çocukların Dikkat Becerileri Üzerine Etkisi (Bursa İli Örneği).
- Kılınçer, Ö. & Uygun, M. A. (2013). Müzik Öğretmeni Adaylarının Piyano Dersinde Öğrenme Stratejilerini Kullanma Düzeylerinin İncelenmesi. *Fine Arts*, 8(2), 206-238.
- Kurtuldu, M. K. (2010). Piyano Sınavı Değerlendirme Ölçeğinin Puanlayıcılara Yönelik Geçerlik ve Güvenirliği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*.
- Kurtuldu, M. K., Güçlü, H. E. (2010). Piyano Eğitiminde Planlı ve Eşit Tekrar Çalışmasının Öğrencilerin Başarısı Üzerindeki Etkileri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(34),196-204.
- Kurtuldu, M. K., Yıldız, M., Süer, E. (2019). Piyano Eğitiminde Örgütlenme Stratejilerine Yönelik İki Farklı Uygulamanın Denenmesi. *Atlas Journal*, 5(22), 690-699.
- Yeşilyurt, E. (2021). Öğrenme Stratejileri. *Opus International Journal Of Society Researches , Eğitim Bilimleri Özel Sayısı*, 5116-5139.
- Yokuş, H. (2009). Piyano Eğitiminde Öğrenme Stratejilerinin Kullanılmasına Yönelik Etkinliklerin Performans Başarısına ve Üstbilişsel Farkındalığa Etkisi.

PIYANO EĞİTİMİNDE HIZ DEĞİŞİMLERİNİN ANLAMLANDIRMAYA DAYALI HİKÂYELER İLE ÖĞRETİLMESİ

M. Kayhan KURTULDU, Fatih ÖZCAN

Trabzon Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi Müzik Eğitimi ABD

<https://orcid.org/0000-0003-0064-9144>

2 Trabzon Arsin Yeşilyalı İmam Hatip Ortaokulu

<https://orcid.org/0009-0000-2224-9956>

Özet

Yapılan çalışmada, piyano eğitiminde hız değişimi konusunun öğretilmesi için hikâyelerden faydalanmanın etkili olup olmadığı incelenmiştir. Çalışma için deneysel desen tercih edilmiş, desen kapsamında oluşturulan deney ve kontrol grupları ile uygulamalar yapılmıştır. Gruplar oluşturulurken özel bir müzik kursunda piyano dersi alan öğrencilerden faydalanılmıştır. Öğrenciler ile yapılan uygulamada andante ve allegro hız değişimi basamakları bir hikâye yardımıyla kavratılmaya çalışılmıştır. Kursta ders alan öğrenciler bazı şartlara göre eşit öğrencilerden seçilmiş, sonrasında yine denklik için ön test uygulaması yapılmıştır. Son test uygulamasında hikâye anlatımı deney grubu ile uygulanmış ve ders sonundaki performanslar puanlamaya tabi tutulmuştur. Elde edilen puanlar karşılaştırılmış ve ilaveten istatistiksel olarak da incelenmiştir. Yapılan ölçümler ve elde edilen puanlar incelendiğinde, deney grubunun kısmen az bir puan farkıyla kontrol grubundan ayrıldığı gözlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Piyano eğitimi, anlamlandırma, hikâye, hız terimleri.

Abstract

In the study, it was examined whether it is effective to use stories to teach the subject of tempo change in piano education. Experimental design was preferred for the study, and applications were made with the experimental and control groups created within the scope of the design. While forming the groups, students who took piano lessons in a special music course were used. In the application with the students, andante and allegro tempo change steps were tried to be comprehended with the help of a story. The students who took courses in the course were selected from equal students according to some conditions, and then a pre-test was applied again for equivalence. In the post-test application, storytelling was applied with the experimental group and the performances at the end of the lesson were scored. The obtained scores were compared and additionally analyzed statistically. When the measurements made and the scores obtained were examined, it was observed that the experimental group partly differed from the control group with a slight difference in scores.

Keywords: Piano education, meaning, story, tempo terms.

Giriş

Çalgı çalmak bireyin dikkatini toplamayı ve disiplinli çalışmayı öğrenmesi açısından önemli bir süreçtir. Birey, çalgısıyla sanat yolunda ilerlemekte ve duygularını aktarma sürecinde bulunmaktadır. Bu süreci başarılı devam ettirmek için çalgısını tüm yönleriyle tanımalı ve özenli çalışmalıdır. Tüm bu durumlar için de iyi bir çalgı eğitimi almalıdır (Gasımova, 2010).

Çalgı eğitimleri arasında temel taş olarak adlandırılacak eğitimlerin başında piyano eğitimi gelmektedir. Piyanonun, bireylere tek sesli ve çok sesli müzik yapma imkânı sunmasından dolayı diğer birçok çalgıdan daha fazla öne çıkmaktadır. Hem özengen hem de mesleki olarak müzik eğitimi alan kişiler için piyano eğitimi önem taşımaktadır. Piyano eğitimi bireylere bilişsel, duyuşsal ve devinişsel yeterlilikler kazandırmaktadır. Bu eğitimin amaçlarından biri bireylerin müzik yolculuğunda sağlam temeller atmasıdır. Doğru eğitim süreci için bireyin eğitimlerinde piyanoda tutuş, oturuş ve teknik özelliklerini yeterli düzeyde geliştirmesi gerekmektedir. Başlangıç aşamasında öğretilen bu özellikler, eğitimin devamı için önem taşımaktadır. Piyano eğitiminde öğrenci kadar öğretmene de önemli sorumluluklar düşmektedir. Öğretmenin doğru eser ve etüt seçimleriyle eğitim desteklenmelidir (Ertem, 2011).

Piyano eğitiminde eseri deşifre etme aşamasında ve sonrasında nota sürelerini ve ritim kalıplarını doğru uygulamak oldukça önemlidir. Çalışma aşamasında diğer önemli husus eseri icra ederken nüanslar, dinamikler ve süslemeler gibi öğelerdir. Eserin duygusunu hissetmek ve dinleyiciye de hissettirmek için bu öğeleri doğru uygulamak gerekmektedir. Eserde hissettirilmek istenen neşe, üzüntü ve coşku gibi öğeleri piyano eserlerindeki tempo ve nüans terimlerini uygulayarak çalışılmaktadır. Tüm tempo ve nüans öğelerinde kendine özel güzellikler bulunmaktadır. Bireyleri yolda giderken karşısına çıkan yön levhaları gibi bu terimler de eserlerde bireylere yol göstermektedirler. Terimleri doğru uygulamak ve öğretmek adına piyano eğitimcilerinin tüm bu terimler hakkında yeterli bilgi sahibi olmaları ve öğrencilere doğru aktarım yapmaları gerekmektedir (Gün ve Köse, 2012).

Piyano eğitiminde bireysel farklılıkları ve hazır bulunuşluk düzeyleri farklı olan öğrenciler için tek bir yoldan eğitim verilmesi doğru değildir. Bu durum için anlamlandırma stratejilerini kullanmak faydalı olmaktadır. Anlamlandırma stratejileri içerisine giren birçok çalışma uygulamaları yapılmaktadır. Öğrencinin zorlandığı pasajları fosforlu kalemle işaretleme, özellikle çalışılması gereken yerleri işaretleme, eser içerisindeki terimlerin anlamlarını öğrenme, eski parçalarla yeni parçalar arasında bilgi aktarımı yapma gibi çalışmalar bunlara örnek olarak verilebilmektedir (Ertem, 2003). Anlamlandırma stratejisiyle öğrenciler daha önceden öğrendiği bilgilerle yeni öğrendiği bilgiler arasında bağlantı kurarak bilgide kalıcılık sağlamaktadır. Bu duruma soyut kavramları somutlaştırma da denilebilir. Piyano öğretmenleri yeni öğretecekleri terimleri anlamlandırma stratejisi kullanarak öğrencinin günlük hayatında bildiği kavramlarla bağdaştırarak öğretmek istediği terimi daha kolay anlatabilmektedir (Kılınçer ve Uygun, 2013). Öğrenci kendine soru sorarak da bu stratejiyi kullanabilmektedir. Böylece soru-cevap yaparak elde ettiği bilgiyi anlamlandırıp kodlama yapmaktadır. Anlamlandırma çalışması öğrencinin sorun çözme becerisini de geliştirdiğinden dolayı bir süre sonra kendi kendine de piyano çalışmasında zorluk yaşadığı durumlara kendi başına da çözüm üretebilmektedir (Sönmez, 2008).

Anlamlandırma çalışmalarında, özellikle küçük yaştaki öğrencilerle yapılan piyano eğitiminde hikâyelendirme yolu tercih edildiği yapılan çalışmalarla görülmektedir. Hikâye, daha önce yaşanmış ya da yaşanma ihtimali olan zaman, mekân ve olay durumlarının anlatıldığı kısa metin türüdür (Bağdaş ve Demir, 2016). Okul öncesi ve sonrası dönemde öğrencilere öğretilmek istenen terimlerin hikâye yoluyla anlatılması kalıcılık sağlamaktadır. Eserde nüanslar ve hız terimleri gibi şarkının duygusunu belli edecek kavramlar aşamasında hikâye yolu etkili bir araç olarak görülmektedir (Bekan, 2019). Özellikle çocuklarla yapılan piyano derslerinde hikâyelendirme yoluyla öğretim yapıldığında çocuklar imgeleme yeteneklerini de kullandıkları için ders daha verimli hale gelmektedir (Ünal, 2006).

Yöntem

Bu çalışmada piyano eğitiminde bazı hız terimlerinin ve değişimlerinin öğretilmesinde anlamlandırma yaklaşımına dayalı hikâyelerin, öğrencilerin konuyu öğrenme düzeyine etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç için belirlenen yöntem deneysel yöntemdir. Çalışma için ön test son test kontrol gruplu deneysel desen tercih edilmiştir. Desen kapsamında deney ve kontrol grupları oluşturularak çalışma yürütülmüştür.

Çalışma Grubu

Çalışma grubu, araştırmanın yapıldığı şehirdeki bir özel müzik kursunda piyano dersi alan öğrencilerden oluşmaktadır. Kuşta piyano dersi alan öğrenciler içerisinde benzer özellikleri gösteren 9 öğrenci tespit edilmiştir. Bu öğrencilerdeki benzer özellikler, yaşlarının yakın olması, kursa devam ettikleri sürenin yakın olması, takip edilen kitapların ve kitaplardaki eserlerin yakın olması gibi özelliklerdir. Bu özellikleri göstermeyen diğer 5 öğrenci çalışma dışında tutulmuş ve bu 9 öğrenci ile gruplar rastgele atama ile belirlenmiştir. Öğrenciler deney grubu 5 kişi kontrol grubu 4 kişi olacak şekilde dağıtılmıştır. Öğrencilerden bir tanesi son test sürecine hasta olup katılamayınca son testte sayı 4'er kişi biçiminde dağılmıştır.

Verilerin Toplanması

Uygulamanın yapılması aşamasında ilk olarak araştırmacılar tarafından biri ön test, diğeri son testte kullanılmak üzere iki eser yazılmıştır. Literatürde duyulmuş olması ya da önceden dinlenmiş olması ihtimaline karşın eserler bağımsız iki eser olarak yeniden yazılmıştır. Yazılan eserlerden ilki 8 ölçülük kısa bir eserdir ve denklığı de sınayan ön testte kullanılmıştır. Her iki eser de sağ elde melodi, sol elde eşlik olacak biçimde ve öğrencilerin bildikleri ses aralığı ve tonlarda geliştirilmiştir. İkinci eserde andante başlayan bir eser, allegro hıza geçiş yapmakta ve sonra yine andante hızına geri dönmektedir. Bu eser daha fazla içerik barındırdığı için 16 ölçülük bir eserdir. İlk eser yardımıyla yapılan ön test yaklaşık 30 dk. sürmüştür. Bu sürede her iki grupla da herhangi bir yöntem ya da uygulama yapılmadan klasik olarak eser baştan sona tekrar edilmiş, olası hatalı ses ya da ritimler uyarılmıştır. Son performanslar kayıt altına alınarak ön test tamamlanmıştır.

Ön test süreci tamamlandıktan sonra son test sürecinde kontrol grubu ile ikinci eser, aynı yaklaşımla özel bir uygulama yapılmadan baştan sona tekrar edilerek 40 dk. çalışılmıştır. Hatalı ses ya da ritimler konusunda öğrenciler uyarılmış ve ilgili hareket terimleri ve onların değişimleri sözel olarak anlatılmıştır. Eser içindeki terimler ve değişimlerinin nasıl olması gerektiği öğrencilere normal biçimde anlatılmış ve kısa birer örnek verilmiştir. Deney grubu ile yapılan çalışmada ise ilgili eser yine tekrarlar yapılarak, yine aynı sürede fakat ilgili terimler hikâye yardımıyla anlatılmıştır. Hikâyede tembel olan yavaş hareket etmeyi seven bir trenden bahsedilmiştir. Bu tren tembel ve ağır giden bir trendir, fakat bir süre sonra geç kaldım diyerek hızlanmıştır. Daha sonra biraz daha vaktinin olduğunu anlayınca yine yavaşlayarak ağır gitmeye başlamıştır. Deney grubu ile bu hikâyeden faydalanılmış ve yine kontrol grubundaki gibi sürecin diğer kısımları (süre, uyarılar, tekrarlar vb.) benzer olarak işletilmiştir. Son test uygulamasında da ders sonundaki son performanslar kayıt altına alınmıştır.

Verilerin Analizi

Çalışmada kayıt altına alınan son performanslar, araştırmacıların da dâhil olduğu 4 kişilik bir ekip ile puanlamaya tabi tutulmuş ve sonuçlar elde edilmiştir. Puanlama yapan 4 kişi, çalışma iki farklı hız terimi ve onların değişimi odaklı olduğu için literatürden bir hazır anahtar

kullanmak yerine bu çalışmaya özel bir puanlama anahtarı kullanmıştır. Çalışmaya özel puanlama anahtarı araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ve puanlamada yardımcı olan diğer iki kişi de dâhil 5 uzmandan olumlu görüş almıştır. Puanlama tablosu ve puan dağılımları aşağıdaki tabloda verilmiştir. Çalışma grubunu oluşturan öğrenci sayısı az olduğu için parametrik olmayan testler ile ölçüm yapılmıştır. Bursal (2017, 58) gözlem sayısının az olması durumunda (15'in altında) verilerin normal dağılım için gerekli varsayımı sağlayamayacağını öne sürmüş ve bu gibi durumlarda non-parametrik ölçümlerin yapılması gerektiğini savunmuştur. Bu bakış açısıyla deney ve kontrol gruplarının karşılaştırılmasında Mann Whitney U testi kullanılmıştır. Testte manidar fark olup olmadığı sorgulanırken $p < ,05$ düzeyi referans olarak kabul edilmiştir.

Tablo 1. Puanlama Anahtarı

Ölçütler	Puan Dağılımı
Andante terimini fark edebilme	15
Andante terimini doğru uygulayabilme	20
Allegro terimini fark edebilme	15
Allegro terimini doğru uygulayabilme	20
Hız değişimlerini doğru uygulayabilme	30

Bulgular

Bu çalışmada bulgular incelenirken, ilk olarak öğrencilerin almış oldukları puanlar ham puan biçiminde tabloya dönüştürülerek sunulmuştur. Diğer tablolarda ise ön test ve son test sürecine dair U testi verileri ve yorumları yer almaktadır.

Tablo 2. Çalışma Grubunun Aldığı Puanlar

Öğrenciler	Ön Test	Son Test
Deney Gr1	68,00	85,00
Deney Gr2	70,00	88,00
Deney Gr3	75,00	90,00
Deney Gr4	70,00	85,00
Kontrol Gr1	70,00	72,00
Kontrol Gr2	65,00	70,00
Kontrol Gr3	70,00	70,00
Kontrol Gr4	72,00	70,00

Tablo 'deki ham puanlara bakıldığında ön test sürecinde her iki grubun ortalama 70 puan aldığı ve puanların bu civarda dağılım gösterdiği gözlenmiştir. Son test sürecinde ise kontrol grubunun puanları benzerlik göstermiştir. Fakat deney grubunda ortalama 10 ila 15 puan civarı bir artış söz konusudur.

Tablo 3. Ön Test Sürecine Yönelik U Testi Sonuçları

Grup	Sıra Ort.	Sıra Top.	SS	U	Z	p
Deney	4,75	19,00	2,87	7,000	-308	,758
Kontrol	4,25	17,00				

Tablo 3'ter yer alan ön test odaklı U testi sonuçlarına göre, her iki grup için yürütülen ölçümün $p < ,05$ düzeyine göre anlamlı bir ilişkiye işaret etmediği görülebilir. Tablodaki sıra ortalaması ve sıra toplamı puanlarına göre düşünüldüğünde, grupların ilk puanlarının yakın bir dağılımına sahip olduğu söylenilebilir. Bu uygulamada her iki grup yakın puanlar almıştır.

Tablo 4. Son Test Sürecine Yönelik U Testi Sonuçları

Grup	Sıra Ort.	Sıra Top.	SS	U	Z	p
Deney	6,50	26,00	8,65	,000	-2,39	,017
Kontrol	2,50	10,00				

Tablo 4 incelendiğinde, U testi ölçüm sonuçlarının gruplar arasında $p < ,05$ düzeyinde manidar bir ilişkiye dönük olduğu anlaşılmaktadır. Gözlenen manidar ilişkinin yönünü tayin için sıra değerlerine bakılmaktadır. Ölçümdeki sıra toplamı ve sıra ortalaması incelendiğinde, ağırlığın deney grubu yönünde gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Bu verilere göre son test ölçümünde deney grubunun kontrol grubundan farklı bir ağırlık gösterdiği anlaşılmaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Yapılan çalışmada ve yürütülen uygulamalarda öğretilmesi amaçlanan hız değişimi kavramları, öğrencilerin düzeylerine göre hikâyeler ile anlatılmıştır. Ön test ve son test için yazılan eserlerden birincisi, öğrencilerle ön test sürecinde çalışılmış ve öğrencilerden alınan dönütler puan denkliğine işaret etmiştir. Çalışmanın başında çeşitli ölçütlere göre sağlamaya çalışılan denklik, ön test süreci ile başarı puanları düzeyinde de ispatlanmıştır. Ön test sonrasında son test süreci için uygulanan hikâye anlatımı, deney grubunda fark oluşturmuştur. Kontrol grubu ilk uygulamada olduğu gibi hız değişimleri konusunda bazı aksaklıklar yaşamıştır. İlgili hızları ve değişimlerini eserlerin belli bölümlerinde doğru seslendirememişlerdir. Buna karşın deney grubunda yapılan uygulama, grubun konuyu daha iyi kavramasına yardımcı olmuştur. Gerek hız terimlerini gerekse değişim anlarını daha iyi uygulayan deney grubu, uygulanan yöntemden belli ölçüde olumlu etkilenmiştir. Bu uygulamadaki hız terimleri ve onların değişimleri konusunda deney grubunun hikâyelerden faydalanılan çalışmada başarı elde ettiği söylenilebilir.

Çalışma bir özel kursta küçük çaplı bir çalışma olarak yürütülmüştür. Bu kapsamda ilk olarak sonuçların ve etkinin daha iyi gözlenmesi ve genellemelere gidilebilmesi için grup sayılarının artırılması önerilebilir. Daha çok sayıda öğrenciye ve grup sayılarının daha çok olduğu deneysel çalışmalara dayalı bir uygulama ile sonuçları geniş perspektifte denemek faydalı olacaktır. Ayrıca bu hareket terimlerinin farklı öğrenme stratejileri özelinde de denenmesinin yararlı olacağını söylemek doğru olur. Aynı yöntemin farklı hareket terimleri ile denenmesi ve bu denemelerin duruma göre farklı yaş ve okul düzeylerinde de denenmesi yaygın etkiyi arttıracaktır. Hikâye anlatımına uygun olan yakın yaş gruplarında daha geniş katılımlı ve farklı konuların ele alındığı anlamlandırma uygulamalarının yapılması da önerilebilecek faydalı çalışmalardan biridir.

Kaynaklar

Bağdaş, Ç. K.ve Demir, E. (2016). Okul öncesi öğretmenlerinin hikâye ve hikâye kitapları hakkındaki görüşlerinin incelenmesi (Erzincan örnekleme). *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, ÖS-III*, 219-230.

Bekan, T. (2019). *Okul öncesi dönemde piyano eğitiminde karşılaşılan problemler ile ilgili öğretmen görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Bursal, M. (2019). SPSS ile temel veri analizleri. Ankara: Anı Yayıncılık.

Gün, E ve Köse, H. S. (2012). Piyano eğitiminde müzikal terimler ve çalma tekniklerine ilişkin bilişsel düzey analizi. *Fine Arts*, 7(3), 246-257.

Ertem, Ş. (2003). *Ankara Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi Müzik Bölümü Temel Piyano Eğitiminde Öğrenme Stratejilerinin Kullanılma Durumları ve “Örgütlenme Stratejisi”nin Etkililik Düzeyi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Ertem, Ş. (2011). Orta düzey piyano eğitimi için repertuvar seçme ilkeleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(2), 645-652.

Gasımoğlu, T. (2010). Piyano öğrenme ve öğretme teknikleri. *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, 25, 99-106.

Kılınçer, Ö. ve Uygun, M. A. (2013). Müzik Öğretmeni Adaylarının Piyano Dersinde Öğrenme Stratejilerini Kullanma Düzeylerinin İncelenmesi. *Fine Arts*, 8(2), 206-238.

Sönmez, V. (2008). *Öğretim İlke ve Yöntemleri*, 2. Baskı. Ankara: Anı Yayıncılık. s. 281-283.

Ünal, İ. (2006). *6-8 yaş çocukları için piyano eğitimi veren kurumlarda öğretmenlerin başlangıç aşamasında, piyano öğretim yöntemlerinden biri olarak yaratıcı dramaya ilişkin görüşleri* Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

AZƏRBAYCANDA TƏHSİLİN İNKİŞAFINDA HEYDƏR ƏLİYEVİN ROLU

THE ROLE OF HAYDER ALIYEV IN THE DEVELOPMENT OF EDUCATION IN AZERBAIJAN

Şiruyə Azədəliyeva

ADPU-nun Ümumi pədaqogika kafedrasının
pədaqogika üzrə fəlsəfə doktoru, dosent
ORCID ID 0009-0005-3909-2744

Xülasə

Ümumilikdə Heydər Əliyevin Azərbaycan təhsilinin inkişafı sahəsində tarixi xidmətlərini şərti olaraq üç mərhələyə bölmək olar. 1) 1969-1982-ci illər 2) 1982-1987-ci illər; 3) 1993-2003-cü illər.

I mərhələ 1969-1982-ci illəri əhatə edir və bu dövr tariximizə təhsilin yüksəliş dövrü kimi daxil olmuşdur. Həmin illərdə məktəbəqədər təhsil müəssisələrinin sayı 1600-dən 1875-ə, orada tərbiyə alanların sayı 110 mindən 147 min nəfərə çatmış, məktəbəqədər təhsillə əhatə səviyyəsi 12%-dən 19%-ə yüksəlmişdi. Bu dövrdə məktəbəqədər təhsil müəssisələrinin maddi-texniki bazası da xeyli möhkəmləndirilmiş, 35200 yerlik yeni körpələr evi-uşaq bağçası, 683,1 min şagird yerlik 1191 yeni məktəb binası tikilib istifadəyə verilmişdir ki, bu da 1946-1970-ci illərdəki müvafiq göstəricidən iki dəfə çox idi. Həmin illərdə texniki-peşə məktəblərinin tədris-maddi bazası xeyli yaxşılaşdı, peşəkar mühəndis-pedaqoji işçilər işə cəlb olundu, onların ixtiyarına 594 tədris kabinet, 100 laboratoriya, 285 istehsalat təlimi emalatxanası verildi. 1970-1982-ci illərdə Azərbaycanda 5 yeni ali məktəb yaradılmış, yüzlərlə yeni ixtisaslar açılmış, kafedralar, laboratoriyalar fəaliyyətə başlamışdır. Əgər 60-cı illərin sonunda respublikada 12 ali məktəb, bunlarda 105 fakültə, 450 kafedra var idisə və burada 139 ixtisas üzrə kadr hazırlığı aparılırdısa, 1982-ci ildə artıq 136 fakültəni və 530 kafedranı birləşdirən 21 ali təhsil müəssisəsi fəaliyyət göstərirdi. 1970-1980-cı illərdə Azərbaycandan kənarada 15 mindən artıq azərbaycanlı gənc təhsil almağa göndərilmişdi.

1982-1987-ci illəri əhatə edən ikinci mərhələdə H.Əliyev SSRİ Nazirlər Soveti Sədrinin birinci müavini kimi keçmiş İttifaq miqyasında təhsil sahəsinə də rəhbərlik etmiş, 1984-cü ildə qəbul edilən “Ümumtəhsil və peşə məktəbi islahatının əsas istiqamətləri”nin hazırlanmasında xüsusi xidmətlər göstərmişdir.

1993-2003-cü illərdə - siyasi hakimiyyətinin ikinci dönəmində Azərbaycanda təhsilin bütün pillə və səviyyələrində aparılan kəçklü məzmun islahatları Ulu öndərin fəaliyyətinin və uzaqgörən siyasətinin bəhrəsidir.

Açar sözlər: təhsil, elmi-pedaqoji kadr, texniki-peşə məktəbləri, tədris-maddi baza, ali təhsil

Abstract

In general, the historical services of Heydar Aliyev in the field of education development in Azerbaijan can be conventionally divided into three stages. 1) 1969-1982 years 2) 1982-1987 years; 3) 1993-2003 years.

The first stage covers the years 1969-1982, and this period entered our history as the period of the rise of education. In those years, the number of preschool educational institutions increased from 1,600 to 1,875, the number of people educated there increased from 110,000 to 147,000, and the level of preschool education coverage increased from 12% to 19%. During this period, the material and technical base of pre-school educational institutions was significantly strengthened, new kindergartens with 35,200 places, 1,191 new school buildings with 683,100 student places were built and put into use, which is more than twice the corresponding indicator in 1946-1970. In those years, the teaching-material base of technical-vocational schools improved significantly, professional engineering-pedagogical workers were recruited, 594 classrooms, 100 laboratories, 285 industrial training workshops were given to them. In 1970-1982, 5 new higher schools were established in Azerbaijan, hundreds of new specialties were opened, departments and laboratories started to operate. If at the end of the 1960s there were 12 higher schools in the republic with 105 faculties and 450 departments, and personnel training was conducted in 139 specialties, then in 1982 there were already 21 higher education institutions combining 136 faculties and 530 departments. In the 1970s and 1980s, more than 15,000 young Azerbaijanis were sent to study abroad.

In the second phase covering the years 1982-1987, H. Aliyev as the first deputy chairman of the USSR Council of Ministers also led the field of education at the level of the former Union, and rendered special services in the preparation of the "Main directions of general education and vocational school reform" adopted in 1984.

In the years 1993-2003 - during the second period of his political power, the major content reforms carried out at all stages and levels of education in Azerbaijan are the fruit of the great leader's activity and visionary policy.

Key words: education, scientific and pedagogical staff, professional and technical school, educational and material base, high education.

Müasir Azərbaycan tarixinin dönüş mərhələsini təşkil edən 14 iyul 1969-cu il milli tariximizə Heydər Əliyevin Azərbaycana rəhbərlik etdiyi böyük bir dövrün başlanğıcı kimi daxil olmuşdur. Təcrübə göstərir ki, elmə, təhsilə, mədəniyyətə yüksək qiymət verən xalqlar, dövlətlər və dövlət başçıları bununla nəinki öz ölkələrinin iqtisadi və mədəni yüksəlişini təmin edir, eyni zamanda dünya mədəniyyətinə böyük töhfə vermiş olurlar. Bu mənada, Heydər Əliyevin milli təhsilin inkişafına göstərdiyi qayğı və diqqət özünəməxsusluğu ilə seçilir. Heydər Əliyevin hakimiyyətə gəldiyi 1969-cu ildən başlanan tarixi mərhələ, bu gün haqlı olaraq, Azərbaycan təhsilinin, elminin, mədəniyyətinin intibahı dövrü kimi qiymətləndirilir.

Ümumilikdə Heydər Əliyevin Azərbaycan təhsilinin inkişafı sahəsində tarixi xidmətlərini şərti olaraq üç mərhələyə bölmək olar.

I mərhələ 1969-1982-ci illəri əhatə edir və bu dövr tariximizə təhsilin yüksəliş dövrü kimi daxil olmuşdur. Bu gün ölkəmizdə fəaliyyət göstərən məktəbəqədər, ümumi, ilk peşə-ixtisas, orta ixtisas, ali, eləcə də əlavə təhsil müəssisələrinin geniş şəbəkəsi, güclü elmi-pedaqoji

kadr potensialı öz mənbəyini məhz ötən əsrin 70-ci illərindən Heydər Əliyevin rəhbərliyi altında təhsil sahəsində aparılan uzaqgörən və məqsədyünlü siyasətdən almış, həyata keçirilən genişmiqyaslı işlər təhsilin gələcək inkişafının etibarlı təməlini qoymuşdur. Həmin dövrdə Azərbaycanda məktəbəqədər təhsil müəssisələrindən tutmuş ali məktəblərədək bütün təhsil ocaqları əvvəlki illərlə müqayisədə yeni inkişaf pilləsinə yüksəlmiş, bu istiqamətdə ardıcıl aparılan dövlət siyasəti Azərbaycan əhalisinin təhsil, ümummədəni və intellektual səviyyəsinin yüksəlməsində müstəsna rol oynamışdır.

Həmin dövrdə məktəbəqədər təhsil müəssisələrinin sayı 1600-dən 1875-ə, orada tərbiyə alanların sayı 110 mindən 147 min nəfərə çatmış, məktəbəqədər təhsillə əhatə səviyyəsi 12%-dən 19%-ə yüksəlmişdi. Bu dövrdə məktəbəqədər təhsil müəssisələrinin maddi-texniki bazası da xeyli möhkəmləndirilmiş, 35200 yerlik yeni körpələr evi-uşaq bağçası binaları tikilib istifadəyə verilmişdi [1, s.4].

1970-1980-cı illərdə Heydər Əliyevin uzaqgörən siyasəti nəticəsində respublikada aparılan genişmiqyaslı məktəb tikintisi ümumi təhsildə növbəlilik üzrə göstəricinin yaxşılaşdırılmasına güclü təkan vermişdi. Belə ki, həmin dövrdə 683,1 min şagird yerlik 1191 yeni məktəb binası tikilib istifadəyə verilmişdir ki, bu da 1946-1970-ci illərdəki müvafiq göstəricidən (520 məktəb) iki dəfə çox idi. Nəticədə şagirdlərin ikinci növbədə oxuma göstəricisi 1970-ci ildəki 40,2%-dən 1978-ci ildə 30,8%-ə, 1980-cı ildə isə 28,1%-ə enmişdir ki, bununla da şagirdlərin 71,9%-nin birinci növbədə təhsil almasına real şərait yaradılmışdır.

Həmin illərdə məktəblərin tədris, texniki, elmi-metodiki və kadr təminatı da əsaslı şəkildə yaxşılaşmışdı. Məktəblərin fizika və kimya kabinetləri ilə təminatı 99%-ə, məktəb kitabxanalarının bədii ədəbiyyat və dərsliklərlə təminatı 97,9%-ə çatmışdı. 1978-ci ildə gündüz ümumtəhsil məktəblərində çalışan 94 min müəllimdən 68,3%-nin, 5-10-cu siniflərdə çalışan müəllimlərin isə 83,7%-nin ali təhsili var idi.

Həmin dövrdə ümumi təhsil sistemində ən mürəkkəb məsələlərdən biri olan şagirdlərin dərsliklərlə təminatı sahəsində əhəmiyyətli addım atılmış, 1978-ci ildən ümumtəhsil məktəbləri şagirdlərinin dərsliklərlə pulsuz təminatına keçilmişdir.

Cəsarətli və uzaqgörən siyasətçi, müdrik dövlət rəhbəri olan Heydər Əliyev ölkəmizin müstəqilliyini hələ sovet hakimiyyəti illərində Azərbaycana rəhbərlik etdiyi dövrlərdə yaxşı görürdü. O, əmin idi ki, gələcək müstəqil dövlətin bünövrəsinin möhkəm qurulması üçün təhsilin inkişafına indidən güclü təkan verilməlidir. 1977-ci il avqustun 27-də tələbələrlə görüşündə “Bu gün sizin başlıca vəzifəniz oxumaqdan, müstəqil işləmək vərdişləri əldə etməkdən, həqiqəti axtarmaq və ona nail olmaq bacarığına yiyələnməkdən, yəni kamil mütəxəssis olmaq, cəmiyyətimizə daha çox fayda vermək üçün zəhmətlə, səylə, əzmlə, gündəngünə yeni bilik, bacarıq, ictimai vərdiş ehtiyatı toplamaqdan ibarətdir” müraciəti, 18 may 1978-ci ildə keçirilən Azərbaycan müəllimlərinin VI qurultayındakı proqram xarakterli parlaq nitqində “Biz bu gün də, gələcəkdə də gənclərimizi təhsilə, biliyə cəlb etməliyik, təhsilin keyfiyyətini artırmalıyıq, təhsil sahəsini daha da mükəmməlləşdirməliyik” deməsi, şübhə yoxdur ki, məhz həmin qənaətdən irəli gəlirdi.

Heydər Əliyevin təhsilə diqqətinin bariz nümunələrindən biri də bu idi ki, müntəzəm olaraq təhsil müəssisələrində müəllimlər, şagirdlər və valideynlərlə görüşlər keçirər, təhsilin inkişafı istiqamətində müdrik ideya və tövsiyələrini irəli sürərdi.

Azərbaycan təhsilinin mühüm tərkib hissəsi olan texniki peşə təhsilinin inkişafının yüksəliş dövrü məhz Heydər Əliyevin Azərbaycana rəhbərliyinin birinci mərhələsinə təsadüf edir. 70-ci illərdə Azərbaycanın texniki peşə təhsili özünün yeni dövrünə qədəm qoymuş, həmin illərdə texniki peşə məktəblərinin sayı 1965-ci illə müqayisədə 1,7 dəfə, təhsilalanların sayı isə 2,5 dəfə artmışdı. Bu dövrə Azərbaycanda gedən iqtisadi quruculuq prosesi, sənaye və kənd təsərrüfatının intensiv inkişafı yüksək ixtisaslı fəhlə kadrlarının hazırlanması tələbatını ortaya qoymuş və bu tələbat ilk növbədə texniki peşə təhsili şəbəkəsinin hərtərəfli inkişafı üçün real imkanlar açmışdı” [2,s.17]. Təkcə onu qeyd etmək kifayətdir ki, Heydər Əliyevin hakimiyyətə gəlişinin təkcə iki ili ərzində (1969-1971-ci illər) 16 yeni texniki peşə məktəbi açılmış, 3120 şagird yeri olan tədris, 2520 çarpayılıq yataqxana korpusları tikilib istifadəyə verilmiş, texniki peşə məktəblərində 244 yeni təlim emalatxanası, kabinet və laboratoriya yaradılmışdı. 1971-1975-ci illərdə 35 şəhər və rayonda 54 yeni peşə məktəbi fəaliyyətə başlamışdı. Bu illərdə ilk dəfə olaraq Azərbaycanda texniki-peşə təhsilinin təkmilləşdirilməsi və inkişafı strategiyası hazırlanmışdı.

1975-ci ildə Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə “Orta kənd texniki peşə məktəblərinin şəbəkəsini genişləndirmək və onların işini yaxşılaşdırmaq tədbirləri haqqında” qərar qəbul edildi. Bundan sonra keçən 4 ildə kənd texniki peşə məktəblərinin şəbəkəsi 3 dəfə artaraq 44-ə çatdırıldı.

1976-1980-cı illərdə texniki peşə təhsili sisteminin iqtisadi və sosial inkişafı planı hazırlanıb təsdiq olundu. Həmin illərdə texniki-peşə məktəblərinin tədris-maddi bazası xeyli yaxşılaşdı, peşəkar mühəndis-pedaqoji işçilər işə cəlb olundu, onların ixtiyarına 594 tədris kabineti, 100 laboratoriya, 285 istehsalat təlimi emalatxanası verildi.

1970-1982-ci illərdə respublikada texniki-peşə təhsili şəbəkəsinin inkişaf dinamikasının təhsili göstərir ki, 1970-ci ildə 76 peşə məktəbi fəaliyyət göstərmiş və həmin müəssisələrdə 40,9 min şagird təhsil almışdısa, bu göstərici müvafiq olaraq, 1980-cı ildə 173 məktəb və 99,8 min şagirdə, 1982-ci ildə isə 184 məktəbə və 230 peşə üzrə 110 min şagirdə çatdırılmışdı [3,s.148].

Heydər Əliyevin təşəbbüsü və qayğısı ilə ötən əsrin 70-ci illərində və 80-ci illərin əvvəllərində ali təhsil müəssisələrinin şəbəkəsinin genişləndirilməsi, maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsi və yüksək ixtisaslı kadr hazırlığı istiqamətində böyük işlər görülmüşdür. Ali məktəblər üçün çoxlu sayda tədris korpusları, yataqxana kompleksləri tikilmişdir.

Ulu öndərin 1970-1980-cı illərdə Azərbaycanda ali təhsilin inkişafı yolundakı böyük xidmətlərindən biri də yeni ali təhsil ocaqlarının yaradılması idi. Ümumiyyətlə, 1970-1982-ci illərdə Azərbaycanda 5 yeni ali məktəb yaradılmış, yüzlərlə yeni ixtisaslar açılmış, kafedralar, laboratoriyalar fəaliyyətə başlamışdır. Əgər 60-cı illərin sonunda respublikada 12 ali məktəb, bunlarda 105 fakültə, 450 kafedra var idisə və burada 139 ixtisas üzrə kadr hazırlığı aparılırdısa, 1982-ci ildə artıq 136 fakültəni və 530 kafedranı birləşdirən 21 ali təhsil müəssisəsi fəaliyyət göstərirdi. Bu illərdə ali məktəblərdə təhsilalanların sayı 70 mindən 100 minə yüksəlmişdi. Bütün bu uğurlar Heydər Əliyevin ali təhsilin inkişafına, respublikanın kadr potensialının gücləndirilməsinə vətəndaş qayğısının nəticəsində mümkün olmuşdu.

Heydər Əliyevin Azərbaycan təhsilinin inkişafındakı müstəsna xidmətlərindən biri də 1970-1980-cı illərdə Azərbaycandan kənar, keçmiş SSRİ-nin 50-dən artıq böyük şəhərinin 170-dən çox nüfuzlu ali məktəbində respublikamızın xalq təsərrüfatı, elm, təhsil və

mədəniyyətinin 80-dən artıq sahəsini əhatə edən və ölkə üçün ehtiyac duyulan 250-dən çox ixtisas üzrə 15 mindən artıq azərbaycanlı gəncin ali təhsil almasına, yüksək ixtisaslı mütəxəssislər kimi hazırlanmasına imkan və şərait yaratmasıdır.

1969-1970-ci dərslər ilində respublikadan kənara cəmi 47 nəfər təhsil almağa göndərilmişdisə, 1975-ci ildə bu rəqəm 14 dəfədən çox artaraq 700 nəfərə çatmışdır. 1975-ci ildən başlayaraq gənclərin respublikadan kənara təhsil almağa göndərilməsi daha intensiv xarakter almış, 1978-ci ildən etibarən respublikadan kənara hər il 800-900 tələbə göndərilməsinə nail olunmuş, 80-ci illərin əvvəllərindən isə bu göstərici ildə 1000-1400 nəfərə çatmışdı [4,s.154].

Azərbaycandan kənarda təhsil alanların milli tərkibində azərbaycanlılar 1970-ci ilədək 40% təşkil edirdi. Ümummilli liderin apardığı uzaqgörən və milli maraqları əks etdirən siyasəti nəticəsində 1976-cı ildə göndərilənlər içərisində azərbaycanlıların real çəkisi 85%-ə, 1977-ci ildə 92%-ə, 1980-ci illərin əvvəllərində isə 97,6%-ə yüksəlmişdi.

Heydər Əliyevin 70-80-ci illərdə respublikadan kənarda, keçmiş SSRİ-nin aparıcı ali məktəblərində kadr hazırlığı sahəsində apardığı siyasətin mühüm istiqamətlərindən biri də milli kadrların yetişdirilməsi yolundakı tarixi xidmətləridir. Həmin illərin ən əhəmiyyətli hadisələrindən biri kimi respublikamızda orta və ali hərbi təhsil sisteminin yaradılması ilə yanaşı, o illərdə keçmiş SSRİ-nin ali hərbi məktəblərinə azərbaycanlı gənclərin sistemli şəkildə göndərilməsi faktı xüsusilə diqqətəlayiqdir. Heydər Əliyevin birbaşa rəhbərliyi və qayğısı ilə 1972-ci ildən etibarən hər il 300-400, 1970-ci illərin sonu və 80-ci illərin əvvəllərindən isə ildə 800-900 nəfər gənc Azərbaycandan kənara, keçmiş SSRİ-nin böyük ənənələrə malik ali hərbi məktəblərinə təhsil almağa göndərilirdi. Bundan əlavə, 1970-ci illərdə Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə Bakıda Cəmşid Naxçıvanski adına Hərbi Məktəb yaradıldı və bu da Azərbaycanda hərbi məktəblər şəbəkəsinin sonrakı inkişafında mühüm rol oynadı. İftixar hissi ilə qeyd edilməlidir ki, bu gün müstəqil Azərbaycanın Milli Ordusuna rəhbərlik edən zabidlərin əksəriyyəti məhz Heydər Əliyevin xeyir-duası ilə o illərdə təhsil almağa göndərilən Gənclərdir.

Heydər Əliyev irsi qiymətli bir xəzinədir, illər keçəcək, nəsillər bir-birini əvəz edəcək, gələcək nəsillər tariximizin bu şanlı səhifələrini vərəqlədikcə, onun müəllifini həmişə xatırlayacaq, minnətdarlıqla yad edəcəklər.

Dahi şəxsiyyət Heydər Əliyevin müəyyənləşdirdiyi strateji kurs və yaratdığı etibarlı baza, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə son illərdə təhsil sahəsində əldə edilmiş nailiyyətlər və nəzərdə tutulan inkişaf strategiyası Azərbaycan təhsilinin bundan sonra da davamlı şəkildə inkişaf edəcəyinə, dünya təhsil sisteminə inteqrasiya olunacağına zəmin yaradır.

Ədəbiyyat

1. Cabbarov M. Heydər Əliyev və Azərbaycanca təhsilin inkişafı // Pedaqoji Universitet Xəbərləri. Xüsusi buraxılış, Bakı, 2014, s. 3-13
2. Məmmədov Y. Ulu Öndər Heydər Əliyevin təhsil siyasətinin uğurlu davamı // Pedaqoji Universitet Xəbərləri. Xüsusi buraxılış, Bakı, 2014, s. 14-21
3. Mehrafov A. Böyük ənənənin şərəfli davamı // Pedaqoji Universitet Xəbərləri. Xüsusi buraxılış, Bakı, 2014, s. 146-152
4. Rüstəmov F. Ülu Öndər Heydər Əliyev və Azərbaycandan kənar ali təhsilli kadr hazırlığı // Pedaqoji Universitet Xəbərləri. Xüsusi buraxılış, Bakı, 2014, s. 153-160

PRAGMATIC FUNCTIONS OF CLAUSAL REPETITIONS IN TURKISH DAILY SPOKEN DISCOURSE

Öğr. Gör., DERYA AYDIN¹, Doç. Dr., GÜLSÜM SONGÜL ERCAN²

¹ Türk Hava Kurumu Üniversitesi, İzmir Havacılık Meslek Yüksekokulu,
0000-0003-0706-8051

²Dokuz Eylül Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, -0000-0002-5392-7008

ABSTRACT

Face-to-face communication occurs in real time and thus speakers continuously need to plan and produce their utterances online. Verbal repetition is a linguistic tool commonly used by speakers in natural everyday discourse. and it attracts a great deal of interest in various types of spoken discourse including daily spoken discourse, service encounters, child language, classroom discourse etc. in an attempt to determine their cognitive, communicative, psycholinguistic and interactive functions. Pragmatic repetition refers to purposeful iteration of one's own speech or the speech of a co-participant during spontaneous discourse. It is considered as a natural component of communication which fulfills various functions in spoken discourse. Van Lancker Sidtis and Wolf (2015) classify repetitions into three primary functions which further divide into several sub-functions. Primary functions of pragmatic repetitions have been described as i) maintaining the form of the conversation, ii) enhancing the content, and iii) socialization. As for the linguistic form of repetitions, five formal categories have been identified: i) localness (immediate, delayed or distant repetition); ii) preservation (exact or non-exact repetition), iii) source (self-repetition or other-repetition), iv) grammatical unit (word, phrase, clause etc.) and v) phrase type (novel or formulaic). This study aims to determine the functions of sentence repetitions in 4-hour Turkish daily spoken discourse using the given taxonomy within the framework of Conversation Analysis. Results showed that sentence repetitions were mainly used for socialization in other-repetitions and for maintaining the form of the conversation in self-repetitions.

Keywords: pragmatic repetition, conversation analysis, daily discourse, sentence repetition

CAI GUO QIANG'A AİT “SESSİZCE” ADLI ESERİN GÖSTERGEBİLİMSEL ÇÖZÜMLEMESİ

Yüksek Lisans Öğrencisi AYSUN BOZTEKİN TAYINLAMAK

DİCLE ÜNİVERSİTESİ, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Resim İş Eğitimi Anabilim Dalı,
aysunboztekin@gmail.com-0000-0002-4680-6777

ÖZET

Sanat, kavram olarak, üzerine çok tartışılan bir olgudur. Sanat tarihi de insanlık tarihine kadar dayandırılmaktadır. Sanat nedir tartışmalarını bir yana iterek, sanatçıyı öne çıkaran E.H Gombrich; sanatın anlaşılabilmesi için öncelikle sanatçının anlaşılabilmesi üzerinde durmuştur. Sanatçının anlaşılabilmesi konusunda kullanacağımız kaynakların başında sanatçının sanat eserleri gelmektedir. Sanatçının eserleri bize, sanatçının dünyasına dair birçok çözümler içeren doneler sunmaktadır. Sanat eseri, sanatçısından bağımsız olamayacağı gibi, sanatçı da yetiştiği kültürden bağımsız düşünülemez. Sanatçı; eserlerinde, bilinçli veya bilinçsiz, kültüründen öğelere yer vermektedir. Plastik Sanatlar başlığında Göstergebilim, sanatçı ve sanat eseri arasındaki bu ilişkiyi okumamızı sağlayan bir çalışma alanıdır. Göstergebilim, görsel kültür öğelerinin sanatçı tarafından eserinde kullanım tercihinin anlam bağlamında inceleyerek anlamlı okumalar yapmamızı sağlar. Eserin oluşturulmasında kullanılan her bir öğe; önce tek tek düz anlamıyla ve nihayetinde bütünsel yan anlam ve oluşturulduğu toplumun mitleri göz önünde bulundurularak incelenerek, eser ve dolayısıyla sanatçıya dair çözümler yapmamıza olanak sunmaktadır. Bu çalışma, günümüz sanatçılarından Cai Guo Qiang'a ait “Sessizce” adlı enstalasyon (yerleştirme sanatı) eserinin göstergebilimsel çözümlemesi yapılmak amacıyla; sanatçının yetiştiği kültür ve tarihsel zaman, sanatçının sanat anlayışı ve eserindeki görsel kültür öğelerini kullanım tercihi bakımından, literatür taraması yardımıyla yapılmıştır. Sanatçının eserini oluştururken kullandığı teknik, malzeme, mekân vb. görsel kültür öğeleri, göstergebilimsel araştırmalar yöntemi açısından ele alınarak incelenmiştir. Eseri oluşturan her bir öğe önce tek tek düz anlamıyla ele alınıp açıklanmış, sanatçının içinde yetiştiği kültürel değerler ve tarihsel zaman göz önünde bulundurularak nihayetinde yan anlamlarla ve sanatçının yetiştiği kültürün mitleri bağlamında sentezlenerek göstergebilimsel analizi yapılmıştır. Sanatçının eserini oluştururken kullandığı mediyumlara bağlı kalarak mantıksal çıkarımlarla bütünsel bir açıklamayla eserin göstergebilimsel analizi tamamlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Göstergebilim, Görsel Kültür, Cai Guo Qiang, Sessizce, Enstalasyon

GİRİŞ

Sanat, kavram olarak üzerine tartışmalar yapılan ve uygulama yöntem ve mekânları bakımından farklılıkları olan bir olgudur. Bu farklar, sanatçılar için özgünlüklerini yansıtabilecekleri bir avantaj olmakla birlikte, sanat algılayıcısına da, sanat eserine dair okumalar yapması için imkânlar sunmaktadır. Kavramsal Sanatla birlikte, sanatçı, fikirlerini aktarabilmek konusunda geniş imkânlar kavuşmuştur. Mekânın da sanat eserine dâhil edilmesiyle, sanat eserinin, çok boyutluluk içinde, birden çok duyuyu etkilediğini söyleyebiliriz. Bu bakımdan enstalasyon çalışmaları, günümüz sanatçılarına geniş bir ifade özgürlüğü sunmaktadır. Sanatçı, eserinde kullanacağı malzemenin, eserin sergileneneği mekâna kadar geniş seçim olanağına sahiptir. Gündelik hayatın, sanata dâhil edilmeyen nesnelere dahi, sanatçı tarafından yeniden yorumlanarak, izleyici için bireysel bir gözlem deneyimi sunmaktadır. Göstergibilim; sanatçı, sanat eseri ve sanat tüketicisi arasındaki bu döngüsel ilişkiyi görsel kültür öğeleri aracılığı ile incelemektedir. Sanatçının, eserinde kullandığı kültürel öğeler, Plastik Sanat dallarında, göstergibilimsel araştırma yöntemi aracılığı ile yorumlanarak okunmakta, sanat izleyicisine, sanatçı ve sanat eseri hakkında bilgiler sunmaktadır.

SANATÇI HAKKINDA

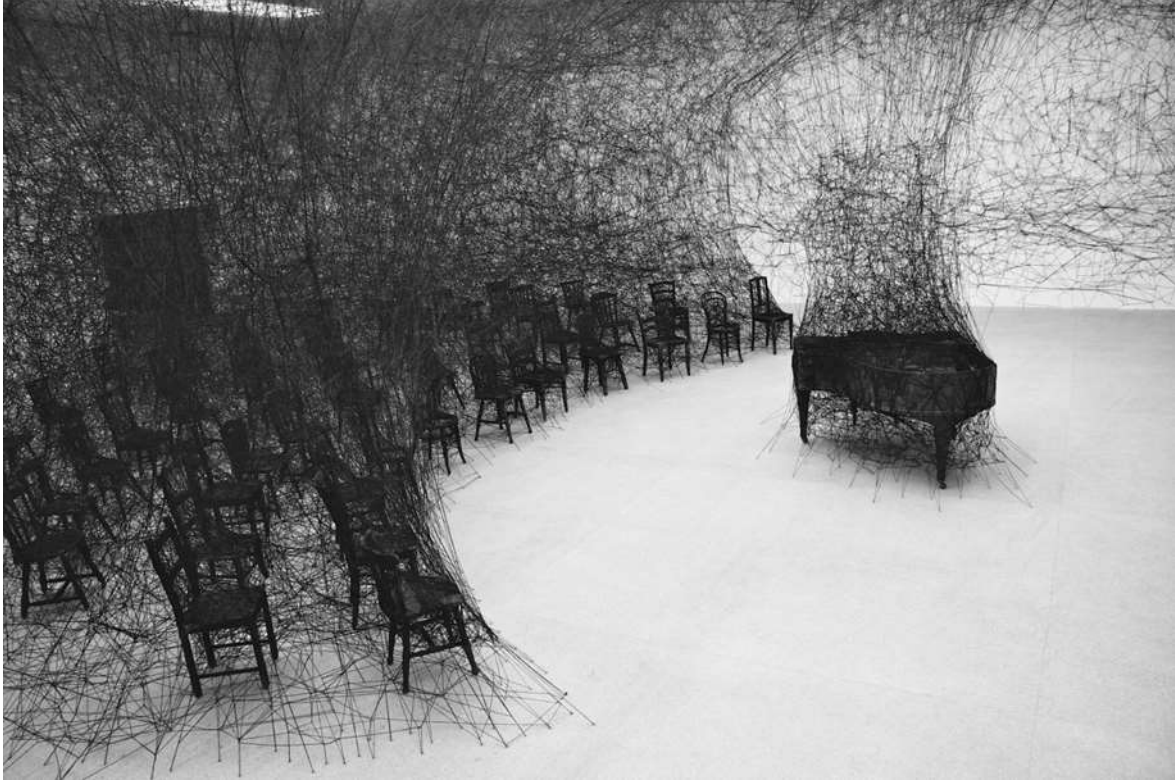
Cai Guo-Qiang, Çin'in Fujian Eyaleti olan Quanzhou'da 1957 yılında doğmuştur. Babası Cai Ruiqin, bir hattat ve Çin geleneksel ressamıydı. Cai Guo-Qiang, babasının yönlendirmesi ile erken yaşta Batı edebiyatı ürünleri ile tanıştı. 1966'da Mao Zedong'un Kültür Devrimi başladı ve Cai henüz 9 yaşında idi. Bütün sanat, edebiyat, kültür ve entelektüel çalışmalar yasaklandı. Buna rağmen, Kültür Devrimi sırasında, Cai'nin babası onu yasadışı Batı klasiklerini okumaya yönlendirdi. Cai şuanda New York'ta Manhattan'ın Doğu Köyünde bulunan bir stüdyoda asistanlarıyla beraber çalışıyor. Cai'nin Amerika'daki sanatsal hayatı ve ekonomik başarısı, bu karmaşık dönemde Çin'in siyasi ikliminden uzak kalmasına imkân tanıdı. Çin'de Cai, "Sanat pervasız bir iş olabilir" sözüyle bilinmektedir.

Sanatçı Qiang, "Sessizce" adlı eserini, kökleri Kavramsal Sanata dayanan enstalasyon çalışması olarak sergilemiştir.

Kavramsal Sanat anlayışında üretilen enstalasyonlar, sanat eserine mekanın da dahil edilmesi şeklinde üretilen kurulum çalışmalarıdır. Çok boyutlu ve çok disiplinli eser üretiminde sanatçılara geniş bir ifade alan ve avantajı sunmaktadır.

Zaman ve mekan sınırlamasından bağımsız olarak eserlerin üretiminden sunumuna kadar birçok aşamasında sergilenmesine olanak sağlayan yerleştirme sanatı, çağdaş sanat eserlerinde dikkat çekici bir role sahiptir.

ESERİN GÖSTERGEBİLİMSEL İNCELEMESİ

Görsel 1: Cai Guo QIANG, *Sessizce*, Enstalasyon

<https://tr.pinterest.com/pin/38421403050877844/>

Görsel 2: Cai Guo QIANG, *Sessizce*, Enstalasyon

<https://tr.pinterest.com/pin/38421403050877844/>

Sanatçı, enstalasyon çalışması olarak yaptığı eserinde, kapalı mekanda orta alanda yerleştirilmiş bir piyano, piyanonun yanında sandalye, piyanoya göre karşıya konumlanmış çok sayıda sandalye ve mekandaki bütün bu nesnelere girift bir şekilde birbirine bağlayan ipler kullanmıştır. Mekân açık, beyaz, aydınlık renklerde ancak yerleştirilen nesnelere bütünüyle kapalı, boğuk, karanlık renklerde kullanılmıştır. Siyah renk iplerle örümcek ağı gibi birbirine bağlanan piyano ve sandalyeler, ortamı; terk edilmiş, unutulmuş bir hava içinde göstermektedir. Düz anlamıyla müzik aleti olarak ifade edeceğimiz piyano, sanat göstergesi olarak kullanılmıştır. Piyanonun yanında yerleştirilen sandalye göstergesi sanatçıyı, piyanonun karşısına konumlanmış çok sayıda diğer sandalyeler sanat tüketicisini, tüm bu yerleştirilen nesnelere birbirine bağlayan ipler ise örümcek ağı göstergesi olarak kullanılmıştır. Çin doğumlu sanatçı, henüz çocuk yaşta, ülkesinde sanata karşı maruz kaldığı baskıyı, eserine bu şekilde yansıtmıştır. Hat sanatıyla ilgilenen ve kendisine gizlice Batı klasikleri okutan babasının sanat sevgisinden etkilenen sanatçı Qiang, ülkesinde yaşanan baskıcı devrimi çocukluk travmalarıyla atlatmıştır.

Piyano tüm dünyada klasik sanatın göstergesi olarak kabul edilir. Piyanistin ve seyircilerin oturması için yerleştirilen sandalyeler bize, mekânda bir dinletinin olduğunu haber vermektedir. Ancak örümcek ağları ise bu dinletinin üzerinden uzun zaman geçtiğini, bu sanatsal faaliyetin artık gerçekleşmediğini bildirir. Örümcek ağı göstergesi, geçen uzun bir zamanı da göstermektedir. O kadar uzun bir zaman ki, mekânda atmosfer ağlarla örülmüştür. Mekân rengi olarak beyaz kullanılmıştır. Beyaz renk, Çin kültüründe, ölümün, yasın, kötülüğün simgesidir. Siyasi anlamlar da içeren bir mesajla sanatçı, ülkesinde uygulanan baskının yaşattığı olumsuzluğa dikkat çekmiştir.

Halen hayatta olan ve yaşamına Amerika'da devam eden sanatçı, kendi ülkesinde, sanatın yasaklanmasına dair çocukluk yıllarında maruz kaldığı travmayı, evrensel göstergeleri, seçtiği kapalı mekânda kurgulayarak ifade etmiştir. Çocukluk yıllarında babasının kendisine gizlice Batı sanatı eserlerini okutmasıyla, Batı sanatından izler taşıyan ve evrensel göstergeler olarak kabul edilen piyano ve sandalye nesnesini, enstalasyonun ana malzemesi olarak kullanmıştır. Ülkesinde sanata yönelik yapılan yasaklamaları ve sonucunda yaşanan karanlığı da ip nesnesi yardımıyla, örümcek ağı şeklinde kullanarak yeniden anlamlandırmıştır.

Örümcek ağları içerisinde adeta kaybolan piyano ve sandalyeler, izleyicinin mekânla bütünleşerek eseri kavraması bakımından enstalasyon anlayışı ile kurgulanmıştır.

Sanatçı, çocukluğunda yaşadığı bu yasaklamaların kendisinde bıraktığı izleri, bilinçaltı yansıması yoluyla tepkisel bir tavırla sergilemiştir. Entelektüel etkinliklere yapılacak her türlü yasaklamayı reddettiğini sade ama oldukça etkili nesnelere yine sade ama etkili bir dokunuş yaparak enstalasyonunda bildirmiştir.

	BİRİNCİL DÜZLEM		İKİNCİL DÜZLEM	
GÖSTERGE	DÜZ ANLAM	BİÇİMSEL	YAN ANLAM	MİT
Piyano	Türk Dil Kurumu; klavyeli, telli, değişik tuşlara basılarak çalınan ağır ve büyük çalgı olarak ifade etmektedir.	Piyano, ayakları üzerinde duran, tuşlu, akustik Batı klasik sanatında, bir müzik aletidir. Sanatçı, klasik bir akustik siyah renk piyano kullanmıştır.	Sanatçı, piyano göstergesi ile sanat ve kültürle ilgili her türlü çabayı ifade etmektedir. Sanat olgusu, piyano göstergesi ile anlatılmıştır.	Klasik sanatı ifade etmekle beraber, evrensel anlamda her türlü sanat faaliyetini anlamında muhteva eder.
Sandalye	Türk Dil Kurumu; arkalıklı, kol koyacak yerleri olmayan, bir kişilik oturma eşyası olarak ifade etmektedir.	Sandalye, genellikle dört ayak üzerinde, bir kişinin oturabileceği ebatlarda, sırtın yaslanabileceği ve oturulacak kısımları olan bir nesnedir. Sanatçı, siyah renk, ahşap bir sandalye kullanmıştır.	Piyanonun yanında konumlandırılan sandalye, sanat faaliyeti gerçekleştiren, üreten sanatçıyı göstermektedir. Bu çalışmada sandalyenin boş bırakılması, sanat ve sanatçı arasında oluşturulan mesafeye atıftır.	Sandalye nesnesi; durmak, dinlenmek, çalışmak, üretmek, devam etmek, yükselmek hayatın varlığı ve devamlılığı gibi pek çok anlamı muhteva etmektedir.
Sandalyeler	Türk Dil Kurumu; arkalıklı, kol koyacak yerleri olmayan, bir kişilik oturma eşyası olarak	Siyah renk, çok sayıda sandalye, birbirine yakın mesafelerde ve ardışık dört sıra	Piyanonun karşısına ve çok sayıda yerleştirilen sandalyeler, sanat alıcısını ifade etmektedir.	Sandalye nesnesi; durmak, dinlenmek, çalışmak, üretmek, devam etmek, yükselmek hayatın varlığı

	ifade etmektedir.	halinde yan yana diziliştir.	Sandalyelerin boş bırakılması, sanat ve sanat alıcısı arasında oluşturulan mesafeye atıftır.	ve devamlılığı gibi pek çok anlamı muhteva etmektedir.
Örümcek ağı	Türk Dil Kurumu; örümcekler tarafından özel, ince iplikten örülen yuva olarak ifade etmektedir.	Örümcek ağları, örümcekler tarafından örülür. Sanatçı, siyah renk ipleri mekanda bulunan bütün nesnelere üzerinde kullanmıştır. Yer zemininden tavana doğru, birbiri içine sarmaşık hareketlerle geçirilen ipler, örümcek ağı izlenimindedir.	Piyano ve sandalyeler görünemeyecek kadar sık ve siyah ağlarla birbirine bağlanarak; sanat, sanatçı ve sanat alımlayıcısı arasında getirilen yasaklar ve bu yasakların oluşturduğu korku iklimi vurgulanmıştır.	Örümcek ağı, mitolojik anlam bakımından; unutturma, üzerini örtme, kapatma, eskitme anlamlarında kullanılmaktadır. Genellikle sevilmeyen, korkutucu bir etki oluşturur.
Beyaz mekân	Türk Dil Kurumu; yer, bulunulan yer olarak ifade etmektedir. Ev, yurt anlamlarında kullanımı mevcuttur.	Beyaz mekan; tek kapı girişli, dikdörtgen, duvarları, yer zemini ve tavanı tamamen beyaz renge, enstalasyonda, sergi alanı olmasının ötesinde, tarihsel bağlamda, olayın geçtiği yeri anlatmak	Çin kültüründe beyaz; ölümün, yasın, kötülüğün rengi olarak bilinmektedir. Mekânda beyaz kullanılarak, Çin'de sanatsal faaliyetlerin yasaklanması sonucunda ülkede yaşanan olumsuz	Mekan; yaşanan yer, hayat anlamlarındadır. Çin kültüründe beyaz; yasın, ölümün, kötülüğün rengidir. Beyaz renk mekan, kötülüğün yaşandığı yeri, Çin topraklarını, temsil etmektedir.

		üzere kullanılmıştır.	duruma atıfta bulunulmuştur.	
Siyah renk	Türk Dil Kurumu; kara, en koyu renk olarak ifade etmektedir.	Sanatçı; piyano, sandalyeler ve örümcek ağlarında siyah rengini kullanmıştır.	Siyah, isyanın rengidir. Ülkesinde uygulanan yasaklara duyduğu isyanı, siyah renk göstergesi ile kullanmıştır sanatçı.	Siyah; güç, isyan, protesto, korku, bilinmeyen, gizlenen, otorite gibi pek çok anlamda kullanılmaktadır.

SONUÇ

“Sanat, pervasız bir iş olabilir.” sözüyle, çekinmezliğini, radikal durabileceğini ifade eden sanatçı, “Sessizce” adlı enstalasyon eserinde, ülkesinde yaşanmış olan kültürel, sanatsal yasaklamalara duyduğu isyanı yansıtmıştır. Çocukluk çağında yaşadığı bu korkulu iklim, kendisinde travmatik izler bırakmıştır. Göstergibilimin araştırma yöntemleri ışığında ele aldığımız eserde kullanılan görsel kültür öğelerini teker teker ve mantılsal çıkarımlarla analitik düşünme becerisi sonucunda bütünleştirerek, Cai Guo Qiang’a ait “Sessizce” adlı esere ait göstergibilimsel çözümlemeyi, literatür taramasından yararlanarak çalışmamızda gerçekleştirdik.

KAYNAKÇA

Aktulum, K., (2004). Göstergebilim. Süleyman Demirel Üniversitesi, Burdur Eğitim Fakültesi Dergisi, No: 7, ss:1-12.

Erkman, F., (1987). Göstergebilime giriş. İstanbul: Alan yayıncılık.

Friis-Hansen, Dana; Zaya, Octavio; Serizawa, Takashi (2002)

Taştan, R. T. (2018). Türkiye’ de Çağdaş Sanatta Yerleştirme (Enstalasyon) ve Kültür, Gazi Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Resim Anasanat Dalı. Sanatta Yeterlik Tezi, Ankara.

Vardar, B., (2001). Dilbilimin Temel Kavram ve İlkeleri. İstanbul: Multilingual Yayınları.

Yücel, T., (2001). Genel Göstergebilim: Göstergebilim Tartışmaları. İstanbul: Multilingual.

https://en-m-wikipedia-org.translate.google/wiki/Cai_Guo-Qiang?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=tr&_x_tr_hl=tr&_x_tr_pto=sc

<https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 02.12.2022)

<https://tr.pinterest.com/pin/38421403050877844/> (Erişim Tarihi: 02.12.2022)

https://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%96r%C3%BCmcek_a%C4%9F%C4%B1 (Erişim Tarihi: 02.12.2022)

<https://tr.wikipedia.org/wiki/Beyaz> (Erişim Tarihi: 02.12.2022)

<https://tr.wikipedia.org/wiki/Mek%C3%A2n> (Erişim Tarihi: 02.12.2022)

<https://tr.wikipedia.org/wiki/Piyano> (Erişim Tarihi: 02.12.2022)

<https://tr.wikipedia.org/wiki/Siyah> (Erişim Tarihi: 02.12.2022)

<https://www.lincheap.com/blog-cai-guo-qiang-kimdir-hayati-ve-biyografisi/> (Erişim Tarihi: 02.12.2022)

REASONS WHY THE WAR BETWEEN RUSSIAN AND UKRAINE WILL NOT END SOON

Prof. Dr. SERTİF DEMİR

THK Üniversitesi, İşletme Fakültesi,

ORCID ID: 0000-0001-8329-8735

SUMMARY

The world is silently watching the terrible war which caused more than 300.000 human losses and material damages both from Russia and Ukraine. Despite heavy casualties, both sides extremely committed to win the war. Contrary to expectation, Ukraine resisted the Russian aggression and prevented the advance of the Russian Army. Although both sides suffered heavy personnel and material losses, there is no hope for peace soon. Followings are the reasons why both sides are far from peace.

As an autocratic leader, Putin overlooks those as he seeks the golden age of the Soviet Union's political supremacy. He wants to abolish the post-1990 US-ruled global political order, to stop NATO's expansion towards Russia, and to have Russia considered equal to the United States as was in the past. Therefore, if these demands are met, he will sit at the peace table. On the other hand, Ukrainians are also dedicated to saving their country at all costs. The Kremlin miscalculates Ukraine's determination to fight for its own country. This war is seen as an existential phenomena for most Ukrainians. They no longer want to be a satellite state of Russia. However, it seems too optimistic for Ukraine to achieve a decisive victory over Russia as it has manpower and material superiority over Ukraine.

In fact, some powerful Western countries, namely Britain and the USA, do not want peace with Russia immediately. Instead, they pressure Ukraine to continue fighting Russia, causing more damage to it. That is why they promised war material and economic support to Ukraine. Moreover, the Russia's neighboring countries, which have been occupied by Russia several times in history, want to punish Russia to prevent it from further encroaching on the West in the future. The last but not the least, it is very difficult to reach an agreement on divergent national interests and policies between Russia and Ukraine. Clearly, Ukraine will not be willing to give up its territory in return for peace.

In summary, both sides are not ready for a sustainable peace yet. It seems that the war will turn into a war of attrition in which neither side is able to conduct a decisive operation to end the war. However, this can take months or years. Now, it seems very likely that the war will only end when both sides get exhausted and agree to a ceasefire that would satisfy both sides.

Key words: Reason, Russia, Ukraine, war.

ENVIRONMENTALISM IN TURKEY¹

Prof. Dr. SERTİF DEMİR

THK Üniversitesi, İşletme Fakültesi,

ORCID ID: 0000-0001-8329-8735

SUMMARY

Environmentalism has been a vital issue for humanity, as ecological degradation has the potential to terminate mankind's future. Turkey, like other countries, has faced environmental decline in the last decades, largely due to industrialization, economic growth, and population growth. After decades of neglect, the increasing burden of economic development on Turkey's environment is now widely acknowledged. Therefore, its response has been shaped by a combination of economic necessity, patriarchal state structure, international discourse, the EU membership process, and growing local awareness.

Green politics emerged in Turkey owing to environmental problems and the rise of the global movement. Unfortunately, the influence of this movement has not been as effective as in developed countries because of the factionalized Turkish left, the country's economic development level, and the failure of many actors to see the environment as a vital issue. Currently, despite growing environmentalist discourse, there is an unorganized, fragmented, and inefficient green movement in Turkey.

Turkey has perceived the importance of the unwanted impact of environmental degradation on all species, including humans. In response, the state has created environmental organizations from the ministerial level to the lowest municipality to comply with EU mandates. However, Turkey is still under pressure to push economic growth to meet current generations' needs, and environmentalism further suffers from the patriarchal state structure and certain interest groups. Therefore, the state tries to find the best way for environmental efforts to fit with divergent policies and interests among many stakeholders. the state has preferred job creation and economic growth at the expense of the environment.

Key words: Turkey, environmentalism, green politics.

---

¹ This paper is prepared by utilizing the author's own published article, titled as "The Evolution of Environmentalism in Turkey", Middle East Policy, 29/4, 2022, 133-145.

TÜRK OCAKLARI'NIN KAPATILMASI VE BİLECİK TÜRK OCAĞI'NIN MALLARININ TASFİYESİ

Doç.Dr. Taner BİLGİN¹, Mücahit KAYABAŞI²

¹ Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü Öğretim Üyesi,
- 0000-0001-6018-5957

² Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Tarih Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi, - 0000-0002-
1038-9641

Özet

Türk milletine milliyetçilik fikrini aşıl原因an en önemli kurumlardan biri Türk Ocakları'dır. 1912 yılında faaliyete geçmesiyle birlikte milli bir kültür oluşturmak amacıyla yurt çapında hızla teşkilatlanmıştır. Aktif olarak faaliyet gösterdiği yıllarda devletin ve devrin önemli kişilerinin desteğini almıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin fiilen kurulması sonrasında dönemin en yaygın teşkilatlarından biri olmuştur. Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren yaşanan kültürel ve siyasi dönüşümün merkezinde yer almıştır. Ancak 1931 yılına gelindiğinde dönemin şartlarının oluşturduğu iklim, Türk Ocakları'nın faaliyetlerini devam ettirmesine müsaade etmemiştir. Ocak kendini feshetmiş ve yerine Halkevleri açılmıştır.

Türk Ocakları'nın kapatılması işlemleriyle ilgili Tasfiye Encümeni kurulmuştur. Encümenin çalışmaları kapsamında Bilecik Türk Ocakları da Cumhuriyet Halk Fırkasına devredilmiştir. Fırka, ocaklardan kalan alacakları tahsil etmeye ve borçları ödemeye çalışmıştır. Gayrimenkul malların satış işlemleriyle de uzun süre uğraşmıştır. Çalışmamızda Bilecik Türk Ocağı ve bağlı bulunan Bozüyük ve Söğüt şubelerinin tasfiyesi ile mallarının devri arşiv belgeleri ışığında aydınlatılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bilecik, Türk Ocakları, Bilecik Türk Ocağı, Halkevleri, Milliyetçilik.

CLOSING TURK OCAĞI AND LIQUIDATION OF THE GOODS OF BİLECİK TURK OCAĞI

Abstract

Turk Ocağı is the one of the most important institutions processing the idea of nationalism in the Turkish nation. With the establishment of its activities in 1912, it was quickly organized across the country in order to create a national culture. During its active years of operation, it received the support of the state and important people of the period. After the actual establishment of the Republic of Turkey, it became one of the most widespread organizations of the period. It has been at the center of the cultural and political transformation experienced since the first years of the Republic. However, in 1931, the conditions created by the period did not allow the Turkish Hearths to continue their activities. Turk Ocağı were abolished and Halkevleri were opened instead.

Tasfiye Encümeni was established for the closure of process of Turk Ocagi. Bilecik Turk Ocagi were also transferred to the Cumhuriyet Halk Firkasi within the scope of the work of the Encümen. The party tried to collect the remaining receivables from the Turk Ocagi and to pay the debts. It has also been involved in the sale of real estate for a long time. In our study, the liquidation of Bilecik Turk Ocagi and its connected Bozüyük and Söğüt branches and the transfer of their properties were tried to be explained in the archive documents.

Key Words: Bilecik, Turk Ocagi, Bilecik Turk Ocagi, Halkevleri, Nationalism

Giriş

Fransız Devrimi ile tüm dünyaya yayılan milliyetçilik akımı, demografik yapıları çeşitli ırklardan oluşan imparatorlukları derinden etkilemiştir. Osmanlı Devleti de bu akımın etkisinde kalmıştır. Devleti oluşturan gayrimüslim etnik yapı, milliyetçilik akımının etkisi ve Avrupalı devletlerin teşvikiyle birer birer bağımsızlıkları için isyan hareketlerine girişecektir. II. Meşrutiyet'in ilan edilmesi de bu gidişatı tersine çevirmeye yetmeyecektir. Meşrutiyet ile birlikte devleti bir arada tutabilmek adına Osmanlıcılık ve İslamcılık gibi fikirler ortaya atılmıştır. Ancak nihayetinde devletin temel unsuru olan Türk milletini bir arada tutacak Türkçülük akımı temel politika haline gelmiştir.

Türkçülük fikrinin aydınlar arasında kabul göreberek yaygınlaşması Tanzimat dönemiyle başlamıştır. Bu dönemde edebiyat alanında Türk milliyetçiliği sıkça işlenmiştir. Nitekim Ziya Paşa, Namık Kemal ve İbrahim Şinasi gibi dönemin ünlü yazarları Türkçülük fikrini eserlerinde işleyerek halk arasında bir uyanış gerçekleştirmeye çabalamıştır. Böylece Osmanlı Devleti'nin ümmet temelli toplumsal yapısı milliyet temelli bir yapıya doğru evrilmiştir. Devletin de toplumu oluşturan halka bakışı farklı bir temele oturmuştur.

Devletin fikren Türkçülük akımına yönelmesinin temel sebebi, kaybedilen savaşlar sonrasında farklı milletlerin Osmanlı'dan kopmaları ve Anadolu coğrafyasına gerçekleşen yoğun Türk göçüdür. 1877-78 Osmanlı-Rus harbi sonrasında Türkler balkanlardan ve Anadolu'nun doğusundan iç bölgelere göç etmiştir. Bu durum balkan topraklarında yeni yerlerin kaybedilmesiyle devam etmiştir. Nitekim Girit, Yunanistan tarafından ele geçirilmiş, Bulgaristan bağımsız bir devlet olmuş ve Bosna Hersek, Avusturya-Macaristan tarafından işgal edilmiştir. Buralardaki yoğun Türk nüfusu da zorunlu olarak Anadolu'ya göç etmiştir. Balkan coğrafyasındaki Osmanlı hâkimiyetinin son bulması ve bu coğrafyadaki Türk nüfusa yapılan zulümler ise Türkçülük fikrinin Türk milleti arasında yerleşmesine neden olmuştur. Bununla birlikte Müslüman topluluklardan olan Arnavutların ve Arapların arasındaki ayrılıkçı isyanlar da Türkçülük fikrinin tek çıkış yolu olduğu düşüncesinin, hem devlet yöneticileri hem de halk arasında kesin kabulünü sağlamıştır.

II. Meşrutiyetin ilanıyla Türkçülük akımı kendini özgürce ifade edebileceği ortamı bulmuş ve bu çerçevede 1908 yılında Türk Derneği¹ kurulmuştur. 1911 yılında Türk Yurdu Derneği² ve Genç Kalemler Hareketi, 1913 yılında ise Türk Bilgi Derneği ve Müdafaa-i Milliye Cemiyeti kurulmuştur. Türk Ocakları da bu kapsamda kurulmuştur. Ocak, diğer kuruluşlara nazaran en uzun ömürlü ve en yaygın kuruluş olmuştur.³ Ancak 1931 yılında kapatılarak tümüyle Cumhuriyet Halk Fırkasına devredilmiş ve 1949'da yeniden teşkilatlanarak günümüze kadar varlığını devam ettirmiştir.⁴

Türk Ocakları

Türk Ocağı kurulması fikri Askeri Tıbbiye öğrencilerinin Türkçülük fikrini desteklemek ve yaymak amacıyla 11 Mayıs 1911 tarihinde hazırlanmış oldukları bir bildiriye, dönemin ileri gelen düşünce adamlarına göndermesiyle ortaya çıkmıştır. Bu tarihte Türk Ocağı fiilen kurulmuştur. Ocağın kuruluşunun resmîyet kazanması, Ziya Gökalp'in katılımıyla İttihat ve Terakki merkezindeki 25 Mart 1912⁵ tarihli toplantıda gerçekleşmiştir. Kurucu başkan olarak Ahmet Ferit (Tek) ve ikinci başkan olarak Yusuf Akçura görev almıştır. 18 Mayıs 1913 tarihinden itibaren Hamdullah Suphi (Tanrıöver) başkanlığa geçmiştir.⁶ Bununla birlikte ocağın kuruluşunda Ahmet Ağaoğlu, Halide Edip, Fuat Köprülü, Mehmet Emin Yurdakul gibi önemli isimler de yer almıştır.⁷ Ocağın kuruluşunda Hüseyin Cahit Bey kırk altın lira vererek ilk bağış yapmış, bununla birlikte ocağın faaliyete devam edebilmesi için talebelerden her ay ikişer kuruş aidat alınmıştır.⁸ Ocağın 1918 yılında oluşturduğu kültür ve ilim heyetinde Halide Edip (Adıvar), Hamdullah Suphi (Tanrıöver), Mehmet Emin (Yurdakul), Ahmet Ağaoğlu, Ziya Gökalp gibi tanınmış isimler yer almıştır.⁹

Ocağın kuruluş amacı “*Türklerin birliğini sağlamak ve medeni gelişimine çalışmak*” olarak saptanmıştır.¹⁰ Amaç ve hedefleri anlamak için 1913 yılında yayınlanan Ocak tüzüğüne

¹ Türk milliyetçilerinin toplandığı ilk kurum Türk Derneğidir. Dernek 25 Aralık 1908'de, aralarında Yusuf Akçura'nın da olduğu bir grup Türk milliyetçisi tarafından kurulmuştur. Daha sonra Mehmet Emin (Yurdakul), İsmail Gaspıralı, Ağaoğlu Ahmet gibi ünlü isimler derneğe katılarak daha da geliştirmiştir. Bkz.: Nurettin Güz, *Türk Ocakları'nın Kapanması/Kapatılması*, Uluslararası Türk Kültürü ve Medeniyeti Kongresi 5-8 Eylül 2018, Balıkesir, 2018, s. 1078.

² Türk Yurdu Derneği, Türk Ocağı'nın fiilen kurulduğu dönemde faaliyete geçtiğinden dolayı kurucuları Mehmet Emin (Yurdakul), Ahmet Ağaoğlu, Yusuf Akçura ve diğer isimler ocağa katılmıştır. Bkz.: Füsün Üstel, *İmparatorluktan Ulus-Devlete Türk Milliyetçiliği: Türk Ocakları (1912-1931)*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2017, s. 42.

³ Eren Akçiçek, Mehmet Karayaman, *Atatürk'ün Türk Ocakları'nı Ziyaretleri ve Yaptığı Konuşmalar*, İzmir, 2007, s. 10-11; Haluk Ölçekli, *Cumhuriyetin İlk Yıllarında Türk Ocağı'nın Ankara'daki Faaliyetleri ve Kapatılması Meselesi*, Uluslararası Sosyal Bilimler Akademisi Dergisi, S. 2, C. 4, 2020, s. 669.

⁴ Tarık Zafer Tunaya, *Türkiye'de Siyasi Partiler ve II. Meşrutiyet Dönemi*, Hürriyet Vakfı Yayınları, C. 1, İstanbul, 1984, s. 433; Nurettin Güz *Türk Ocakları'nın tekrar açılış tarihini 1950 yılı olarak vermektedir. Bkz.: Nurettin Güz, Türk Ocakları'nın Kapanması ... 2018, s. 1079.*

⁵ İbrahim Karaer, *Türk Ocakları ve İnkılâplar (1912-1913)*, Atatürk Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara, 1989, s. 18; Tarık Zafer Tunaya *Türk Ocaklarının resmi kuruluş tarihi olarak 22 Mart 1912 tarihini belirtmektedir. Bkz.: Tarık Zafer Tunaya, Türkiye'de Siyasi Partiler ... 1984, s. 432.*

⁶ Haluk Ölçekli, *Cumhuriyetin İlk Yıllarında Türk Ocağı'nın Ankara'daki Faaliyetleri ve Kapatılması Meselesi*, Uluslararası Sosyal Bilimler Akademisi Dergisi, S. 2, C. 4, 2020, s. 669.

⁷ Zeki Arıkan, *Halkevlerinin Kuruluşu ve Tarihsel İşlevi*, Atatürk Yolu Dergisi, S. 23, C. 6, 1999, s. 262.

⁸ Hasan Ferit Cansever, *Türk Ocağının Doğuşundaki Sebep ve Saikler*, Türk Yurdu Neşriyatı, Ankara, 1993, s. 29.

⁹ Tarık Zafer Tunaya, *Türkiye'de Siyasi Partiler ... 1984, s. 432.*

¹⁰ Zeki Arıkan, *Halkevlerinin Kuruluşu ... s. 262.*

bakmakta fayda vardır. Tüzükte; “*Türklerin millî terbiye ve ilmi, içtimai, iktisadi seviyelerinin terakkisi ve itilası ile Türk ırk ve dilinin kemaline çalışmak*” şeklinde amaçlar açıklanmıştır. Bununla birlikte bu amaca ulaşmak için takip edilecek yollar da yine tüzükte yer almaktadır. Buna göre; “*Okullar yaptırarak, kendi adını taşıyan kulüpleri açarak, buralarda dersler, konferanslar, halka açık toplantılar düzenleyecek, kitaplar ve dergiler yayınlayacak, milli serveti korumak ve çoğaltmak maksadı ile milli iktisada ve ziraata yol gösterecek ve bu alandaki kuruluşların doğup yaşamalarına yardımcı olacaktır.*”¹¹

Türk Ocağının faaliyetlerinden bazılarını burada yer vermek, ocakların ne tür faaliyetler gerçekleştirdiğini görebilmek bakımından yerinde olacaktır. Hiç şüphesiz Türk Ocakları, milli mücadele yıllarında ulusal bilincin oluşmasına önemli katkıda bulunmuştur. Nitekim İzmir’in işgalinden bir gün önce gerçekleşen (14 Mayıs 1919) maşatlık mitinginde, İzmir Türk Ocağı’nın faal üyesi olan Mustafa Necati Bey, işgale karşı Türk halkını silahlı mücadeleye davet ederek direniş hareketini başlatmaya çalışmıştır. Yine İzmir’in işgali sonrası gerçekleşen tarihi Sultanahmet mitinginin tertibinde Türk Ocağı etkili olmuştur. Bununla birlikte Türk Ocakları düzenlediği etkinlikler ve konferanslarla Türk milletini bilinçlendirmeye çalışmıştır.¹² Konferanslarda tarih, eğitim, Türk dili, milliyet kavramı, Türk kadını, sağlık, muhasebe, dikiş, ticaret kursları, tarım sinema ve spor gibi konularda bilgiler verilerek Türk halkına faydalı olmaya çalışılmıştır.¹³ Öte yandan Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte Atatürk dönemi inkılaplarını savunmuş ve halka ulaştırılmasında öncü rolü üstlenmiştir.

Türk Ocakları kısa süre içerisinde yurt çapında oldukça yaygın bir teşkilat yapısına ulaşmıştır. 1914 yılına gelindiğinde şube sayısı 16’ya üye sayısı 3000’e ulaşırken, 1916’da şube sayısı 25’e, I. Dünya Harbi sonlarında ise 35’e ulaşmıştır. Bununla birlikte Türkistan’da ve hatta Çin’de Türk Ocağı şubeleri açılmıştır. Ancak buralarda kurulan ocaklar faaliyet hakkı bulamadan kapatılmıştır.¹⁴ Milli Mücadele yıllarında ise Yunan işgalinin genişlemesiyle birlikte işgal sahasında bulunan Türk Ocağı şubeleri kapanmak zorunda kalmıştır. Nitekim İstanbul, İzmir ve Bursa şubeleri Milli Mücadelenin kazanılmasına kadar faaliyetlerini sürdürememiştir.

Milli Mücadelenin kazanılmasıyla tekrar faaliyetlerine hız veren Türk Ocakları’na Mustafa Kemal Atatürk de destek vermiştir. Bunun bir neticesi olarak 1923 yılında yurtiçindeki şube sayısı 60’a ulaşırken, 1927 yılına kadar teşkilatlanmanın hızlandığı ve şube sayısının 257’ye, üye sayısının 30.000’e çıktığı görülmektedir.¹⁵

Cumhuriyetin ilk yıllarında Mustafa Kemal Paşa yurt gezileri sırasında gittiği yerlerde bulunan Türk Ocağı şubelerini ziyaret etmeyi ihmal etmemiş, bu ziyaretler sırasında birçok konuşma yapmıştır. Bir kaçını burada zikretmek Atatürk’ün ocağa bakışını anlamak adına yerinde olacaktır. Bursa Türk ocağında yaptığı konuşmada “*Milletin hayatını daima hassas ve yüksek*

¹¹ Eren Akçiçek, Mehmet Karayaman, *Atatürk’ün Türk Ocakları’nı ...* 2007, s. 12.

¹² Zeki Arıkan, *Halkevlerinin Kuruluşu ...* s. 263.

¹³ Eren Akçiçek, Mehmet Karayaman, *Atatürk’ün Türk Ocakları’nı ...* 2007, s. 25,27.

¹⁴ İbrahim Karaer, *Türk Ocakları ve İnkılaplar ...* 1989, s. 27-28.

¹⁵ Serap Taşdemir, *Sivas Türk Ocağı ve Dergisi: Birlik*, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, C. 20, S. 58, 2004, s. 248; Kapatıldığı 1931 yılında ise şube sayısı 267’ye, üye sayısı 32.000’e ulaşmış ve bu mevcutla birlikte CHF’ye devredilmiştir. Nurettin Güz, *Türk Ocakları’nın Kapanması ...* 2018, s. 1082.

bir halde bulundurmak, zihinlerdeki eski pasları atmak için en kuvvetli istinatgâhı ocaklardır. Ben de böyle bir Ocakta bulunduğumdan dolayı çok memnunum. Tarz-ı mesainizde muvaffakiyetinizi de gördüm. Tebrik ve teşekkür ederim" demiştir.¹⁶

Adana Türk Ocağı'nı ziyareti sırasında asıl muharebenin milleti yükseltmek olduğundan bahisle şu konuşmayı gerçekleştirmiştir: “*Gerçek zafer muharebe meydanlarında başarılı olmak değil, asıl zaferler iktisadi kaynakları kuvvetlendirmek, milleti yükseltmektir. Eminim ki, gençler yalnız teorilerle meşgul değillerdir. Sanatın, tarımın, ticaretin ne olduğunu anlayan ve bunları doğrudan uygulayan gençlerdir. Gerçek başarıya ancak bu gibi verimli alanlardaki faaliyetlerle ulaşacağız.*”¹⁷

Gazi Paşa Hâkimiyet-i Milliye gazetesinde Türk Ocakları ile ilgili bir demeç de vermiştir. Demecinde: “*Türk Ocakları, Cumhuriyet Halk Fırkasının hars (kültür) şubesidir. Fırka, millete mürebbilik yapacak; ilim, iktisat, siyaset, güzel sanatlar gibi bütün hars sahalarında vatandaşları yetiştirmek için pişvalık edecektir. Ocaklar Cumhuriyet Halk Fırkasının programlarını vatandaşlara izah etmekle asıl vazifelerini yapmış, mefkûrelerine en büyük hizmeti ifa etmiş olurlar. Yasanızın üçüncü maddesinde bu cihet sarahaten ifa edilmiştir. Bu yol üzerinde milleti hemahenk olarak beraber yürütmekten ibarettir*”¹⁸ diyerek ocakların amacının halka yol göstermek olduğunu belirtmiştir.

Mustafa Kemal Paşa yurt gezilerinde manen desteğini sunduğu Türk Ocakları'na maddi destekte de bulunmuştur. İstanbul Türk Ocağına 1922 yılı Aralık ayı içerisinde 3.000 lira, Ankara Türk Ocağına 1923 yılı Ocak ayında 1.000 lira, İzmir Türk Ocağına Mart ayı içinde 2.000 lira, Sivas Türk Ocağı ve Zonguldak Türk Ocağına da 200'er lira bağış yapmıştır.¹⁹

Mustafa Kemal Paşa'nın açıktan ocaklara destek vermesinin yanında içten içe mesafeli yaklaştığını Niyazi Berkes eserinde belirtmiştir. Berkes, “*Unutulan Yıllar*” adlı eserinde Mustafa Kemal Paşa'nın Türk Ocağı hakkında itihatçılarla dolu olduğunu ve Rusyalı mültecilerin etkisinde olduğunu düşündüğünü yazmaktadır. Bununla birlikte Rusya ile barışa önem vermesi sebebiyle Türk Ocakları'nı hiç gözü tutmadığını, kendisine karşı olan kişilerin yönetime girmekte olduğunu anlatmıştır. Zamanla anti-Kemalist bir yapıya yönelen Türk Ocaklarını bu sebeple kapattığını aktarmıştır.²⁰

Mustafa Kemal Paşa'nın ve devletin Türk Ocakları'na desteğinin 1931 yılına gelindiğinde azaldığı ve tam aksi bir yöne doğru evirildiği görülmektedir. Bu duruma birçok unsur sebep olmuştur. Bunlar arasında Ocakların bazı devrimlere kayıtsız kaldığı görüşü bulunmaktadır. Örneğin Harf Devriminin uygulanma safhasında, İzmir Türk Ocağı Şubesi çok fazla etkin olmamış, bu durum İzmir gazetelerinde eleştirilmişti. Yine Serbest Cumhuriyet Fırkasının

¹⁶ Zeki Arıkan, *Halkevlerinin Kuruluşu* ... s. 263.

¹⁷ Eren Akçiçek, Mehmet Karayaman, *Atatürk'ün Türk Ocakları'nı* ... 2007, s. 72-73.

¹⁸ Zeki Arıkan, *Halkevlerinin Kuruluşu* ... s. 264.

¹⁹ Eren Akçiçek, Mehmet Karayaman, *Atatürk'ün Türk Ocakları'nı* ... 2007, s. 51; Mustafa Kemal Paşa'nın maddi desteklerine benzer şekilde, Türk Ocaklarının kuruluşundan sonra yaşadığı maddi sıkıntıları aşabilmesi için Enver Paşa ve Dr. Nazım Bey de maddi yardımda bulunmuştur. Veliht Mecid Efendi maddi yardımlarla Türk Ocakları'nı destekleyen bir başka isimdir. Sultan Mehmet Reşat 5.000 altın vererek maddi destekte bulunmuştur. Yusuf Sarıay, *Türk Milliyetçiliğinin Tarihi Gelişimi ve Türk Ocakları (1912-1931)*, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara, 1993, s. 116.

²⁰ Niyazi Berkes, *Unutulan Yıllar*, İletişim Yayınları, İstanbul. 1997, s. 169-170.

kurulması sonrası Türk Ocakları'nın fırkayı destekler tavrı, ocaklara karşı bakışın değişmesinin nedenleri arasında yer almaktadır. Bir başka neden ise Türk Ocakları'nın gerçek anlamda Turancılık ideolojisinden vazgeçmemiş olmasıdır.²¹

Türk Ocakları'nın Kapatılması ve Mallarının Devri

Ocakların kapanmasına giden süreç, Mustafa Kemal Paşa'nın 25 Mart 1931'de gerçekleştirdiği bir konuşma ile hız kazanmıştır. *"Memleketin ve inkılâbın içeriden ve dışarıdan gelebilecek tehlikelere karşı masuniyeti için, bütün milliyetçi ve cumhuriyetçi kuvvetlerin bir yerde toplanması lâzımdır. Teessüs tarihinden beri ilmî sahada halkçılık ve milliyetçilik akidelerini neşir ve tamime sadakatle ve imanla çalışan ve bu yolda memnuniyet-i mucip hizmetleri sebkemiş olan Türk Ocakları'nın, aynı esasları siyasi ve tatbiki sahada tahakkuk ettiren fırkamla bütün manasıyla yekvücut olarak çalışmalarını münasip gördüm."* Bu konuşmasıyla farklı yapıdaki kuruluşların tek bir çatı altında toplanacağını ifade etmiştir. 10 Nisan 1931 tarihinde olağanüstü toplanan ocak delegeleri de bütün mal varlıklarıyla birlikte Türk Ocakları'nın Cumhuriyet Halk Fırkasına katılmasını kararlaştırmıştır.²²

Türk Ocakları'nın CHF'ye katılımında, ocağın sahip olduğu maddi ve mali yapının da etkisinin olduğu gözden kaçırılmamalıdır. 1931 yılına gelindiğinde Türk Ocakları'nın ülke genelinde 276²³ şubesi, muhtelif yerlerde dükkân, arsa, değirmen, zeytinlik, sinema, fırın, depo vb. gayrimenkullere sahip olması ve bu malların tahmini değerinin 1.312.000 TL olması²⁴ Türk Ocakları'nın hatırı sayılır bir maddiyata sahip olduğunu göstermektedir.

Bunun yanında Türk Ocağının kapatılmasındaki ana sebep, Ocağın teşkilatlarıyla birlikte yurdun en ücra köşelerine kadar tesir etmiş olmasıydı. O yıllarda iki yaygın teşkilat vardı. Bunlardan birisi Cumhuriyet Halk Fırkası diğeri ise Türk Ocakları'ydı. Ayrıca Serbest Cumhuriyet Fırkası deneyimiyle halkın yeni bir oluşuma meylettiği görülmüş ve fırkanın gücünün azalacağı tehlikesi ortaya çıkmıştı. Türk Ocakları'nın ilerleyen zamanda fırkanın karşısında bir güç olarak belirebileceği endişesi bu tasfiyenin ana sebebi olarak görülmektedir.²⁵

Cumhuriyet Halk Fırkasının tüm güçleri tek merkez altında toplama politikası kapsamında birçok dernekle birlikte Türk Ocakları'nın da tasfiyesi yapılmıştır. Bu kapsamda fesih ve malların devir işlemlerini düzenlemek amacıyla Tasfiye Encümeni oluşturulmuştur. Tasfiye Encümeni "Mefsuh Türk Ocaklarının Borçlarının Alacaklarının Menkul ve Gayrimenkul

²¹ Zeki Arıkan, *Halkevlerinin Kuruluşu ...* s. 264-265.

²² Eren Akçiçek, Mehmet Karayaman, *Atatürk'ün Türk Ocakları'nı ...* 2007, s. 169; Ocakların kapatılması veya kendini feshetmesi konusu farklı görüşlere sebep olmuştur. Nurettin Güz bu konuda ocakların feshe zorlandığını belirterek şöyle anlatmıştır: "Türk Ocakları Genel Başkanı Hamdullah Suphi (Tanröver) 1931 yılı Ocak ayında bir akşam Çankaya'ya, Cumhurbaşkanlığı'na çağrılır. Görüşme sırasında Atatürk ile birlikte birkaç kişi vardır. Görüşmede bulunanlardan Türk Ocaklı Vasıf (Çınar) ilk sözü alır ve yapılan devrimlerden sonra Ocaklara ihtiyaç kalmadığını, Ocakların yapması gerekenleri partinin zaten yerine getirdiğini, aynı amaç için çalışan iki kuruma ihtiyaç olmadığını söyler. Türk Ocaklı Dr. Reşit Galip, orada bulunan Celal Bayar ve diğerleri bu görüşe katıldıklarını belirtirler ve hazırlanan tutanak imzalanır. Uygulanan yöntemle bir anlamda Ocakların kendisini kapatması istenmekte ve genel başkanına bu dikte ettirilmeye çalışılmaktadır". Bkz.: Nurettin Güz, *Türk Ocakları'nın Kapanması ...* 2018, s. 1081.

²³ Zeki Arıkan, anılan tarihte Türk Ocakları'nın 257 şubesi bulunduğunu belirtmektedir. Bkz.: Zeki Arıkan, *Halkevlerinin Kuruluşu ...* s. 266.

²⁴ Eren Akçiçek, Mehmet Karayaman, *Atatürk'ün Türk Ocakları'nı ...* 2007, s. 47.

²⁵ İbrahim Karaer, *Türk Ocakları ve İnkılâplar ...* 1989, s. 69.

Emlâk ve Eşyasının Tasfiyesine Ait Talimatname” hazırlayarak bu talimatname çerçevesinde tasfiye işlemlerini başlatmıştır.²⁶ Böylece ocakların borç, alacak ve malların satışı işlemlerine resmiyet kazandırılmıştır.

Türk Ocakları’nın CHF’ye devri ile birlikte ne kadar borcunun, alacağının ve ne miktarda gayrimenkulünün devrinin gerçekleştiğini görmek yerinde olacaktır. Türk ocaklarının kapatıldığı dönemde merkez ve taşra birimlerinin toplam 1325 alacaklıya 752.291,43 lira borcu bulunmaktaydı. 1933 yılına kadar çeşitli alacaklıların ortaya çıkmasıyla toplam borç miktarı 763.449,58 liraya ulaşmıştır. Bu rakamın 365.085,57 lirası ödenirken kalan borç miktarı 398.364,01 liraydı. 1935 yılında 235.563,27 lira borç kaldığı görülürken bu rakam 1939 yılında 105.418,86 liraya kadar indirilmiştir. 1939 yılına kadar toplamda 658.030,72 lira ödeme yapılmıştır. Geri kalan borç miktarı 1944 yılına kadar bitirilmiştir.²⁷

Borçların ödenmesinde ocaklara ait sinema binası, ahşap veya kâgir bina, fırın, depo, mektep binası, dükkân, kiraathane, arsa, zeytinlik vb. mallar satılarak elde edilen gelir kullanılmıştır. Yine bir kısım mallar ise CHF teşkilatlarına ve ocakların yerine açılacak halkevlerine tahsis edilmiştir. Toplamda 41 ayrı yerde 83 parça malın satışından 438.708,50 lira gelir elde edilmiştir. Türk Ocakları’nın Ankara’daki merkez binası ile 90 ayrı yerdeki 128 parça ve 591.700 lira tahmini bedeli bulunan gayrimenkul, parti ve halkevi olarak CHF’ye tahsis edilmiştir. 1939 yılında satışı takip edilen ancak henüz satılmayan 17 yerde 41 parça ve 58.234 lira tahmini değeri olan gayrimenkul kalmıştır. 1944 yılına gelindiğinde Tasfiye Encümeni Ocak’tan kalan 1.312.000 lira değerindeki malın satışıyla ocağa ait 763.449,58 lira borç ödemesini gerçekleştirmiş ve bankada 170.000 lirayı geçen bir mevduatla görevini tamamlamıştır.²⁸

Bilecik Türk Ocakları ve Faaliyetleri

Devlet Arşivleri Başkanlığından alınan belgelerden anlaşıldığı üzere Türk Ocakları Bilecik’te Bozüyük, Söğüt ve Merkez olmak üzere üç yerde teşkilatlanmıştır.²⁹ Bilecik’e bağlı teşkilatlar, Türk Ocakları’nın yurt çapında gerçekleştirdiği kongrelere aktif katılım sağlamıştır. Bunlardan biri 1924 yılı Umumi Kongresidir. Kongreye Bozüyük Türk Ocakları teşkilatından Dr. Rıfat Bey³⁰ katılmıştır. 1927 yılı kurultayına Bilecik şubesinden Ahmet Hamdi Bey ile Söğüt Şubesinden Mehmet Fuat Bey iştirak etmiştir. 1928 yılında yapılan kurultaya Bozüyük şubesinden Reşit Bey, Bilecik’ten Ali Nazmi Bey ve Söğüt’ten Yaşar Bey katılmıştır.³¹ Bu bilgilerden hareketle Bilecik Türk Ocağı Şubesinin cumhuriyetin ilanından hemen sonra açıldığı anlaşılmaktadır.

²⁶ Mustafa Arıkan, Ahmet Deniz, *Türk Ocaklarının Kapatılışı, Borçları ve Emlâkinin Tasfiyesi*, Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, (15), 2004, s. 415,418.

²⁷ Mustafa Arıkan, Ahmet Deniz, *Türk Ocaklarının Kapatılışı...* 2004, s. 422-426.

²⁸ Mustafa Arıkan, Ahmet Deniz, *Türk Ocaklarının Kapatılışı...* 2004, s. 427-430.

²⁹ Füsün Üstel’in eserinde 1931 yılında Türk Ocakları’nın şubelerini gösterir liste bulunmaktadır. Bu listede Bilecik ve Bozüyük Şubesi yer alırken Söğüt şubesi bulunmamaktadır. Ancak arşiv belgelerinden anlaşıldığı üzere Söğüt’te de bir şubenin bulunduğu görülmektedir. Bkz.: Füsün Üstel, *İmparatorluktan Ulus-Devlete ...* 2017, s. 387.

³⁰ Rıfat Bey aynı zamanda Ankara Numune Hastanesi Operatörüdür. Kongreye Bilecik ve Söğütten katılımın olmadığı görülmektedir. Bkz.: Füsün Üstel *İmparatorluktan Ulus-Devlete ...* 2017, s. 163-164.

³¹ Füsün Üstel, *İmparatorluktan Ulus-Devlete ...* 2017, s. 253,313.

Elimizdeki bilgiler ne yazık ki Ocağın ilk başkanı ve üyeleri hakkında bilgi vermese de Bilecik Gazetesi'nin 14 Haziran 1926 tarihli haberinde Bilecik Türk Ocağı İdare Heyeti'nde görev alan kişilerin isimleri yer almıştır. Buna göre; “*Riyasete Mahkem-i Asliye Müdde-i Umumisi Salahaddin*³², *murahas mes’ullüğüne tücarândan Mercimekzâde Hilmi, Kâtib-i Umumiliğe Leyli Mektebi müdürü Ahmet Hamdi, muhasipliğe ilk tedarisat müfettişi Mehmet Emin, veznedarlığa vilayet matbaası veznedarı Ahmet, âzâlıklara da sıhhiye müdürü Muhlis ve Maliye veznedarı Ali Rıza beyler seçilmişlerdir.*”³³

İdare Heyeti'nin 9 Temmuz 1926 tarihinde ocak azalarına malumat vermek üzere bir toplantı düzenlemesi, yine Bilecik Gazetesi'ne yansımıştır. Haberin detaylarına bakıldığında Bilecik Türk Ocağı'nın gerçekleştirmek istediği faaliyetler ile ilgili bilgiler görülmektedir. Toplantıda Mercimekzâde Hilmi Bey'in beyanatında, gerçekleştirilmek istenen bazı hedefler belirtilmektedir. Buna göre; Bilecik halkının öğrenmesinde en çok fayda görülen konular hakkında sohbetler ve eğitimlerin yapılması tertip edilebilir. Türk Ocağı bu konuda muallimlerden yardım beklemektedir. Önemli konulardan biri de sıhhi vazifedir. Parasız muayene ve tedavinin Türk Ocakları'nca son derece arzu edilen bir şube faaliyeti olduğu belirtilmiştir. Bilecik halkının yararlanması için bir kütüphane oluşturulması ve bir Türk musikisi şubesi açmak, Ocağın diğer hedeflerindedir. Bunların yanında spor, tiyatro ve müsamere faaliyetleri de toplantıda görüşülen konular arasındadır.³⁴

Bilecik Türk Ocağı'nın yapısı ve hedeflediği faaliyetler, eldeki bilgiler ışığında mümkün mertebe ifade edildikten sonra gerçekleştirdiği faaliyetlerine bakmak yerinde olacaktır. Mustafa Kemal Paşa'nın Bozüyük'ü ziyaretinde kendisini karşılamaya gelen halk ve sivil toplum kuruluşları arasında Türk Ocağı da yer almıştır. Karşılamaya Bilecik mebusu İbrahim (Çolak) Bey'de iştirak etmiştir. İbrahim Bey ile birlikte Bozüyük Kereste Fabrikası'nı da gezen Mustafa Kemal Paşa, bir müddet sonra Bursa'ya hareket etmiştir.³⁵

Mustafa Kemal Paşa'nın Bursa'da bulunduğu vakit Bilecik Türk Ocağı Şube Başkanı Selahattin Bey kendisine bir telgraf çekerek yeni teşekkül edilen idare heyetini bildirmiştir. Gazi Paşa da “*İzhar buyurulan samimi hissiyatınıza teşekkür ederim efendim*” şeklinde cevaplamıştır.³⁶ Bu sırada Mustafa Kemal Paşa'ya İzmir'de bir suikast tertibinin yapıldığı ortaya çıkınca Selahattin Bey de 22 Haziran 1926'da Türk ocağı önünde büyük bir miting düzenlemiş ve bu mitingde suikast girişimini lanetleyen konuşmalar yapmıştır.³⁷

Bilecik Türk Ocağı aynı hassasiyeti Menemen vakası sonrasında da göstermiştir. Olayın akabinde Bilecik Türk Ocağı Başkanı Muhlis Bey, Mustafa Kemal Paşa'ya bir telgraf çekerek

³² Selahaddin Bey, 4 Ekim 1926 tarihli Bilecik Gazetesi haberine göre yeni idare heyeti seçimlerinde başkanlığını Bilecik köy yatı mektebi müdürü Ahmed Hamdi Bey'e bırakmıştır. 1928 yılında yapılan idare heyeti seçiminde ise Mahkeme Reisi Sabri Bey Başkan olmuştur. Bkz.: Bilecik Gazetesi, 4 Ekim 1926, s. 3; 6 Mart 1928, s. 1. Ancak Türk Yurdu Dergisinde 1928 yılı idare heyeti seçimlerinde başkanın Sadeddinoğlu İsmet Bey olduğu belirtilmektedir. Bkz.: Türk Yurdu Dergisi, (Gazi Mustafa Kemal Atatürk) C: 21-7 Sayı:196-35 (Şubat 1928), 13. Cilt (21), Tütübay Yay. Ankara, 2001, s.126.

³³ Bilecik Gazetesi, 14 Haziran 1926, s. 3.

³⁴ Bilecik Gazetesi, 12 Temmuz 1926, s. 1.

³⁵ Bilecik Gazetesi, 24 Mayıs 1926, s. 1.

³⁶ Bilecik Gazetesi, 14 Haziran 1926, s. 3.

³⁷ Bilecik Gazetesi, 28 Haziran 1926, s. 1.

meydana gelen olaydan derin üzüntü duyduklarını ve Ocak üyelerinin verilecek bütün emirlere hazır olduğunu iletmiştir.³⁸

Bilecik Türk Ocağı'nın bir spor kulübü oluşturduğu da Bilecik Gazetesi'nin 27 Temmuz 1926 tarihli nüshasından anlaşılmaktadır. Buna göre "Bilecik Türk Ocağı Spor Kulübü" adıyla bir kulübün kurulduğu, kulübün idare heyetinin seçimle belirlendiği ifade edildikten sonra çalışmalarında başarı dilekleri iletilmişti.³⁹ 2 Kasım 1926 tarihli Bilecik Gazetesinde, 29 Ekim kutlamaları kapsamında Türk Ocağı Musiki Şubesinin bir müsamere düzenlediği aktarılmıştır.⁴⁰ 1927 yılına gelindiğinde Musiki Şubesinin haftada iki defa belediye parkında konser verdiği görülmektedir.⁴¹ Buradan da anlaşılacağı üzere Türk Ocağı İdare Heyeti, toplantısında hedeflediği faaliyetlerini hayata geçirmiştir.

Harf inkılabının Türk halkına öğretilmesi işini birçok yerde sivil toplum kuruluşları üstlenmişti. Bahsedildiği üzere dönemin en yaygın sivil toplum kuruluşu Türk Ocakları'ydı. Harf inkılabının Bilecik'te ki halka öğretilmesine öncülük eden sivil toplum kuruluşu da Türk Ocağı olmuştur. Bilecik Türk Ocağı'nın bu konuda gayet aktif bir çalışma gerçekleştirdiği görülmektedir. 25 Ağustos 1928'de Türk Ocağı Bilecik Şubesi, yeni harfleri hem kamu çalışanlarına hem de vatandaşlara öğretmek üzere eğitim vermeye başlayarak haftalık eğitim programı oluşturmuştur. Buna göre Ocak bünyesinde cumartesi, salı ve perşembe günleri 9-10 saatleri arasında yeni harflerle eğitim verilmiştir. Harf eğitimi ile ilgili Bilecik mebusları Rasim (Öztekin) Bey ve İbrahim (Çolak) Bey Türk Ocaklarının Bilecik'te açmış oldukları eğitim merkezlerini gezmiş ve gördükleri manzara karşısında oldukça memnun kalmışlardır.⁴² Ocağın açtığı kurslara halk büyük ilgi göstermiştir. Nitekim 11 Eylül 1928 tarihinde Ocağın açtığı iki dershaneye 135 öğrenci katılırken altı ay içinde bu sayı 150'ye çıkmıştır.⁴³ Tüm bunlar değerlendirildiğinde yeni harflerin öğrenimi ve öğretimi konusunda halkın, sivil toplum kuruluşlarının ve mebuslarıyla birlikte devletin ne denli istekli ve özverili çalıştığı görülmektedir.

Öte ayandan Bilecik Türk Ocağı'nın Söğüt ilçesinde bir şubesinin 1925 yılından itibaren açıldığı ve ilçede bir takım faaliyetlerde bulunduğu görülmektedir. Nitekim 13 Temmuz 1925 tarihli Bilecik Gazetesindeki habere göre Söğüt Türk Ocağı'nın yetim çocuklara bir sünnet töreni tertip ettiğini görmekteyiz. Törene Bilecik Valisi de katılmış ve sünnet töreni için bağışta da bulunmuştur. Gazetenin aynı günkü sayısında yine Söğüt Türk Ocağı'nın başka bir faaliyeti haber yapılmıştır. Habere göre; Ocak, bir piyango düzenlemiş ve talihlilere çeşitli hediyeler dağıtmıştır.⁴⁴ Yaklaşık bir yıl sonra aynı etkinliğin tekrar yapıldığı Bilecik Gazetesinin 28

³⁸ Yarın Gazetesi, 9 Ocak 1931, s. 3.

³⁹ Bilecik Gazetesi, 27 Temmuz 1926, s. 1.

⁴⁰ Bilecik Gazetesi, 2 Kasım 1926, s. 2.

⁴¹ Bilecik Gazetesi, Mayıs 1927, s. 4.

⁴² Harf eğitim merkezlerini gezerek yakından ilgilenen İbrahim Bey 300 lira bağış yapmıştır. Bkz.:Taner Bilgin, Harf İnkılabı'nın Bilecik'teki Yansımaları, Türkistan'dan Anadolu'ya Tarihin İzinde Prof. Dr. Mehmet Alparğu'ya Armağan, Nobel Akademik Yayıncılık, C. 2, 2020, s. 1222-1224.

⁴³ Türk Yurdu Dergisi, (Necib Asım Sayısı) C: 22-8 Sayı:203-42 (Eylül 1928), 14. Cilt (22), Tütibay Yay. Ankara, 2001, s.142; Türk Yurdu Dergisi, (Gazi Mustafa Kemal Atatürk) C: 21-7 Sayı:195-34 (Kanunisani 1928), 13. Cilt (21), Tütibay Yay. Ankara, 2001, s.70.

⁴⁴ Bilecik Gazetesi, 13 Temmuz 1925, s. 2-3.

Haziran 1926 tarihli nüshasında görülmektedir. Haberde 23 Haziran 1926 tarihinde çekilen piyango talihlilerinin Ocağa başvuruları istenilmiştir.⁴⁵

Bununla birlikte Ocağın, Söğüt'te olduğu gibi Bozüyük'te de 1927 yılında bir şubesinin olduğunu görmekteyiz. Bozüyük Türk Ocağı Şubesi de Türk milletinin faidesine hizmet etmiştir. Bozüyük Türk Ocağı Şubesi, yetim çocukların yararı için bir piyango çekilişi yapmıştır. Ayrıca Hilal-i Ahmer, Himaye-i Etfal ve belediye ile birlikte her gün öğle yemeği vaktinde kız ve erkek mektebinin 50 fakir ve yetim çocuğuna ekmek ve bir kap sıcak yemek vermiştir. Gerekli olan çatal, kaşık vs. ise esnaf tarafından karşılanmıştır.⁴⁶

Bilecik Türk Ocakları'nın Kapatılması ve Mallarının Durumu

Ocakların kapatılmasıyla birlikte mallarının akıbetiyle ilgili Cumhuriyet Halk Fırkası Genel Merkezi, Bilecik Cumhuriyet Halk Fırkası Şubesi ile iletişime geçmiştir. Bozüyük ve Söğüt'teki Cumhuriyet Halk Fırkası idareleri de kimi zaman Bilecik Halk Fırkası üzerinden kimi zaman da doğrudan Cumhuriyet Halk Fırkası Genel Merkezi ile irtibat kurmuştur. Bu kapsamda ilk olarak Cumhuriyet Halk Fırkasının tüm teşkilatlarına, Ocakların mal varlığı ile alacak ve borçlarının sorulduğu beyannameler gönderdiği görülmektedir. 18 Nisan 1931 ve 23 Mayıs 1931 tarihli beyannamelerle birlikte daha sonra bu beyannamelerin özeti şeklinde bir beyanname daha hazırlanarak yeniden tüm teşkilatlara iletilmiştir. Özetle yer alan sualler kısaca şu şekildedir;

- Ocağa ait gayrimenkul mal varlığı
- Spor teşkilatı
- Ocağa ait menkul mallar
- Ocaklara ait alacaklar
- Ocaklara ait borçlar

Bu sualler bir cetvel halinde hazırlanmış ve teşkilatlardan da cevap olarak aynı cetvellerin kullanılması istenmiştir.⁴⁷ Bu kapsamda Bilecik CHF heyeti idaresi de harekete geçmiştir. Sualler içerisinde kendisini ilgilendiren konulara gerekli cevapları verirken diğerlerine herhangi bir cevap yazmamıştır.

Bilecik CHF Vilayet Reisi tarafından 23 Nisan 1931 tarihinde Türk Ocakları'nın malları ve mülkleriyle beraber Cumhuriyet Halk Fırkasına devrinin Bilecik ilinde tamamlandığı Ankara CHF kâtipliğine bildirilmiştir.⁴⁸ Ancak Ankara CHF buna cevaben, daha önce gönderilen ve Türk Ocakları'nın mallarına ilişkin çeşitli suallerden oluşan yazıya cevabın gelmediğini iletmiştir.⁴⁹ Bilecik Fırka İdare Reisliği bunun üzerine 03 Haziran 1931'de Bilecik Merkez, Söğüt ve Bozüyük Türk Ocakları'na ait cevapların gönderildiğini ve geç kalmanın sebebinin

⁴⁵ Bilecik Gazetesi, 28 Haziran 1926, s. 4. Bir başka piyango faaliyeti 15 Ocak 1928 tarihinde yapılmış ve birçok eşya bu piyango ile dağıtılmıştır. Bkz.: Türk Yurdu Dergisi, (Gazi Mustafa Kemal Atatürk) C: 21-7 Sayı:195-34 (Kanunisani 1928), 13. Cilt (21), Tütübay Yay. Ankara, 2001, s.70-71.

⁴⁶ Bilecik Gazetesi, Mayıs 1927, s. 4.

⁴⁷ BCA, 28.12.1931, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:2.7.25. s.45

⁴⁸ BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.78

⁴⁹ BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.77

ise cevapların kendilerine geç gelmesinden kaynaklandığını tekrar bir yazı göndererek arz etmiştir.⁵⁰

Bilecik CHF İdare Reisliğinin CHF merkez idaresinin suallerine cevap olarak gönderdiği telgrafında, Türk Ocakları'nın Bilecik'teki mallarına ilişkin bilgiler bulunmaktadır. Bu bilgilerden yola çıkılarak Bilecik Merkez'inde Türk Ocağı'nın bir binasının olmadığı, CHF binasında tahsis edilen bir odadan ocağa ait iş ve işlemlerini yürüttüğü görülmektedir.⁵¹ Odada bulunan masa, sandalye, kütüphane, radyo vb. eşyalar tamamıyla fırka yönetiminin kullanımına aktarılmıştır. Ocağın merkez şubesinin muhtelif yerlerden 643,84 lira alacağı bulunduğu buna mukabil borçlarının ise 70,47 lira olduğu, Kasa mevcudunda bulunan 35 liranın da fırkaya intikal ettirildiği anlaşılmaktadır.⁵² Bilecik'ten gönderilen 35 lira üzerinden ise bir kesinti yapılmadığı CHF merkezinin cevap yazısından anlaşılmaktadır.⁵³

Öte yandan Söğüt Türk Ocağı'nın kendisine ait bir binasının mevcut olduğu, ancak ikamete elverişli olmaması sebebiyle bu binanın aylık 10 lira karşılığı tütün inhisarı idaresine depo olarak kiraya verildiği görülmektedir. Binanın değerinin tapu kayıtlarında 1000 lira olduğu suallere verilen cevaplarda ifade edilmiştir. Ocak, idari işlemlerini CHF Söğüt Şubesi fırka binasında kendisine ayrılan bir odadan yürütmüştür. Ocağa ait sandalye, soba, lamba, radyo gibi eşyalar CHF kullanımına tahsis edilmiştir. Ocağın herhangi bir alacağının veya borcunun olmadığı görülmektedir.

Bozüyük Türk Ocağı'nın da benzer şekilde kendisine ait bir binası bulunmamaktadır. Bununla birlikte 400 lira kıymetinde bir arsası vardır. Ocağa ait kütüphane, sandalye, masa, saat, gramofon ve yüz cilt kitaptan oluşan eşyası bulunmaktadır. Tüm bu eşyalar fırkanın kullanımına geçmiştir. Herhangi bir alacağı bulunmazken 40 lira borcu ve 3,05 lira kasa nakdi mevcuttur.⁵⁴ Kasa nakdi tutarından 0,08 kuruş posta ücreti kesildikten sonra kalan 2,97 liranın CHF merkezine gönderildiği görülmektedir.⁵⁵

Çizelge 1: Söğüt ve Bozüyük Türk Ocakları'ndan Fırkaya Geçen Eşya Listesi⁵⁶

Eşyalar	Söğüt Türk Ocağı		Bozüyük Türk Ocağı	
	Adedi	Kıymeti(lira,kuruş)	Adedi	Kıymeti(lira,kuruş)
Sandalye	12	24	22	11
Koltuk	1	3		
Tahta Masa	1	2	1	1
Radyum	1	10		
Duvar Saati	1	5	1	10
Levha	1	2		

⁵⁰ BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.74

⁵¹ Bilecik Türk Ocakları'nın kendine ait bir binasının olmaması gibi diğer sivil toplum kuruluşlarının da işlemlerini yürütecekleri ayrı bir yapıları bulunmamaktaydı. Bu konu 20 Haziran 1925 tarihinde Ertuğrul Muallimler Birliği Kongresi'nde görüldü. Kongrede alınan kararlardan biri Bilecik'te bulunan çeşitli sivil toplum kuruluşlarına birer bina yapılmasını hükümetten talep etmekte. Ancak arşiv belgelerinden de anlaşılacağı üzere bu düşünce hayata geçirilememiştir. Bkz.: Bilecik Gazetesi, 13 Temmuz 1925, s. 3.

⁵² BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.75

⁵³ BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.72

⁵⁴ BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.76

⁵⁵ BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.71

⁵⁶ BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.65,69

Sigara Sehpası	4	2		
Sac Soba	1	4		
Ayna	1	3		
Kütüphane	1	20	1	7
Radyo	1	150		
Gramafon			1	40
Dolap			1	5
Çini Sofa			1	10
Toplam	25	225	28	84

Ocakların tasfiyesi ve mallarıyla beraber CHF'ye aktarılması esnasında evrak ve kayıtlara büyük bir titizlik gösterildiği de görülmektedir. Buna bir örnek olarak kapanan Bozüyük Türk Ocağı şubesinin kasasında kalan tutarın merkeze gönderilmesi ve merkezin de buna cevaben “*Mefsuhtürk ocakları hesabına gönderilen 2 lira 97 kuruş postaneden alınarak ocaklar hesabına kaydedilmiştir efendim*”⁵⁷ denilmiştir. Yine CHF merkezinin Bilecik merkezine gönderdiği yazısında “*Mefsuhtürk ocakları hesabına gönderilen 35 lira postaneden alınarak ocaklar hesabına kaydedilmiştir efendim*” şeklinde cevap verilmiştir.⁵⁸ Bu cevaplardan fesih ve devir işlemleri sırasında kayıt ve işlemlere ne kadar özen gösterildiği anlaşılmaktadır.

Bozüyük Türk Ocağı'na ait kütüphane yüz ciltlik kitap mevcuduyla dikkat çekicidir. Kütüphanede çeşitli türlerde ve dönemin şartlarına göre oldukça yeterli sayıda kitap bulunduğu görülmektedir. Türk Ocakları'nın kapatıldığı sıralarda kütüphanesinde ne tür kitapların olduğu ilgi çekici bir bilgi olacağından dolayı kitap listesini aktarmak yerinde olacaktır. İlgili kitap listesi aşağıda sunulmuştur.

Çizelge 2: Bozüyük Türk Ocağı Kütüphanesi'nde Yer Alan Kitaplar⁵⁹

Tarih Kitapları	Edebiyat ve Felsefe Kitapları	Dini Kitaplar
<ul style="list-style-type: none"> • Kabakçı Mustafa • Büyük Tarihi Umumi • Fransa İhtilal Kebiri • Mufassal Tarih İslam • Türkiye'nin Necat ve İtila Yolları • Orhun Abideleri • Küçük Asya • Maraş Tarihi • Urfa'nın Kurtuluşu • Türk Tarihi • Hunlar, Türkler Tarih Umumisi • Barbaros Hayrettin • Türk Şeceresi • Moğol Tarihi 	<ul style="list-style-type: none"> • Kant ve Felsefe • Muharrer, Şair Edip • Türkçülüğün Esasları • Bir Gece Faciası • Cumhuriyette Vatandaş • Hançer • Adabı Muaşeret • Oğullarımız • Sosyalist Meslekleri • Gökbayrak • Bir Çalgıcının Seyahati • Başımıza Gelenler • Halk Kütüphanelerinin İdaresi • Hayat ve Ölüm • Amerikan Terbiye Usulleri • Türkçe Nasıl Öğrenmeli 	<ul style="list-style-type: none"> • Hayat Hazreti Muhammet • Din Hayatı • Türkçe Kuran-ı Kerim • Herkes Neler Bilmelidir Din Nedir • Dünyanın Büyük Dinleri
		Sağlık Kitapları
		<ul style="list-style-type: none"> • Bel Soğukluğu ve Frengi • Mektep Hıfzıssıhhası • Çocuğun Ruhîyeti • Terbiyyeyi Fenniyye
		Coğrafya Kitapları

⁵⁷ BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.70

⁵⁸ BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.72

⁵⁹ BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s. 64-65.

<ul style="list-style-type: none"> • Tarihi Umumi • Türk Yılı • Dağ Yolu 	<ul style="list-style-type: none"> • Osmanlı Müellifleri • Sanat Kamusu • Divanı Türki • Hakkem Gecesi • En Güzel Hikâyeler • Dertli Kimdir • Zabitin Harp Çantası • Türkler Yahudiler • Anadolu Bağdat Demir Yolları • İhtilal Bir Akıl Faciası • İntikam • Fihte • İnkılabın Felsefesi • Üç Medeniyet 	<ul style="list-style-type: none"> • Avrupa Coğrafyası • Amerika ve Avusturalya • İran • Yer ve Gök • Tabiatı Tetkikiye Yolcu Rehberi
<p>Tarım ve Ziraat</p> <ul style="list-style-type: none"> • Çiftçilik • Koyun Yetiştirmek • Patates Ziraatı • Bir Küçük Araziden Büyük İstifade • Türün Ziraatı • Keçi Yetiştirmek ve Bakmak • Et ve Yün Koyuncululuğu • Şeker Pancarı Hastalıkları • Ormanlardaki Muzır Böceklerin İmhası • Narince Ziraatı • Şarapçılık • Konservecilik • Zeytin Sineğine Ait Rapor • Ziraat Vekâletinin Kavanin Mecmuası • Meyve Ağaçları • Türkiye’de Tütün ve San’at Ticareti • Hayvan Yemleri Hakkında Çiftçiye Öğütler 		<p>Hukuk Kitapları</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hukuk-u Esasiye • Kanunlarımız
		<p>Sözlük ve Ansiklopedi</p> <ul style="list-style-type: none"> • Türkçe Lügat • Ansiklopedi

Kitap listesi incelendiği zaman ağırlıklı olarak edebiyat, felsefe, tarih, tarım ve ziraat alanında eserlerin bulunduğu görülmektedir. Bunun yanında dini kitaplar, sağlık, coğrafya, hukuk alanında eserler ve sözlük ile ansiklopedi de bulunmaktadır. Eserlerden anlaşılacağı üzere Türk Ocağı, halkın her türlü bilgi ihtiyacını gidermeye yönelik bir kütüphane oluşturmuştur. Tarım ve ziraata yönelik eserler ayrıca önemlidir. Çünkü ekonominin büyük oranda tarıma dayalı olması, bu konudaki bilinçlendirme çalışmalarını önemli kılmaktadır. Türk Ocağı da bu konuya kütüphanesiyle destek olmuştur.

Türk Ocakları'nın kapatılmasıyla birlikte ocaklara ait alacak-borç işlemleri de CHF idaresine devredilmiştir. Bu nedenle bütün bu işlemlerle CHF Genel Merkezi ilgilenmiştir. 1932 yılında Bilecik Türk Ocağı'nın Muhasebe-i Hususiye'ye (il özel idaresi) bir miktar borcu olduğu ortaya çıkmıştır. Bu borç Bilecik Vilayeti Muhasebe-i Hususiye Müdürlüğü tarafından Bilecik CHF İdaresi'nden talep edilmiştir.⁶⁰ Ocakların devri sonrası nakit varlıkların tümü CHF merkez şubesine aktarıldığından dolayı Bilecik CHF Vilayet İdare Heyeti 10,73 liralık bu borcun ödenebilmesi için CHF merkezinden ilgili tutarın ödemesinin gerçekleştirilmesini talep etmiştir.⁶¹ CHF merkezi kâtabi umumisi bu talebe cevaben 10,73 lira tutarın şuan için ödenmesinin mümkün olmadığını, her yerdeki Türk Ocakları'ndan kalan malların müzayedeler

⁶⁰ BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.63

⁶¹ BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.62

yoluyla satışlarının gerçekleştirilmesinin akabinde ödemenin dikkate alınacağını bildirmiştir.⁶² 1933 yılında yine Muhasebe-i Hususiye Türk Ocakları'nın icar (kira) bedeli olduğunu bir yazıyla Bilecik Fırka İdare Heyetine iletmıştır. Bilecik Halk Fırkası bu durumu Ankara'ya bildirerek 10,75 lira olan borcun ödenmesiyle ilgili gerekenin yapılmasını talep etmiştir.⁶³ Gelen talep üzerine CHF merkezi, İş Bankası'na yazıyla bir talimat göndererek ilgili borcun Ziraat Bankası aracılığıyla ödenmesini gerçekleştirmiştir.⁶⁴ Buradan anlaşılacağı üzere Türk Ocakları'nın kapatılması ve Halk Fırkasına devriyle birlikte vilayet idareleri üzerinde herhangi bir miktar nakit tutar bırakılmamış, tümüyle Halk Fırkası merkezine gönderilmiştir. Vilayet idareleri Türk Ocakları'ndan gelen ufak borçları dahi ödeme konusunda sıkıntı çekmiştir.

Söğüt Türk Ocağı'nın kapatılarak bütün mallarının CHF Genel Merkezine devredildiği, 1931 yılında, Ocak'tan kalan herhangi bir borcun olmadığı görülmektedir. Ancak 1932 yılına gelindiğinde Söğüt CHF, Söğüt Türk Ocağı Şubesinin bakkal Osman Efendi'ye gaz, kibrit ve kırtasiye gibi giderlerden dolayı ve Ocağın tamiratı ile işletilmesi için yapılan harcamalar sebebiyle birkaç kişiye daha borcunun olduğunu Bilecik CHF Şubesine iletmıştır. Borcun tahsili amacıyla Bakkal Osman ve diğer alacaklıların mahkemeye başvurarak icra takibi başlattığı da görülmektedir. Borcun ödenmesi sırasında Söğüt Türk Ocağı'nın bir yıllık kiraya verdiği deponun yıllık kira geliri olan 120 lira kullanılmıştır. Bakkal Osman Efendi'ye olan 29,80 lira, Ocağın hademesi Selahattin Efendi'ye 40,00 lira, diğer alacaklılar ile birlikte mahkeme masraflarının da eklenmesiyle toplamda 102,96 lira ödeme gerçekleştirilmiştir. Kalan 17,04 lira tutar, 0,24 kuruş posta ücreti ödendikten sonra 16,80 lira olarak merkeze gönderilmiştir.⁶⁵ CHF Merkez Kâtabi Umumiliği'nin ödemeye ilgili evrakların gönderilmesini talep ettiği de görülmektedir.⁶⁶ Alacaklarını tahsil eden kişilerden borçlarının ödendiğine dair yazılı teminat alınması ve belgelerin CHF merkezine gönderilmesi dikkat çekicidir.

Bozüyük Türk Ocağı Şubesi'nin kapatılmasından sonra CHF idaresine geçen arsa ise Bozüyük Belediyesi'nce istimlak edilmek istenmiştir. Arsanın bedeli 400 lira olarak görülmektedir. Belediye bu araziye, kendine ait bir belediye binası olmaması ve bu araziye inşa edilmesi amacıyla talip olmuştur.⁶⁷ Bununla ilgili CHF Heyeti İdare Riyasetine görüş sorulmuş ve eğer herhangi bir itiraz söz konusu ise bunun dokuz gün içerisinde kendilerine bildirilmesini talep etmiştir. Fırka heyeti herhangi bir itirazlarının bulunmadığını ve istimlakın yapılabileceği yönünde görüş belirterek bu yazıyı cevaplandırmıştır.⁶⁸ Ayrıca Valilik makamı da bu konuyla ilgili müspet görüşünü Bozüyük Kaymakamlığı'na ve Belediye'ye iletmıştır.⁶⁹ Olumlu görüşlerin ardından Belediye, istimlak ile ilgili kararı acele görüşülmesi kaydıyla Belediye Meclisine havale etmiştir. Meclis olağanüstü toplanarak istimlak kararını, halkın yararına olacağını belirterek kabul etmiştir.⁷⁰ Meclis görüşmelerinde ayrıca arsanın bulunduğu

⁶² BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.61

⁶³ BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.26

⁶⁴ BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.24-25

⁶⁵ BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.49-60

⁶⁶ BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.56

⁶⁷ BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.43

⁶⁸ BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.22

⁶⁹ BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.20

⁷⁰ BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.21

mevkiinin belediye binası için uygun görüldüğünü, eski belediye binasının 23 Şubat 1928 tarihinde yanması sebebiyle bir binaya ihtiyaç olduğunu, şunda belediye işlerinin kiralık bir binada yapılması sebebiyle çeşitli zorlukların ortaya çıktığını ve böylece istimlak kararının kabul edilerek bedelinin de ödenmesine müsaade edildiği belirtilmiştir. Belediye meclisi bununla birlikte belediye binası inşa işinde kullanılmak üzere 10.000 lira tahsisat ayrılmasını da ayrıca kararlaştırmıştır.⁷¹

Gerekli kararların ve müsaadelerin alınmasından sonra Bozüyük CHF Vilayet İdare Heyeti, satışın yapılabilmesi amacıyla CHF merkezinden vekâletname talep etmiştir.⁷² Vekâletnamenin gönderilmesiyle birlikte satışa konu olan tutarın doğrudan merkeze gönderilmesi istenmiştir.⁷³ Bu doğrultuda Bozüyük Belediyesi'nce istimlak bedeli Ziraat Bankası'nın ilgili hesabına gönderilmiştir.⁷⁴ Satış bedeline ait tutarın gönderildiği makbuzun dahi ayriyeten bildirilmesi⁷⁵ işlemler üzerinde titizlikle durulduğunu göstermektedir. Bu tutar ayrıca 15 Ocak 1937 yılında CHF Genel Sekreterliğinin yayınlamış olduğu çizelgede de yer almaktadır.⁷⁶

Söğüt Türk Ocakları'ndan kalan ve 1000 lira tahmini bedeli olan hanenin satılması da yine CHF merkezi tarafından talep edilmiştir. Bu konuyla ilgili satışın yapılabilmesi için 1932 yılı Mart ayında bir müzayede tertip edilmesi istenmiştir.⁷⁷ Bilecik Vilayet İdare Heyeti Söğüt'teki hanenin, tüm dünyada yaşanan ekonomik buhran sebebiyle halkın darlık çekmesine bağlı olarak, bu bedel üzerinden satılmasının mümkün olmadığını CHF merkezine iletmiştir.⁷⁸ Bununla birlikte Tütün İhisarı İdaresi'nin kiraladığı binanın, Eskişehir Tütün İhisarına satılması için Bilecik Vilayeti İdare Heyeti teşebbüste bulunarak senelik 120 lira getirisi olan binanın en azından 500-600 liraya satılmasını teklif etmiştir.⁷⁹ Bu teklif CHF merkezince de kabul edilmiş⁸⁰ ancak Gümrük ve İhisarlar Vekili Ali Rana (Tarhan) Bey, tütün inhisarının Söğüt'te kullandığı binaya artık ihtiyacının kalmadığı gibi binanın yerinin şehrin kenarında kalması sebebiyle satın alınmasına imkân bulunmadığını bir yazı ile CHF Merkezi Kâtibi Umumiliği'ne iletmiştir.⁸¹ Buna karşın CHF merkezi, Söğüt'te bulunan hanenin her halükârda satılmasını Bilecik Vilayeti İdare Heyetinden istemiştir.⁸²

Bu sırada Söğüt İdman Yurdu, adı geçen binanın kendilerine tahsis edilmesi ile ilgili Söğüt CHF Şubesine başvuruda bulunmuştur. Başvurularında 102 üye sayısına ulaştıklarını ve günden güne sayılarının artmakta olduğunu, fırka binasında kendilerine tahsis edilen odaların yetmediğini ve bu sebeple binanın kendilerine tahsis edilmesini istemiştir. CHF Söğüt teşkilatı bu başvuruyu Bilecik İdare Heyetine bildirmiş,⁸³ CHF Bilecik idaresinin, binanın durumunu

⁷¹ BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.19

⁷² BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.46

⁷³ BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.48

⁷⁴ BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.45

⁷⁵ BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.44

⁷⁶ BCA, 23.01.1939, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:82.305.1. s.31

⁷⁷ BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.47

⁷⁸ BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.40-42

⁷⁹ BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.40

⁸⁰ BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.39

⁸¹ BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.35

⁸² BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.34

⁸³ BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.33

sorması üzerine de binanın satılmasının mümkün olmadığını, günden güne harap olmakta olduğunu ve kıymetinin ancak 600 lira civarında olabileceğini iletmıştır.⁸⁴ Ayrıca Söğüt'te teşekkül eden idman yurdunun gençler arasında kardeşliği ve birliği artırmasının yanında yaşlıların ve kadınlarında pek çok istifade ettiği bir yer olmasından dolayı ayrı bir binaya ihtiyaçlarının olduğu bilgisini, Bilecik Vilayet İdare Heyetiyle paylaşmıştır.⁸⁵ CHF Bilecik İdare Heyeti bu talebi Merkez Kâtibi Umumiliğine iletmışse de⁸⁶ Kâtibi Umumilik, bu teklifi ocakların tasfiye talimatına aykırı olduğu gerekçesiyle reddederek ilgili binanın münasip bir bedelle satılmasını istediğini yenilemiştir.⁸⁷

Bunun üzerine Bilecik İdare Heyeti Söğüt'teki binayı açık artırma ile satmaya çalışmıştır. Talip olanlar içinde bina bedelini tek seferde ödeyebilecek kimsenin olmadığı ve ancak iki taksit halinde toplam 500 liraya satılabileceği Bilecik İdare Heyetince CHF merkezine iletilmiştir. Bununla beraber böyle bir satışa müsaade edilip edilmeyeceğinin de bildirilmesi istenmiştir.⁸⁸ CHF merkezi taksitle satışın tasfiye talimatnamesine göre uygun olmadığını belirterek yazıyı cevaplamıştır.⁸⁹ Söğüt şubesi 1932 ve 1933 yıllarında satış için müzayedeler düzenlemiş ancak alıcı bulamamıştır. 1934 yılında düzenlenen müzayedede 805 lira bedel ve iki taksit halinde ödenmek koşuluyla alıcı bulunmuştur. Taksitle ödemek şartıyla ihalenin yapılmış olması, CHF merkezinin bu konuda fikir değiştirdiğini göstermektedir. Ancak ihale sonrası alıcının ihale şartlarına riayet etmemesi üzerine satış işlemi iptal edilmiştir.⁹⁰ İptale sebep olan durum, alıcının hane satış bedeli olan tutarın ilk taksiti olan 402,50 lirayı vaktinde ödeyememesidir. Aynı yıl yeniden müzayede yapıldığı⁹¹ ve hanenin satış işleminin bu defa gerçekleştirildiği arşiv belgelerinden anlaşılmaktadır. İhale yine iki taksitte ödenmek üzere toplam 900 lira bedel karşılığında yeniden yapılmıştır. İlk taksiti olan 450 lira, 1935 yılında tahsil edilerek CHF Genel Sekreterliğine bir yazı ile bildirilmiştir.⁹² Bu gönderim yapılırken ortaya çıkan tapu masrafı ve posta ücreti, gönderim bedelinden kesilerek 443,16 lira tutarın gönderimi yapılmıştır.⁹³ Harcamalara dair makbuzların dahi temin edilerek muhafaza edilmiş olması işlemlerdeki özeni burada da göstermektedir.⁹⁴ İhale bedelinin ikinci taksit tutarının ise 1936 yılının Mayıs ayında tahsil edilerek gönderileceği CHF İlçe Yönetim Kurulu Başkanı tarafından Genel Sekreterliğe bir yazı ile iletilmiştir.⁹⁵ CHF Genel Sekreterliği'nin yayınladığı çizelgede hane satışına ilişkin ilgili bedelin tümünün merkeze gönderildiği görülmektedir.⁹⁶

Dünya ekonomik buhranının Söğüt'teki hane satışında etkisini hissettirdiği açıkça görülmektedir. Hanenin satışı için müzayedeler düzenlenmiş ancak satış işlemi uzun süre gerçekleştirilememiştir. Bilecik Türk Ocakları'nın Merkez Şubesinin alacaklarının tahsil

⁸⁴ BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.32

⁸⁵ BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.31

⁸⁶ BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.30

⁸⁷ BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.29

⁸⁸ BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.28

⁸⁹ BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.27

⁹⁰ BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.8,17

⁹¹ BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.8

⁹² BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.4,7

⁹³ BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.3-4

⁹⁴ BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.5-6,23

⁹⁵ BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.1

⁹⁶ BCA, 23.01.1939, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:82.305.1. s.31

edilmesinde de benzer şekilde ekonomik buhranın etkisi hissedilmektedir. Bilecik Türk Ocağı'nın alacağı olan 643,84 lira tutar, Ocağın devredildiği dönemde CHF merkezine bildirilmiş, ancak 1932 yılı Ocak ayında Bilecik Vilayeti İdare Heyeti Reisliği CHF merkezine bir yazı göndererek, ilgili alacağın tahsilinin mümkün olmadığını bildirmek zorunda kalmıştır.⁹⁷

1934 yılında CHF merkezi yönetimi Türk Ocakları'ndan devir olan malların satılması ve borçların ödenmesi işinin çok uzadığını belirten bir yazı yazarak tüm şubelerine göndermiştir. Yazının yayınlanma sebebi Türk Ocakları'ndan alacaklı olan vatandaşların, Ocağın mallarının satış işlemlerinin uzaması sonucunda mağdur olmalarıydı. Bu duruma değinen CHF yönetimi 1931 yılında olduğu gibi içinde suallerin olduğu bir beyanname hazırlayarak teşkilat şubelerine iletmiştir. Ayrıca beyannameye yer alan suallere özenle cevap vermeleri de istenmiştir. Söğüt Şubesi bu suallerden kendisi ile ilgili olan devirle gelen malların akıbeti ile ilgili soruya, hane satışının gerçekleştirildiği ve ücretinin iki taksit halinde gönderileceği şeklinde cevap vermiştir.⁹⁸

Bilecik merkez yönetimi, sualler içindeki Ocaklardan gelen borçların durumu sorusunu cevaplandırmıştır. Cevabında Ocaktan kalan kırtasiye borcu olarak Bilecik esnafına 18,00 lira ve yine başka bir Bilecik esnafına 34,47 lira borcu olduğunu yazmıştır.⁹⁹ Bozüyük yönetimi ise bu suallerin tümüne “yoktur” cevabı vermiştir.¹⁰⁰ Böylece Türk Ocakları'ndan kalan malların tasfiye talimatnamesine göre işlemleri yapılmış, kalan az miktardaki borç CHF merkezine bildirilmiştir.

Sonuç

Balkan Harpleriyle birlikte balkanlarda yaşanan kayıplar sonucunda Osmanlı Devleti'nin Türk tebaası arasında milliyetçilik fikri yaygınlaşmıştır. Bu ortam çeşitli Türk derneklerini ortaya çıkarmıştır. Türk Ocakları bu dernekler arasında en uzun ömürlü olan ve en yaygın şekilde faaliyet gösteren kuruluş olmuştur. Kuruluşunda ve faaliyetlerinde birçok önemli isim katkıda bulunmuş, maddi ve manevi desteklerini Türk Ocakları'ndan esirgememişlerdir. Derneklerin amacı genel anlamda Anadolu toprakları üzerinde yaşayan kişileri ortak bir kültür altında toplamak olmuştur. Siyaset kurumundan uzak kalmak emeline olan derneğe, hem Osmanlı Devleti iktidarlarının hem de Cumhuriyet iktidarlarının destekleri olmuştur.

Milli Mücadele döneminde işgal altında kalan yerlerdeki Ocaklar faaliyetlerini devam ettirememiştir. Ancak diğer bölgelerdeki Ocaklar Milli Mücadeleye katkıda bulunmuştur. Büyük Taarruz Zaferi'nin kazanılması ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurulmasıyla birlikte, Ocaklar faaliyetlerini hızlandırmış ve tüm yurt çapında yaygın şekilde şubelerini artırmıştır. Bu kapsamda devletin desteğinin yanından şahsen Mustafa Kemal Paşa'nın maddi ve manevi desteğini de görmüştür.

1930 yılına gelindiğinde Ocakların Serbest Cumhuriyet Fırkası'na meyl ettiği intibayı, yaygın şekilde yurt içinde şubeleşerek Cumhuriyet Halk Fırkası'na alternatif bir güç olabileceği

⁹⁷ BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.41

⁹⁸ BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.15-17

⁹⁹ BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.12-14

¹⁰⁰ BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.2

endişesi ve sahip olduğu mali ve gayrimenkul kaynaklarının çekiciliği, Ocaklara olan bakışı değiştirerek kapanmasına giden süreci başlatmıştır. Ocakların 1931 yılında kapatılmasıyla da tüm varlıkları CHF'ye intikal etmiştir. Bu kapsamda oluşturulan Tasfiye Encümeni, Ocakların mallarının satışını veya firkaya devredilerek daha sonra halkevi olarak kullanılması işlemlerini gerçekleştirmiştir. Bilecik'te bulunan Türk Ocakları da bu süreç içerisinde tasfiye edilerek CHF yönetimine devredilmiştir. Gayrimenkul malların satışı gerçekleştirilirken Ocak şubelerinde kullanılan eşyalar tümünden CHF kullanımına verilmiştir. Türk Ocaklarının misyonuna benzer bir hedefle Halkevlerinin kurulmasıyla birlikte Bilecik'te 7 halkevi ve 94 halkodasının faaliyete geçtiği görülmektedir.¹⁰¹

Bilecik Türk Ocağı Şubesinin Mallarının tasfiyesi ise uzun bir zaman almıştır. 1949 yılında Türk Ocakları Hamdullah Suphi Tanrıöver öncülüğünde yeniden açılmaya başlamıştır. Bu konuda bir basın toplantısı düzenleyen Hamdullah Suphi Bey, şunları söylemiştir; “*Türk Ocağının fütühatçılık, ırk davası, ırk üstünlüğü güden bir teşkilat olarak mütalaa edenlere her yerde rast gelirsiniz. Hâlbuki Türk Ocakları olarak, ne ırk davacıyız, ne de hudutlarımızın dışarısında en ufak yayılma emelimiz var. Biz, topraklarımızın üstünde yaşayan, muhtelif köklerden gelmiş bütün unsurları, bir kültür birliğine davet ediyoruz.*” Bu konuşmasıyla Hamdullah Suphi Bey, yeniden açılan Türk Ocakları'nın tanımını yaparken aynı zamanda amacının ne olduğunu da ortaya koymuştur. Bununla birlikte Ocakların yeniden yurt çapında şubeleşeceğini belirtmiştir.¹⁰² Ancak bu tarihten epey sonra 1986-1993 tarihleri arasında Ocak şubelerinin birçok ilde açıldığı görülmektedir. Bu kapsamda Bilecik Türk Ocağı 23 Nisan 1988 tarihinde kuruluş yetkisi elde etmiştir.¹⁰³ Yeniden faaliyete geçmesiyle birlikte Türk Ocakları günümüzde de faaliyetlerini devam ettirmektedir.

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

- BCA, 28.12.1931, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:2.7.25. s.45
BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.1
BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.2
BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.3
BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.4
BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.5
BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.6
BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.7
BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.8
BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.12
BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.14
BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.15
BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.17
BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.17
BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.19

¹⁰¹ Zeki Arıkan, *Halkevlerinin Kuruluşu* ... s. 280.

¹⁰² Yücel Hacaloğlu, *Türk Ocakları Yeniden Kuruluyor*, Türk Yurdu Neşriyatı, Ankara, 1993, s. 139.

¹⁰³ Yücel Hacaloğlu, *Türk Ocakları Yeniden* ... 1993, s. 154.

BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.20
BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.21
BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.22
BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.23
BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.24
BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.25
BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.26
BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.27
BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.28
BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.29
BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.30
BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.31
BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.32
BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.33
BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.34
BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.35
BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.39
BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.40
BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.41
BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.42
BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.43
BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.44
BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.45
BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.46
BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.47
BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.48
BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.49
BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.56
BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.60
BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.61
BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.62
BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.63
BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.65
BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.69
BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.70
BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.71
BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.72
BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.74
BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.75
BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.76
BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.77
BCA, 09.07.1934, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:65.246.4. s.78
BCA, 23.01.1939, Fon Kod: 490.1.0.0, Yer No:82.305.1. s.31

Gazete ve Süreli yayınlar

Bilecik Gazetesi, 13 Temmuz 1925, s. 2.
Bilecik Gazetesi, 13 Temmuz 1925, s. 3.
Bilecik Gazetesi, 24 Mayıs 1926, s. 1.

Bilecik Gazetesi, 14 Haziran 1926, s. 3.
Bilecik Gazetesi, 28 Haziran 1926, s. 1.
Bilecik Gazetesi, 28 Haziran 1926, s. 4.
Bilecik Gazetesi, 12 Temmuz 1926, s. 1.
Bilecik Gazetesi, 27 Temmuz 1926, s. 1.
Bilecik Gazetesi, 4 Ekim 1926, s. 3
Bilecik Gazetesi, 2 Kasım 1926, s. 2.
Bilecik Gazetesi, Mayıs 1927, s. 4.
Bilecik Gazetesi, 6 Mart 1928, s. 1.
Yarın Gazetesi, 9 Ocak 1931, s. 3.

Türk Yurdu Dergisi, (Necib Asım Sayısı) C: 22-8 Sayı:203-42 (Eylül 1928), 14. Cilt (22), Tütibay Yay. Ankara, 2001.
Türk Yurdu Dergisi, (Gazi Mustafa Kemal Atatürk) C: 21-7 Sayı:195-34 (Kanunisani 1928), 13. Cilt (21), Tütibay Yay. Ankara, 2001.
Türk Yurdu Dergisi, (Gazi Mustafa Kemal Atatürk) C: 21-7 Sayı:196-35 (Şubat 1928), 13. Cilt (21), Tütibay Yay. Ankara, 2001.

Kitap ve Makaleler

Akçiçek, E., & Karayaman, M. (2007). *Eren Akçiçek, Mehmet Karayaman, Atatürk'ün Türk Ocakları'nı Ziyaretleri ve Yaptığı Konuşmalar*. İzmir.

Arıkan, M., & Deniz, A. (2004). Türk Ocaklarının Kapatılışı, Borçları ve Emlâkinin Tasfiyesi. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*(15), 401-432.

Arıkan, Z. (1999). Halkevlerinin Kuruluşu ve Tarihsel İşlevi. *Atatürk Yolu Dergisi*, 6(23), 261-281.

Berkes, N. (1997). *Unutulan Yıllar*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Bilgin, T. (2020). Harf İnkılabı'nın Bilecik'teki Yansımaları. *Türkistan'dan Anadolu'ya Tarihin İzinde Prof.Dr. Mehmet Alpargu'ya Armağan*, 2, 1217-1239. Nobel Akademik Yayıncılık.

Cansever, H. F. (1993). *Hasan Ferit Cansever, Türk Ocağının Doğuşundaki Sebep ve Saikler*. Ankara: Türk Yurdu Neşriyatı.

Güz, N. (2018, 09 5-8). Türk Ocakları'nın Kapanması/Kapatılması. *Uluslararası Türk Kültürü ve Medeniyeti Kongresi*, 1077-1087. Balıkesir.

Hacaloğlu, Y. (1993). *Türk Ocakları Yeniden Kuruluyor*. Ankara: Türk Yurdu Neşriyatı.

Karaer, İ. (1989). Türk Ocakları ve İnkılâplar (1912-1913). *Atatürk Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü*. Ankara.

Ölçekli, H. (2020). Cumhuriyetin İlk Yıllarında Türk Ocağı'nın Ankara'daki Faaliyetleri ve Kapatılması Meselesi. *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi*, 4(2), 664-690.

Sarınay, Y. (1993). Türk Milliyetçiliğinin Tarihi Gelişimi ve Türk Ocakları (1912-1931). *Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü*. Ankara.

Taşdemir, S. (2004). Sivas Türk Ocağı ve Dergisi: Birlik. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 20(58), 245-260.

Tunaya, T. Z. (1984). *Tarık Zafer Tunaya, Türkiye’de Siyasi Partiler ve II. Meşrutiyet Dönemi* (Cilt 1). İstanbul: Hürriyet Vakfı Yayınları.

Üstel, F. (2017). *İmparatorluktan Ulus-Devlete Türk Milliyetçiliği: Türk Ocakları (1912-1931)*,. İstanbul: İletişim Yayınları.

EKLER

Ek-1: Tasfiye Encümeni'nin Türk Ocakları şubelerine gönderdiği sualler

Vilâyeti - Kazası

ŞEYHİT ARŞİVİNE GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Mefsup Türk Ocakları hakkında 18/4/931 ve 23/5/931 tarih ve 1391-703 numaralı teminlerle talep eylediğimiz malûmat icmal edilerek aşağıya yazılmıştır.

- 1- Ocağa ait gayri menkul emvâlîñ,
  - A) Nev'i, bugünkü tahmini satış kıymeti (Alelmüfredat)
  - B) Bunlardan mütevellit borç miktarı; (Maliyeye taksit, vergi ve saire gibi)
  - C) Tapuları alınmış olup olmadığı;
  - D) Fırka binası, Halkevi, spor teşkilâtı ittihezına elverişli binaları bulunup bulunmadığı; elverişli ise hangi binalar olduğu;
  - E) Fırka Ocağı binasına nakletmek istiyorsa vazihen esbabı.
- 2- Spor teşkilâtı:
  - A) Böyle bir teşkilât varsa mikder ve mahiyeti;
  - B) Kendi ikametine mahsus binası olup olmadığı;
- 3- Ocağa ait menkul eşyanın;
  - A) Ocağın; Fırka teşkilâtınıza ihtiyacı olan eşyasının;
  - B) Fırka ihtiyacı fazlasından hakiki ihtiyaçlarına binsen spor teşkilâtına verilebilecek kısmının;
  - C) Fırkamıza ihtiyacı olmayan eşyasının;
  - D) Kullanmaya salih olmayan hurda ve satılması icap eden eşyasının; müfredat ile mikdar ve tahmini kıymetlerini gösterir cetveller.
- 4- Ocakların sırası:
  - A) Kabili tahsil görülen sıracakların,
  - B) " " " görülmeyen " " müfredat ile mikdarını gösterir iki cetvel.
- 5- Ocakların borcu:
  - A) Derhal tediyesi zarurî olan borçlar;
  - B) Teahhura tahammülü olan borçlar; müfredat ile mikdarını gösterir iki cetvel.

Ricası mahsus:

- 1- Verilecek cevaplar; yukarıda yazılan madde ve fıkraların aynı sırasını takip etmelidir.
- 2- Her suale mutlaka bir cevap yazılmalıdır. Meselâ: Borcu yoksa o sual hanesi açık bırakılacağına "Borcu yoktur veya vardır ve yahut da henüz tebeyyün ettirilememiştir." denmelidir.
- 3- Bu cetvel ve tanıme cevap veren teşkilâtınıza da berayı malûmat gönderilmiş olup bu sualleri evvelce verdikleri cevaplarıyla karşılaştırarak verilmemiş ve noksan cevap yazılmırları varsa bu hususta bizi tenvir buyurmaları.
- 4- Bir mahalde esasen Ocağı teşkilâtı olur da bazı sebepler tahtında Ocakların lâğyından bir müddet evvel kapanmış bulunabilir. Vilâyet teşkilâtımızın bu gibi Ocaklara ait malûmatı da takip buyurmaları faydalı olur.
- 5- Muhabereyiz Vilâyet teşkilâtımızla olduğuna nezere verilecek cevapların kendisine merbut bulunan kaza ve nevaahiye de şamil bulunması ayrıca rica olunur.
- 6- Yukarıdaki suallerden cevabı verilenlerin üzeri çizilmiş ve henüz cevap alamadıklarımız açık bırakılmıştır. Bunun da nazarı dikkate alınması.

490	01			2	7	25
-----	----	--	--	---	---	----

45

Ek-2-Sayfa-1: Bozüyük Türk Ocağı kütüphanesinin kitap listesi

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ CUMHURİYET ARŞİVİ							
SI. NO.	CİLT	Esami	Tahmini Fiyat	SI. NO.	ESL. Esami	Tahmini Fiyat	
1	I	Kavakcı Mustafa	30	34	5	Honler, türkler tarih	
2	I	Paltacı Mehmet Pa.	20			Umumisi	250
3	4	Şiirler tarih umumî	400	35	I	Gök -ayrak	30
4	2	Firansa ihtilal ke- şiri	100	36	I	Avrupa cografyası	50
5	I	Mufassal tarih - İslâm	50	37	I	Amerika ve avusturya	30
6	4	Hayat hazreti muh- ammet ve dip neşri	200	38	I	Bir çalgıcının seyye- hatı	25
7	I	Bel sokluguve - Firengi	30	39	I	Başımıza gelenler	20
8	2	Çiftçilik	200	40	I	Kamunlarımız	100
9	I	Türkiyenin nevat ve itila yolları	50	41	I	Arşive	25
10	I	Koyun yetiştirmek	10	42	I	Barbarus hayrettin	10
11	I	Orhan şâideleri	10	43	I	Türkçe kur'anı kerim	100
12	2	Küçük asiya	30	44	I	Jujef -alsemu	30
13	I	Harâş tarihi	30	45	3	İran	30
14	I	Urfanın kurtuluşu	30	46	I	Yer ve gök	25
15	I	Türkçe lügat	50	47	I	Halk kütüphanelerinin idaresi	50
16	I	Mir'etül i're	50	48	I	Mektep hifessihhası	30
17	I	Kant ve felsefe	50	49	I	Çocugun ruhiyeti	30
18	I	Türk tarihi	50	50	I	Hayat ve ölüm	25
19	I	Muharrer, şair edip	30	51	T	Türk şeceresi	20
20	I	Kulliyat ziya paşa	50	52	I	Terâîye'i fenniye	25
21	I	Gördüklerim	40	53	I	Tasvîatı tetkikiye	20
22	I	Türkcülüğün esas- ları	50	54	I	Mogul tarihi	25
23	6	Tarih eşul faruk	180	55	I	Amerikan terâîye usull- eri	25
24	I	Bir gece faciası	30	56	I	Türkçe nasıl öğrenmeli	20
25	I	Patatis ziraatı	15	57	I	Osmanlı müellifleri	25
26	I	Bir küçük eraziden büyük istifade	15	58	I	Kukuku esasiye	25
27	I	Cumhuriyette vada- ndaş	20	59	I	San'at kamusu	50
28	I	Hençer	25	60	I	Divanı türki	40
29	I	Ada-ı maşîret	15	61	I	Tarihi umumî	25
30	I	Tütün ziraatı	15	62	4	Tarihi umumî 5-6-8-10-200	
31	I	Oğullarımız	15	63	I	Hakkem gicesi	10
32	2	Sosyalis meslekleri	50	64	I	Hatıra defteri yıldızlı	10
33	2	Din hayatının isti-		65	I	Keçi yetiştirmek ve -ak- mak	10
				66	I	Et ve yün koyunculugu	10
				67	I	Şeker pancarı hastalıkları	10
				68	I	Ormanlarda-ki mozır -böcek- lerin imhası	15

65 246 4
430 01

64

Ek-2-Sayfa-2: Bozüyük Türk Ocağı kütüphanesinin kitap listesi

DEVLET ARSIVLERI GENEL MÜDÜRLÜĞÜ CUMHURİYET ARŞİVİ							
Sı. NO.	Cilt	esami	fiatı	SI. NO.	Adet	esami esya	fiatı
69	I	Mühassıs rapurı	15	95	I	Kütüphane	700
70	I	Narince ziraatı	10	96	I	Dolap	500
71	I	Şarapçılık	10	97	I	Dıvar saati	1000
72	I	Konservecilik	10	98	I	İst kapagı kırık	
73	I	Zeytun sineğine ait Rapur	10			Çini so-a	1000
74	I	Ziraat vekâletinin Kavanin mecmuası	10	99	I	Masa	100
75	I	Meyva ağaçları	10	100	22	Sandalya	1100
76	I	Türkiyede tütün ve san'at Ticaretı	15	101	I	Sahi-inin sesi Gramofon	4000
77	I	Hayvan yemleri hakkında Çiftciye öğütler	10				
78	I	Merkes neler şilmelidir Din nedir	10				
79	I	Türk yılı	10				
80	I	En güzel hikâyeler	15				
81	I	Dertli gimdir	10				
82	I	Za-itin harp çantası	10				
83	I	Türkler yahudiler	10				
84	I	Anadolu şagdat demir yolları	10				
85	I	Yolcu reh-eri	10				
86	I	İhtilâl şir akıl faci- ası	10				
87	I	Ansikloşedi	10				
88	I	İntikam	10				
89	I	Fihte	10				
90	I	İnkılâşın felsefesi	10				
91	I	Üç medeniyet	10				
92	I	Dünyanın şuyük dinleri	10				
93	I	Millet ve şolşevirem	10				
94	I	Dag yolu	10				

490 01 65 2464

65

Ek-3 Söğüt Türk Ocağı'na ait binanın satış ücretinin ilk taksitinin gönderimi

C.H.F. 9-7-1934
SÖĞÜT
 Kaza İdare Hey'eti Reisi
 Sayı 25 **DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ ANŞİVİ**
CUMHURİYET ARŞİVİ
 C.H.F. Kâtibi umumîliğine

4-7-1934 tarih ve 22 No: lu türkocagi binasına ait
 ait tahriratınıza zeyildir
 para postaya verildiği zaman yapılan posta
 masrafı fazla zukur ettiğinden tekrar
 diğer mektubumuzda tashihat yapılmıştır
 postahane 250 liradan fazla havale yapmıyor
 iki parca ya teftih etmiştir bundan dolayı
 tekrar hesabın arzetmeye lüzum ^{if ondan} hasıl olmuştur

210	tapu masrafı	C.H.F.-i.H. reisi
474	Posta ücreti	
<u>684</u>	Masraf	
44316	Nakden postaya	
<u>45000</u>		

C. H. F.

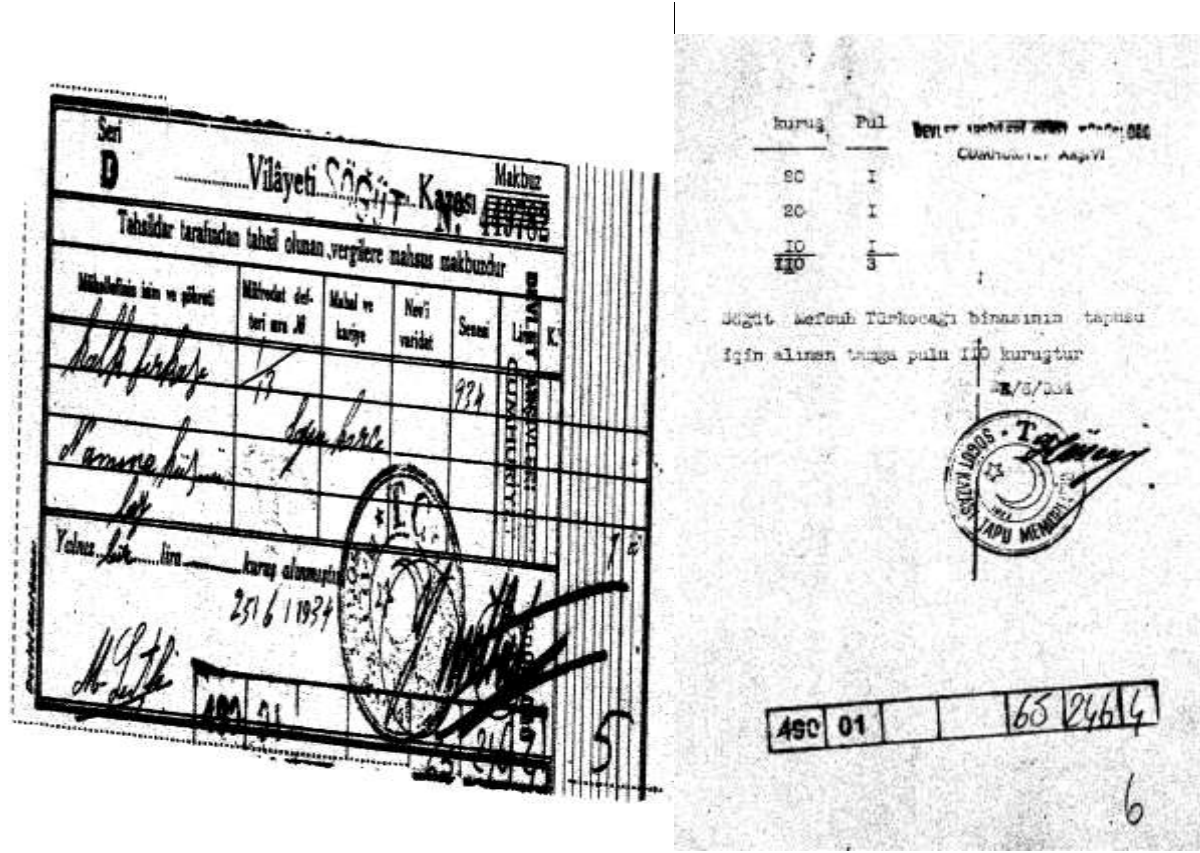
11 Temmuz 1934

No: 44302 2

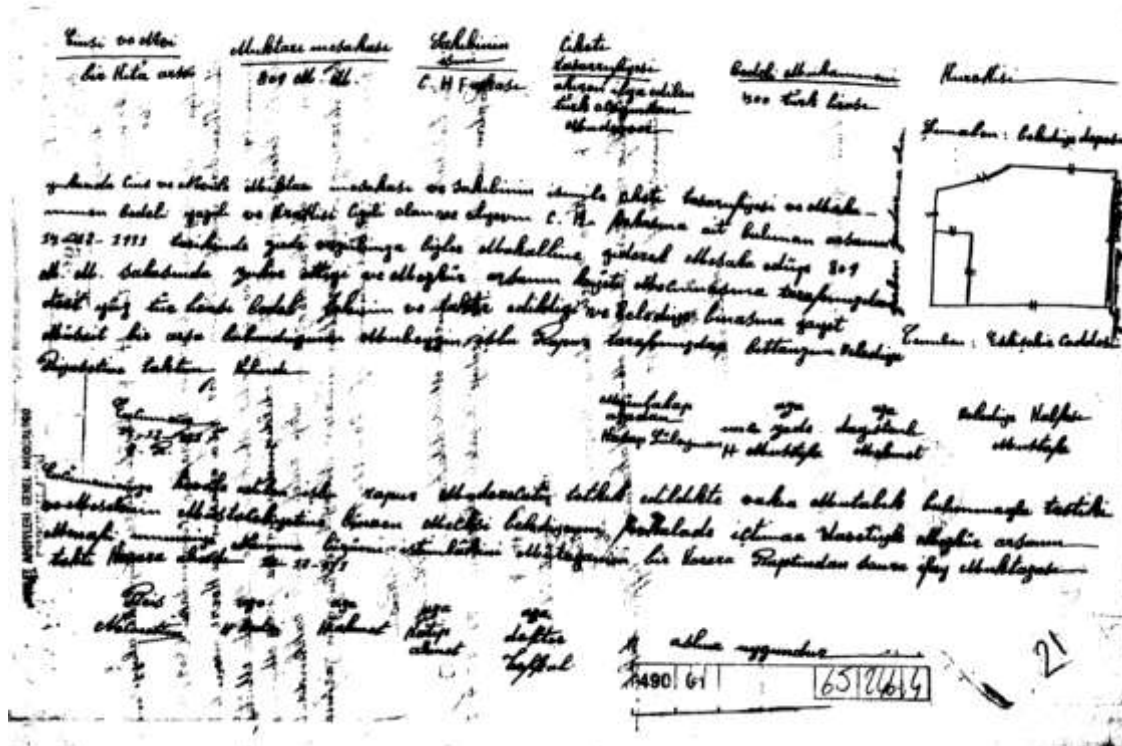
490	01						
			65	246	4		

Ek-4: Sögüt Türk Ocağı'na ait binanın satış ücretinin ilk taksitinin gönderimi sırasında ortaya çıkan giderlerin belgeleri

Ek-5: Bozüyük Türk Ocağı'na ait arazinin belediye tarafında istimlak edilmesine dair belediye encümeni kararı

Ek-6: Ankara Türk Ocağı Binası (1930)

Ek-7: Bilecik Türk Ocağı Binası (2023)

İSLAM HUKUKU AÇISINDAN NİSA 34. AYET EKSENİNDE AİLE İÇİ PROBLEMLERİN ÇÖZÜMÜ

Dr. Öğr. Üyesi İsmail YILMAZ
Gaziantep Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
ORCID /0000-0002-1447-0842

ÖZET

Kadın ve erkek Kur'an ve hadislerde geçen emir ve yasaklara muhatap olma bakımından eşittirler. İslam'da ibadet, kamu, akit, ehliyet, mülkiyet ve ceza gibi hukuki alanlarda sorumluluk ve ehliyet bakımından kadın ve erkek arasında bir fark yoktur. Aile hukukunda ise bu durum farklılık arz etmektedir. Görünüşte eşitsizlik gibi bir durum algılsa da aslında adaletli bir dağılım söz konusudur. Örneğin aile hukukunda evlilik akdinde kadının velinin onayına ihtiyaç duyması onu korumaya yönelik getirilmiş bir tedbirdir. Ayrıca aile hukukunda hak ve sorumlulukların dağılımında eşitlikten ziyade adalet gözetilmektedir. Çünkü erkek, fitrat bakımından daha güçlü, metanetli, sıkıntı, eza ve zorlamalara karşı daha dayanıklıdır. Kadın ise daha merhametli, duyarlı, özverili, narin ve kırılgan bir yapıda yaratılmıştır. Bu bakımdan erkek ve kadının hür iradeleriyle kurdukları toplumun en küçük yapısı olan ailede her ikisine eşit bir şekilde sorumluluk yüklemek eşitlikten öte haksızlıktır. Fıtratlarına uygun hak ve sorumluluk yüklemek ise adalettir. Bu bağlamda kadın ve erkeğin birbirine tahakküm etme, üstün görme ve yarış içerisinde olmayı çağrıştıracak tüm davranışlardan uzak durması önem arz etmektedir. Ayrıca fıtratlarına uygun olarak ve sorumluluk bilinciyle kurdukları yuvayı devam ettirmeleri huzur ve bereketi beraberinde getirir. Birbirine yabancı olan kadın ve erkeğin kurduğu bu ailede hayat şartlarına göre zaman zaman birtakım sıkıntıların olması kaçınılmazdır. İslam aile içi sıkıntı ve problemlerin çözümünde aileyi kurtarmaya yönelik bir takım çözüm önerileri sunmaktadır. Bu bağlamda Nisâ suresi 34. Ayet aile içi problemlerin çözüm yollarını göstermesi bakımından önemlidir. Ancak ayette zikredilen bu çözüm önerilerinin kişiden kişiye, aileden aileye farklılık gösterebileceği unutulmamalıdır. Ayetin sunduğu bu öneriler, aileyi kurtarmaya yönelik çözüm önerileri olup sıkıntıları gidermek ve aileyi eski huzurlu ortamına kavuşturmak için sunulmaktadır. Bu çalışmada ayette geçen kavramlar anlam bakımından incelenerek, İslam hukuku açısından değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Nüşûz, Aile, Kavvam, Problem, Çözüm

SOLUTION OF FAMILY PROBLEMS IN THE AXIS OF 34TH VERSE of NISA SURAH IN TERMS OF ISLAMIC LAW

Men and women are equal in addressing the orders and prohibitions mentioned in the Qur'an and hadiths. In Islam, there is no difference between men and women in terms of responsibility and competence in legal areas such as worship, public, contract, license, property and punishment. In family law, this situation is different. Although it may seem like inequality on the face of it, there is actually a fair distribution. For example, in family law, the need for the consent of the custodian of the woman in the marriage contract is a measure to protect her. In addition, justice rather than equality is observed in the distribution of rights and responsibilities in family law because men are stronger in nature, more fortified, and more resistant to adversity, persecution and compulsion. Women, on the other hand, were created in a more compassionate, sensitive, self-sacrificing, delicate and fragile nature. In this respect, it is unfair more than equality to impose equal responsibility on both of them in the family, which is the smallest structure of the society that men and women have established with their free will.

To impose rights and responsibilities in accordance with their nature is justice. In this context, it brings peace and abundance for women and men to continue the home they have built with the awareness of their responsibilities in accordance with their nature, without being in competition, dominating each other or feeling superiority. It is inevitable that there will be some troubles from time to time in this family, which is established by men and women who are strangers to each other, depending on the living conditions. Islam offers a number of solutions to save the family by solving troubles and problems. In this context, the 34th verse of Nisa Surah is important in terms of showing the ways of solving family problems. However, it should not be forgotten that these solutions mentioned in the verse may differ from person to person and from family to family. These suggestions presented by the verse are suggestions for saving the family and are presented to eliminate the troubles and restore the family to its former peaceful environment. In this paper, the concepts in the verse will be explained one by one and evaluated in terms of Islamic law.

Keywords: Nushuz, Family, Kavvam, Problem, Solution.

1. GİRİŞ

İslam dini, toplulukları meydana getiren aile kurumuna önem vermektedir. İslam kültüründe tarafların sağlıklı bir şekilde iletişim kurabildikleri huzur, güven ve saadetin hakim olduğu bir aile ortam hedeflenmektedir. (Aydın, 1985: 3; Aslan, 2019:18; Yaman, 2022: 17-18)) Ailenin iki temel taşı olan kadın ve erkek fitrat olarak birbirinden farklıdır. Erkeğin genel olarak kadına göre katı bir mizaca sahip olması ve problemlere karşı daha olgun bir duruş sergilemesi fitratı gereği öne çıkarken, kadında merhamet, özveri, duygusallık ve zarafet gibi yaratılış özellikleri öne çıkmaktadır. Bu bakımdan kadın ile erkek birbirini tamamlayan iki parçadan oluşmaktadır. Bu iki varlığın birbiriyle münasebetleri ne kadar uyumlu olursa o derecede rahat ve huzurlu bir yuva kurabilirler. İslam, yuvanın kurulması aşamasından başlayarak, huzurlu bir şekilde devam etmesi hususunda adaleti gözetilerek taraflara farklı ama dengeli hak ve sorumluluklar yüklemiştir.

Kadınların da erkekler gibi, hür ve bağımsız olarak, görüş ve kanaat açıklama, fikirlerini serbestçe ifade etme hakkı vardır. (Hatiboğlu, 1991; 5/4, 23 Uludağ, 1989:176) Kadın ve erkeğin kendi hür iradeleriyle çıkmış oldukları bu uzun soluklu yolda hayat şartları her zaman pozitif şekilde devam etmeyebilir. İnsan tabiatı gereğince aile içerisinde zaman zaman bazı sıkıntıların yaşanması doğaldır. Erdemli insanlara yakışan ise hayat arkadaşlarıyla yaşadıkları problemleri büyütmeden aile mahremiyetini koruyacak şekilde halledilmesidir. Aile içerisinde karşılaşılan problemlerin çözümünde hissi ve fevri kararlar yerine daha akli selimle hareket edilmesi, problemlerin zaman yarılarak tarafların kendi iç dünyalarında muhasebe ve tarafların birbirini dinlemesi açısından önemli bir husustur. Bu bağlamda aile içerisindeki problemlerin çözülmesinde takip edilmesi gereken, yuvayı kurtarma yönelik alternatifler sunması açısından Nisâ suresi 34. ayet önemli mesajlar içermektedir. (Çelik, 2022: 2)

Bu çalışmada evlilik birlikteliği esnasında hayatın akışı içerisinde karşılaşılabilecek muhtemel problemlerin çözümünde, yuvayı kurtarmak gayesiyle takip edilmesi gerek yöntem ve çözüm yollarını

Nisa 34. Ayet bağlamında ele alınacaktır. Günümüzde coğrafya fark etmeksizin sıkça gündeme oturan aile içi anlaşmazlıkların zirveye çıktığı gerçeği ile söz konusu ayet ele alınacak ve insanlığa sunduğu ince mesajlar tahlil edilecektir.

2. Nisa Suresi 34. Ayet'teki Lafızların Tahlili

2.1. Rical: Arapçada re-ce-le kökünden türeyen racül kelimesi, ergin, yetişmiş erkek, insan ve ehil anlamlarına gelmektedir.(Ibn Manzur, 1968: 11/265.) Çoğulu Rical'dir. (Halil, 2003: 2/103) Kuran'ı Kerim'de genelde erkek, er kişi anlamında kullanılan rical kelimesi, üç yerde güzel haslet sahibi kimseler olarak geçmektedir. Her ne kadar erkek formunda gelse de aynı özelliği taşıyan kadınları da kapsamaktadır. (Tevbe, 9/108; Ahzab, 33/23-35; Nûr, 24/37) Bu ayetlerde zikredilen adamlık sadece erkek olmak değil, yiğitlik, öfkesini yenmek, sözünde durmak, yetim ve zayıflara destek olmak, kötülük ve günahlardan uzaklaşmak, maddi ve manevi temizliğe riayet etmek gibi vasıfları kendisinde barındıran kadın erkek herkes için geçerlidir. (Güneş, 2021: 17:79-110, 105) Bu anlamlarla düşünüldüğünde çalışmamıza konu ayette geçen rical kelimesi her ne kadar erkek anlamında kullanılsa da ailede koruyucu vasfına sahip olmak sadece cinsiyet anlamında erkeklikle olmayacağı, aileyi koruyup kollayacak nitelikte yiğit, öfkesini yenen, aile efradına karşı merhametli, aile sorumluluğunu taşıyacak nitelikte olgun olması gibi vasıflara haiz olması gerekmektedir. Bu bağlamda erkeğin fiziki anlamda yeterli olması ailenin sorumluluğunu almaya yeterli olduğu anlamına gelmez. Akli olgunluğunun da kemale ermiş olması gerekir. (Karaman, 2014: 1/312-313; Acar, 2019: 40-41)

2.2. Kavvam: قام يقوم فهو قائم جمعہ قيام kavvâm kelimesine “bir şeyin üzerinde durmak, hakim olmak, özen göstermek ve yakın ilgi göstermek” anlamına gelmektedir. Kâim'in kelimesinin mübalağalı ismi faili olan kavvâm “على” harfi cer'i ile kullanıldığında kurumak gözetmek anlamında bir kişi üzerine kaim olmak ise onu muhafaza etmek anlamına gelmektedir. (İsfahânî, 434, İbn Manzur, 12/503; Ebu Hakkah, 2011: 1042)

Ayette geçen Kavvâm ifadesi erkeğin aile hayatı içerisinde maddi sorumluluğunun yansısı, nikah sırasında vermesi veya taahhüt etmesi gereken mehir, aile fertlerinin ibate, iaşe, giyim ve diğer aslı ihtiyaçlarını karşılama anlamında gelen nafaka gibi mali sorumlulukları bağlamında erkeğe nispet edilmiştir. (Razi, 1999:10/70) Buna göre erkek de kadın da tek başına eksik varlıklar olarak birbirleriyle yaşamaya ihtiyaç duyan ve birbirlerini tamamlayan taraflardır. Bu bağlamda erkekle kadının yaratılıştan gelen bu farklılığın göz önünde bulundurulması gerektiği, kadın ve erkeğin mukayese edilmesi kadının gücünün üzerinde bir sorumluluk yüklenmesi anlamında gelmektedir. Zamir kullanımdan doğan bir sonuçta fertlerde ziyade cinslerin kastedildiği anlaşılmaktadır. (Ebu Hayyân, , 3/249; İbn Aşûr, 5/38)

Kavvam kelimesi, modern dünyanın bir takım ön kabulleri, kadının konumu hakkında yaklaşımlar sebebiyle Türkçe'ye farklı şekilde çevrilmiştir. Örneğin Diyanet Vakfı Meali: yöneticisi ve

koruyucu, hâkim, Elmalı Hamdi Yazır idareci ve hâkim (Yazır, 2021: 2/329) Süleyman Ateş yönetici (Ateş, 1982: 1/551), Yaşar Nuri Öztürk, Muhammed Esed, gözetip kollayıcı (Öztürk, (Erişim 14 Mart 2023) 4/34) ekinde tercüme edilmiştir.

2.3. Nüşuz: نَشْرٌ kökünden gelmekte olup kelime anlamı “yerden yüksek, yüksek yer, yükselmek, ayağa kalkmak” anlamlarına gelmektedir. (İbn Manzûr, ts:5:417; Zebîdî, 2001:15/354; Firûzâbâdî, 2010: 524) kadın tarafından olması halinde, kadının kocasına itaat etmemesi, erkek tarafında olması durumunda ise erkeğin hanımına eziyet etmesi anlamı verilmiştir.(Cessâs, 2007: 2/238) Kur’ân-ı Kerimde dört yerde geçen Nüşuz kelimesi kadının kocasına isyan etmesi ve onun sözünü dinlememesi, (Nisa, 4/34) kocanın eşlerinden birini diğerine veya diğerlerine tercih etmesi, (Nisâ, 4/128) ayağa kalkmak için doğrulmak, (Mücâdele, 58/11) hayat vermek canlandırmak (Bakara, 2/259) anlamlarında kullanılmıştır. Ancak bu çalışmada esas alınacak anlam Nisa suresinde geçen ve “kadının kocasına başkaldırması, itaati bitirmesi, isyan etmesi” anlamına gelen nüşuz kavramıdır. Mezkur kavram ailede kadına nispet edileceği gibi erkeğe de nispet edilmektedir.

2.4. Darb: Kelime, يَضْرِبُ/ضَرَبَ kökünde gelmekte olup el, sopa ve benzeri başka bir şeyle vurmak, para basmak, akrep sokması, kalp çarpması, yolculuğa çıkmak, hızlı yürümek, yerine getirmek, bir şeyden vazgeçmek, engellemek, misal göstermek, açıklamak anlamlarına gelmektedir.(İbn Manzûr, 1/543-549) Bir şeyin bir şeyin üzerine gelmesi (İsfahânî, 1989: 312) ayette geçen وَأَضْرِبُوهُنَّ "Onlara hafifçe vurun." Alimlerin bazılarında göre buradaki ayette dövme lafzı emir kipinde gelmiş olsa da ibâha ifade eder. Şafii, bazı durumlarda dövmenin mubah olduğunu ancak asıl olan dövmeyi terk etmek olduğunu söylemiştir. (Razi,10/73) Vurmanın keyfiyeti hakkında alimler arasında farklı yorumlar olduğu görülür. Hadislerde geçen hafifçe vurma; çocuklara dini öğretmede olduğu gibi sembolik olup, kadının onurunu rencide etmeden, yaralama olmadan, mendil veya misvak ile aile ilişkilerini kurtarmaya yönelik bir tedbirdir. Hz. Peygamber’in aile hayatında bu yöntemi kullandığı vaki değildir. (Taberî, 2000: 3/311-312)

Ayettin bir anlık öfkeye kapılarak kadına zarar vermek, onun canını acıtmak hele hele insanlık dışı davranışlar sergilemek kast edilmemektedir. Ayet, hadisler ışığında incelendiğinde iz bırakmadan yüz hariç, hafifçe vurma şeklinde anlaşılabilir.

2.5. Kânitât: Her daim itaate devam etmek demektir.(Taberî, 8/294) İtaat, iyilikte itaattir. Aksi halde günah ve kötü işlerde itaat olmayacağı malumdur.(Kahveci, 2014: 132) Evlilikte salih kadınların bir özelliği de kocalarının yokluğunda onların haklarını korumalarıdır. Kadının kendi ırz ve namusuna leke gelebilecek davranışlardan sakınması, kocasının malını malları muhafaza etmesi (Cassâs, 1993: 1/511; Taberî, 4/60), aile içi sınırları ifşa etmemesi koruma olarak nitelendirilmektedir. (Yazır, 1993: 2/1350) Ayrıca "salihât"

kelimesinin maarife olarak zikredilmesinden cemi kelimelerin başında elif-lâm harfinin gelmesi istiğrak ifade ettiğinden dolayı bir kadın ancak bu iki sığata sahipse salih olabileceği anlaşılmaktadır. (Razi,, 2000:10/73) Kadınların kocalarına karşı kânitât ve hâfizât olmalarının sebebi ayetin devamında بِمَا حَفِظَ اللَّهُ ifadesinden anlaşılmaktadır.

4. Kur'an Ekseninden Kadı ve Erkeğin Sorumluluğu

4.1. Kur'ân'da Erkeğin Sorumluluğu

İslâm'ın geldiği toplum ataerkil bir toplum olup aile de erkeğin hakim olduğu genel kabul görür. Bu durumun sosyolojik ve psikolojik nedenleri vardır. Kadın kocanın hal, tavır ve ahlakından etkilenmekte ve kocasına göre tavır sergilemektedir. (Acar, 2019: 83) Bu özelliğiyle aile reisi olarak erkek, evde daha ağır bir sorumluluk yüklenir. Aile içerisinde oluşması muhtemel sıkıntı ve problemlere sabır göstermeli ve mükâfatını Allah'tan beklemelidir. Eşine karşı gösterdiği sabır ve nezaketi ile gelecekte ecirini almayı bekler. Yaraticıdan gelecek olan hayırlı karşılık bazen eşler arasında yeniden tazelenecek ülfet ve muhabbet şeklinde olabileceği gibi birlikteliklerinin semeresi olacak hayırlı bir evlât şeklinde de tezahür edebilir. (Acar, 2019: 213)

Eşler arasında ahlâkî veya fizikî birtakım kusurlar olması halinde onlarla iyi geçinmeye ve aile ortamının devam etmesi için gereken özenin gösterilmesi tavsiye edilir. (Ebu Suûd, ts.: 2/158; Kurtubî, 1994: 5/104; Zemaşerî, 1995: 1/480) Aile birliğini koruma aşamasında koca, karısına öncelikle Kur'an'ın hitap şeklini örnek alarak tatlı dille nasihat etmelidir. İyiliği tavsiye eder, problemi kendi aralarında çözebilmek için gayret göstermesini talep eder. Aileyi korumaya yönelik ikinci tedbir, sakin bir ortamda düşünmesine fırsat vermek için yatağı, odayı veya evi geçici süreyle terk etmesidir. Üçüncü tedbir ise hafifçe vurmaktır. Bu konuda İbnü'l- Arabî, *Dövmenin aileden aliye, kişiden kişiye farklılık göstereceğini, kimi kişiliklerde hoşnut olmayacağı bir çift söz yeterli iken bazı kimselerde ise tedib gerekli olabilir . "* açıklamasını yapar. Hz. Ali ise, ayette belirtilen sıralamanın esas alınması gerektiği, bu tedbirlerin sonuçsuz kalması durumunda karı- kocanın ailesinden birer hakem tayin edilmesi gerektiği kanaatindedir. (Râzî, 1990: 10/73.)

4.2. Kur'ân'da Kadının Sorumluluğu

Kur'an'da zikredilen kadın profiline incelendiğinde bağımsız bir şahsiyet olarak nitelendirildiği görülür. (Şimşek, 2013: 281) Kadınlara hitapta Kur'an'ın üslubunun nazik ve hassas olduğu görülmektedir. Bu üslup kadınlara nasıl davranılması gerektiği noktasında erkeklere özellikle de kocalara rehberlik etmesi açısından oldukça önemlidir. Kadın nesilleri yetiştiren bir annedir. Annelik statüsüne bağlı olarak çocuğun terbiyesinden mesuliyet bakımından birinci sırada kadın sorumludur. (Bardakoğlu, 1998:17/467-471)

İnanan bir kadın inancı gereği kocasına karşı sevgi ve saygı eksenin bir tutum içerisinde olmalıdır. Bu tavır karakterinin temelini oluşturmalıdır. Ayette geçen "kunût" kelimesi kendi arzu ve isteğiyle

zorlama olmaksızın "Saygılı olmak" itaat etmek demektir. Kur'an'da ideal kadın profili, iman gereği kocası ile arasındaki ilişkiyi, kocasının varlığında değil, yokluğunda da titizlikle koruyan kimse olarak nitelendirmektedir. (Beydavî, 1998: 2/73) İslâm dini, aileyi oluşturan bireylerin rekabete girmelerini, birbirine isyan etme, ailede otoritesinin kaybolması ve tarafların birbirini nefret ettirici tutumlar içerisinde olmalarını tasvip etmez. Nitekim aile içi ilişkilerin ve duygusal bağlılığın bu noktaya gelmesinden sonra tekrar uyum sağlamak genellikle varılamayan bir nokta olmaktadır. Bu yüzden problem küçük ve yara henüz sıcakken çözüme odaklanır. Aksi takdirde küçük problemler büyütülerek içinden çıkılmaz bir hal alabilir. Huzur ve güvenin kaybolduğu, sevgi ve merhametten uzan bir ortamda çocukların barındığı sıradan bir ortam haline dönüşür. Düşmanca yarışın ve açık arama psikolojisinin hakim olduğu ailede sağlıklı birlikteliğin devamı düşünlemez.

5. Aile içi Problemler (Geçimsizlik)

İslam'da hedeflenen huzur ve merhametin hâkim olduğu bir ailedir. Nasıl ki aile kurumunun kurulum aşamasında nikahtan önce tarafların birbiri hakkında gerekli araştırma ve düşünme fırsatı sunulması için söz, nişan gibi aşamalar olduğu gibi, tarafların en ufak bir anlaşmazlıkta böyle önemli bir müessesenin bitirmeleri tavsiye edilmemiştir. Taraflara anlaşmazlıkların çözümünde takip etmeleri gereken yöntemde detaylı bir şekilde anlatılmıştır.

Her ne kadar ayette kadından kaynaklanan problemin çözümü zikredilmiş olsa da problem erkekten de kaynaklanabilir. Problemin bir taraftan kaynaklanması durumu "nüşûz", iki taraftan birlikte kaynaklanması halinde "şikak" kelimesiyle ifade edilmektedir. (Kurtubî, 2010: 1/549; İbn Âşûr, 1984: 5/45; Dûrî, 2018: 370)

5.1. Kadına nispet edilen Nüşuz (geçimsizlik)

Kadının ailede problemi alimlerce farklı yorumlanmıştır. Fahreddin Râzî (ö. 606) ayette geçen "havf" kelimesinin " gelecekte kötü bir şeyin olacağı düşünülerek, kalpte oluşan bir duygu olarak yorumlamaktadır. (Râzî, 10/72-73) İmam Şâfiî, Nüşuzun hem söz hem de fiille olabileceğini, ifade ettikten sonra kadının çağrıldığında ters cevap vermesini sözlü nüşûzu, evin içerisinde yüzünü asarak dolaşmasını da fiili nüşûza örnek vermektedir. Bu tavırlar kadının nüşûzuna delalet eder. (Aktan, 2002: 5/14, 8) Araplar نشر الشيء kavramını bir şeyin yükselmesi anlamında kullanmaktadır. (Râzî, 10/ 89) İbn Teymiyye (ö. 728/1328) Kadının kocasına karşı diklenmesi, yatağa davet edildiğinde kaçınması, izinsiz dışarı çıkması, üzerine düşen sorumluluklardan kaçınmasını nüşuz olarak tarif etmektedir. (İbn Teymiyye, ts:14/ 211)

Ebu'l- Alâ el-Mevdûdî (ö.1979)'ye göre nüşûz dik başlılık ve şirretlik yapmaktır. (Mevdûdî, 1986: 1/ 316) Bilmen (ö.1971) ise sözlük anlamını serkeşlik olduğunu ifade ettikten sonra "zevcecin zevcine karşı gelmesi, isyancı tavırlar takınması, zevcinin yanında olmayı terk etmesi" diyerek tanımlamaktadır. (Bilmen, 1991: 2/ 585)

Problemin kadında olması durumunda erkeğin aile hayatını kurtarmaya yönelik takip etmesi gereken yöntemler açıkça beyan edilmiştir. Bu önlemler, tatlı dille yanlışın dile getirilerek, devam etmesi durumunda sonuçlarıyla birlikte nasihat etmek, evliliği kurtarmaya vesile olması durumunda yatakları ayırma, kadının sözlü ve fiili saldırılarına karşılık olarak yaralama ve şiddet içermeyecek dövme örnek kabilinden önerilmiştir. Ayet önerilen çözümler örnektir. Dolayısıyla yer, zaman, mekan, adet ve örfe göre çözümler değişebileceği gibi fertten ferde aileden aileye dahi farklılık arz edeceği gözden kaçırılmamalıdır. Ayetteki tertibe riayet edilmesi gerekmektedir.

5.2. Erkeğe Nispet Edilen Nüşuz (Geçimsizlik)

Râzî'ye göre erkeğin nüşüzü, söz ve tavırlarıyla ya da her ikisiyle kadına sert davranma olarak görmektedir. (Râzî, 11/ 65) Âlûsî, haklı bir neden olmaksızın erkeğin karısına karşı kibirlenmesi şeklinde açıklar. Kocanın kendisini, nafakasını ve sevgisini karısından esirgemesidir. (Âlûsî, 5/ 161) Erkeğin nüşüz etmesi halinde, mahkemeye başvurup boşanmayı talep etmesi ve eşiyile sulh yapması gibi iki seçenek önerilmektedir. Bu konuda Aktan'ın "Nüşuz mekan, zaman ve örfe göre farklılık göstereceğinden ayet umum olarak zikretmiş ve detaya yer verilmemiştir. Zira her olayı kendi özel şartları içerisinde çözmek gerekir. Dolayısıyla kocasının karısıyla anlaşıp anlaşamamasını, problemin yaşandığı zaman ve şartlarda değişik şekillerde yorumlanabilir." (Aktan, 12) görüşü ayetin günümüze yansımaları açısından önemli bir tespittir.

6. Aile içi Problemlerin Çözümünde takip edilmesi gereken yöntem

Allah Nisa suresi 34. ayette, salih olan kadınlara ait özellikleri zikrettikten sonra وَاللّٰتِي تَخَافُوْنَ "النِّسْوَةَ هُنَّ" nüşuzlarından korktuğunuz kadınlar." buyurarak ailede oluşması muhtemel problemlerin çözümünde kocanın takip etmesi gereken yöntemi ve dolaylı olarak kadının takınması gereken tavırlar zikredilmiştir. Bir aşama atlanarak doğrudan diğerine geçmek caiz değildir. Kocanın nüşüzü durumunda kadında aynı yöntemlere başvurabilir. Problemin iki taraftan olması durumunda ise bir sonraki ayette takip edilecek yöntem her iki taraftan sözü dinlenen aile büyüklerinin hakem olarak arbulucu olması ve problemi çözmeye çalışması olarak önerilmiştir.

Nasihat edilmesi, yatakta yalnız bırakılması ve çözüm olması durumunda hafifçe vurulması ifade edilen kadınlar salih, ailesine ve yuvasına bağlı veya basit bir geçimsizlik sergileyen kadınlar değil, aile hukukunu ciddi bir şekilde çiğneyen, iffet ve haysiyet gibi muhafazası gereken temel değerleri ihlal eden kadınlar için söz konusudur. (Karamanlı, 2008:194) Kocanın basiretli ve ferasetli davranarak, kadının davranışlarından nüşuz hissettiğinde, zaman kaybetmeden gerekli tedbirleri almalıdır. Aile reisliğinin gereği aileyi her türlü fitne, problem, sıkıntıdan muhafaza edip huzuru ve sakineti sağlamaktır.

6.1. Nasihat Etmek

وعظ kelimesi kalbi yumuşatan güzel nasihat ve konuşma anlamına gelmektedir. (İbn Manzûr, 7/465) Kadının naşize olarak vasıflandırılacağı hal ve hareketlere meyletmesi durumunda ilk önlem olarak Allah (c.c) فَعِظُوهُنَّ "Onlara nasihat edin." buyurmaktadır. Dolayısıyla kocanın hanımına sergilediği bu kötü davranışın ve dik başlılığın yanlış olduğunu güzelce anlatılmalı tutunduğu bu kötü yoldan dönmesi gerektiği dile getirilmelidir. Kur'an'ın kadınlara karşı kullandığı nazik üslup kocanın nasihat ederken kullanması gereken üsluba örneklik teşkil etmektedir. Tenkitçi aşağılayıcı davranışlardan, küfür içeren lafızlarından uzak, kadınlık duygularını çiğnemenen, kavli leyyinle (yumuşak söz ile) mesele izah edilmelidir. Kocanın karısına bağırıp çağırması, eşlerin birbirini suçlamaları, diyalektiğe girilmesi, hakaret vari tenkitlerde bulunulması, problemi çözmek yerine derinleştirecektir. Taberî (ö.310), erkeğin Kur'an'dan ayetlerle nasihat etmesi gerektiğini ifade eder. (Taberî, 2010: 3/802) Nasihatın şeklinin kadından kadına farklılık gösterebileceği gibi, zaman mekan örf ve adetlere göre de farklılık gösterebileceği unutulmamalıdır.

6.2. Yatakların ayrılması

Naşize olan kadına yapılan nasihatın fayda vermediği durumda ve hal hareketlerinde düzelme meydana gelmezse, وَأَهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ "Onları yataklarında yalnız bırakın." emri mucibince ikinci aşama olarak yatakların ayrılması, tek başlarına bırakılması gerekir. Bazı rivayetlerde ayetin ifadesi oda veya yatağı terk etme değil yatakta sırtını dönerek mesafeli davranmasıdır. Fakihler ayetin ifadesinden kastın kocanın hanımıyla konuşmaması olduğunu görüşündedir. (Kâsânî, 2003: 3/613; Cessâs, 2/236) Hanefî mezhebinde yatağı ayırma; kocanın yatağı terk etmesi, ilişkiye girmemesi, yatakta sırtını dönmesi, ihtiyacı olduğu halde ihtiyacını gidermemesi şeklinde fark farklı yorumlanmıştır. (Cessâs, 2/236) Malikiler yatakların ayrılmasını hanımına sırtını dönmesi ve aynı yatakta yatmaması şeklinde anlarken (Kurtubî, 2010: 3/155) Şafilere'de kocanın hanımının yatağında yatmaması, eşine yaklaşmaması ve karısına kötü sözler söylemesi şeklinde anlamaktadırlar. (Şafîî, Umm, 2001:6/493; Müzenî, 1994: 9/538; Şirbînî, 1997: 3/342) Hanbeliler duruma göre kadının yatağında yalnız bırakılması erkek tarafından belirleneceği görüşündedir. (İbni Kudâme, 1997: 10/259) Yatağın ayrılması süresi hakkında Malikiler'de en fazla bir ay olabileceği, özür olması durumunda dört aya kadar bu sürenin uzatılabileceği görüşü hakimken, Hanbeliler de ise bu süre en fazla bir ay olabileceği görüşü hakimdir. Ancak bu süre zarfında yatakların ayrılması problemin çözümü için alınan bir tedbir olduğu unutulmamalı, gereksiz yere uzatılması problemi büyüteceği göz önünde bulundurulmalıdır.

Yatağın ayrılması hem psikolojik hem de sosyolojik bir yaptırım içermektedir. Ayrıca taraflara sakın bir kafa ile davranışlarını duygu ve hislerden arındırılmış akıl süzgecinden geçirme fırsatı sunmaktadır. Sakın bir ortamda düşünülerek alınan bir karar her daim fevri, sinirle alınan kararlardan daha isabetli olacaktır.

6.3. Kadınların Dövülmesi

Dağılma noktasına gelen aileyi kurtarmaya yönelik kocanın başvuracağı son çare, kadının fiili ve fiziki saldırılarına karşılık, yaralayıcı olmayan, şiddet içermeyen bir şekilde olmak kaydıyla *وَاضْرِبُوهُنَّ* "Onlara hafifçe vurun." ayetini uygulamasıdır. (Cessâs, 2/237; Kâsânî, 3/613) Ayette geçen dövme, emir kipinde gelmiş olsa da ibâha ifade etmektedir. Arap dilinde emir sığası ile gelen her ifade vucubiyet (farz) ifade etmez. Emir sığası vucubiyetin yanında yerine göre nedb, ruhsat, tehdid, te'dib, ta'ciz, tahkir, taaccüp, tekvin gibi farklı anlamlarda da kullanılmaktadır. (Zuhaylî, 2011: 1/211; Atar, 2016: 230) Nitekim İmam-ı Şafii, belli şartlarda dövmenin mubah olduğu ancak tavsiye edilen tutumun dövmeyi terk etmek olduğu görüşündedir. (Şafiî, 6/493) Evliliği kurtarmaya yönelik önerilen bu tedbire olumlu bir sonuca varılmayacağı durumlarda müracaat edilemez. (Şirbînî, 3/343) Bu konuda Hanefî, Şafii ve Hanbelî'ler göre koca hanımına acıtmayacak, iz bırakmayacak, yaralamayacak bir şekilde tedib amaçlı vurabilir. Malikîlere ve bir kısım Şafilere ve Hanbelîlere göre vurma mendil, misvak gibi sembolik bir şekilde olmalıdır. (Cessâs, 2/237; İbnü'l Arabî, 2008: 1/535; İbni Kudâme, 10/260; Kurtubî, 3/150) Ayetteki vurma kelimesi mutlak olarak ifade edilmiş olsa da burada vurmanın keyfiyeti ve emrin mutlaklık ifade etmediği gelen hadisler ve sünnetin uygulaması ışığında yeterince izah edilmiştir.

Ayetteki "hafifçe vurun" ifadesi bir anlık öfkeye kapılarak kadına zarar vermek, canını acıtmak, özellikle insanlık dışı muamelelerle onun vücudunda iz bırakacak şekilde düşmanca vurma değildir. Tam aksine ilişkileri düzeltmeye yönelik sert bir bakış bile onur ve gururunu harekete geçirerek çözüm olabilir. İbni Abbas mendil, misvak veya kalem gibi bir nesneyle iz bırakmadan hafifçe vurulacağı şeklinde vurmanın keyfiyetini sınırlandırmıştır. (İbn Kesir, 1/493) Ayetteki bulunan müdahalelerin sıralamalarında ayrıca bir hikmet daha bulunmaktadır. İnsan fitratına ve onuruna son derece dikkat eden yüce Kur'an'da isyan duygularına kapılan kadına ilk anda hücum edilmemesi, şeref ve izzetinin korunması adına Allah'ü Teala fiziksel müdahaleyi en sona alan bir uygulama tertip etmiş ve kocaları bu konuda adeta dizginlemiştir.

Konu günümüz şartlarında düşünüldüğünde şiddetin her çeşidinin yasaklandığı İslam dininde, ayetten bir kelimeyi seçerek, bağlamından kopararak İslam'ın kadına şiddetti tasvip ettiği algısı yanlıştır. Erkeğin düşman, şiddet sever olarak algılandığı, kadına şiddetin çoğaldığı bir ortamda ayette tasvip edilen bu yöntemin aileyi kurtarmaktan daha ziyade boşanmaya sebep teşkil edeceği aşıkardır. Ahzâb ve Tahrîm surelerinde Hz. Peygamberin eşleri ile ilgili yaşadığı problem anlatılmaktadır. (Ahzâb, 33/28-29; Tahrîm, 66/1-5) Bu problemler karşısında Hz. Peygamber yaklaşık 28 gün hanımlarıyla yataklarını ayırıp kendi has odasına çekilmiştir. İlgili ayetin ilk muhatabı ve en iyi anlayanı Hz. Peygamber olmasına rağmen en zor zamanlarda dahi asla hanımlarına vurmaktan kaçınmış, evden ayrılmayı metodunu tercih etmiştir.

Aileyi kurtarma adına belirlenmiş bu süreçte unutulmamalıdır ki kocaya tavsiye edilen bu tedbirler ailedeki problemleri çözme ve eski huzurun tesisine hizmet etmelidir. Bu da kocanın,

hanımının fitratını çok iyi bilmesi ve nasıl tepki vereceğini, çözüme katkı sağlayıp saptamayacağını muhasebesini iyi hesaplaması gerekir. Örneğin kadını yatağında yalnız bırakmak daha büyük bir probleme sebep olacak ve kurtarılma ihtimali olan evlilik birliğini daha hızlı dağıtmaya sebep olması ihtimalini kocanın önceden çok iyi hesap etmesi ve ona göre daha başka bir yol izlemesi gerekir.

Ailenin istikrarına yönelik tedbirler, problemler küçükken daha fazla derinleşmeden, çözüm olması için ortaya konmuş tedbirlerdir. Suiistimallerin önlenin geçmek için uyarılarla tedbir alınmıştır. Bunun yanı sıra Hz. Peygamber'in gerek eşlerine yönelik pratik uygulamaları gerekse ashabına tavsiyelerinde kadına şiddetin tavsiye edilmediği, iyi geçinme ve huzurun tesis edilmesi için iki tarafın gereken özeni göstermesine yönelik tavsiyelerle dolu olması günümüze ışık tutması açısından oldukça önemlidir.

Ayet bu aşamalardan sonra kadın hatasını anlayıp, eski huzurun tesisi için gayret göstermeye başladığı andan itibaren kocanın yapması gereken kadının önceki hata ve kusurlarını unutmak ve affetmektir. Bu aşamadan sonra kadının aleyhine olacak şekilde devam eden menfi tutumlar ise İslam ahlakına uygun olmayan davranışlardır.

Kocanın karısını ıslah etmek için uyguladığı tüm bu önlemler sonuç vermemesi durumunda Nisa Suresi 35. Ayet belirtilen her iki tarafın seçtiği arabulucuk (hakemlik) müessesine başvurulur. Başvurulan bütün bu tedbirlerde sonuç vermediği takdirde o yuvadan taraflara hayır getirmeyeceği, o yuvada yetişen çocukların akıl ve ruh sağlıklarının sağlam olmayacağı aşikardır.

SONUÇ

Kur'an ve hadislerde, kadın ve erkek şerefli bir varlık ve değerli bir birey olarak eşit haklara sahiptir. Hz. Peygamber getirmiş olduğu sistemde kulluk açısından, sorumluluk ve yükümlülük bakımından erkek ve kadın arasında fıtratlarına uygun olarak adaletli bir dağılım söz konusudur. Kadının aile hukukunda evlilik akdinde velisinin izin şartı onun hürriyetini kısıtlamak değil koruma amaçlı getirilmiş bir tedbirdir. Günümüz şartlarında düşünüldüğünde uzun soluklu aile hayatında ortaya çıkması muhtemel problemler sadece evli olan kadına değil bütün bir aileye yansımaktadır. Velisinden izinsiz evlenen bir kadının bu sorunlarla tek başına başa çıkmasını düşünmek ona yapılan bir haksızlık olacaktır. Dolayısıyla kollektif sorumlulukta yükü azalmış olacaktır. İslam'da Kadınların hür ve bağımsız olarak, görüş ve kanaat açıklama, fikirlerini serbestçe ifade etme haklarına getirilene bir kısıtlama yoktur. Erkek ve kadının fıtratlarının farklı olması bir üstünlük veya ayrıcalık değil tam aksine birbirine olan ihtiyacını göstermesi açısından önemlidir.

Aile kurumu kadın ve erkek iki farklı insanın serbest iradelerinin bir araya gelerek karşılıklı anlaşmayla kurulan bir müessesedir. Uzun soluklu bu ortaklığın huzur ve muhabbet içerisinde devam etmesi, iki tarafın karşılıklı anlayış ve özverili davranmasıyla mümkündür. Bu süreçte kadın veya

erkekten veya her ikisinden kaynaklanan problemlerin olması doğal karşılanmalıdır. Aile kurumuna ayrı bir önem atfeden Cenab-ı Allah bu problemlerin mahremiyetin çiğnenmeden aile içerisinde halledilmesini tavsiye etmektedir. Bu bağlamda Nisa suresi 34. Ayette karı kocaya yol göstermektedir. Ayette tavsiye edilen çözüm önerilerinin aileyi kurtarmaya yönelik bir tedbir olduğu, zaman, mekan, adet ve örflere göre farklılık göstereceği unutulmamalıdır. Öncelikle problemin kaynağının kadın olması durumunda, koca, karısına tatlı dille nasihat etmeli, gönlünü kazanmaya yönelik hediyeler takdim ederek eski huzuru tesis etmelidir. Bu çözümün akamete uğraması durumunda ikinci tedbir olarak yatakların veya odaların ayrılması gündeme gelmektedir. Çünkü birbirini seven iki kişinin yataklarını ayırması veya evi terk etmesi büyük bir olaydır. Bu aşamayı sadece cinsellik olarak düşünmek hatalı bir düşünce yapısı olacaktır. Aslında eşlerin tek kaldıklarında kendi iç dünyalarında düşünmeye, öz eleştiri yapıp hatalarında dönmeye zemin hazırlamasında etkisi de unutulmamalıdır. Ayette geçen diğer bir aşama diğer seçeneklerin sonuçsuz kalması ve çözüm olma ihtimaline istinaden “hafifçe vurmaktır”. Kadının fiili saldırısına maruz kalan kocanın, sabır ve sükunetini muhafaza etmesi gerekir. Ancak çare olması durumunda kocanın acıtmayan, iz bırakmayan ve kadının onur ve haysiyetini rencide etmeden uygulamalıdır. Kendi hanımın iyi tanıyan koca, karısının vereceği tepkiyi iyi hesaplamalı, problemi büyütmesi durumunda asla baş vurmamalıdır. Kur’an’ın her ayetini en doğru şekilde anlayan ve yaşayan Hz. Peygamber’in bu ayeti bilmesine rağmen hanımlarıyla yaşadığı problemde vurma eylemine müracat etmemesi, onu her koşulda örnek alması gereken biz ümmetine yol göstermesi açısından önemli olduğu unutulmamalıdır.

KAYNAKÇA

- Acar, Halil İbrahim, *İslam Aile Hukuku*, İstanbul: Ensar Yayıncılık, 2019.
- Aktan, Hamza “*Kur’an’a Göre Boşanma Prosedürü*”, *Dini Araştırmalar Dergisi*, 5/14, Aralık 2002.
- Âlûsî, Ebü’s-Senâ Şihâbüddîn Mahmûd b. Abdillâh b. Mahmûd el-Hüseynî, *Rûhu’l-Meânî fi Tefsiri’l-Kur’ânî’l-Azîm ve’s-Seb’el-Mesânî*, Dâru İhyâi’t-türâsi’l-arabî, Beyrut, ts.
- Aslan, Mehmet Selim *İslam Aile Hukuku*, Bursa: Emin Yayınları, 2019.
- Atar, Fahrettin, *Fıkah Usulü*, İstanbul, İFAV Yayınları, 2016.
- Ateş, Süleyman *Kur’an-ı Kerimin Yüce Meali ve Çağdaş Tefsiri*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1982.
- Ateş, Süleyman, “*İslam’ın Kadına Getirdiği Haklar*”, *İslâmî Araştırmalar Dergisi*, 10:4, 1997.
- Aydın, M. Akif, *İslam-Osmanlı Aile Hukuku*, (İstanbul: İFAV Yayınları, 1985) 3;
- Bardakoğlu, Ali, “*Hidane*”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: TDV Yayınları, 1998.
- Beydavî, Nâşiruddîn Ebü Said Abdullâh b. Umer, *Envâru’t-Tenzîl ve Esrâru’t-Te’vil*, tah. Muhammed Abdurrahmân el-Mar’âşli, Beyrut: Dâru İhyâ i’t-Turâsi’l- Arabî, 1998.
- Bilmen, Ömer Nasuhi, *Kur’ân-ı Kerim’in Türkçe Meal-i Alisi ve Tefsiri*, Ankara: Akçağ Yayınları, 1991.
- Cessâs, Ebi Bekr Ahmed b. Ali er-Râzî, *Ahkâmu’l-Kur’an*, thk. Abdusselam Muhammed Ali Şahin, Beyrut: Daru’l Kutubi’l İlmiyye, 2007,
- Çelik, Hüseyin, “*Kadınların Dövülmesi Meselesi (Nisâ Suresi 34. Ayet Bağlamında Bir Tahlil)*”, *İslami İlimler Araştırma Dergisi*, Haziran, 11:1, 2022.
- Çetin, Musa, “*Kadını Darp/Dövme Meselesinin Çözümünde Hz. Peygamber’in Yaklaşımı*”, *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17/1, 2015.
- Çetiner, Bedrettin *Fatiha’dan Nas’a Kadar Esbab-ı Nüzul*, İstanbul: Çağrı Yayınları, 2002.
- Demirci, Muhsin “*Esbâb-ı Nüzul*” *Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi*, İstanbul: TDV Yayınları, 1995.
- Ebu Hakkah, Ahmet, *Mecmuun nefais el vasit*, Beyrut, Daru’n Nefâis, 2011.
- Ebu Zehra, Muhammed, *İslam Hukuk Metodolojisi*, Ter: Abdulkadir Şener, Ankara: Fecr Yayınları, 1986.
- Esed, Muhammed, *Kur’ân Mesajı*, çev: Cahit Koytak- Ahmet Ertürk, İstanbul: İnsan Yayınları, 1986, I/ 143.
- Firûzâbâdî, Ebû Tahir Mecduddin Muhammed b. Yakub b. Muhammed, *Kâmusu’l-muhît*, Kahire: Şirketü’l Kuds li’n-neşr ve’t-tevzi, 2010.
- Günay, Hacı Mehmet, “*Nüşuz*”, *Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi*, İstanbul: TDV Yayınları, 2007.

- Güneş, Cengiz, Racül/Ricâl Kelimelerinin Kur'ân'da Kullanılışı, Amasya İlahiyat Dergisi, Aralık, 17:79-110, 2021
- Hâkim, Ebû Abdillâh Muhammed b. Abdillâh b. Muhammed, *el-Müstedrek*, Beyrut, 1990.
- Halil b. Ahmed el-Ferâhîdî, *Kitabu'l Ayn*, thk. Abdulhamid Hindevî, Beyrut: Daru'l Kütubi'l İlmiyye, 2003.
- Hatiboğlu, Mehmet Sait. "*İslâm'ın Kadına Bakışı*", İslâmî Araştırmalar Dergisi, 5:4, 1991.
- Ibn Manzur, Ebi'l-Fadl Cemali'd-Din Muhammed el-İzz b. Mukerrem İbn Manzur, Lisânu'l-'Arab, (Beyrut: Dâr-u Sadır ve Dâr-u Beyrut, 1968) 11/265.
- İsfahânî, Râğîb, *el-Müfredât fî Ğaribi'l- Kur'ân*, İstanbul: Kahraman Neşriyat, 1986.
- İbn Âşur, Muhammed Tâhir Tunus: Daru't-Tunusiyye li'n-neşr, 1984.
- İbn Kesir, Ebû'l-Fidâ' İmâdüddîn İsmâîl b. Şihâbiddîn Ömer b. Kesîr, *Tefsiru'l-Kur'âni'l-Azim*, Beyrut, Daru'l-fikr,
- İbni Kudâme, Ebû Muhammed Muvaffakuddîn Abdullah b. Muhammed, *el-Muğni*, thk. Abdullah b. Abdulmuhsin et-Türki-Abdulfettah Muhammed el-Hulv (Riyad, Daru'l Âlemi'l Kütüb, 1997.
- İbnü'l Arabî, Ebû Bekr Muhammed b. Abdillâh b. Muhammed, *Ahkâmu'l-Kur'ân*, thk. Muhammed Abdulkadir Ata, Beyrut: Daru'l Kutubil İlmiyye, 2008.
- Kahveci, Nuri, *İslam Aile Hukuku*, İstanbul: Hikmetevi Yayınları, 2014.
- Karaman, Hayrettin, *Aile İlmihali*, İstanbul: Timaş Yayıncılık, 2011.
- Karaman, Hayrettin, *Mukayeseli İslam Hukuku*, İstanbul: İz Yayıncılık, 2014.
- Karamanlı, Durmuş Ali *Tarihselcilik ve Evrenselcilik Bağlamında Kur'ân Hitabının Tabiatı*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2008.
- Kâsânî, Alâuddîn Ebû Bekr b. Mes'ûd, *Bedâ'i'u's-Sanâ'i fî tertibi's-şerâ'i*, thk. Ali Muhammed Muavvad- Adil Ahmed Abdulmevcud, Beyrut: Daru'l-kutubi'l-ilmiiyye, 2003.
- Kurtubî, Ebî Abdillâh Muhammed b. Ahmed *el-Cami li Ahkâmi'l-Kur'ân*, thk. Muhammed İbrahim Hafnevî – Mahmud Hamid Osman, Kahire: Daru'l Hadis, 2010.
- Mevdûdî, Ebu'l- Alâ, *Tefhîmü'l- Kur'ân*, trc. M.Han Kayani İstanbul: İnsan Yayınları, 1986.
- Müslim, Ebû'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc b. Müslim el-Kuşeyrî, Sahihî'l Muslim, Riyad: Daru't-Taybe, 2006.
- Müzenî, Ebû İbrahim İsmail b. Yahya b. İsmail, *el-Hâvi'l-kebîr* fi Fıkhi mezhebi'l-İmami's-Şafîi, thk. Ali Muhammed Muavvad- Adil Ahmed Abdulmevcûd, Beyrut: Daru'l Ma'rife, 1994.
- Öztürk, Yaşar Nuri, *Kur'ân-ı Kerim Meali*, İstanbul: Yeni Boyut, 2000.
- Razi, Ebu Abdullah Fahreddin Muhammed b. Ömer Fahreddin, *Mefâtihu'l-Gayb*, (Beyrut: Dâru İhyâ i't-Turâsi'l- Arabî, 1998.
- Şafîi, Muhammed b. İdris, *Umm*, thk. Rıf'at Fevzi Abdulmuttalib, Mansura: Daru'l Vefâ, 2001.
- Şevkânî, *Feth'ul-Kadir*, c.1, s.519.
- Şimşek, Mehmet Sait, *Günümüz Tefsir Problemleri*, Konya: Kitap Dünyası, 2013.

- Şirbînî, Şemsuddîn Muhammed b. Ahmed el- Hatîb *Muğni'l-muhtâc ila ma'rifeti me'ânî elfâzi'l-Minhâc*, tkd. Muhammed Halil İ'tenî, Beyrut: Daru'l Ma'rife, 1997.
- Taberî, Ebu Ca'fer Muhammed b. Cerîr b. Yezid, *Câmi'ül- Beyân an Te'vili Âyi'l Kur'an Tefsiru't-Taberî*, thk. İslam Mansur Abdulhamid, Kahire:Daru'l Hadis, 2010.
- Tirmizî, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ b. Sevre (Yezîd) *Sünen-i Tirmizî*, Yayın Yeri yok:Daru'l Garbi'l-İslami, 1996.
- Uludağ, Süleyman *islâm'da Emir ve Yasakların Hikmeti*, T.D.V. Yayınlan, Ankara 1989.
- Vâhidi, Ali b. Ahmed en-Neyseburi, *Esbabun Nuzul*, thk. İsam b Abdulmuhsin Humeydan, Dimam, Daru's-Salah, 1992.
- Yaman, Ahmet *İslam Aile Hukuku*, İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 2022.
- Yazır, Elmalılı Hamdi, *Hak Dini Kur'an Dili*, haz. Asım Cüneyd Köksal – Murat Kaya, İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2021.
- Yazır, Elmalılı Hamdi, *Hak Dini Kur'an Dili*, İstanbul: Bedir Yayınevi, 1993.
- Zebîdî, Muhibbuddîn Ebû Feyz Seyyid Murtaza, *Tâcu'l-arûs min Cevâhiri'l Kâmus*, thk. Dacî Abdulkakî, Kuveyt:Turasi'l Arabî, 2001.
- Zemahşerî, Ebû'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer b. Muhammed el-Hârizmî, *el-Keşşâf 'an hakâ'iki gâvâmi'zi't-tenzîl ve 'uyûni'l-eķâvîl fî vücûhi't-te'vîl*, Beyrut, Daru'l Ma'rife, 2009.
- Zuhaylî, Vehbe, *el-Vecîz fî Usûli'l Fıkh*, Dimeşk: Daru'l Fıkr, 2011.

HEYDƏR ƏLİYEV ORDU İLƏ XALQIN BİRLİYİ HAQQINDA HAYDAR ALIYEV ABOUT THE UNITY OF THE PEOPLE WITH ARMY

Nazile Abdullazade

Doç.dr, Azərbaycan Devlet Pedaqoji Universiteti, Filoloji Fakültesi,
Edebiyatın Egitimi texnologisi Anabilim Dalı
*Assoc.prof., Azerbaijan State Pedagogical University, Faculty of Philology,
Department of literature and teaching methods*
ORCID No: <https://orcid.org/0000-0002-1829-7178>,

ÖZET

Azərbaycan xalqının ümummillî lideri Heydər Əliyev hər iki hakimiyyəti dövründə (sovet dövrü və müstəqillik illəri) gənclər arasında hərbi vətənpərvərlik işinə böyük diqqət yetirirdi. Orduda xidməti o, gənclərin müqəddəs, şərəfli borcu sayırdı. Gəncləri ordunun qəhrəmanlıq ənənələri ruhunda, Silahlı Qüvvələrə hörmət və məhəbbət ruhunda tərbiyə etmək, onları vətəndaşlıq borcunun nümunəvi yerinə yetirilməsinə hazırladığı dövlət əhəmiyyətli vəzifə hesab edirdi. Müstəqilliyə qədər gənclər sovet ordusunda xidmət edirdilər, o illərdə azərbaycanlı gənclər daha çox tikinti batalyonlarında xidmətlərini başa vurur, hərbi təlimdən, hərbi texnika və s. idarə edilməsindən kənarlaşdırılırdılar. Heydər Əliyev ordunun istənilən səviyyədə olmadığını bilirdi və Azərbaycanın öz torpaqlarının müdafiəsində məğlubiyyətə uğradığının səbəbini də bunda görürdü. “Nə üçün əzəmətli sovet ordusunda Azərbaycan zabitləri çox azdır? Nə üçün respublikamızda azərbaycanlılardan generalar yoxdur, yaxud da çox azdır? Nə üçün azərbaycanlılardan sovet ordusunda marşal rütbəsinə çatanlar olmayıb?” kimi suallar ulu öndəri hələ 70-ci illərdən hakimiyyətdə olduğu vaxtlarda düşündürürdü.

Sovet ordusunda da gənclərin ləyaqətlə xidmət etdiyini iftixarla qeyd edən ulu öndər milli ordunun yaranması zəruriliyini – öz dövlətinin, öz xalqının ordusunun olmasını istəyir və bunu qarşıya bir vəzifə olaraq qoyurdu. Heydər Əliyevə görə, ordu – xalqın sağlam fikirli, mənəviyyətli, vətənpərvər gənclərinin birliyidir, ordu ilə xalqın birliyi həm ölkənin, həm də xalqın qüdrətini artırır, xalqın inamı ordunu daha da qüvvətli edir.

1998-ci il mayın 22-də Heydər Əliyev “Azərbaycan Respublikasının Silahlı Qüvvələr günü haqqında” fərman imzalayır. Fərmanın verilməsini doğuran zəruri səbəblərdən biri ordunun kortəbii şəkildə qurulması, dövlət nəzarətindən kənar qalması, ordu başçılarının idarəçilik bacarığının, hərbi təcrübəsinin olmaması idi. Fərmanla ulu öndər tarixi kökə qayıdırsa, ata-babaların qəhrəmanlıq ənənələrini əsrlərlə yaratmağa mühüm addım atır.

Heydər Əliyev ordunu müstəqil dövlətin əsas atributlarından, sütunlarından sayırdı və qeyd edirdi ki, heç bir müstəqil dövlət, ölkə ordusuz yaşaya bilməz. Ordu hər bir ölkənin ərazi bütövlüyünün, suverenliyinin və müstəqilliyinin təminatçısıdır.

Açar sözlər: Heydər Əliyev, ordu, xalq, silahlı qüvvələr.

ABSTRACT

The national leader of the Azerbaijani people, Haydar Aliyev, paid great attention to military patriotism among young people during both periods of his rule (Soviet period and years of independence). He considered service in the army to be a sacred and honorable duty of young people. The state considered it an important task to educate young people in the spirit of the heroic traditions of the army, in the spirit of respect and love for the Armed Forces, and to prepare them for exemplary fulfillment of their civic duties. Before independence, young people served in the Soviet army, in those years Azerbaijani young people mostly completed their service in construction battalions, received military training, military equipment, etc. were removed from management. Haydar Aliyev knew that the army was not at the desired level, and he saw the reason why Azerbaijan was defeated in the defense of its lands. "Why are there so few Azerbaijani officers in the glorious Soviet army? Why are there no, or very few, Azerbaijani generals in our republic? Why were there no Azerbaijanis who reached the rank of marshal in the Soviet army?" The great leader was thinking about such questions even when he was in power in the 70s.

The great leader, who proudly noted that young people served with dignity in the Soviet army, wanted the creation of a national army - the army of his state, his people, and set it as a task. According to Haydar Aliyev, the army is a union of the nation's sound-minded, moral, patriotic youth, the union of the army and the people increases the power of both the country and the people, and the people's trust makes the army even stronger.

On May 22, 1998, Haydar Aliyev signed a decree "On the Day of the Armed Forces of the Republic of Azerbaijan". One of the necessary reasons for the issuance of the decree was the spontaneous establishment of the army, the absence of state control, the lack of management skills and military experience of the army chiefs. With the decree, the great leader takes an important step to return to the historical roots, to create the heroic traditions of the ancestors for centuries.

Haydar Aliyev considered the army one of the main attributes and pillars of an independent state and noted that no independent state or country can live without an army. The army is the guarantor of territorial integrity, sovereignty and independence of every country.

Keywords: Haydar Aliyev, army, people, armed forces.

TOPLUMSAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA KÜLTÜRÜNÜN ULUSLARARASI YANSIMALARI: AZERBAJCAN VE TÜRKİYE ÖRNEĞİ

Prof. Dr. İhsan ÇAPCIOĞLU

Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, ORCID ID: 0000-0003-4796-5232

Aygün ALİYEVA

Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, ORCID ID: 0000-0002-9620-9743

Özet

İslam dini ve ahlaki başta olmakla mevcut tüm inanç, ahlak, hukuk sistemlerinde bireylerin karşılıklı ilişkileri sonucu kurulan toplum içinde düzenin sağlanması ve sürdürülmesi için yardımlaşma ve dayanışma etiğinin ve kültürünün inşa edilmesi, bu değerlerin korunması gerektiği vurgusu öne çıkmaktadır. Nasiruddin Tusi'nin kendisinden önceki İslam ahlakçılarının dört temel erdemden bahsettiği bilinmektedir. Buna göre erdemli bir insanda hikmet, cesaret, iffet ve ölçülü olmak ilkesini temel alan adalet gibi erdemler bulunmalıdır. Bu dört temel erdem yanı sıra, erdemli bir insanda başka erdemler bulunmalıdır. İslam ahlakçılarından Tusi, cömertlik erdemini ilk dört erdem arasında ve iffet başlığı altında ele almaktadır. Ona göre sosyal varlık olan insanın toplum içinde diğer fertlerle birlikte yaşaması fitri bir olgudur. İnsan kişiliği daha dünyaya gelmeden önce oluşmaya başlamakta ve doğduktan sonraki süreçte aile, okul, çevre gibi faktörlerin etkisi sonucunda şekillenmekte ve hayat boyu devam eden bir gelişim göstermektedir. Sağlıklı kişilik gelişimine sahip olan bireylerin sosyalleşme süreci ait oldukları toplumun değer ve normlarını benimsemeleri, onlar doğrultusunda tutum ve davranışlarını belirlemeleri ve toplumun diğer üyeleri ile uyum içinde yaşamaları ile sonuçlanmaktadır. Bu uyum ve birliktelik süreci, doğal olarak işbirliğini ve işbirliği içerisinde çalışmayı da gerektirmektedir. Dolayısıyla tüm bunlar yardımlaşma pratiği olmadan ve oluşturulmadan mümkün görünmemektedir. Tusi, toplum bilimi olarak adlandırılan sosyolojinin birincil amacını bireylerin birlik, beraberlik, dayanışma içerisinde yaşamlarını sürdürmelerinin temin edilmesi olarak görmektedir. İnsanlar güçlerinin yetemeyeceği durumlar ile karşılaştıklarında meydana gelen sorunları ve zorlukları “birlikten, dirlik, kuvvet doğar” anlayışı çerçevesinde yardımlaşma ve dayanışma ile ortadan kaldırmaktadırlar. Esasen toplumların ve dünyanın varlığını devam ettirebilmesi için bu ahlaki değerlerin varlığı temel bir zorunluluktur. Makro toplumsal kuramlar açısından toplumsal bağların ve dayanışmanın olmadığı veya daha az olduğu toplumlarda kişiler hem fiziksel hem psikolojik birçok sorunla karşılaşmakta ve bu tür toplumlar için varlıklarını devam ettirememeye tehlikesi söz konusu olmaktadır. Başka bir İslam ahlakçısı olan Farabi, toplumsal dayanışma kavramını insan organları arasında mevcut olan ilişkiye benzetmektedir. Buna göre organlardan birinde ortaya çıkan sorun tüm vücuda etki edebilme, diğerlerine de zarar verebilme potansiyeline sahiptir.

Toplumsal yardımlaşma ve dayanışma olgusu, gönüllülük anlayışına dayalı olarak kurulan yardım kuruluşları meselesini de beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda İslam ülkelerinde tarihte ve günümüzde önemli işlevler üstlenen vakıf geleneğinden bahsedebiliriz. Bu çalışmada Türkiye ve Azerbaycan toplumunun sahip olduğu yardımlaşma ve dayanışma kültürünün tarihsel ve günümüzdeki örneklerinden hareketle birçok alanda faaliyet gösteren hayriye cemiyetlerinden bahsedilmesi, dostluk, kardeşlik, yardımlaşma, birlik ve beraberlik gibi değerlerin psiko-sosyal destek faaliyetleri açısından ele alınması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yardımlaşma, dayanışma, vakıf, Türkiye, Azerbaycan.

INTERNATIONAL REFLECTIONS OF SOCIAL ASSISTANCE AND SOLIDARITY CULTURE: THE EXAMPLE OF AZERBAIJAN AND TURKEY

ABSTRACT

It is emphasized that the ethics and culture of cooperation and solidarity should be built and these values should be protected in order to ensure and maintain the order in the society established as a result of the mutual relations of individuals in all existing belief, moral and legal systems, especially the religion of Islam and morality. It is known that the Islamic moralists before Nasiruddin Tusi mentioned four basic virtues. Accordingly, a virtuous person should have virtues such as wisdom, courage, chastity and justice based on the principle of moderation. Besides these four basic virtues, a virtuous person must have other virtues. Tusi, one of the Islamic moralists, considers the virtue of generosity among the first four virtues and under the title of chastity. According to him, it is a natural phenomenon for human beings, to live together with other individuals in society since they are social beings. The human personality begins to form before he is born and is shaped as a result of factors such as family, school and environment in the process after birth and shows a lifelong development. The socialization process of individuals with healthy personality development results in adopting the values and norms of the society they belong to, determining their attitudes and behaviors in line with them, and living in harmony with other members of the society. This process of harmony and collaboration naturally requires cooperation and working in cooperation. Therefore, all of these do not seem possible without the practice and establishment of mutual aid. Tusi regards the primary purpose of sociology, which is called social science, as ensuring that individuals live in unity, solidarity and mutual togetherness. When people encounter situations that they cannot afford, they can eliminate the problems and difficulties that arise with cooperation and solidarity within the framework of the understanding of "unity, peace and strength". In fact, the existence of these moral values is a basic necessity for societies and the world to continue their existence. In societies where there is no or less social ties and solidarity in terms of macro-social theories, people face many physical and psychological problems and there is a danger of not being able to continue their existence for such societies. Farabi, another

Islamic moralist, likens the concept of social solidarity to the relationship that exists between human organs. Accordingly, a problem that occurs in one of the organs has the potential to affect the whole body and harm the others. The phenomenon of social assistance and solidarity brings with it the issue of aid organizations established on the basis of volunteerism. In this context, we can talk about the tradition of waqf, which has assumed important functions in the history and today in Islamic countries. In this study it is aimed to talk about the charity societies operating in many fields, based on the historical and current examples of the cooperation and solidarity culture of Turkey and Azerbaijan society, and to consider values such as friendship, brotherhood, cooperation, unity and solidarity in terms of psycho-social support activities.

Keywords: Social assistance, solidarity, waqf, Turkey, Azerbaijan.

Giriş

Yardımlaşma ve dayanışma insanın sahip olduğu fitri bir duygudur. Bireyler kendi imkânları ile çözemedikleri zorluklarla karşılaştıklarında toplumsal dayanışma ve yardımlaşma yolu ile bu durumların üstesinden gelebilmektedirler. Prososyal davranış olarak ifade edilen yardımlaşma ve dayanışma olumlu toplumsal davranış biçimleridir ve insanlar bu sayede birbirleri ile karşılıklı ilişkiler kurarak hayatlarını sürdürürler. Prososyal davranışlar insana yarar sağlayan ve herhangi bir karşılık beklenmeksizin yapılan davranışlardır. Bu tür davranışlarla bireylerin ve toplumun huzur ve refahının yükseltilmesi amaçlanır. Araştırmalar, insanların başkalarının refahını arttıran bir davranışta bulduklarında, bu davranışın yaşamları boyunca olumlu bir şekilde pekiştirildiğini veya kişisel olarak faydalı olduğunu göstermektedir. Emile Durkheim toplumun her biri farklı işlev gören organlardan oluştuğunu ifade etmektedir. Durkheim organik ve mekanik dayanışma olmak üzere iki tür dayanışmadan bahsetmektedir. Mekanik dayanışma, geleneksel toplumlara kıyasla iş bölümünün daha az gelişmiş olduğu, ortak bilincin ise daha yüksek olduğu toplumlar için kullanılmaktadır. Durkheim'e göre mekanik dayanışmaya dayalı toplumlarda kolektif bilinç etkiliyken, organik dayanışmanın görüldüğü toplumlarda iş bölümü etkili olmaktadır. Toplumda görülen dayanışmaya dayalı dengesizlik intihar olgusunun ortaya çıkmasında büyük rol oynamaktadır. Ona göre din, birey ve topluma dayanışma duygusunu aşılacaktır. Dinin bu işlevi ile intihar arasında bir ilişki olduğu düşüncesinden hareketle onun insan ve toplum için sağlamış olduğu dayanışma ruhunun intihara yönelimi önlediği ifade edilmiştir (Çapcıoğlu, Akyüz, Akın, 2018, s. 1-6; Ağır, 2017, s. 3, 4; Baycar, 2019, s. 200-219; McGraw-Hill 2014 Yearbook, 2013, s. 2, 3; Sağlam, 2022, s. 59-64; Ritzer, 1992, s. 4-6). Bu çalışmada, Türkiye ve Azerbaycan coğrafyasından tarihsel ve güncel örnekleri bağlamında Türk-İslam kültüründe yardımlaşma ve dayanışma olgusuna ilişkin temel yaklaşımlardan ve bazı örneklerden bahsedilmektedir.

İslam Kültüründe Toplumsal Yardımlaşma ve Dayanışma

Başta İslam dini olmak üzere mevcut tüm inanç, ahlâk ve hukuk sistemlerinde bireylerin karşılıklı ilişkileri sonucu ortaya çıkan toplum düzeninin sağlanması ve sürdürülmesi için yardımlaşma ve dayanışma kültürünün inşa edilmesi ve korunması gerektiği vurgulanır. Durkheim, İbn Haldun, Bacon, Nasiruddin Tusi gibi birçok düşünür bu bağların birey ve toplum bekası adına gerekli olduklarını söylemektedir. Dayanışma, Arapça’da “yardım etmek” ve “desteklemek” anlamına gelen عون ile “yardımlaşmak” anlamına gelen تعاون kelimesi ile ifade edilmektedir. Adalet İslam’ın en temel ilkeleri arasında sayılmaktadır. Bu ilke toplumsal dayanışma ve yardımlaşma anlayışı ile yakından ilişkilidir. İslam ahlakçısı Tusi, adalet kelimesinin anlamını “eşitlik”, “beraberlik”, “birlik” ve “denge” sözcükleri ile açıklamıştır. İnsanlığı yok edebilme gücüne sahip eksiklik anlamını ifade eden “tefrit” ile ölçüyü aşma, ileri gitme, aşırı davranma manasına gelen “ifrat”tan uzak durarak eşitlik, birlik ve beraberliğe yakın olan bir kişi, “kâmil insan” mertebesine ulaşmış demektir. Esasen insanların dünyanın imkânlarından yararlanma konusunda küresel ölçekte eşitliksizliklere dayalı bir tablo söz konusudur. Bu durum doğal olarak insanlar ve toplumlar arasında birçok açıdan farklılaşmayı beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla dayanışma ve yardımlaşma duygusu, insanın çözümünü zor durumlarla karşılaştığında sadece kendi imkânları ile değil, aynı şekilde mevcut eşitsizliğin ortadan kaldırılması için mücadele etmesini gerektirmektedir. Bu çerçevede kardeşlik, dostluk, birlik, beraberlik gibi duygular temelinde toplumsal adaletin teminatı için de dayanışma ve yardımlaşma bilincine sahip olma ihtiyacı içinde bulunmaktayız.

Yardımlaşma ve dayanışmanın İslam kültüründe pek çok örneği bulunmaktadır. Sözelimi “muahat” uygulamasından bahsedebiliriz. “Muahat” karşılıklı olarak iki kişiyi kardeşleştirmek anlamına gelmektedir. Hz. Peygamber tarafından gerçekleştirilen bu uygulama, bilindiği gibi Hicret’ten sonra Medineli muhacirler ile Mekkeli Ensar arasında hicret edenlerin barınma ve korunma gibi ihtiyaçlarının karşılanması yanı sıra, birlik ve beraberliğin sağlanması için de uygulamaya konulmuştur. “Kardeşleştirme”, söz konusu iki grubun birbirleri ile anlaşmaları, uyum içinde bir arada yaşamaları ve aralarında sağlam bir ilişkinin kurulabilmesi adına atılmış önemli bir adım olarak değerlendirilmektedir. Bu çerçevede yardım edenler olarak adlandırılan “Ensar”dan olanlar Muhacir kardeşlerine her türlü maddi ve manevi destekte bulunmuşlardır. Hz. Peygamber dönemindeki bu meşhur örnekte de görüldüğü gibi, İslam ahlakının kök erdemlerinden beslenen yardımlaşma ve dayanışma duygusu, İslam ahlakçılarının dikkat çektiği üst düzey insani, ahlaki ve toplumsal sorumluluklar arasındadır. Nitekim diğer İslam ahlakçıları gibi Nasiruddin Tusi de dört temel erdemden bahsetmiştir.

Tusi’ye göre erdemli insan, öncelikle basiret ilkesine dayalı hikmet, cesaret, iffet ve adalet gibi temel erdemlere sahip olmalıdır. Erdemli kişinin bu dört temel erdem yanı sıra başka erdemlere de sahip olması gerekir. Nasiruddin Tûsî, yardımlaşma ve dayanışmanın temelini oluşturan cömertlik erdemine dikkat çekmekte ve onu ilk dört erdem arasında “iffet” başlığı içerisinde açıklamaktadır. Ona göre toplumsal bir varlık olan insanın toplum içinde diğer bireylerle birlikte yaşaması temel bir zorunluluktur. İnsanın kişiliği daha doğmadan oluşmaya başlamaktadır. Doğduktan sonraki süreçte ise aile, okul ve çevre gibi faktörler tarafından şekillenir ve yaşam boyu gelişmeye devam eder. Sağlıklı bir kişilik gelişimi gösteren bireylerin sosyalleşme süreci, onların ait oldukları toplumun değer ve normlarını benimsemelerine,

bunlara uygun tutum ve davranışlar oluşturmalarına ve toplumun diğer üyeleriyle uyum içinde yaşamalarına yol açar. Bu ise beraberinde işbirliğini, yani toplumsal dayanışma ve yardımlaşmayı gerektirmektedir. Tusi toplum için işbirliğinin önemini vurgulayarak insanların farklı alanlarda ihtisaslaştıkça ve birbirlerine yardım ettikçe ister kendine ister diğerlerine daha fazla yararlı olduğunu, üretkenliğinin arttığını, eşitlikçi tutum ve alışkanlıklara sahip oldukça nitelikli bir yaşamın kurulabileceğini savunmaktadır.

Bu başlık altında ifade etmemiz gereken bir başka kavram ise “ihsan”dır. Bu kavram “infak”, “kardeşlik”, “dostluk”, “merhamet”, “cömertlik” gibi birçok erdemle ilişkilidir (Rağıp el-İsfahani, 2010, s. 742; Nasiruddin Tusi, 2005, s. 87-91, 103, 104; 188; Güner, 2005, s. 1; Algül, 2020, s. 306, 307 ve 1995, s. 252, 252; Çapcıoğlu, Akın, 2018, s. 643, 644, 646; Demir, 2011, s. 526, 527; Ed: Gündoğdu, Özden, 2015, s. 125; Taştan, 2001, s. 9, 10). Toplumsal dayanışma ve yardımlaşma aynı zamanda ötekileştirme ve yabancılaştırma gibi negatif davranışların da ortadan kaldırılmasına katkıda bulunmaktadır. Yine toplumsal dayanışma ve işbirliği temelinde kültürlerarası ilişkilerden bahsedebiliriz ki, bu da çokkültürlü toplumlar için büyük önem taşımaktadır. Kültürlerarası ilişkiler, çeşitli etnik, kültürel, dinsel kökenlere ve değerlere sahip olan birey ve gruplar içerisinde anlayış, saygı ve hoşgörüyü dayalı olan karşılıklı ilişkilerin yürütüldüğü bir süreç olarak anlaşılmaktadır. Bu anlayış, dayanışmayı, eşitliği, işbirliğini, birlik ve beraberliği, aynı zamanda yardımlaşma duygusunu da motive etmektedir (Memmedli, 2016, s. 159). Durkheim’e göre dayanışmanın ve yardımlaşmanın olmadığı veya daha az olduğu toplumlarda “anomi”, yani kuralsızlık ve düzensizlik durumu ortaya çıkar; bireyler sosyal bağların zayıflaması sonucunda birçok psikolojik ve fizyolojik problemlerle karşılaşır. Çünkü toplum halinde yaşamak, insanların ihtiyaçları doğrultusunda organize olmalarını gerektirmektedir. Dolayısıyla dayanışma ve yardımlaşma duygusu toplumsal kargaşa ve çözülmenin önünü almaktadır.

Araştırmalar, dayanışmacı değerlerini muhafaza eden ve üyelerinin birbirine sıkı bağlarla bağlı olduğu toplumlardaki dayanışma duygusunun, sosyal bağların gevşek olduğu, herkesin yalnızca kendisini veya çekirdek ailesini düşündüğü toplumlara göre daha yoğun olduğunu göstermektedir (Baycar, 2019, 200-214; Şah, 2023, s. 109). Bu nedenle İslamiyet’te, insanlara çokça sadaka vermesi emredilmekte ve “kim kardeşinin ihtiyacını giderirse Allah da onun ihtiyacını giderir”, “hastalarınızı sadakayla tedavi edin”, “her Müslümanın sadaka vermesi gerekir”, “mümin cana yakındır, insanlarla yakınlık kurmayan ve kendisiyle yakınlık kurulamayan kimsede hayır yoktur” denilerek yardımlaşmanın sadece toplum açısından değil, aynı zamanda insanın, yani iyiliği yapan kişinin kendisi açısından da son derece önemli olduğu vurgulanmaktadır.

Türk-İslam Kültüründe Vakıf Geleneği ve Hayriye Cemiyetleri

Toplumsal yardımlaşma ve dayanışma Türk toplumunun bilincinde en eski çağlardan itibaren yer edinmiş bir anlayışı temsil etmektedir. Zira Türkler için bu değerler devleti oluşturan temel ve en önemli unsurlar arasındadır. Dede Korkut destanında yardımlaşmanın, aç doyurup, çıplak donatmanın Oğuzeli, Türk toplumu için büyük erdem olarak kabul edildiği ve insanların

“borçluyu borcundan kurtar, ağzı dualının hayır duasını al” denilerek iyiliğe ve yardıma teşvik edildiği görülmektedir. Bu çerçevede Eski Türk kültüründe “muyanlık” ve “muyan kurumları” ile karşılaşmaktayız. Divan-ı Lügatî Türk’te “muyan/buyan” kelimesinin anlamı sevap, muyanlık ise yolcuların konaklayıp dinlenebilmesi ve su içebilmesi için yapılan hayratlar olarak açıklanmaktadır. Uygur Türkleri tarafından kurulan bu yapılarda yolcular ve yoksul kimseler konaklama ve barınmanın yanı sıra, eğitim ve hastane imkânlarından da yararlanabiliyorlardı. Yine Türk geleneğinde muyanlık benzeri bir diğer kurum da kervansaraylardır. Bu kurumlar ücretsiz veya çok az bir ücret karşılığında faaliyet göstermişlerdir. Türk ve İslam ülkelerinde yaygın olan bir başka gelenek ise vakıf geleneğidir.

Vakfetmek bir malın, mülkün insanların ondan ihtiyaçları dâhilinde yararlanmaları için kalıcı olarak bağışlanmasıdır. Türk-İslam kültüründe vakıf geleneğinin tarihi Karahanlılar’a kadar uzanmaktadır. Bununla birlikte vakıfların altın çağını yaşayarak, büyük gelişmeler gösterdiği zaman kesitini, Selçuklu ve Osmanlı dönemleri oluşturmakta ve bu dönemlere vakıflara sıkça rastlanmaktadır (Çapcıoğlu, 2021, s. 110-119). Osmanlılarda vakıflar “hayri” ve “avarız” olarak iki şekilde sınıflandırılmaktadır. Hayri vakıflar vasıtası ile okul, medrese, cami gibi eğitim ve dini yapılar, aynı zamanda kervansaraylar, çeşmeler, yol ve köprülerin yapıldığı ve bu kuruluşlarda çalışanların da ücretlerinin karşılandığı bilinmektedir. Bunun yanı sıra söz konusu vakıfların desteği ile kimsesiz çocuklar, yaşlılar, gaziler ve benzeri kimseler için sosyal desteklerin sağlandığı görülmektedir. Bir diğer vakıf türü olan avarızlar ise savaş, salgın hastalık gibi çeşitli afetlerle karşılaşan insanlara, geçimlerini sağlayabilmeleri için destek sağlamaktadır.

Osmanlı devleti döneminde Azerbaycan’da 19. yüzyılın sonları ile 20. yüzyılın başlarında vakıf ve derneklerin oluşturulması ile ilgili çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalara büyük destek veren isimler sırasında Hacı Zeynelabidin Tagıyev, Murtuza Muhtarov, Musa Nagıyev, Şemsi Esedullayev gibi önemli şahsiyetlerin adlarını sayabiliriz. Bu isimler arasından Hacı Zeynelabidin Tagıyev’in yardım faaliyetleri arasında; gazete ve kitap çıkarılması, içme suyunun temin edilmesi, geçimini sağlayamayan öğrencilere bursların tahsis edilmesi, öğrencilere yurtdışı eğitim imkânlarının sağlanması, deprem sonucu mağdur olan kimselere, aynı zamanda Ermeni mezalimi sonucunda yetim kalan çocuklara yardımların sağlanması gibi faaliyetleri sayabiliriz. Bu kapsamda Tagıyev’in bir diğer faaliyeti ise, kız çocuklarının okuyabilmesi, topluma yararlı vatandaşlar olarak kendilerini geliştirmesi, eğitimlerini tamamlayarak, toplum içerisinde önemli yerlere gelebilmeleri maksadı ile yaptırmış olduğu kızlar mektebidir. 1901 yılında Bakü’de kurulan bu okulda 58 kız öğrenci eğitim almıştır. Bu öğrencilerden 35’i burslu olarak eğitim alıyorlardı. Zengin kütüphaneye sahip bu okulda din, tarih, coğrafya, matematik, tabiat ilimleri, hüsnü hat, resim, müzik alanlarına dair 595 adet eğitim kaynakları bulunuyordu. Burada öğrencilere hem teorik hem pratik eğitimler verilmekteydi. Okul, öğrencilerin yatılı olarak kalabilmesi için yatakhane, hastane, mutfak, banyo, çamaşırhane gibi tüm gerekli imkânlarla donatılmıştı. Tüm bunların yanı sıra okul, Azerbaycan klasiklerinin sahnelendiği bir tiyatro sahnesine de sahipti. Öğrencilerle çeşitli kültürel faaliyetler yapılıyor ve onlar için dans, müzik, resim gibi kurslar, dernekler tesis

ediliyordu (Aydemir, 2015, s. 227, 228, 231, Bedir, 2020, s. 1155, 1156; Yay, 2016, s. 585, 586; Cabbarov, 2011, s. 13, 15, 16)

Şekil 1. Kızlar mektebinde öğretmen ve öğrenci sayılarının yıllara göre dağılımı

20. yüzyılın başlarında Azerbaycan'da farklı alanlarda çeşitli işlevler üstlenen birçok vakıf ve dernekler bulunmaktaydı. Bunlardan biri de 1907 yılında kurulan çocuk ölümleri ile mücadele cemiyetidir. Bu cemiyet çocuk ölüm oranlarının artışı önlemek ve din, cinsiyet, ırk farkı gözetmeksizin çocukların gelişimi ile ilgili faaliyetler yürütmek için kurulmuştu. Maddi imkânı yetersiz çocukların barınma, gıda, sağlık sorunlarının çözümünde, kimsesiz çocukların tespit edilerek yetimhanelere teslim edilmesinde, ilaç ve gıda ile ücretsiz olarak temin edilen yemekhanelerin yapımında kurum tarafından çeşitli destekler sağlanıyordu. Yine çocuklarla ilgili olan bir diğer kurum da çocukları muhafaza cemiyeti idi. Bu cemiyet Bakü şehrinde 17 yaş ve altı ihtiyaç sahibi çocukların tespiti, onlar hakkında bilgilerin elde edilmesi ve ihtiyaçları doğrultusunda gereğinin yapılması için tesis edilmişti. 1915 yılında kurulan Uşak Evi Hayriye Cemiyeti ise yoksul, aynı zamanda yetim olan çocukların eğitimine katkı sağlıyordu. Bakü Şehir ve Halk Mektepleri Talebelerine Yardım Cemiyeti 1907 yılında Bakü'de bulunan eğitim kurumlarının yoksul, maddi imkânı bulunmayan talebelerine yardım maksadı ile kurulmuştur. Bu kurumun aynı zamanda 1919 yılında bir sıra anaokullarının açılmasında da hizmeti bulunmaktadır. 1914'te Bakü Müslüman Kadın Hayriye Cemiyeti de aynı şekilde maddi imkânı yetersiz olanlara, kimsesiz çocuklara ve göçmenlere yardım maksadı ile tesis edilmiştir. Eğitim amaçlı kurulan vakıf ve dernekler içerisinde Neşri Maarif Hayriye Cemiyeti'nin, Nicat Medeni-Maarif Cemiyeti'nin isimlerini zikredebiliriz. 1904 yılında tesis edilen ve önem arz eden bir diğer kurum ise Bakü şehrinde kabadayı ve katillerin tasfiyesi için, dini fanatizmin önlenmesinin yanı sıra, kadınları taciz eden ve diğer suçlar işleyen kimselerin tespit edilerek gerekli kurumlarca cezalandırılmasının temin edilmesi maksadı ile çalışmalar yürüten Hidayet Hayriye Cemiyeti'ydi. (Durmaz, 2010, s. 62-68)

Bakü Müslüman Hayriyye Cemiyeti ve Gardaş Kömeyi (Kardeş Yardımı)

22 Aralık 1914 tarihinde başlayan ve 5 Ocak 1915 tarihine kadar süren Sarıkamış savaşı sonrasında 7.200 kişi esir alınmıştır. Genel olarak Rusya'da bulunan Türk esirlerin sayısı 60.000

kişiyeye ulaşmıştır. Samara, Kazan, İrkutsk, Harkov gibi bir sıra şehirlerde esir kampları kurulmuştu. Bu esir kamplarından biri de Bakü şehri yakınlarında bulunan Nargin adasında oluşturulmuştu. Bu dönemde, 1905 yılında tesis edilen ve Ermeni-Türk çatışmaları sırasında ailelerini kaybeden kimsesiz çocuklara, dul kadınlara, yoksul kimselere, bunun yanı sıra öğrencilere yaptıkları yardımlarla bilinen Bakü Müslüman Hayriye Cemiyeti, esirlere maddi ve manevi desteğini eksik etmemiştir. Kurumun kurucu üyeleri arasında Hacı Zeynelabidin Tagiyev, Hasan Bey Melikov (Ekinci gazetesinin eski yazar ve sahibi, Kaspi ve Hayat gazeteleri yazarı), Ali Merdan Topçubaşov, Ahmed Bey Agayev (Hayat gazetesinin eski başyazarı), Ali Bey Hüseyinzade gibi Azerbaycan ve Türk dünyasının önemli birçok ismi yer almaktadır. Bakü Müslüman Hayriye Cemiyeti, Türk esirlerin resmi olarak himayeciliğini üstlenmek için hükümete müracaat etmiş ve bu müracaatı kabul görmüştür. Böylece cemiyet, esirlerin ihtiyaçlarını gidermek için yardımlar toplamaya, onlara gereken her türlü desteği vermeye çalışmıştır. Aynı zamanda haftada bir defa olmak şartıyla esirlerin Bakü şehrinde gezdirilmesi için izin almayı başararak onların sosyal olarak da rehabilitasyonuna katkıda bulunmuştur. Bunların yanı sıra kurumun yardımı ile vefat eden esirler İslami şartlara uygun bir şekilde defnediliyor, hasta ve yaralı olanların tedavisi ve bakımını cemiyet tarafından üstleniliyordu. Yapılan yardımların dışında Türk esirlerin Nargin adasından kurtarılarak Tebriz yolu ile Anadolu'ya ulaştırıldıkları bilgileri de kaynaklarda yer almaktadır.

Bakü Müslüman İnas (Kadınlar) Cemiyet-i Hayriyesi, Gence Milli Müslüman Komitesi, Gence Müslüman Cemiyet-i Hayriyesi, İrevan Müslüman Cemiyet-i Hayriyesi, Muhtaçlara Kömek Cemiyeti gibi diğer birçok kurum da Azerbaycan halkının Türk kardeşlerine sağladığı destek ve yardımı ulaştıran kurumlar arasında yer almaktadır. Kafkas Cephesi savaşı nedeniyle 1915 yılı Kars, Ardahan, Sarıkamış, Artvin için kayıplarla, üzüntülerle dolu bir yıl olmuş; bu durum ise Azerbaycanlı kardeşlerini derinden yaralamıştı. Nevruz bayramı arifesinde olan halk bu bayramı bir imtihan vesilesi görmüş ve bayram hazırlıklarına harcanacak paraların yardım olarak toplanması ve harpzedelerin ihtiyaçları için harcanması gerektiğini açıklamıştır. Bu kapsamda Bakü Müslüman Hayriye Cemiyeti bir yardım kampanyası başlatarak bunu gazeteler vasıtası ile halka duyurmuştur. İrevan halkı bayramı coşkuyla geçirmemeyi, camide önce kardeşleri için dualar etmeyi, ardından ise bayram hazırlıklarına harcanacak paraları toplayarak savaş mağduru kişilere yardım için göndermeyi kararlaştırmıştır. M. Emin Resulzade insanları yardım ve dayanışmaya çağırarak, bu seslenişlerinin neticesiz kalmayacağına, bu halkın dindaşları, kardeşleri önünde başı yüce olacağına ve bu imtihanı da güzel bir şekilde vereceklerini umut ettiğini ifade etmiştir. Ayrıca savaştan zarar gören insanlara destek maksadıyla, onların ihtiyaçlarını karşılamak için Bakü'de gazeteciler, yazarlar, gazete sahiplerinin iştirak ettikleri bir organizasyon düzenlenmiştir.

Necat Maarif Cemiyeti tarafından bir toplantı düzenlenerek “Kardeş Yardımı” (Gardaş Kömeyi) başlığı altında gazete neşrederek, satıştan elde edilen gelirin harpzedeler için gönderilmesine karar verilmiştir. Bu organizasyonda pek çok kişi gönüllü olarak çalışmış ve tek nüsha olarak neşredilen gazete 10 kuruşa satışa çıkarılmış, elde edilen 1300 manat değerindeki gelir ise vaat edildiği üzere Kars, Ardahan gibi savaştan zarar görmüş bölgelerdeki insanlara gönderilmiştir (Aslan, 2000; Sönmez, 2014, s. 10-17). Kaynaklarda geçen tüm bu

bilgilerin ışığında iki Türk halkının, toplumunun her daim karşılık gözetmeksizin birbirine yardım ve destekte bulunmuş olduklarını ifade edebiliriz. Nitekim 2. Karabağ Savaşı'nda tüm Türkiye halkının kalbinin Azerbaycan ile birlikte attığı ve manevi desteklerini, dualarını eksik etmedikleri gibi, Azerbaycan halkının da Kahramanmaraş merkezli depremler nedeniyle maddi ve manevi zarar gören kardeşlerinin kederlerini ve acılarını kalplerinin en derinlerinde hissederek tarihte olduğu gibi bugün de birlik, beraberlik, dayanışma örneği göstererek yardımlarını eksik etmedikleri bilinmektedir. Nitekim Türkiye'de 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş Elbistan ve Pazarcık merkezli depremlerin ardından Azerbaycan'da yardım kampanyası başlatılmıştır. Haydar Aliyev Fondu tarafından depremden zarar gören depremedelere destek maksadı ile yardımlar gönderilmiştir. Bunun yanı sıra bu afette de geçmişte olduğu gibi “Kardaş Kömeği” sloganı ile Türk halkına destek olmak için bir platform oluşturularak yardım kampanyası başlatılmıştır. Bu kapsamda bir ihtiyaç listesi oluşturulmuş, kısa zaman içerisinde Azerbaycan halkı kardeşleri ile tek yürek olarak bu listede yer alan yardımları toplamış ve deprem bölgesindeki insanlara ulaştırmıştır. Bundan başka deprem bölgesine destek amaçlı Türkiye TV kanallarının ortak yayınına Azerbaycan kanalları da katılmıştır.

Azerbaycan ve Türkiye aynı zamanda uluslararası yardım projelerinde de aktif bir şekilde yer almaktadır. Azerbaycan Cumhuriyeti ister insani yardım alanında isterse de eğitim, sağlık, altyapı gibi birçok alandaki gelişime destek olmak için yardımlar yapmakta ve Türkiye ile ortak projeler yürütmektedir. Endonezya, Hırvatistan ve Arnavutluk'ta meydana gelen depremler, Avustralya'da ortaya çıkan orman yangınları, Pakistan'daki sel afeti, Küba'daki kasırga, Burkina Faso'daki kuraklık gibi doğal afetler sebebiyle yapılan insani yardımlar bunlardan bazılarıdır. Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı'nın açıklamasına göre Küresel İnsani Yardımlar Raporu'nda yer alan veriler Türkiye'nin 2021 yılı içinde insani yardım faaliyetleri sebebiyle 2015'ten itibaren kazanmış olduğu “Dünyanın En Cömert Ülkesi” unvanını koruduğunu göstermektedir. Yine 2021 yılı verilerine göre Amerika Birleşik Devletlerinden sonra uluslararası insani yardımda Türkiye ikinci sırada yer almaktadır.¹

SONUÇ

Sosyal yardımlaşma ve dayanışma, bireylerin sosyo-psikolojik açıdan sağlıklı gelişiminin yanı sıra, toplumların da varlığını sağlıklı bir şekilde sürdürebilmesi için hayati önemi haiz bir olgudur. Modernleşme sürecinde insanların daha “ben merkezli” ve “bireyci” tutum ve davranışlara yöneldiğini ifade edebiliriz. Böyle bir süreçte söz konusu olguya dayalı dayanışmacı değerlerin varlığı daha çok önem kazanmaktadır. Türk kültüründe var olan dayanışma eksenli değerlerin İslamiyet'le birlikte daha güçlü bir yapıya kavuştuğunu görmekteyiz. Türk kültüründeki bu yardımlaşma ve dayanışma duygusu üzerinde Orta Asya Bozkırlarının sert ikliminin de etkili olduğu belirtilebilir. Türkler bu iklim şartları ile mücadelede birlik ve beraberlik içinde hareket etmek ve dayanışma duygusunu güçlendirmek

¹ Erişim adresi: Türkiye'nin Uluslararası Acil İnsani Yardımları / T.C. Dışişleri Bakanlığı (mfa.gov.tr), Humanitar yardım - səhifə 1 - AIDA (mfa.gov.az)

zorunda kalmışlardır. Aynı zamanda savaş ve mücadelelerle geçen uzun bir tarihe sahip olması nedeniyle de bu değerlerle ilgili algıları daha da gelişmiştir. Dolayısıyla özellikle Eski Türklerin yaşam tarzlarının bu kültürün oluşmasında etkili olduğu anlaşılmaktadır. Türklerin bu karakteri İslam dininin birlik ve beraberlik vurgusunu merkeze alan yardımlaşma ve dayanışma anlayışı ile bulduğunda ise, Türk kültüründe daha da kökleşmiş ve sağlamlaşmıştır. Afetler yüzyılı olarak adlandırılan bugünün zor şartlarında Türklerin sahip olduğu söz konusu kök değerlerin tüm insanlık ve dünya için önemi her geçen gün daha da artmaya devam edecektir.

EKLER

Resim 1²: Kardaş Kömeği Platformu

Qızların yataq otağı, MATMNF
Спальная комната девочек, НФНМНА

² Qardaş Köməyi Platforması (gardaskomeyi.org)

Resim 2.

Məktəbin dəhlizi və vestibülü. MATMNF
Коридор и вестибюль училища. ИФНМНА

Resim 3.

Handəsə darsı. Lövhnin qarşısında cavab verir - Qara Qarayevin anası Sona Axundova, birinci partada əlini qaldıran - H. Z. A. Tağıyevin kiçik qızı Sürəyya.

Müəllimələr: G. Qazıyeva və G. Axıyeva. MATMNF

Урок геометрии. У доски отвечает мать Кара Караева Сона Ахундова, поднявшая руку за первой партией – младшая дочь Г. З. А. Тагиева Суран.

Учительницы: Г. Казиева и Г. Ахиева. ИФНМНА

Resim 4.

Мәктәбин тамаша залы. MATMNF
Училищный зал для спектаклей. ИФНМНА

Resim 5.

Мәктәбин daxili həyatı. MATMNF
Внутренний двор училища. ИФНМНА

Resim 6.

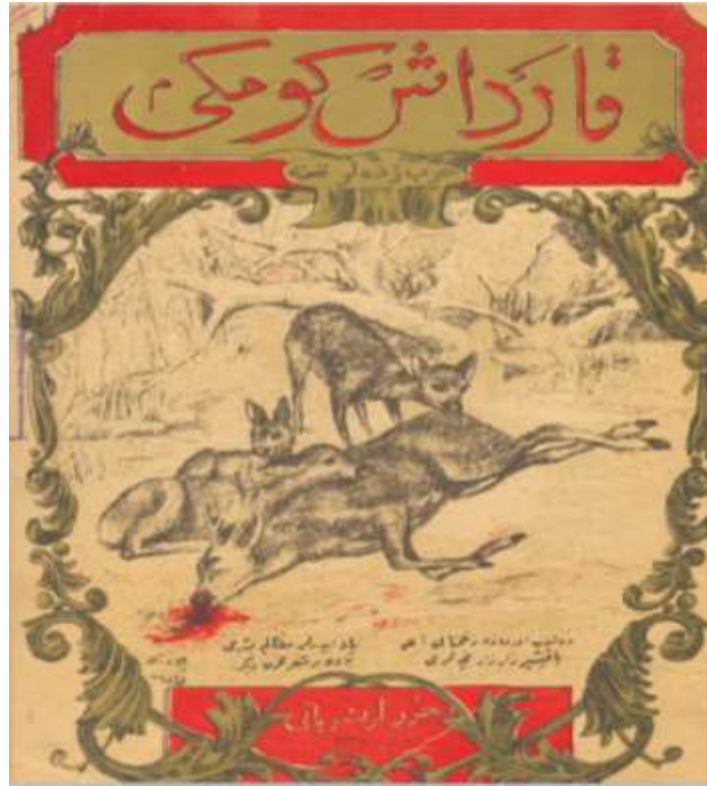
Qız məktəbinin binası. MATMNF
Здание женского училища. ИФНМНА

Resim: 7³

³ Resim 2; 3; 4; 5; 6; 7- Hacı Zeynelabidin Tağıyev, Kızlar mektebi, Ferhad Cabbarov, H. Z. A. Tağıyevin kız mektebinin tarihinden, Bakü: Ziya, 2011, s. 173, 176, 180, 187, 188.

Resim 8⁴: Nargin adası-esir kampı

Resim 9⁵: Qardaş Köməyi (Kardaş Kömeği/Kardeş Yardımı)

KAYNAKÇA

Ağır, M. S., “Sınıf İçi Sosyal Uyum Davranışlarına Yönelik, Prososyal Davranışların Kazanımına İlişkin Grup Rehberliği Örneği”, *İstanbul Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 18, s. 1-32.

Algül, H., “Muahat”, TDV, *İslam Ansiklopedisi*, C. 30, 2020, s. 306-307.

⁴ Prisoner-of-war camp in Nargin island 15 - Nargin adası həbs düşərgəsi — Vikipediya (wikipedia.org)

⁵ Kardeş Yardımı, Bakü: İpekyolu yayımları, 2012.

Aslan, B., (2000), I. Dünya Savaşı Esnasında “Azerbaycan Türkleri”nin “Anadolu Türkleri”ne “Kardaş Kömeği (Yardımi)” ve Bakü Müslüman Cemiyet-İ Hayriyesi, Ankara: Atatürk Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını.

Aydemir, A., “Divanü Lûgati’t-Türk’te Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma”, *Route Educational and Social Science Journal*, C. 2(2), 2015, s. 226-240.

Baycar, A., “Dini ve Sosyolojik Boyutlarıyla Dayanışma-Yardımlaşma Olgusu”, *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 21, S. 39, 2019, s. 200-225.

Bedir, A., “Türklerin İktisadi Hayatında Sosyal Yardımlaşma”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24 (3) , 2020, s. 1141-1169.

Cabbarov, F., (2011), H. Z. A. Tağıyevin Kız Mektebinin Tarihinden, Bakü.

Çağrıcı, M., “Yardımlaşma”, TDV, İslam Ansiklopedisi, C. 43, 2013, s. 332-334.

Çapcıoğlu, İ., Akın, M., “Bireysel ve Toplumsal Boyutlarıyla İslam’da ‘İhsan’ Erdemi”, *International Journal of Cultural and Social Studies (IntJCSS)*, C. 4, S. 2, 2018, s. 640-649.

Çapcıoğlu, İ., Akyüz, N., Akın, M., “Toplumsal Yardımlaşma ve Dayanışma Olgusunun Sosyo-Teolojik Temelleri”, *Uluslararası Din Bilimleri Sempozyumu Tam Metin Kitabı*, 1. Baskı, Elazığ: Asos Yayınevi, 2018, s. 1-6.

Çapcıoğlu, İ., “Vakıf Medeniyeti, Pandemi Süreci ve Merhametin Taşıyıcısı Olarak Aile”, *Vakıf ve Toplum*, Sayı 7, 2021, s. 110-119.

Demir, O., “Tesanüd”, TDV, İslam Ansiklopedisi, C. 40, 2011, s. 526-527.

Durmaz, Ş., “20. Yüzyılın Başında Azerbaycan’da sosyal Yardımlaşma ve dayanışma Amaçlı Vakıf ve Dernekler”, *Hakemli eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, C. 1, S. 2, 2010, s. 61-69.

Düzgüner, S., “Pro-Sosyal Davranışlarda Diğerkâmlığın (Özgecilik) Tanımı ve Konumu”, *Bilimname XL*, 2019/4, s. 351-373.

“Ensar”, TDV, İslam Ansiklopedisi, C. 11, 1995, s. 251-252.

Gubaydulın, K. S., “Azerbaycan Vakıfları”, Çev: Kalantay, Y., Erişim adresi: Azerbaycan Vakıfları (fsm.edu.tr), s. 139-145.

Güner, O., “İslam’da Sosyal Adâlet ve Dayanışma Erdemi”, *Köprü Üç Aylık Fikir Dergisi*, S. 092, 2005.

Hadislerle İslam, Diyanet İşleri Başkanlığı, Erişim adresi: Diyanet Hadislerle İslam.

Kardeş Yardımı, Bakü: İpekyolu yayınları, 2012.

Karslı, B., “Değer Kavramının Toplumsal ve Bireysel İşlevi Üzerine Sosyolojik Bir Çözümleme” *İnsani Değerlerin Yeniden İnşası Uluslararası Sempozyumu*, Erzurum, Turkey, 19 - 21 Haziran, 2015, s. 95-104.

Kaymak, M., “Durkheim’in Toplumsal Kuramı ve Eğitim Anlayışı”, Erişim adresi: https://www.academia.edu/44656662/Durkheimin_Toplumsal_Kuram%C4%B1_ve_E%C4%9Fitim_Anlay%C4%B1%C5%9F%C4%B1, s. 15-26.

Küçükali, R., Öztaşkın, B., “Sosyal Koruma Ekseninde Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma”, *Akademik Bakış Dergisi*, S. 29, 2012, s. 1-14.

Memmedli, N., (2016), *Multikulturalizm Panaseya yoxsa alternativ*.

Mirzaliyeva, F., “Hacı Zeynelabidin Tağıyev ve Bakü Hayriyye Cemiyeti”, Erişim adresi: https://insamer.com/Tr/Fatima-Mirzaliyeva_303.Htm, 2017.

Özden, Ö., “Türk Kültüründe Bir Değerler Eğitim Kurumu Olarak Ahilik”, *İnsani Değerlerin Yeniden İnşası Uluslararası Sempozyumu*, Erzurum, Turkey, 19 - 21 Haziran, s. 121-140.

Prosocial Behavior, Erişim adresi: [Prosocial_Behavior_Boothby.pdf](https://www.squarespace.com/prosocial-behavior-boothby.pdf) (squarespace.com)

Rağıb El İsfahani, (2010), *Müfredat Kur'an Kavramları Sözlüğü*, Çev: Abdülbaki Güneş, Mehmet Yolcu, İstanbul: Çıra Yayınları.

Ritzer, G., *Sociological Theory*, McGraw-Hill, Third Edition, 1992, Çeviren: Ümit Tatlıcan, s. 1-21, Erişim adresi: [George Ritzer, Sociological Theory, McGraw-Hill, Third Edition, 1992, Çeviren: Ümit Tatlıcan - PDF Free Download](https://www.docplayer.biz.tr/george-ritzer-sociological-theory-mcgraw-hill-third-edition-1992/) (docplayer.biz.tr).

Sağlam, F. M., “Sosyolojinin Bir Bilim Olarak Kurumsallaşmasında Emile Durkheim’in Eserleri ve Durkheim’a Yönelik Eleştiriler”, *Toplumsal Değişim Dergisi*, C. 4, S. 02, 2022, s. 56-69.

Sönmez, B., “Bakü Halkının 1915-1917 Sarıkamış Esirlerine Kardeş Kömeği”, *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, S. 6, 2010, s. 9-23.

Şah, U., Şah, D. E., “Kültürel Bir Boyut Olarak “Bireycilik-toplulukçuluk” ve Türkiye’deki Çalışmalar”, *LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi* (XIII-II), 2022, s. 108-121.

Taştan, A. V., “Nasreddin Tusi : Hayatı, Eserleri, Din ve Toplum Görüşü”, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1 (11), 2001, s. 1-13.

TDK Sözlük, Erişim adresi: [Türk Dil Kurumu Sözlükleri](https://sozluk.gov.tr) (sozluk.gov.tr)

Tusi, (2005), *Ahlakı-Nasiri*, Bakü: Lider Neşriyatı.

Yay, S., “Türk-İslam Kültüründe Vakıflar: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları Örneği”, *Uluslararası Türk Dünyası Eğitim Bilimleri ve Sosyal Bilimler Kongresi*, Ankara, 2016, s. 581-591.

Yazılıtaş, N., “Türk Toplum Hayatında Sosyal Yardımlaşma”, *Şarkiyat Araştırmaları Dergisi*, C. 2, S. 5, 2002, s. 163-171.

GÖRSEL TASARIMDA YAPAY ZEKA KULLANIMI

Mehmet ALTUNTAŞ

Dicle Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Resim-İş Eğitimi Yüksek Lisans Programı

e-posta: 22966013@ogr.dicle.edu.tr

ORCID ID: 0000000167878887

ÖZET

İnsanlığın en büyük sorunlarından biri zamandır. İnsanlar kısa ömürlerinde daha fazla zamana ihtiyaç duydukları için insan gibi düşünebilen ve hareket edebilen yapay zekayı yaratmışlardır. Teknoloji ilerledikçe ve grafik tasarım süreci bilgisayarlarda devam ettikçe yapay zeka uygulamaları kaçınılmaz olarak tasarım sektörüne girmiştir. Günümüzde kurumsal kimlik tasarımı, web tasarımı ve sayfa tasarımı gibi çeşitli alanlarda grafik tasarım faaliyetleri bir grafik tasarımcıya ihtiyaç duymadan yapay zeka kodları kullanılarak gerçekleştirilmektedir. Yapay zeka devreye girdikçe belirli sektörlerde istihdam azalmıştır. Bazıları, gelecekte tasarım alanında istihdam oranının düşeceğini savunmaktadır. Kimileri bir robotun sahip olabileceği yaratıcılık gerektiren mesleklerin istihdam oranlarında pek fazla bir değişiklik olmayacağını düşünmektedir. Bu çalışma, yapay zeka ve makine öğrenimi algoritmaları üzerinde çalışan belirli grafik tasarım uygulamalarının bir grafik tasarımcı kadar yaratıcı olup olmadığını ve yapay zekanın grafik tasarım işine etkisini tartışmaktadır. Alan yazın taramasında konu ile ilgili araştırmalar incelenerek bir sonuca ulaşılmaya çalışılmış ve bu konuda literatüre katkı sağlanması hedeflenmiştir. Yapılan araştırma sonucunda zamanımızın yapay zeka ile çalışan grafik tasarım programlarının hedeflenen yaratıcılıktan yoksun olduğu, bu durumun tasarımcıları çok daha yaratıcı grafik programlarını geliştirmeye sevk ettiği görülmüştür. Yaratıcı tasarım programlarının geliştirilmesi ile bu mesleğin herhangi bir tehdit altında olmayacağı, aksine işlerin daha hızlı ve minimum hata ile tamamlanacağı düşünülmektedir. Grafik tasarımda yapay zekanın zaman alan iş miktarını azaltacağı ve tasarımcılara yaratıcı süreç için daha fazla zaman bırakacağı görülmüştür. Böylece tasarımcıların teknolojik gelişmeleri yakından takip ederek yaratıcı tasarımlar elde etmek için her zamankinden daha fazla zamanlarının olacağı sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: teknoloji, grafik tasarım, yapay zeka, algoritma

ABSTRACT

USING ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN VISUAL DESIGN

One of humanity's biggest problems is time. Because humans need more time in their short lives, they have created artificial intelligence that can think and act like humans. As technology advances and the graphic design process continues on computers, artificial intelligence applications have inevitably entered the design industry. Today, graphic design activities in various fields such as corporate identity design, web design and page design are carried out

using artificial intelligence codes without the need for a graphic designer. As artificial intelligence came into play, employment in certain sectors decreased. Some argue that the employment rate in the field of design will decrease in the future. Some think that the employment rates of jobs that require creativity that a robot can have will not change much. This study discusses whether certain graphic design applications working on artificial intelligence and machine learning algorithms are as creative as a graphic designer and the impact of artificial intelligence on graphic design business. In the literature review, it was tried to reach a conclusion by examining the studies on the subject and it was aimed to contribute to the literature on this subject. As a result of the research, it has been seen that the graphic design programs working with artificial intelligence of our time lack the targeted creativity, and this situation prompts the designers to develop much more creative graphic programs. With the development of creative design programs, it is thought that this profession will not be under any threat, on the contrary, the works will be completed faster and with minimum error. It has been seen that artificial intelligence in graphic design will reduce the amount of time-consuming work and leave more time to the designers for the creative process. Thus, it has been concluded that designers will have more time than ever to obtain creative designs by closely following technological developments.

Keywords: technology, graphic design, artificial intelligence, algorithm

GİRİŞ

İnsanlığın en büyük sorunlarından biri zamandır. İnsan ömrü, evrenin varlığına kıyasla çok kısadır. Bu nedenle insanlık, zamanını daha anlamlı hale getirmek için teknolojiler geliştirmektedir. İnsanlar kısa ömürlerinde daha fazla zamana ihtiyaç duymuşlar ve insan gibi düşünebilen ve hareket edebilen yapay zekayı yaratmışlardır.

Zeka; kavrama, yaratıcılık, problem çözme, duygu yönetimi, planlama, özbilinç gibi becerilerin bütününden oluşur. “Zeka: Bilinenler ve Bilinmeyenler” başlıklı makalede, “Bireyler, karmaşık fikirleri anlama, çevreye etkili bir şekilde uyum sağlama, deneyimlerden öğrenme, çeşitli akıl yürütme biçimleriyle meşgul olma, Düşünerek engelleri aşın.” (Neisser ve diğerleri, 1996) Yapay zeka, insan becerilerini makinelere uyarlama, makinelerin gelişmesine izin verme ve bu becerileri insan vücudunun dışında kullanma yeteneğidir. Luger'e (2008) göre "Yapay zeka (AI), akıllı davranışın otomasyonu ile ilgilenen bilgisayar bilimi dalı olarak tanımlanabilir." (Luger, 2009). Zamanla makineler, düşünme ve karar verme mekanizmaları gerektirmeyen fiziksel işleri devralmıştır. Ancak insanlar iş yükünü daha da azaltmak için düşünen ve karar veren makinelere ihtiyaç duymuşlardır.

Makinelerin insanlar gibi düşünüp düşünemeyeceği yıllardır tartışılıyor. Jefferson (1949) makalesinde, modern batı felsefesinin babası olarak bilinen Descartes'tan alıntı yapar: “Bir papağan, kendisine öğretilenleri ve sadece bir kısmını tekrarladı; kendi düşüncelerini ifade etmek için asla kelimeler kullanmadı. Bir yandan, bir maymunun veya başka bir hayvanın şekline ve görünümüne sahip, akıl yürütme ruhu olmayan bir makineye sahip olsaydı,

hangisinin sahte olduğunu bilmenin hiçbir yolu olmazdı. Öte yandan, insana benzeyen ve mümkün olduğunca onun eylemlerini taklit eden bir makine olsaydı, aldatmacayı tanımak için her zaman çok kesin iki yöntemimiz olurdu. Birincisi, makine, düşüncelerimizi başkalarına açıklamak için bizim kullandığımız gibi sözcükleri kullanamaz. İkincisi, bazı hayvanlar gibi bizden daha fazla çalışkanlık gösterebilir ve bazı şeyleri bizden daha iyi yapabilirler. Yine de, her biri belirli bir eylem için özel olarak tasarlanmış organlarının ve mekanizmalarının düzeniyle, ne hakkında olduklarını bilmeden hareket edeceklerdi." "Bir makine, sembollerin tesadüfen düşmesinden değil, hissedilen düşünce ve duygulardan dolayı bir sone yazana veya bir konçerto besteleyene kadar, makinenin beyinle eşit olduğu konusunda hemfikir olabiliriz - yani, sadece yazmakla kalmayıp aynı zamanda onun yazdığını da bilebiliriz." Hiçbir mekanizma başarılarından zevk alamaz, vanaları açılınca üzülemez, dalkavuklarla ısınamaz, yaptığı hatalar yüzünden perişan edilemez, cinsellikle büyülenemez, istediğini alamayınca kızamaz veya bunalıma giremez." (Turing, 1950) Makinelerde düşünme yeteneğini araştıran Turing, "taklit oyun" testini geliştirdi.

Bugün soru, makinelerin düşünme yeteneğine sahip olup olmadığı değil, makinelerin insanlar kadar yaratıcı olup olmadığıdır. 2014 yılında Mark O. Riedl, makinelerin yaratıcılığını ölçen "Lovelace 2.0" adlı bir test önerdi. Diğer alanlarda olduğu gibi yapay zeka da yaratıcılık gerektiren iş alanlarına girdi. Yapay zeka devreye girdikçe belirli sektörlerde istihdam azalıyor. Bazıları, gelecekte tasarım alanında istihdam oranının düşeceğini savunuyor. Diğerleri, bir robotun sahip olabileceği yaratıcılık gerektiren mesleklerin istihdam oranlarında çok fazla bir değişiklik olmayacağını düşünüyor.

Hiç kuşkusuz grafik tasarım yaratıcılık içerir ve otomasyon sürecinin etkisi altındadır. Teknoloji ilerledikçe ve grafik tasarım süreci bilgisayarlarda devam ettikçe yapay zeka uygulamaları kaçınılmaz olarak tasarım sektörüne giriyor. Bu tür uygulamalar grafik tasarım alanında da karşımıza çıkmaktadır. Günümüzde yapay zeka kodlarını kullanarak logo oluşturma sitelerinde grafik tasarımcıya ihtiyaç duymadan logo tasarlamak mümkündür. Tasarım tecrübesi olmayan herkes, yine bir tasarımcıya "ihtiyaç" duymadan, bu amaçla geliştirilmiş web sayfalarında web sitesi tasarlayabilir. Bu durumda bu eserlerin tasarım açısından yaratıcılığı ve özgünlüğü tartışma konusudur.

AI, YARATICILIK VE GRAFİK TASARIM İLİŞKİSİ

Bilim adamları, makinelerin düşünme becerilerini ve yaratıcılığını ölçmek için testler geliştirdiler. Charles Babbage tarafından geliştirilen "Analytical Engine" notları, bir bilgisayar için yazılan ilk algoritmayı içerir (Menabrea, 1843) ve dünyanın ilk bilgisayar programcısı olarak bilinen Ada Lovelace, "Analytical Engine'in ortaya çıkma iddiası yoktur" diyor. Nasıl yapmasını emredeceğimizi bildiğimiz her şeyi yapabilir" (Turing, 1950), bilgi işlem makinelerinin kavramları oluşturamayacağı suçlamasını reddediyor ve soruyu bir makinenin "bizi asla şaşırtamayacağı" şeklinde yeniden çerçeveleştiriyor (Riedl, 2014).

Alan Turing'in 1950 yılında "Makineler düşünebilir mi?" sorusuna yanıt olarak geliştirdiği "taklit oyunu", bir erkek (A), bir kadın (B) ve bir sorgulayıcı (C) olmak üzere üç kişilik bir grup tarafından oynanır. Sorgulayıcı, diğerlerinden ayrı bir odada, diğerlerinin cinsiyetlerini doğru

bir şekilde tahmin etmeye çalışır. Sorgulayıcı, tahminlerini daktiloyla yazılmış sorulara ve cevaplarına dayandırır. Oyunun zorlu tarafı, katılımcılardan birinin sorgulayana sürekli yalan söylemesi, diğerinin ise sürekli doğruyu söylemesidir. Mesela biri "ben erkeğim" diyebilir, diğeri "hayır ben erkeğim, onu dinleme!" diyebilir. Turing, söz konusu özelliği cinsiyetten insan-makineye çevirerek oyunu uyarlar. Oyunun sonunda, sorgulayıcı makinenin insan olduğuna ikna olursa, makine Turing testini geçer. (Turing, 1950)

Turing testini yetersiz bulan Selmer Bringsjord, Paul Bello ve David Ferrucci, 2001 yılında "Creativity, the Turing Test, and the (Better) Lovelace Test" başlıklı makalelerinde geliştirdikleri alternatif bir testi açıklıyorlar. Görüşlerini ve yaptıkları testi açıklıyorlar. şöyle geliştirdi: "Turing Testi'nin yapısındaki sorun, düzenbaz yetiştirmek gibi. Daha iyi bir test, yapay bir aracı (veya sistem) A, çıktısı o ve A'nın insan mimarı H arasında belirli bir kısıtlayıcı epistemik ilişki üzerinde ısrar eden testtir - kabaca konuşursak, H, A'nın nasıl olduğunu açıklayamadığı zaman elde edilen bir ilişki. Bu teste, ancak bilgisayarların bir şeyler meydana getirdiği zaman akıl sahibi olduklarına inanılması gerektiğine inanan Leydi Lovelace'in onuruna "Lovelace Testi" adı verildi." (Bringsjord, Bello, & Ferrucci, 2001) Sorgulayıcı, yanıtlayanın bir makine değil, insan olduğuna ikna etmenin çok kolay olduğunu düşünürler ve Lovelace Testinde, makine testi geçer ve yaratıcı ilan edilir. Makine, makinenin çalışmasının nasıl oluştuğunu açıklayamaz. Makalenin yazıldığı tarihteki mevcut sistemler analiz edildi ve hiçbir makine yaratıcısını şaşırtıp testi geçemedi. Douglas Hofstadter tarafından tasarlanan bir proje olan Letter Spirit, Lovelace Testinden geçti. Letter Spirit projesi, bilgisayarlara yaratıcı harf tasarımını öğretmeyi amaçlamaktadır. "Letter Spirit'in görevi, aynı stili temsil etmesi amaçlanan tohum harflerle birlikte, bir insan tasarımcıdan gelen birkaç ızgara harfini girdi olarak kabul etmektir. Başlangıç olarak tohumları kullanan Letter Spirit, stilistik olarak tutarlı 26 kılavuz harften oluşan tam bir ızgara yazı tipi üretene kadar Roma alfabesinin kalan küçük harflerinin sürümlerini oluşturur. (Rehling & Hofstadter, 2004).

2014 yılında Mark O. Riedl, Lovelace Testinin güncellenmiş bir versiyonu olan ve makine yaratıcılığını ölçen "Lovelace 2.0" adlı Turing Testine alternatif olarak bir test önerdi. Riedl, 2001 yılında geliştirilen Lovelace testi hakkındaki görüşünü şu şekilde açıklıyor: "Orijinal Lovelace Testi'nin bir eleştirisi, yenilmez olmasıdır; Her şeyden önce a'yı inşa edecek kaynaklara ve yeterli zamana sahip herhangi bir h varlığı, o'yu açıklama yeteneğine de sahiptir. Öğrenme sistemleri bile testi geçemez, çünkü kişi o'yu üretmek için gerekli verileri çıkarabilir. (, şiir, öykü vb.) bir insan değerlendirici tarafından verilen gereksinimleri karşılamalıdır. Lovelace 2.0 Testi, hesaplamalı bir sistemin yaratıcı yeteneğinin bir testidir, ancak öyküler gibi belirli türden eserlerin yaratılması, insan düzeyindeki zeka yeteneklerinden oluşan geniş bir repertuar gerektirir."(Riedl, 2014) Lovelace 2.0 Testi şu şekildedir:

- a, t türünde bir yapı o oluşturmalıdır;
- o, $c_i \in C$ 'nin doğal dilde ifade edilebilen herhangi bir kriter olduğu C kısıtlamalarına uymalıdır;

- t ve C'yi seçen bir insan değerlendirici h, o'nun t'nin geçerli bir örneği olduğuna ikna olur ve C'yi karşılar;
- bir insan hakem r, t ve C kombinasyonunun ortalama bir insan için gerçekçi olmadığını belirler.

Yaratıcılık kesin olarak tanımlanabilir bir olgu değildir. Boden (Boden, 2004) "İnsan yaratıcılığı gizemli bir şeydir... bir yeni fikir yaratıcı olabilirken, bir başkası yalnızca yeni olabilir" diyor. Higgins ve Morgan makalelerinde yaratıcılığı "biraz pratik kullanıma sahip veya değer katan yeni bir yolla bilgiyi yeniden paketleme veya birleştirme yeteneği" olarak tanımlamaktadır (Higgins & J., 2000). yaratıcılığın tanımı hem orijinallik hem de etkililik gerektirir ve bunlardan herhangi birinin gerçekten gerekli olup olmadığını tartışır. Özgünlüğün yaşamsal olduğu ve etkinliğin değer biçimini alabileceği sonucuna varırlar.

Yaratıcılık kavramı tanımlanmaya çalışılırken "bilgisayar yaratıcılığı" kavramı ortaya çıkıyor. Hesaplamalı yaratıcılık, belirli sorumluluklar üstlenerek tarafsız gözlemcilerin göreceği davranışlar sergileyen hesaplama sistemlerinin sanatı, bilimi, felsefesi ve mühendisliğidir. yaratıcı olmak.(Riedl, 2014) "Creativity, the Turing Test, and the (Better) Lovelace Test" başlıklı yazıda Ada Lovelace'in bilişimsel yaratıcılığa ilişkin bir görüşünden şu şekilde bahsedilmektedir: "Bilgisayarlar hiçbir şey yaratamazlar. Çünkü yaratmak, en azından, bir şeyin menşesini gerektirir. Ancak bilgisayarlar hiçbir şeyin kaynağı değildir; onlar sadece bizim onlara programlarla emrettiğimiz şeyi yapıyorlar."(Bringsjord, Bello, & Ferrucci, 2001) Boden'e (2004) göre, "bilgisayarlar ve yaratıcılık iki farklı proje açısından ilginç ortaklar oluşturuyor. Biri insan yaratıcılığını anlamak, diğeri ise bilgisayarın en azından bir dereceye kadar yaratıcı görüldüğü makine yaratıcılığı üretmeye çalışmak."

Yaratıcılığı tam olarak tanımlayamasak da grafik tasarımda kavram çok önemlidir. Grafik tasarımda yaratıcılığı tetiklemek ve sorunlara özgün çözümler bulmak için çeşitli süreçler geliştirilmiştir. Her tasarımcının kendine özgü bir süreci vardır. Günümüzde yapay zeka uygulamaları, önceden programlanmış algoritmalar kullanarak ve kullanıcı eylemlerinin çoğunu makine öğrenimi yoluyla tekrarlayarak tasarım yapıyor. Bu durumda tasarımcı yapay zekası, herhangi bir tasarım süreci olmadan çalışır ve yaratıcılığı tetiklemek için herhangi bir güce veya ilhama ihtiyaç duymaz. AI gerçekten yaratıcı olabilir ve bu testleri geçebilir mi? AI, yeni bir tasarım için gerekli yaratıcılığa sahip olmasa da, bir grafik tasarım operatörünün yaptığını kolaylıkla yapabilir. Örneğin bir grafik tasarım operatörü, bir grafik tasarımcının veya sanat yönetmeninin yaptığı bir layoutu alır ve sisteme göre diğer sayfalara yerleştirir. Bu işin önemli kısmı yaratıcılık değil, yazılıma hakim olmak ve işin aciliyetine göre yerleştirmeleri hızlı ve hatasız yapabilmektir. Yapay zeka, bir insana kıyasla bu işte mükemmel olur çünkü hata yapma olasılığı çok daha düşüktür.

SONUÇ

Yapay tasarımın gelişmesiyle birlikte grafik tasarım sürecinin hızlanacağı kesin. Bir kerede basın yazılarını basmak ve bir afiş tasarımı için resim yapmak için harcanan zaman gibi, şimdi tasarım programları ile hiç zaman almıyor. Grafik tasarımcıların günümüzde en çok zaman alan

işlere harcadıkları zaman, bu teknoloji ile kısalacak. Grafik tasarım süreci bilgi gerektirdiği gibi doğal olarak estetik ve sanatsal kaygıları da içinde barındırır. Tasarımcı, tasarımlarını bilgi ve deneyimine dayanarak oluşturur ve yaratıcı farkındalığını mutlaka katar. Burada yapay zekanın sahip olmadığı yaratıcı farkındalık, yaratıcı öğrenme ya da insan beyninin sinir ağlarının yapay zekaya uyarlanması gibi yöntemlerle zamanla aşılacak geçici bir sorun olabilecek yaratıcı farkındalıktır.

Yapay zekanın grafik tasarımda giderek daha fazla kullanılması nedeniyle, yapay zekanın yeteneklerinin ötesinde daha yaratıcı tasarımlara ihtiyaç duyulabilir. Grafik tasarım eğitiminin yeniden yapılandırılması gerekebilir. Yapay zekanın kullanım alanı arttıkça grafik tasarım eğitiminde yapay zeka ve makine öğrenmesi üzerine çalışan tasarım programlarının eğitmenlerine ihtiyaç artabilir. Tasarım teorisi, tipografinin temelleri ve yaratıcı düşünme tekniklerine ek olarak, geçmişin grafik tasarım problem çözme tekniklerinin temelleri üzerine tasarlanan yapay zeka ile çalışan programlar, temel tasarım ilkelerine hakim tasarımcılara ihtiyaç duyar. Yapay zeka ile çalışan mevcut logo tasarım programlarının kullanıcı grubu müşterilerdir. Adobe gibi tasarımcıları hedefleyen programların kullanıcı grubu tasarımcılardır. Günümüzde bu programları kullanan tasarımcıların tasarım ilke ve tipografi kurallarına hakim olması; aksi takdirde bu programlar sadece tasarımda kirliliğe yol açacaktır. Yapay zeka ve makine öğreniminin entegrasyonu ile bu programların kullanımı kolaylaşıyor ve tasarım sürecini hızlandırıyor. AI ile çalışan sayfa web tasarım ve sayfa tasarım programları sayesinde grafik tasarımcılar, grid üzerinde çalışmak veya kullanıcı arayüzünü tüm mobil cihaz ekranlarına, makinelere uyarlamak gibi zaman alan işleri bırakacak ve içerik iyileştirmeleri için daha fazla zamana sahip olacak. Önceden belirlenmiş şablonlar ile yapılan çalışmalarda şablon tasarımı tamamlandıktan sonra geri kalan zaman alıcı işler yapay zeka ile herhangi bir tasarımcı ya da uygulayıcı olmadan gerekli bilgiler girilerek sonuçlandırılabilir. Örneğin dergi, gazete gibi belirli grid sistemine sahip süreli yayınlarda günlük, haftalık, aylık bilgiler yüklenebilen programa yapay zeka kullanılarak gerçek bir kişiden çok daha hızlı ve önceden belirlenen tasarım şablonuna göre yayın oluşturulmaktadır. Ambalaj tasarımı başka bir örnek olabilir. Bir tasarımcı bir dieline oluşturabilir ve altı aromalı bir çikolata markasının paketinin üst üste bindirilmiş tipografik ve görsel öğeleri ve kalan beş aromanın paketleri yapay zeka tarafından hızlı bir şekilde baskıya hazırlanabilir. Genellikle güzel yazılmış bir marka isminden başka bir şey elde etmeyen yapay zeka ile logo oluşturan programlar, logonun kartvizit, tabela gibi çeşitli yüzeylerde müşteriye sunulması için harcanan zamanı en aza indirebilir.

Teknolojinin var olmasının ve ilerlemeye devam etmesinin temel nedeni, insanların daha az çalışmasına ve kendilerine daha fazla zaman ayırmasına olanak sağlamasıdır. Bu nedenle insanlar kendilerine her konuda yardımcı olacak makineler ve sistemler yaratırlar. Grafik tasarımda yapay zeka, zaman alan iş miktarını azaltacak ve tasarımcılara yaratıcı süreç için daha fazla zaman bırakacaktır. Bu durumda tasarımcılar en çok daha yaratıcı olmaya ve teknolojik gelişmeleri takip etmeye çalışırlar. Zamanımızın yapay zeka ile çalışan grafik tasarım programları yaratıcılıktan yoksundur. Dolayısıyla grafik tasarım mesleği tehdit altında görünmüyor; aksine, tasarımcıların yaratıcı olmak için her zamankinden daha fazla zamanları var.

KAYNAKÇA

- Boden, M. A. (2004). *The Creative Mind: Myths and Mechanisms*. London: Routledge.
- Bringsjord, S., Bello, P., & Ferrucci, D. (2001). Creativity, the Turing Test, and the (better) Lovelace Test. *Minds and Machines*, 11, 3-27.
- Colton, S., Charnley, J., & Pease, A. (2011). Computational Creativity Theory: The FACE and IDEA Descriptive Models. *Proceedings of the Second International Conference on Computational Creativity*, (pp. 90-95). Mexico City.
- Higgins, M., & J., M. (2000). The Role of Creativity in Planning: The 'Creative Practitioner'. *Planning Practice & Research*, 117-127.
- Jefferson, G. (1949). The Mind of Mechanical Man. *British Medical Journal*, 1105-1110.
- LeCun, Y., Bengio, Y., & Hinton, G. (2015). Deep Learning. *Nature*, 521, 436-444.
- Luan, F., Paris, S. S., & Bala, K. (2017). Deep Photo Style Transfer. Luger, G. F. (2009). *Artificial Intelligence: Structures and Strategies for Complex Problem Solving*. Boston: Pearson.
- Menabrea, L. F. (1843). Lovelace, A., trans. Sketch of the Analytical Engine invented by Charles Babbage. *Scientific Memoirs* 3.
- Neisser, U., Boodoo, G., Bouchard, T. J., Boykin, A. W., Brody, N., Ceci, S. J., et al. (1996). Intelligence: Knowns and Unknowns. *American Psychologist*, 77-101.
- O'Donovan, P., Agarwala, A., & Hertzmann, A. (2015). DesignScape: Design with Interactive Layout Suggestions. *CHI '15 Proceedings of the 33rd Annual ACM Conference on Human Factors in Computing Systems*, (pp. 1221-1224). Seoul.
- Rehling, J., & Hofstadter, D. R. (2004). Letter Spirit: A Model of Visual Creativity. *Sixth International Conference on Cognitive Modeling* (pp. 249-254). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Rield, M. O. (2014). The Lovelace 2.0 Test of Artificial Intelligence and Creativity. Retrieved from <http://arxiv.org/abs/1410.6142>
- Turing, A. M. (1950). Computing Machinery and Intelligence. *Mind*, 433-460.
- Wang, Z., Yang, J., Jin, H., Shechtman, E., Agarwala, A., Brandt, J., et al. (2015). DeepFont: Identify Your Font from An Image. *MM '15 Proceedings of the 23rd ACM international conference on Multimedia Pages*, (pp. 451-459). Brisbane. (2016, November). Retrieved from <https://www.indiehackers.com/businesses/logojoy>

EVRENSEL BİR GÖRSEL İLETİŞİM ARACI OLARAK PİKTOGRAMLARIN GÜNLÜK HAYATI DÜZENLEMEDEKİ YERİ

Rıdvan KARAHAN ¹

¹ Dicle Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü,
ORCID ID: 0000-0001-9936-2973

ÖZET

İnsan sosyal bir varlık olarak paleolitik çağdan günümüze kadar hep bir iletişim çabası içinde olmuş, iletişim kurmanın farklı yollarını bulmuş ve onu geliştirmiştir. Nüfusu arttıkça, teknolojisi geliştikçe, birlikte yaşamak kaçınılmaz hale gelmiş ve daha etkin bir iletişim ihtiyacı hissetmiştir. Sözel iletişim, ihtiyaçlarını karşılamakta yetersiz kalmış ve görsel bir iletişim aracına ihtiyaç duymuştur. Yazıyı bulmadan önce sade sembolleri, stilize figürleri kullanarak piktogramı ve bu sembollerden oluşan yazı sistemi olan piktografiyi geliştirmiştir. Bir olayı, bir objeyi, bir hayvanı ya da bir ritüeli anlatmak için basit bir şekilde resmetmeye çalışarak piktogramı kullanmıştır. Piktogramlar zaman içinde gelişen teknoloji ve artan nüfusla daha çok ihtiyaç duyulan ve hayatı düzenlemede daha aktif rol üstlenen evrensel semboller haline dönüşmüştür. Bu sade semboller, yazıyla verilen mesajı kelime yoğunluğundan arındırarak kısa süreli bir göz temasıyla uzun bir mesaj aktarılmasına olanak sağlamıştır.

Piktogramlar, günlük hayatın farklı alanlarda farklı şekillerde karşımıza çıkmaktadırlar. İş güvenliği uyarı levhalarında düşme tehlikesini, hava limanlarında yürüyen merdiveni, otobüs terminallerinde mescidi, okulda acil çıkışı ya da trafikte bir yaya geçidini işaret ederek toplu yaşam alanlarında insanlara yön vererek günlük hayatı düzenlemektedirler. Bu semboller dünyanın hemen her yerinde aynı anlamı taşıyarak ortak bir iletişim dili oluşturmuştur.

Bu çalışmada literatür taraması yöntemi kullanılarak, evrensel bir görsel kültür ürünü haline gelmiş olan piktogramların günlük hayatımızı düzenlemedeki rolü ve önemi üzerinde durulmuştur. Piktogram kavramı etimolojik ve epistemolojik açıdan açıklanmış, piktogramların tarihçesi, gelişim süreci, nasıl ortak bir görsel kültür ürünü haline dönüştükleri ve evrensel anlamda hayatı nasıl düzenledikleri konusu irdelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Görsel iletişim, sembol, piktogram.

1. GİRİŞ

İnsan, varlığının ilk evrelerinde ihtiyaçlarını karşılamak için avlanmış, toplamış, koloniler kurmuş, ilkel düzeyde sosyal ilişkiler geliştirmiş ve kendine özgü iletişim teknikleri geliştirmek adına birtakım çalışmalar yapmıştır. Bugün bunun bilinen ilk örneklerini mağara duvarlarına yapılan hayvan ve insan figürlerinden, av sahnelerinden çıkarmaktayız. Göçebe ilkel yaşamdan yerleşik modern toplumlara geçerek Çin, Hint, Sümer, Hitit, Antik Mısır, Antik Yunan ve Roma gibi büyük medeniyetler kurmuş, iletişimin sistematığı sayesinde bir arada, uzun süre, barış içinde ve müreffeh bir hayat sürme imkânı bulmuştur.

İnsanlar, birlikte yaşayabilmeleri, gelişmeleri ve ortak hareket edebilmeleri için iletişimin güçlü etkisine mutlak suretle ihtiyaç duymuş ve iletişimin bütün türlerini kullanmıştır. Erken dönemde mamut gibi iri bir hayvanı avlayabilmek için avcılarının iyi organize olmaları, dolayısı ile iyi iletişim kurmaları şart olmuştur. Bu organizasyon, avlanmada olduğu gibi bölgesel güvenliklerini sağlamak için de eğitim için de ve daha birçok alanda da kullanılmıştır. Bir savaş meydanı üzerinden örnek verecek olursak; kimi zaman sesli bir iletişim aracı olan hücum borusu, kimi zaman hangi tarafa ait olduğunu belli etmek için görsel bir iletişim biçimi olan askeri üniforma, ya da askeri motive etmek adına konuşma dili ile yapılan sözlü iletişimi kullanmıştır.

İnsanların tarih içinde, kullanmış oldukları iletişim türleri bakımından en etkili olanı şüphesiz görsel iletişimidir. Görsel iletişim, diğer iletişim türlerine oranla basit, kolay anlaşılır olması ve kılavuz gerektirmeden mesajı iletmede en eski ve hatta en güncel iletişim yöntemi olmuştur. Bizon yazısı her dilde farklı yazılıp, farklı okunup sadece yazıldığı dili okuyabilenlerin anlamlandırabildiği harflerden oluşan bir sistem iken bizon resmi, daha önce o hayvanı görmüş herkes için bizonu çağrıştıracaktır. Görsel iletişim bu bakımdan yaşam döngüsü içinde kendiliğinden edinilen, özel bir eğitim gerektirmeyen evrensel bir iletişim dilidir diyebiliriz.

Paleolitik dönemden günümüze kadar görsel iletişim de sürekli bir gelişim göstererek bugünkü evrensel görsel iletişim dilini oluşturmuştur. Modern dünyada günlük hayatı düzenlerken görsel iletişim en çok kullanılan iletişim dili haline gelmiştir. Görsel iletişimi, günlük hayatın hemen her aşamasında kullanmaktayız. Giydiğimiz giysiden, sosyal medya da karşımıza çıkan ve görsel olarak algıladığımız veya başkasının algılamasını sağladığımız her şey görsel iletişimin ürünüdür.

Günümüzde özellikle insan nüfusunun yoğunluğu ya da insanların sıkça buldukları sosyal alanlarda hayatı düzenlerken *piktogram* adını verdiğimiz bir takım stilize edilmiş görseller kullanmaktayız. Piktogramları, trafikte araç kullanırken, bir kurum ya da kuruluşu gezerken, bir spor müsabakasını izlemek için gittiğimiz stadyumda vb. görürüz. Bu semboller, hastanede enjeksiyon odasını ya da acil çıkışı gösteren bir levhada görürüz. Bazen de hava limanında yürüyen merdiveni ya da kafeteryayı işaret eden bir levhanın üzerinde görürüz. Bu semboller kısacası hayatın hemen her yerinde karşımıza çıkarlar.

Piktogram adını verdiğimiz ve insanlık tarihi kadar eski olan bu işaret sisteminin günümüzde hâlâ kullanılıyor olması, yaşamla ne denli bütünleşik ve günlük hayatın akışı içinde ne kadar önemli bir yere sahip olduğunun bir kanıtıdır.

Özellikle spor müsabakaları, uluslararası örgütlerin organize ettiği bir takım kültürel ya da diplomatik faaliyetlerde kullanılan piktogramlar; farklı dili konuşan insanların yönlendirilebilmesi ve ihtiyaçlarının karşılanmasında sağladığı kolaylık bakımından bu tür organizasyonların vazgeçilmez bir unsurudur.

Bir an için günlük hayatta piktogramların kullanılmadığını düşünürsek bir hava limanında insanların çok sıkı bir şekilde soru sorma ihtiyacı hissedeceği, sürekli bir uğultu ve gürültüye maruz kalacağımız gerçeğiyle karşılaşırız. İşlerimizi yapmakta geç kalmakla birlikte trafikte çok fazla kazaya şahit olacağımız karşılaşacağımız başka bir gerçektir. Yangın alarmı çalan bir

kurum binasında, insanlar yangın merdivenini ve acil çıkışı bulmada çok zorlanacaklardır ve hatta bina zamanında tahliye bile edilemeyecektir belki de.

Bu bakımdan piktogramlar günlük hayatın vazgeçilmez yol göstericileridir diyebiliriz.

2. GÖRSEL İLEŞİM

Çeşitli yöntemler kullanarak bir duygunun, düşüncenin ya da bir mesajın iletilmesine iletişim denir (TDK, 2022).

İletişim süreci gönderici ve alıcı kişi veya grupların arasında gerçekleşirken duygular, düşünceler ve bilgiler bu süreç sayesinde aktarılır (Becer, 2013).

İletişimde süreç, iletişim süreci şemasında (görsel 1) belirtildiği üzere; kaynak/gönderen, ileti/mesaj, kod, kanal ve hedef/alıcı şeklinde gerçekleşir. Kaynak, mesajı gönderir ve iletişim başlar. İletişimin sağlıklı ve güçlü bir şekilde gerçekleşmesi için; mesaj, alıcısının olabildiğince çok duyusuna hitap etmesi gerekmektedir. Mesajın anlamlı olabilmesi için kaynakla hedefin iletiye aynı anlamı vermeleri gerekir. Bu nedenle kaynağın, hedefin algılama düzeyini dikkate alması gerekir (Karagöl, 2020).

Görsel iletişim, görme duyusuyla gerçekleşen bir iletişim şeklidir ve paleolitik dönemden bu yana mağara resimleri, dumanla haberleşme gibi süreçlerden geçerek günümüz dünyasında kullandığımız televizyon ve sosyal medya gibi alternatif seçeneklere ulaşmıştır. Görsel sanatlar, mimari, renk kullanımı ve semboller, beden dili gibi iletişimin birçok biçimi görsel iletişim kapsamına girmektedir. Yazılı iletişimin temelini oluşturur. Bu iletişim türü, resim, karikatür, heykel gibi sanatları içerisinde barındırır (Güngör, 2020).

Tüm canlılar, kendi habitatlarında anne rahminde gelişmeye başladığı andan itibaren ve dünyaya geldikten sonra da süregelen olmazsa olmaz bir iletişim hali içerisinde. Hayatta kalabilmesi gelişmesi ve var olması için iletişimin hayati bir önemi vardır. Bu bakımdan yaşamı ve iletişimi bir birbirinden bağımsız düşünmek mümkün değildir.

Hayatın olağan akışı içinde diğer insanlarla bir araya gelip, isteyerek ya da istemeyerek bir şekilde sosyalleşiriz. Bu kimi zaman bir mağazadan alışveriş yaparken, kimi zaman toplu taşıma aracına binerken ya da asansöre binmek gibi insanlarla karşılaşabileceğimiz alanlarda bir şekilde iletişim kurarız.

Görsel iletişim, görme ve gösterme yoluyla gerçekleşir. Basılı ürünler veya yeni medya ortamları gibi gözle görülebilen her türlü görsel ürün bu kapsamda ele alınır. (Icaz, 2018). Mesajın güçlü bir etki bırakması görsel iletişim unsurlarının doğru ve yerinde kullanılmasıyla ilgilidir.

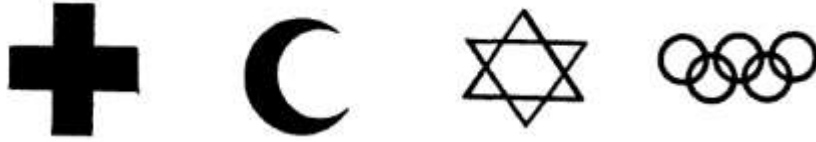
Birey, içinde yaşadığı toplumun kültürüne ait değerlerle oluşan etkili iletişim kalıplarını kullandığı kadar sosyal hayatı anlam kazanır. Yani iletişim, insanların bir arada yaşayabilmelerinin en önemli gereklerinden biridir denebilir (Karagöl, 2020).

Görsel 1. İletişim Süreci Şeması

2.1. Sembol

Semboller, bir insanı veya insan grubunu, bir ideoloji ya da düşünceyi ifade ederken kullanılan görsel iletişim araçlarıdır. Semboller, grafiksel, temsili ve alfabetik olarak sınıflandırılabilir. Grafiksel sembollere; İslam sembolü olan hilal, Hıristiyanlığın sembolü olan haç, Siyonizm'in sembolü olan Davut yıldızı örnek gösterilebilirken (görsel 2), temsili sembollere; ABD'nin sembolü Sam Amca, Rusya için ayı, İngiltere sembolü olarak buldok gibi hayvan figürleri kullanılmaktadır. Alfabetik sembollerde ise elementleri ifade eden harfler kullanılmaktadır (Taş, 2014).

Görsel 2. Grafiksel Sembol Örnekleri

Semboller hızlı bir görsel iletişim sağlaması bakımından piktogramlarla benzer özellikler taşır. Bir kavramı gerçek nesnelere kullanarak ifade etmek yerine sembolleri kullanarak ifade etmek daha basit ve akılda kalıcıdır (Taş, 2014).

2.2. Piktogram

Stiebner ve Urban'a göre piktogram, kelimelerin, kavramların ve fikirlerin yalınlaştırılmış bir şekilde görsel hale dönüştürülerek resim-yazı formuna dönüştürülmüş halidir. Piktogram kavramı, Latince pictus (resim), Yunanca gramme (yazı) sözcüklerinin bir araya getirilmesiyle resim-yazı dediğimiz piktogram kelimesini oluşturmuştur (Başer, 1994). Piktogramların diğer tasarım ürünlerine kıyasla öne çıkan en önemli özelliği, sembollerin yalınlaştırılarak stilize bir formda sunuluyor olmasıdır.

Piktogramların temelini oluşturan ve geçmişten günümüze ulaşan en eski mağara resimleri, insan becerisinin en kadim yansımalarıdır. Bu yalın semboller XIX. yy.' da İspanya'da

(görsel 3) ve Fransa'nın güneyinde (görsel 4) ilk kez keşfedildiklerinde, araştırmacılar gerçekçi bir şekilde resmedilmiş mamut, bizon ve ren geyiği gibi canlıların, pleistosen dönemde işlenmiş olabileceği sonucuna ulaşmışlardır. Zaman içinde bu bölgede yapılan araştırmalar sonucu elde edilen kemik ve taştan yapılmış el aletleri; söz konusu çalışmaları, bu hayvanları avlayan ve dolayısıyla onları iyi tanıyan insanlar tarafından işlendiği tezini daha da güçlendirmiştir (Gombrich, 2017).

Çağlar öncesinden bu yana farklı formlarda iletişimde kullanılan piktogramlar; modern dünyanın geçmişten bugüne taşıdığı en eski evrensel görsel kültür ürünlerinden biridir.

Görsel 3. Bizon, M.Ö.15.000-10.000 dolayları, Mağara resmi; Altamira, İspanya

Görsel 4. At, M.Ö.15.000-10.000 dolayları, Mağara resmi; Lascaux, Fransa

M.Ö. üçüncü ve ikinci bin yıllarda Yakındoğu'da iki yazı sistemi egemendi: bu yazı sistemleri genellikle "hiyeroglif" adıyla anılan, anlatılarda (taş üstüne yazılıp kazınarak) kullanılmadığı

durumlarda, papirüs üzerine yazılan Mısır yazısı ile bir stilus (divit) ile balçık üzerine yazılan Sümer-Akad çivi yazısıydı. Her ikisi de anlatılmak istenen nesneyi görsel olarak temsil eden piktografik (resim çizgisel) şekillerle ifade ediyordu (Maisels, 1999).

Nesneleri veya varlıkları tasvir eden piktogramlardan oluşan hiyeroglifler XIX. yüzyılda tercümesi yapıldıktan sonra Mısır tarihi ve kültürü daha anlaşılabilir hale geldi. Hiyeroglifler, piktogram ve tasvir edilmiş objelerden oluşuyordu. Bunlar, dizayn edilmiş güncel fikirler, seslerin yazımı olan fonogramlar ve belirleyici-tanımlayıcı kategorilerin kombinasyonundan oluşmaktaydı (Meggs & Purvis, 2006).

Sümerler çivi yazısını geliştirip kullandılar. Antik bir Sümer kenti olan Uruk'ta yapılan kazılar sonucu bilinen en eski yazıtlara ulaşılmıştır. Bu kazılarda M.Ö. yaklaşık 3000'den kalma binden fazla Sümer dilinde yazılmış tablet ve parçaya ulaşılmıştır (Görsel 5). Sümerler çivi yazısını üçüncü binyılda etkin bir yazı aracına çevirdiler. Medeniyetin göstergelerinden biri olan yazı zamanla yaygınlaşarak çevre kültürleri de içine alarak M.Ö. ikinci binyılda bütün Yakın Doğu'ya yayıldı (Kramer, 1998).

Çivi yazısı ve hiyeroglif yazılar ilk çağ iletişim araçları olan piktogramlardan oluşur. Antik Mısır'da kullanılan hiyeroglif yazı sistemi (Görsel 6) piktogramların oluşmasında temel teşkil etmiştir. Hitit ve Urartuların kullandıkları yazı sistemi piktografiktir (Taş, 2014).

Chapman'a göre; Grafik tasarımın asıl amacı mesaj iletmektir. Bu nedenle bir grafik ürünü tasarlarken, mesajı açık, anlaşılır ve amacına uygun olarak iletebilecek şekilde düzenlemek gerekmektedir. Tasarımda verilmek istenen mesaj kısa sürede verilmelidir. (Alakuş & Mercin, 2020). Bu açıdan bakıldığında piktogramların resimden farklı olarak grafik tasarım ürünleri olduğunu söyleyebiliriz.

Uluslararası anlamda ilk piktogram örnekleri bugünkü standartlardan bir hayli uzaktı. Estetik bakımdan da zayıf olan piktogramlar zaman içinde farklı toplumların da aynı ihtiyaçlarını karşılayarak evrensel bir önem kazanmaya başladı.

Bugün dünya üzerinde yaklaşık iki yüz den fazla ülke yedi bin civarında dil olduğu kabul görmektedir. Farklı kültürler ve dillere sahip insanların en azından belli bazı kavramlar için uluslararası bir kodlama sistemi olarak piktogramı kullanması tamamen ihtiyaç kaynaklıdır. Aksi halde karayolları, hava limanları, olimpiyat ve benzeri organizasyonlar gibi uluslararası alanlarda insanlar yollarını bulamaz, ihtiyaçlarını karşılamada çok büyük sıkıntılar yaşarlardı.

Görsel 5. Sümer Kil Tableti

Görsel 5. Fransa Lascaux Mağarası duvarı.

<https://klimtlover.files.wordpress.com/2012/09/left-wall-of-the-hall-of-the-bulls.jpg> sayfasından erişilmiştir.

Görsel 6. Hiyeroglif Yazı

Stiebner-Urban'ın belirttiği üzere; Uygar dünyada piktogramlar, onu tasarlayanın kişisel zevkenden öte daha estetik ve evrensel ölçütlere göre oluşturulmaktadır. Bu standartlarda oluşturulan piktogram örnekleri ilk olarak 1964 Tokyo Olimpiyat Oyunları'nda (Görsel 7) karşımıza çıkmaktadır. İlerleyen süreçte Almanya'da Alman Otl Aicher'de 1972 Münih Olimpiyat Oyunları'nda (Görsel 8) kullanılmak üzere birtakım piktogramlar geliştirmiştir (Başer, 1994).

Alman Tasarımcı piktogramları oluştururken hangi kriterlere göre hareket ettiğini şu şekilde sıralamıştır.

- * Oluşturulan piktogramlar birbirine uyumlu olmalı ve stilize olmayan (canlı ve ayrıntılı) resim kullanılmamalıdır.
- * Değişik kültürlerden insanlar tarafından aynı şekilde algılanmalı.
- * Toplumun değerleriyle çelişmemeli.
- * Farklı eğitim seviyesinde ve tüm meslek gruplarındaki insanlar tarafından aynı şekilde algılanmalı.
- * Küçük ayrıntılardan arındırılarak okunabilir ve anlaşılması kolay olmalı (Başer, 1994).

Görsel 6. 1964 Tokyo Olimpiyat Oyunları Piktogramları

Görsel 7. 1972 Münih Olimpiyatlarında Kullanılan Piktogram Örnekleri

Yakın tarihte Tokyo 2020 Olimpiyatları'nda kullanılmak üzere Japon grafik tasarımcı Masaaki Hiromura tarafından iki yıllık çalışmanın sonucunda hazırlanan ve otuz üç branşı temsil eden spor piktogramları (Görsel 9), verilebilecek en yeni örneklerdendir. Piktogramlarda ağırlıklı olarak Tokyo 2020 ambleminin mavi rengi hâkim olmakla birlikte farklılıkları göstermek için beş farklı renk daha kullanıldı. Bu renkler: koyu kırmızı, kraliyet mavisi, kiraz çiçeği pembesi, bir mor tonu ve bir yeşil olarak belirlendi (www.dunyahalleri.com, 2019).

Görsel 9. 2022 Tokyo Olimpiyatları İçin Tasarlanan Piktogramlar

Piktogram Örnekleri

Görsel 10. AIGA/DOT tarafından tasarlanan kamu hizmet piktogramları

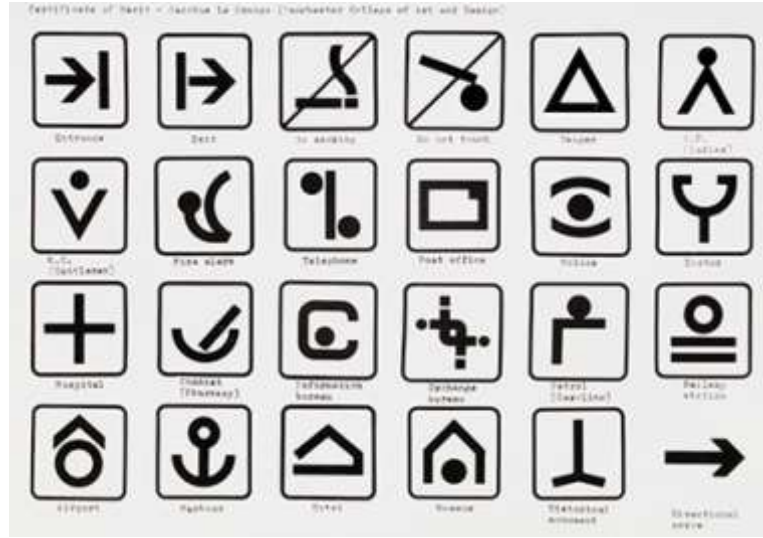
Görsel 11. Yasak İşaretleri

Görsel 12. AIGA/DOT tarafından tasarlanan işlem faaliyetleri piktogramları

Görsel 13. Piktogram Örnekleri

Görsel 14. 1966 Manchester Sanat ve Tasarım Bölümü Öğrenci Projesi

Görsel 15. Roger Cook ve Don Shanosky Amerika Ulaştırma Bakanlığı (DOT) için tasarladığı semboller

Görsel 16. Hollanda demiryolu için yapılan piktogram serisi

Görsel 17. Uluslararası Sağlık Piktogramları Tasarımları

3. YÖNTEM

Bu çalışmada, literatür taraması yöntemi kullanılarak oluşturuldu. “Görsel iletişim”, “sembol” ve “piktogram” anahtar kelimeleri kullanıldı ve tarama 15 Aralık 2022 ile 12 Ocak 2023 tarihi arasında gerçekleşti. İki yabancı kaynak, altı adet kitap kaynağı ve araştırma konusu ile ilgili farklı makalelerden yararlanıldı. Araştırma ile ilgili görsel öğelere ve örneklere yer verildi.

4. SONUÇ

Evrensel bir görsel kültür ürünü olan piktogramların paleolitik dönemden modern zamana kadar olan varoluş serüveni yazı gibi alternatif iletişim araçlarının olmasına rağmen sonlanmamış, daha sık kullanılmış, gelişmiş ve hâlâ da gelişmektedir. Aslında bu iki sistemi kıyaslamak işlevleri bakımından pek doğru değildir. Çünkü dil geliştikçe edebiyat gelişmiş ve semboller edebi bir dil oluşturmada yetersiz kalmıştır. Örnek verecek olursak büyük kelimesinin iri, kocaman, devasa, koskoca, dev gibi farklı kullanımları vardır ve her birinin verdiği duygu farklıdır. “O çok büyür bir insandı” yerine “O çok iri bir insandı” dendiğinde anlam çok farklılaşacaktır. Bu örneği çoğaltmak mümkündür. Bu bakımdan düşünüldüğünde piktografi ihtiyaçları karşılamayacaktır. Diğer açıdan düşünüldüğünde bir hava limanında yürüyen merdiveni, çıkış kapısını, tuvaletleri ya da kafeteryaları piktogramlar yerine yazıyla ifade etmek anlaşılmayı zorlaştıracak, farklı kültürlerdeki insanların yardım almadan yönlerini bulmaları zorlaşacaktır.

Erken dönemden kalan bu sistem modern insanın belki de en eski miraslarından biridir. İşlevselliği, onun sürekli geliştirilmesini sağlamış, geçerliliği kendi kısıtlı alanının dışına taşımış, dilin ve yazının da ulaşamadığı iletişim etkinliğine ulaşmıştır.

Özellikle şehir hayatında, kamu kurum ve kuruluşlarında, hastanelerde, okullarda, spor müsabakalarında kısacası insanın bulunduğu hemen her yerde, açık ve kapalı alanlarda toplumsal hayatı düzenlemenin vazgeçilmez bir parçası olmuştur ve olmaya devam edecektir. Piktogramı, yansıtma zemini zamanla ve teknolojiyle farklılaşsa bile bu sade stilize semboller çok uzun bir süre alternatifsiz iletişim araçları olmaya devam edecektir. Bu bakımdan onu geliştirmek ve evrenselleştirmek modern insanın menfaatine olacaktır.

KAYNAKÇA

Alakuş, A. O., & Mercin, L. (2020). Sanat Eğitimi ve Görsel Sanatlar Öğretimi. Ankara: Pegem Akademi.

Başer, M. (1994). Görsel İletişimde Piktogram ve Sembollerin İnsan Üzerindeki Etkileri. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Becer, E. (2013). İletişim ve Grafik Tasarım. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.

Gombrich, E. H. (2017). Sanatın Öyküsü. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Güngör, N. (2020). İletişim Kuramlar Yaklaşımlar. Ankara: Siyasal Kitabevi.

- Icaz, N. (2018, Aralık). Art of Visual Communication, Evolution and its Impact. Indian Journal of Public Health Research & Development, 1725-1728.
- Karagöl, R. (2020, Haziran). Grafik Anasanat Dersi Öğrencilerinin Görsel İletişim Dili Oluşturmada Karşılaştığı Sorunlar. Ankara.
- Kramer, S. N. (1998). Tarih Sümer'de Başlar. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Maisels, C. K. (1999). Uygarlığın Doğuşu. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Meggs, P. B., & Purvis, A. (2006). Meggs' History of Graphic Design. Canada: John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, New Jersey .
- Taş, E. (2014). Kentsel Alanlarda Yer Alan Piktogramların Bilgilendirme İşlevleri ve Tasarım Açısından İncelenmesi. İstanbul.
- TDK. (2022). <https://sozluk.gov.tr/>.
- www.dunyahalleri.com. (2019, Mart 23). Ocak 08, 2023 tarihinde www.dunyahalleri.com: <https://www.dunyahalleri.com/tokyo-olimpiyatlarinin-piktogramlari-tanitildi/> adresinden alındı

İSTİHSAN TANIMLARININ DEĞİŞİMİ VE MAKÂSİDLA İLİŞKİSİ

Dr. Yusuf BULUTLU¹

¹ Bursa Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, - ORCID ID: 0000-0003-0810-8879

ÖZET

İstihsanın tanımlarına ve kısımlarına bakıldığında ilk tanımı ile sonraki dönemlerdeki tanımları arasında çeşitli değişimler olmuştur. Bu değişimler, diğer mezhep usulcülerinin Hanefi mezhebinin bu deliline yönelik eleştirilere paralel değiştiğini ve bir nevi meşruiyet kazandırma çabası güdüldüğü söylenebilir. Bu çabanın olumlu yönlerinden biri de istihsan delilinin çeşitlenmesi ve kısımlarının artmasıdır. İstihsanın bazı kısımları da makâsıd ile doğrudan alakalıdır.

Makâsıd fikrini oluşturan ve ona ilham olan kavram veya delillerden bir tanesi de istihsandır. Zira istihsanın çıkış noktası belli bir delil veya maslahat sebebiyle genel küllî kuraldan istisna yapılmasıdır. İstihsan İslam hukuk düşüncesine bir nevi açılım getirmiş, bu yöntem ile hem iç doktrinde hukuksal tutarlık oluşturulmuş, hem de hukuk kurallarıyla reel hayatın sorunları çözüme kavuşturularak hukuk düzeni sağlanmıştır. Böylece İslam hukuku farklı dönemlerde nasın boş bıraktığı yerleri belli bir disiplin içinde doldurarak sorunları çözmeye çalışmıştır. Makâsıdın küllî kuralları ile nas tarafından boş bırakılan yerlerin belli ilkelere dayanarak doldurulması olduğu düşünüldüğünde bu yönüyle istihsanın yüklendiği görevi yüklenebilecek bir metottur. Üstelik istihsanın çeşitlerinden olan maslahat sebebiyle istihsan esasında makâsıd sebebiyle istihsan şeklinde anlaşılabilir. Zira naslar tarafından itibar edilmiş bir maslahat genel küllî bir kurala dayanır, buna da makâsıd denir. Bu küllî kurallara dayanan makâsıd belli durumlarda bir üstte olan küllî kuralı istihsan yoluyla tahsis edebilir. Bu açıdan istihsanın makâsıd yöntemine ilham olabilecek delillerin en önemlilerinden biri olduğunu söyleyebiliriz. Bu nedenle istihsanın tanımlarını ve çeşitlerini burada incelememizin makâsıdı anlamamız açısından faydalı olacağına inanıyoruz.

Anahtar Kelimeler: İstihsan, Makâsıd, İstisna Çeşitleri, İstihsanın Tanımları,

1. İSTİHSAN

A. TANIMLARI

İstihsan ilk dönemden itibaren mezhepler arasında tartışılan bir delildir. Bununla birlikte İslam hukukçuları aynı adla olmasa bile farklı isimler altında istihsanı kullanmışlardır. İstihsan delilini şüphesiz en çok Hanefiler kullanmıştır. Bu nedenle istihsanı ele alırken mümkün mertebe Hanefi usul ve furu eserlerindeki tanımları derlemeye çalıştık.

İstihsan sözlükte bir şeyi güzel ve hoş addetmek veya güzel ve hoş olduğuna kanaat getirmek anlamlarına gelir.¹ İstilahta ise üzerinde ihtilaf edilen şer'î delillerden biri olup celi kıyasa aykırı olmasına rağmen müçtehidin zihninde tezahür eden daha güçlü bir karineden dolayı kıyasa tercih ettiği delildir.²

İstihsanın tanımı farklı şekillerde yapıldığından klasik dönemde Hanefi kaynaklarında yapılan tanımları burada aktarıp değerlendirmek istihsanı doğru anlamamız açısından gereklidir.

Hanefilerden istihsanı ilk tanımlayan Ebu Hasan el-Kerhî'dir (öl. 340). O istihsanı, "bir meselede daha güçlü bir sebebi göz önünde bulundurarak benzeri meselelerde kabul edilen hükmü vermektен vazgeçmek" şeklinde tanımlamıştır.³ İlk dönemde yapılan bu tanıma çeşitli eleştiriler yöneltilmiştir. Gazâlî⁴ ve İbn Hazm⁵ bu manadaki istihsanın dinde olmayana dine katmak olduğunu ifade ederek eleştirmişlerdir.

Kerhî'nin öğrencisi Cassâs (öl. 370) ise istihsanı "kendisinden daha kuvvetli bir delil sebebiyle kıyasın terki" şeklinde tanımlamıştır.⁶ Cassâs'ın bu tanımı istihsan deliline yöneltilecek muhtemel eleştirileri azaltmaya yöneliktir. Kerhî'nin tanımından farklı olarak "daha kuvvetli delil sebebiyle terk etmek" şeklinde tanımlama yoluna gitmesi bundandır.

Buhâra ekolünden Esmendî istihsanı daha dar çerçevede şöyle tanımlamakta, "istihsan kıyastan delil yönünden daha kuvvetli başka bir kıyasa yönelmedir."⁷ Bu tanım istihsanın bir çeşidini tanımlamakla birlikte kapsayıcı bir tanım değildir.

Serahsî (öl. 483) istihsanı "sathi düşünüldüğünde akla gelen açık kıyasa aykırıymış gibi görünen fakat derinlemesine ele alındığında daha kuvvetli olduğu görülen gizli kıyas"⁸ şeklinde tanımlarken aynı dönemde yaşayan Pezdevî (öl. 493) istihsanı "bir kıyası bırakıp daha kuvvetli başka bir kıyası alma" olarak tanımlamaktadır.⁹ Serahsî'nin yapmış olduğu tanımın diğer tanımlardan daha kapsayıcı ve tutarlı olduğunu söyleyebiliriz.

Sadrüşşerîa ise istihsanı açık kıyasa karşı gelen delil şeklinde ele alırken *Tavdih* eserini şerh eden Taftâzânî (öl. 792) istihsanı kendinden daha güçlü kıyası tahsis etme anlamında tanımlamıştır.¹⁰ Bazı mütekellim usulcüler bu iki tanımın illetin tahsisi ile aynı kapıya çıktığını ifade etmektedirler. Fakat Hanefilerde illetin tahsisi, kendisinden daha güçlü illeti tahsis eden illet, asıl illeti kalıcı şekilde iptal etmezken istihsanda ise aksine önceki illet iptal edilip yeni bir gizli illet ile hükme bağlanır. Zira ilk görünen illetin illet olmadığı ortaya çıkmış olur.¹¹

Tanımlara bakıldığında istihsanın tanımı etrafında bir netlik olmadığını ifade edebiliriz. Hanefiler her ne kadar fıkıh kitaplarında çoğu kez istihsanı kullanmışlarsa da usul eserlerinde bu kullanımları temellendirmeye çalışırken çok farklı tanımlar ortaya çıkmıştır. Tanımlar, ilk dönemden son döneme doğru hafif değişime uğramış ve daha temellendirilmiş olarak

¹ (Taftâzânî, ts., s. 2/162)

² (Cürcânî, 1983, s. 181)

³ (Buhârî, 1994, s. 4/4)

⁴ (Gazâlî, 1993, ss. 282-283)

⁵ (İbn Hazm'ın İstihsan hakkındaki eleştiriler için bkz. İbn Hazm el-Endelusî, t.y., s. 6/19-20)

⁶ (Cassâs, 1994, s. 4/234)

⁷ (Esmendî, 1992, s. 647)

⁸ (Serahsî, 1372, s. 2/200)

⁹ (Buhârî, 1994, s. 4/4-5)

¹⁰ (Taftâzânî, ts., s. 2/162-165)

¹¹ (Serahsî, 1372, s. 2/207)

sunulmaya başlanmıştır. Bunda da istihsana getirilen eleştirilerin bir yansıması ve katkısı olabileceği kanaatindeyiz.¹²

İstihsanın fıkhîta kazandığı ıstılahî çerçeveyi belirlemede bu yöntemin ana vatanı sayılabilecek Hanefî ekolü anlayışının yanı sıra, istihsana sıcak bakan ve ona işlerlik kazandıran fıkıh ekollerinin, özellikle de nass boşluklarının doldurulması konusunda Hanefiler ile benzer usule sahip Mâlikî hukukçuların bakış açıları da önemlidir.¹³

Bu hukukçulardan Şâtıbî, İmam Mâlik'in istihsan mefhumunu “küllî kıyas karşısında cüz'î maksadın veya maslahatın alınması” şeklinde ifade ettikten sonra İbn el-Arabî'nin istihsanı “örf, maslahat, icmâ vb. delillerle ya da kolaylık sağlama nedeniyle delilin gerektirdiği manayı terk etmek, iki delilden daha güçlü olanla amel etmek”, İbn Rüşd'ün, “gereğinden fazla aşırılığa yol açan kıyası bir tarafa atıp istisnâî olarak o meselede hükme müessir bir manaya yönelme” biçiminde tanımladığını belirtir. Şâtıbî'nin kendisi de istihsanı maslahatı-mürsele ile istidlâlin kıyasa öncelenmesi olarak görür ve istihsan delilini Maliki mezhebinin usulüyle temellendirmeye çalışır.¹⁴

B. KISIMLARI

İstihsanın tanımlarını serdettikten sonra bu tanımlara bağlı olarak istihsanın başlangıçta hafi kıyas ve istisna istihsanı şeklinde iki çeşidi zikredilirken istihsanın temellendirilip eleştirilere karşı detaylandırılmasıyla istihsanın çeşitleri geniş tutulmuştur. Zira böylece istihsanın çeşitlerini belirlemek suretiyle bir nevi istihsanın sınırları çizilmiş ve eleştirenlere karşı istihsanın sadece belli başlıklarda yapılabileceği vurgulanmıştır. İstihsanı tam anlamak için çeşitlerine değinmek doğru değerlendirmeye yardımcı olacaktır.

a. Nas Sebebiyle İstihsan

Aynı konuda birçok hükmün illetinin bağlandığı olayda küllî kıyastan farklı bir hükmün nas ile belirlenmesidir.¹⁵ Buna nas ile istihsan denilmektedir. Oruç ibadetinin özünü belirleyen vakitler içinde yeme ve içmeden kaçınmak oluşturur. Bu nedenle kişi hatayla yemek yese veya su yutsa orucu bozulur. Zira küllî kıyas bunu gerektirir. Fakat unutarak orucunu yiyen kimse bundan nass sebebiyle istisna edilmiştir. Bu konuyla alakalı olarak İmam Ebu Hanife (öl. 150) şöyle demiştir; “şayet bu konuda hadis olmasaydı insanların oruçlarını kaza etmelerini emrederdim”.¹⁶

Yine, ma'dumun satışı bir çok nass tarafından haram kılınmış ve bu konuda küllî kıyas oluşmuştur. Fakat Hz. Peygamber (s.a.v) selem akdini ma'dumun satışından istisna tutarak cevaz vermesi de nas ile istihsana örnek olarak verilebilir. Zira İslam hukukunda naslara dayanan küllî bir kaide ile elinde olmayan şeyi satmak yasaklanmıştır. Selem akdinin de bu küllî ilke veya genel fikhî kanaat gereği haram olması icap ederdi. Fakat hadis ile bu tür satışa cevaz verilmiştir.¹⁷ Bu da Hanefiler tarafından istihsana örnek gösterilmiştir. Fakat konu

¹² (İmam Şafii'nin istihsanı inkâr sebeplerine göz atmak için bkz. Bûtî, 2010, s. 245)

¹³ (Bardakoğlu, 2001, ss. 339-347)

¹⁴ (Şâtıbî, *Muvâfakat*, 5/196.)

¹⁵ (Debûsî, 2001, s. 405)

¹⁶ (Serahsî, 1973, s. 2/202)

¹⁷ (Selem akdi hakkında detaylı bilgi için bkz. Aybakan, 2009, ss. 402-405)

dikkatlice incelendiğinde aslında âm bir hükmün nas ile tahsis edilmesidir. Hanefiler bunun farkında olmakla birlikte bunu da istihsan türlerinden saymalarının sebebi, kendilerini eleştiren mütekelim usulcülerine aslında istihsanın muteber delillerle yapılan bir tür içtihat olduğunu vurgulamak istemeleridir.

b. İcma Sebebiyle İstihsan

Hanefilerin istihsanü'l-icma adını verdikleri bu tür, bir meselede veya konuda genel kuralın dışında oluşan icma çözümünün, genel ilkenin icma ile istihsanı şeklindedir. Bu türe verilen örnek genelde istisna (eser) konusu ma'dum olan bir akdin yapılmasına yönelik cevazdır. Bu da genel kuralın dışında kıyasa aykırı olan bir durumdur.¹⁸ Fakat alimler bu akdin yapılmasını icmanın varlığı sebebiyle caiz görmüşler ve bu konuda genel kural dışına çıkılmasının harici bir delile dayandığını ifade etmişlerdir.¹⁹

Özetle genel kuralın insanların teâmülü sebebiyle terk edilmesi üzerine bina edilen icma anlayışı, icma ile istihsan olarak adlandırılmıştır. Ancak insanlar arasında böyle bir teâmül olduğu ve bu hiçbir müçtehidin eleştirisine de uğramadığı için caizliği üzerinde icmâ olduğu söylenerek sonuçta sanat (eser) sözleşmesinin kıyasa uygun olmasa da istihsan ile câiz görüldüğü belirtilmiştir.²⁰ Ancak böyle bir adlandırmaya, eğer sanat sözleşmesi hadiste de câiz ise bunun hadis (nas) ile istihsan olacağı, şayet cevaz Hz. Peygamber (s.a.v) döneminden sonra gerçekleşmiş bir icmaya senet teşkil ediyorsa böyle bir iddianın da birçok itirazı ve soruyu beraberinde getireceği ifade edilmiştir.²¹

c. Örf Sebebiyle İstihsan

Usulü fıkıh eserlerinde, örfü istihsanın sebebi olarak ortaya koyan ilk açık ibareye “amelü'n-nâs” ifadesiyle Cassâs'ta rastlanır. Ancak Cassâs örfü bağımsız bir istihsan sebebi olarak kabul etmek yerine bu türe girebilecek örnek meseleleri icma nedeniyle istihsanın devamında vermeyi daha uygun görmüştür.²²

Yerleşik kural ve genel kıyasın aksine bir olay veya muamelenin insanlar tarafından zamanla kabul görüp uygulanmasına, yayılıp örf halini almasına örf ile istihsan denir. Örf bir nevi insanların teâmül ettikleri ve genel kabul gören uygulamalarıdır.

Örnek olarak, taşınabilir malların vakıf malı olarak kabulüne İmam Muhammed (öl. 189) tarafından bu istihsanla cevaz verilmiştir. Hâlbuki vakıf mallarında asıl olan ebediyettir, yani devamlı faydalanabilme durumudur. Taşınabilir gayri menkullerde ise bu vasıf yoktur. İnsanların bu vakıf mallarını vakfetmeleri zamanla zaruret ve ihtiyaç sebebiyle bir örf haline gelmiş bu ise istihsanla genel kuralların dışına çıkılarak böyle bir uygulamaya cevaz verilmiştir.

d. Zarûret Sebebiyle İstihsan

Genel ahkâmın uygulanması mümkün olmadığında veya mümkün olup da uygulanması büyük sıkıntı doğurup zarar vereceği durumlarda istihsan ile bu hükmün genel durumdan istisna edilmesine zarûret²³ ile istihsan denir.²⁴ İmam Serahsî'ye göre, zarûret durumunda zorluğun

¹⁸ (Serahsî, 1372, s. 2/203)

¹⁹ (Debûsî, 2001, s. 405)

²⁰ (Aybakan, 2009, ss. 402-405)

²¹ (Şelebî, 1981, ss. 351-352)

²² (Cassâs, 1994, s. 4/247-249)

²³ (Zurûret teorisi ve bunun medeni kanunla karşılaştırması için bkz. Zuhaylî, 1985)

²⁴ (Debûsî, 2001, s. 405)

kaldırılması nas ile sabit olmakla birlikte zaruret durumunu sınırlandırıp belli bir kurala bağlamak zordur. Bu sebeple Hanefiler zaruretin zaptı için çeşitli şartlar koymuşlardır.²⁵

Bu istihsan türüne şu örnek verilebilir; kuyulara necaset düştüğünde temizlenmesi mümkün değildir. Çünkü kuyuların suyunu çektikçe yeni çıkan su eskiyle karışır ve döngü böyle devam eder, yeni su eklendiğinde de diğer necis su ile karışır ve bu da suyun temizlenmesini engeller. Bu döngünün sonu olmadığından kıyasa aykırı olmasına rağmen insanların kuyulara olan aşırı ihtiyaçları göz önünde bulundurularak temiz kabul edilmesi istihsan sebebiyledir.²⁶ Yine, yırtıcı kuş türlerinin artığından kalan suların necis sayılmaması da bununla açıklanabilir.

e. Gizli (Hafî) Kıyas İstihsanı

Hafî kıyas istihsanı, bir meselenin çözümünde zahir kıyas ile hafî kıyasın çatışma durumudur. Bu iki kıyastan ilk akla gelen zahir kıyastır. Fakat meseleye dikkatlice bakıldığında aslında ilk akla gelen kıyasın değil, gizli olanın kıyasa uygun olduğu kanısına varılmasına gizli kıyas istihsanı denir.²⁷

Hafî istihsan türüne şu örnek verilebilir; alıcı ve satıcı bir malın fiyatı hakkında malın tesliminden önce anlaşmazlığa düşüp satıcının alıcı ile mal konusunda anlaşığı, alıcı ise satıcıyla malın fiyatı konusunda anlaşamadığı, satıcı malın satış fiyatının alıcının iddia ettiğinden fazla olduğunu söylüyor. ancak alıcı bunu inkâr ediyor. Bu meseleye bakıldığında zahiri kıyasta alıcının yeminle mükellef olduğu, satıcının ise iddia sahibi olduğundan şahit veya delil getirmekle mükellef olduğu yönündedir. Fakat dikkatli bir şekilde düşünüldüğünde hafî kıyasta alıcı malı teslim almadığı için bir nevi satıcının malı teslim etmediğini iddia etmiş oluyor. Satıcıysa malı teslim ettiğini ifade ediyor. Bu durumda satıcı da inkârcı duruma düşmüş oluyor. Bu gibi durumda istihsan olan her iki tarafında yemin etmesidir.²⁸ Zira, her ikisi de bir taraftan iddia sahibi iken diğer taraftan inkârcı olmuş oluyor.

g. Maslahat Sebebiyle İstihsan

Maslahat sebebiyle istihsan kadim Hanefî eserlerinde yer almaz. Bu şekilde bir adlandırma daha sonraları Malikilerin, maslahat deliliyle bağ kurarak ortaya çıkardıkları istihsan türüdür. Hanefîlerin istihsanı belli deliller ile genel hükümden farklı hüküm verme şeklinde kullanmaları Malikilere maslahat-ı mürsele ile ilişkilendirme imkânı vermiştir. Böylece onlar, mezhep içinde vermiş oldukları maslahat fetvalarını temellendirerek küllî kıyasa aykırı olan bazı hükümlerde maslahat-ı mürsele ile hüküm verme yoluna gitmişlerdir.

Maslahat ile istihsan türüne şu örnek verilebilir; müzâraa akdi esasında üst akit tipi olan kiralama akdine dahildir, kiralama akdinde ise kiraya veren veya kiracıdan birinin ölümüyle akit normal durumda sona erer. Fakat müzâraa akdinde emek sahibi kiracının verdiği emeğin boşa gitmemesi adına akde taraf olan tarla sahibinin vefatı durumunda akit ürünün hasat edileceği tarihe kadar kiracının maslahatı düşünülerek istihsanen uzatılır.

Yine, vadeli satışlarda satıcının alacağına karşı alıcıdan teminat olarak rehin talep etmeye cevaz verilmesi bu tür istihsana örnek verilebilir. Zira İslam hukukunda alışverişte şartlı satış genel kural olarak yasaklanmıştır. Fakat vadeli satışlarda satıcının maslahatını korumak için teminat olarak rehin şartına istihsanen cevaz verilmiştir.

²⁵ (Serahsî, 1372, s. 2/202)

²⁶ (Debûsî, 2001, s. 406)

²⁷ (Serahsî, 1372, s. 2/206)

²⁸ (Debûsî, 2001, s. 406)

2. SONUÇLAR VE DEĞERLENDİRME

Maslahat ile istihsanın bir yönüyle makâsıd ile içtihadı anımsattığını söyleyebiliriz. Çünkü küllî maslahatların ışığında maslahatın celbi zararın def'i fikhın temel maksadını oluşturur. Nass ve genel kaide ile konulmuş bir hüküm maslahat gereği istisna edilmiş olabilir. Bu istisna maslahat ile istihsan olarak adlandırılmıştır. Makâsıd ile içtihadın bir bölümünü bu tür içtihatlar oluşturur. İstihsan kısımlarıyla düşünüldüğünde makâsıdın gördüğü pratik işlevi sağladığını belirtebiliriz.²⁹ Ancak makâsıd daha genel olup maksat ve maslahatı barındırır. Maksat ve maslahatın teorik ve pratik ayağını oluşturur. İstihsan makâsıd benzeri bir çözüm olmakla birlikte uygulamaya yönelik pratik bir çözümdür. İstihsan makâsıd ile bazı yönlerden benzerdir. Bu benzerliklerden yararlanılarak makâsıd ilminin işlevi daha geliştirilebilir.

KAYNAKÇA

- (1) Aybakan, B. (2009). Selem. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi.
- (2) Bardakoğlu, A. (2001). İstihsan. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi.
- (3) Buhârî, A. A. bin A. el-. (1994). *Keşfu'l-Esrâr an Usuli Fahri'l-İslam Pezdevî*. Beyrut: Dâr'ul-Kütübi'l-İlmiyye.
- (4) Bûtî, M. S. R. el-. (2010). *Davâbitu'l-Maslaha fî Şerîati'l-İslamiyye*. Dimaşk: Dâru'l-Fikir.
- (5) Cassâs, E. B. A. bin A. er-Râzî el-. (1994). *El-Fusûl fî'l-Usul*. Kuveyt: Vezâratu'l-Evkâf ve's-Şuûni'l-İslamiyye.
- (6) Cürçânî, A. bin M. bin A. bin ez-Zeyn eş-Şerif el-. (1983). *Kitabu't-Ta'rîfât*. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- (7) Debûsî, E. Z. U. bin Ö. bin İ. ed-. (2001). *Takvîmu'l-Edille fî Usuli'l-Fıkh*. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- (8) Esmendî, M. bin A. el-. (1992). *Bezlü'n-Nazar fî'l-Usûl*. Kahire: Mektebetu Dari't-Türâs.
- (9) Gazâlî, E. H. M. bin M. el-. (1993). *El-Mustasfâ*. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- (10) İbn Hazm el-Endelusî, E. M. A. bin A. bin S. (t.y.). *El-İhkâh fî Usuli'l-Ahkâm*. Beyrut: Dâru'l-Âfâki'l-Cedîde.
- (11) Serahsî, E. B. M. bin A. es-. (1372). *Usulu's-Serahsî*. Haydarabad: Lecnetu'l-Maarif en-Nu'maniye.
- (12) Serahsî, E. B. M. bin A. es-. (1973). *El-Usûl*. Beyrut: y.y.

²⁹ Makâsıd açısından doğal hukuk- istihsan karşılaştırması için bkz. Abdurrahim Kozalı, Hukuk Felsefesi Açısından Doğal Hukuk ve İstihsan. (Bursa: Emin Yayınları, 2011).

- (13) Şâtîbî, E. İ. eş-. (1997). *Muvâfakat*. Huber: Dâru İbn Affan.
- (14) Şelebî, M. M. (1981). *Ta 'lilü 'l-Ahkâm*. Beyrut: Dâru'n-Nahda.
- (15) Taftâzânî, S. M. bin Ö. et-. (ts.). *Şerhu 't-Telviḥ ale 't-Tevdih*. Mısır: Mektebetu Sabih.
- (16) Zuhaylî, V. ez-. (1985). *Nazâriyyetü 'z-Zarurâti 'ş-Şer'iyyeti Mukâraneten maa 'l-Kanuni 'l-Vad'î*. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle.

THE EFFECT OF HERD BEHAVIOR AND RISK AVERSION ON RESTAURANT PREFERENCES AND THE ROLE OF ONLINE REVIEWS

Dr. Engin ÜNGÜREN¹, Murathan TUNCER² Doç. Dr. Ömer AKGÜN TEKİN³

¹ Alanya Alaaddin Keykubat University, Faculty of Economics, Administrative and Social Sciences, - ORCID: 0000-0002-7223-2543

² Alanya Alaaddin Keykubat University, Faculty of Economics, Administrative and Social Sciences, - ORCID: 0000-0002-5187-9321

³ Akdeniz University, Manavgat Faculty of Tourism, Department of Gastronomy and Culinary Arts, - ORCID: 0000-0002-4612-2316

ABSTRACT

There are many factors that affect the decisions of individuals at the purchasing stage. The restaurant preference process is also a purchasing decision process in this respect and can be affected by many factors. In this study, in which the experimental method was used, it was aimed to determine the effect of risk aversion tendency, herd behavior and online comments in the restaurant preference process. 550 students studying in different programs of universities participated in the research. As a result of the research, it was determined that there was a positive and significant relationship between the risk aversion tendency of the participants and herd behavior. It has been understood that when the participants do not have any information about the restaurant, they avoid the risk by being affected by the restaurant crowd factor and tend to crowded restaurants by showing herd behavior. However, it has been determined that customer comments are a more effective factor in the decision-making process when the participants can benefit from the comments of previous customers apart from the restaurant crowd. In this context, in the research, it was determined that in the presence of negative comments about crowded restaurants, even participants with high risk aversion scores preferred restaurants with a medium crowd but positive comments.

Keywords : Restaurant preference, herd behavior, risk aversion, online reviews, experimental study.

TÜRKİYE FUTBOL SÜPER LİGİNDE YER ALAN FUTBOL TAKIMLARIN RETRO PAZARLAMA EĞİLİMLERİNİN İNCELENMESİ: BJK, FB, GS, TS ÖRNEĞİ

Arş. Gör. Dr. ALİ ÇEVİK ¹, Öğr. Gör. Dr. BAHADIR BAYARSLAN ²

¹ Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, - 0000-0002-3664-6626

²İstanbul Topkapı Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, - 0000-0002-1665-7846

ÖZET

Günümüz dünyasında futbol kulüpleri, rakipleri ile rekabet edebilmek için çeşitli maddi gelirlere ihtiyaç duymaktadır. Bu gelirleri meydana getirebilmek adına farklı pazarlama faaliyetlerine yönelmektedir. Özellikle de kulüpler, taraftarlarının nostaljik duygularını canlandırabilmek, taraftarlar ile kulüp arasında duygusal bağ kurabilmek ve ürünlerinin satışlarını gerçekleştirebilme stratejilerinden birisi olan retro pazarlamaya eğilim göstermektedir. Retro pazarlama; takımların veya markaların geçmiş zamanlarda üretmiş oldukları ürünleri günümüz teknolojisi ile harmanlayarak yeniden piyasaya sürmesidir. Dolayısıyla kulüpler, taraftarların geçmişe olan özlemlerini üretmiş oldukları ürünler ile gidermeye çalışmaktadır. Aynı zamanda genç taraftarların geçmişteki ürünleri tanıması olanağını da sağlamaktadır. Bu bağlamda çalışmamızın amacı; Türkiye Futbol Süper Liginde yer alan futbol takımlarının retro pazarlama eğilimlerini ortaya çıkarmaktır. Çalışmanın örneklemini; Türkiye Futbol Süper Liginde marka değeri en yüksek dört takım oluşturmuştur. Örneklemin belirlenmesinde yoğunluk örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Yoğunluk örnekleme, olağandışının aksine araştırmaya konu edinilen ve en zengin bilgileri kapsayan örneklerdir. Çalışmanın bulgular kısmında; Beşiktaş, Fenerbahçe, Galatasaray ve Trabzonspor takımlarının, ürünlerini satışını sunduğu web sayfaları yer almıştır. Takımların web sayfasında “retro” başlığı ile ürün araması gerçekleştirilmiştir. Çalışmada temel nitel araştırma analizi olarak “Doküman İncelemesi” tekniği uygulanmıştır. Yapılan incelemeler sonucunda; Beşiktaş kulübünün sadece 2 tane retro anahtarlık ürününü satışa sunduğu görülmüştür. Fenerbahçe kulübünün 1 adet ayakkabı, 1 adet şapka, 2 adet forma, 1 adet mont, 2 adet tişört, 1 adet atkı, 1 adet şal olarak toplamda 9 ürünü satışa sunmuştur. Galatasaray kulübünün herhangi bir retro ürünü satışa sunmadığı görülmüştür. Trabzonspor kulübü ise çocuklar için 3 adet kapüşonlu eşofman üstü, kadınlar için 1 adet kapüşonlu eşofman üstü, erkekler için de 3 adet kapüşonlu eşofman üstünü satışa sunmuştur. Sonuç olarak; Fenerbahçe ve Trabzonspor kulüplerinin Galatasaray ve Beşiktaş kulüplerine göre daha fazla retro pazarlama eğilimlerinin olduğu görülmüştür. Ayrıca Fenerbahçe kulübünün Trabzonspor kulübüne göre daha fazla çeşitli retro ürünlerini satışa sunduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Futbol kulüpleri, Türkiye Futbol Süper Ligi, Spor pazarlaması, Retro, Ürün.

EXAMINATION OF RETRO MARKETING TRENDS OF FOOTBALL TEAMS IN THE TURKISH FOOTBALL SUPER LEAGUE: THE CASE OF BJK, FB, GS, TS

ABSTRACT

In today's world, football clubs need various financial incomes to compete with their rivals. In order to generate these revenues, it turns to different marketing activities. In particular, clubs tend to retro marketing, which is one of the strategies to revive the nostalgic feelings of their fans, to establish an emotional bond between the fans and the club, and to realize the sales of their products. Retro marketing; It is the re-marketing of the products that teams or brands have produced in the past by blending them with today's technology. Therefore, clubs try to satisfy the fans' longing for the past with the products they have produced. It also provides the opportunity for young fans to get to know the products of the past. In this context, the aim of our study is; To reveal the retro marketing trends of the football teams in the Turkish Football Super League. The sample of the study; The four teams with the highest brand value in the Turkish Football Super League. Density sampling method was used to determine the sample. Density samples, contrary to the unusual, are the samples that are the subject of the research and that contain the richest information. In the findings part of the study; There are web pages where Beşiktaş, Fenerbahçe, Galatasaray and Trabzonspor teams sell their products. A product search was carried out on the teams' web page with the title "retro". In the study, the "Document Analysis" technique was applied as the basic qualitative research analysis. As a result of the investigations; It has been seen that Beşiktaş club only offers 2 retro key chain products for sale. Fenerbahçe club offered 9 products in total as 1 shoe, 1 hat, 2 jerseys, 1 coat, 2 t-shirts, 1 scarf and 1 shawl. It has been observed that the Galatasaray club does not offer any retro products for sale. Trabzonspor club, on the other hand, offered 3 hooded sweatpants for children, 1 hooded sweatpants for women, and 3 hooded sweatpants for men. In conclusion; It has been observed that Fenerbahçe and Trabzonspor clubs have more retro marketing tendencies than Galatasaray and Beşiktaş clubs. In addition, it has been seen that Fenerbahçe club offers more various retro products than Trabzonspor club.

Keywords: Football clubs, Turkish Football Super League, Sports marketing, Retro, Product.

COGNITIVE BEHAVIOUR THERAPY TO TREAT SOCIAL ANXIETY DISORDER: A PSYCHOLOGY CASE

Yasmin Binti Othman Mydin, Mohd. Fadzillah Abdul Razak

Universiti Malaysia Sarawak, East Malaysia.

Abstract:

Rational Emotive Behaviour Therapy is the first cognitive behavior therapy which was introduced by Albert Ellis. This is a systematic and structured psychotherapy which is effective in treating various psychological problems. A patient, 25 years old male, experienced intense fear and situational panic attack to return to his faculty and to face his class-mates after a long absence (2 years). This social anxiety disorder was a major factor that impeded the progress of his study. He was treated with the use of behavioural technique such as relaxation breathing technique and cognitive techniques such as imagery, cognitive restructuring, rationalization technique and systematic desensitization. The patient reported positive improvement in the anxiety disorder, able to progress well in studies and lead a better quality of life as a student.

Keywords: Anxiety, behaviour, cognitive, therapy

SERIOUS GAME FOR AUTISM CHILDREN: REVIEW OF LITERATURE

Helmi Adly Mohd Noor, Faaizah Shahbodin, Naim Che Pee

Universiti Tun Hussein Onn Malaysia
Faculty of Information and Communication Technology, Universiti Teknikal Malaysia
Melaka , Malaysia
Universiti Teknikal Malaysia Melaka , Malaysia

Abstract:

Autism Spectrum Disorder (ASD) is a pervasive developmental disorder which affects individuals with varying degrees of impairment. Currently, there has been ample research done in serious game for autism children. Although serious games are traditionally associated with software developments, developing them in the autism field involves studying the associated technology and paying attention to aspects related to interaction with the game. Serious Games for autism cover matters related to education, therapy for communication, psychomotor treatment and social behavior enhancement. In this paper, a systematic review sets out the lines of development and research currently being conducted into serious games which pursue some form of benefit in the field of autism. This paper includes a literature review of relevant serious game developments since in year 2007 and examines new trends.

Keywords: Serious Game, Autism, Education, Therapy

THE IMPLICIT METHODS FOR THE STUDY OF TOLERANCE

M. Bambulyaka

Bambulyak is doctorant Psychology Faculty of Daugavpils State University, Daugadpils, LV

Abstract:

Tolerance is a tool for achieving a social cohesion, particularly, among individuals and groups with different values. The aim is to study the characteristics of the ethnic tolerance, the inhabitants of Latvia. The ethnic tolerance is taught as a set of conscious and unconscious orientations of the individual in social interaction and inter-ethnic communication. It uses the tools of empirical studies of the ethnic tolerance which allows to identify the explicitly and implicitly levels of the emotional component of Latvia's residents. Explicit measurements were made using the techniques of self-report which revealed the index of the ethnic tolerance and the ethnic identity of the participants. The implicit component was studied using methods based on the effect of the emotional priming. During the processing of the results, there were calculated indicators of the positive and negative implicit attitudes towards members of their own and other ethnicity as well as the explicit parameters of the ethnic tolerance and the ethnic identity of Latvia-s residents. The implicit measurements of the ratio of neighboring ethnic groups against each other showed a mutual negative attitude whereas the explicit measurements indicate a neutral attitude. The data obtained contribute to a further study of the ethnic tolerance of Latvia's residents.

Keywords: ethnic tolerance, implicit measure, priming, ethnic attitudes

EXPERT WITNESS TESTIMONY IN THE BATTERED WOMAN SYNDROME

Ana Pauna

Department of Psychology, McGill University, Montreal, Canada

Abstract:

The Expert Witness Testimony in the Battered Woman Syndrome Expert witness testimony (EWT) is a kind of information given by an expert specialized in the field (here in BWS) to the jury in order to help the court better understand the case. EWT does not always work in favor of the battered women. Two main decision-making models are discussed in the paper: the Mathematical model and the Explanation model. In the first model, the jurors calculate "the importance and strength of each piece of evidence" whereas in the second model they try to integrate the EWT with the evidence and create a coherent story that would describe the crime. The jury often misunderstands and misjudges battered women for their action (or in this case inaction). They assume that these women are masochists and accept being mistreated for if a man abuses a woman constantly, she should and could divorce him or simply leave at any time. The research in the domain found that indeed, expert witness testimony has a powerful influence on juror's decisions thus its quality needs to be further explored. One of the important factors that need further studies is a bias called the dispositionist worldview (a belief that what happens to people is of their own doing). This kind of attributional bias represents a tendency to think that a person's behavior is due to his or her disposition, even when the behavior is clearly attributed to the situation. Hypothesis The hypothesis of this paper is that if a juror has a dispositionist worldview then he or she will blame the rape victim for triggering the assault. The juror would therefore commit the fundamental attribution error and believe that the victim's disposition caused the rape and not the situation she was in. Methods The subjects in the study were 500 randomly sampled undergraduate students from McGill, Concordia, Université de Montréal and UQAM. Dispositional Worldview was scored on the Dispositionist Worldview Questionnaire. After reading the Rape Scenarios, each student was asked to play the role of a juror and answer a questionnaire consisting of 7 questions about the responsibility, causality and fault of the victim. Results The results confirm the hypothesis which states that if a juror has a dispositionist worldview then he or she will blame the rape victim for triggering the assault. By doing so, the juror commits the fundamental attribution error because he will believe that the victim's disposition, and not the constraints or opportunities of the situation, caused the rape scenario.

Keywords: bias, expert/witness testimony, attribution error, jury, rape myth

HOW DOES PSYCHOANALYSIS HELP IN RECONSTRUCTING POLITICAL THOUGHT? AN EXERCISE OF INTERPRETATION

Subramaniam Chandran

Subramaniam Chandran is with the Vinayaka Missions University, Salem, India

Abstract:

The significance of psychology in studying politics is embedded in philosophical issues as well as behavioural pursuits. For the former is often associated with Sigmund Freud and his followers. The latter is inspired by the writings of Harold Lasswell. Political psychology or psychopolitics has its own impression on political thought ever since it deciphers the concept of human nature and political propaganda. More importantly, psychoanalysis views political thought as a textual content which needs to explore the latent from the manifest content. In other words, it reads the text symptomatically and interprets the hidden truth. This paper explains the paradigm of dream interpretation applied by Freud. The dream work is a process which has four successive activities: condensation, displacement, representation and secondary revision. The texts dealing with political thought can also be interpreted on these principles. Freud's method of dream interpretation draws its source after the hermeneutic model of philological research. It provides theoretical perspective and technical rules for the interpretation of symbolic structures. The task of interpretation remains a discovery of equivalence of symbols and actions through perpetual analogies. Psychoanalysis can help in studying political thought in two ways: to study the text distortion, Freud's dream interpretation is used as a paradigm exploring the latent text from its manifest text; and to apply Freud's psychoanalytic concepts and theories ranging from individual mind to civilization, religion, war and politics.

Keywords: Psychoanalysis, political thought, dreaminterpretation, latent content, manifest content

ALIGNING IS DEVELOPMENT WITH USERS- WORK HABITS

Abbas Moshref Razavi, Rodina Ahmad

Software Engineering Department, Faculty of Computer Science and Information
Technology, University of Malaya, Malaysia

Software Engineering Department, Faculty of Computer Science and Information
Technology, University of Malaya, Malaysia,

Abstract:

As a primitive assumption, if a new information system is able to remind users their old work habits, it should have a better opportunity to be accepted, adopted and finally, utilized. In this paper some theoretical concepts borrowed from psychodynamic theory e.g. ego defenses are discussed to show how such resemblance can be made without necessarily affecting the performance of the new system. The main assertion is a new system should somehow imitate old work habits, not literally, but through following their paces in terms of the order of habitual tensional states including stimulation, defensive actions and satisfactions.

Keywords: information Systems, users' habits, psychodynamic

HOW VALID ARE OUR LANGUAGE TEST INTERPRETATIONS? A DEMONSTRATIVE EXAMPLE

Masoud Saeedi, Shirin Rahimi Kazerooni, Vahid Parvaresh

Payam-e-Noor University, Isfahan, Iran.

Khorasgan Azad University, Iran.

University of Isfahan, Isfahan, Iran.

Abstract:

Validity is an overriding consideration in language testing. If a test score is intended for a particular purpose, this must be supported through empirical evidence. This article addresses the validity of a multiple-choice achievement test (MCT). The test is administered at the end of each semester to decide about students' mastery of a course in general English. To provide empirical evidence pertaining to the validity of this test, two criterion measures were used. In so doing, a Cloze test and a C-test which are reported to gauge general English proficiency were utilized. The results of analyses show that there is a statistically significant correlation among participants' scores on the MCT, Cloze, and Ctest. Drawing on the findings of the study, it can be cautiously deduced that these tests measure the same underlying trait. However, allowing for the limitations of using criterion measures to validate tests, we cannot make any absolute claim as to the validity of this MCT test.

Keywords: C-test, cloze test, multiple-choice test, validity argument.

CULTURAL ANXIETY AND ITS IMPACT ON STUDENTS- LIFE: A CASE STUDY OF INTERNATIONAL STUDENTS IN WUHAN UNIVERSITY

Nadeem Akhtar, Shan Bo

doctoral candidate at School of Journalism and Communication, Wuhan University, China
Supervisor at School of Journalism and Communication, Wuhan University

Abstract:

This article illustrates that how non similar culture become a cause of constant anxiety among international students in China. For that, a survey was carried out among international students of Wuhan University, China. The association among non similar culture, non familiarity of Chinese culture, self finance students and food problem is looked at through a regression line, and in the light of empirical results, a model is anticipated which elucidates these results. Some suggestions were directed at the end which will help to mitigate the anxiety among prospective students in Chinese universities.

Keywords: Anxiety, international students, non similar culture, Wuhan University

COGNITIVE BEHAVIOUR THERAPY TO TREAT SOCIAL ANXIETY DISORDER: A PSYCHOLOGY CASE

Yasmin Binti Othman Mydin, Mohd. Fadzillah Abdul Razak

Universiti Malaysia Sarawak, East Malaysia.

Abstract:

Rational Emotive Behaviour Therapy is the first cognitive behavior therapy which was introduced by Albert Ellis. This is a systematic and structured psychotherapy which is effective in treating various psychological problems. A patient, 25 years old male, experienced intense fear and situational panic attack to return to his faculty and to face his class-mates after a long absence (2 years). This social anxiety disorder was a major factor that impeded the progress of his study. He was treated with the use of behavioural technique such as relaxation breathing technique and cognitive techniques such as imagery, cognitive restructuring, rationalization technique and systematic desensitization. The patient reported positive improvement in the anxiety disorder, able to progress well in studies and lead a better quality of life as a student.

Keywords: Anxiety, behaviour, cognitive, therapy

SERIOUS GAME FOR AUTISM CHILDREN: REVIEW OF LITERATURE

Helmi Adly Mohd Noor, Faaizah Shahbodin, Naim Che Pee

Universiti Tun Hussein Onn Malaysia
Faculty of Information and Communication Technology, Universiti Teknikal Malaysia
Melaka , Malaysia
Universiti Teknikal Malaysia Melaka , Malaysia

Abstract:

Autism Spectrum Disorder (ASD) is a pervasive developmental disorder which affects individuals with varying degrees of impairment. Currently, there has been ample research done in serious game for autism children. Although serious games are traditionally associated with software developments, developing them in the autism field involves studying the associated technology and paying attention to aspects related to interaction with the game. Serious Games for autism cover matters related to education, therapy for communication, psychomotor treatment and social behavior enhancement. In this paper, a systematic review sets out the lines of development and research currently being conducted into serious games which pursue some form of benefit in the field of autism. This paper includes a literature review of relevant serious game developments since in year 2007 and examines new trends.

Keywords: Serious Game, Autism, Education, Therapy

TOM STOPPARD: THE AMORALITY OF THE ARTIST

Majeed Mohammed Midhin, Clare Finburgh

University of Essex, United Kingdom

Abstract:

To maintain a healthy balanced loyalty, whether to art or society, posits a debatable issue. The artist is always on the look out for the potential tension between those two realms. Therefore, one of the most painful dilemmas the artist finds is how to function in a society without sacrificing the aesthetic values of his/her work. In other words, the life-long awareness of failure which derives from the concept of the artist as caught between unflattering social realities and the need to invent genuine art forms becomes a fertilizing soil for the artists to be tackled. Thus, within the framework of this dilemma, the question of the responsibility of the artist and the relationship of the art to politics will be illuminating. To a larger extent, however, in drama, this dilemma is represented by the fictional characters of the play. The present paper tackles the idea of the amorality of the artist in selected plays by Tom Stoppard. However, Stoppard's awareness of his situation as a refugee has led him to keep at a distance from politics. He tried hard to avoid any intervention into the realms of political debate, especially in his earliest work. On the one hand, it is not meant that he did not interest in politics as such, but rather he preferred to question it than to create a fixed ideological position. On the other hand, Stoppard's refusal to intervene in politics is ascribed to his feeling of gratitude to Britain where he settled. As a result, Stoppard has frequently been criticized for a lack of political engagement and also for not leaning too much for the left when he does engage. His reaction to these public criticisms finds expression in his self-conscious statements which defensively stressed the artifice of his work. He, like Oscar Wilde thinks that the responsibility of the artist is devoted to the realm of his/her art. Consequently, his consciousness for the role of the artist is truly reflected in his two plays, *Artist Descending a Staircase* (1972) and *Travesties* (1974).

Keywords: Amorality, responsibility, politics, ideology.

ASSESSMENT ON COMMUNICATION STUDENTS' INTERNSHIP PERFORMANCES FROM THE EMPLOYERS' PERSPECTIVE

Yesuselvi Manickam, Tan Soon Chin

Yesuselvi Manickam is with the Sunway University, Malaysia. She is now with the Department of Communication and Liberal Arts

Tan Soon Chin is with the Communication Department, Tunku Abdul Rahman University College, Malaysia

Abstract:

Internship is a supervised and structured learning experience related to one's field of study or career goal. Internship allows students to obtain work experience and the opportunity to apply skills learned during university. Internship is a valuable learning experience for students; however, literature on employer assessment is scarce on Malaysian student's internship experience. This study focuses on employer's perspective on student's performances during their three months of internship. The results are based on the descriptive analysis of 45 sets of question gathered from the on-site supervisors of the interns. The survey of 45 on-site supervisor's feedback was collected through postal mail. It was found that, interns have not met their on-site supervisor's expectations in many areas. The significance of this study is employer's assessment on the internship shall be used as feedback to improve on ways how to prepare students for their internship and employments in future.

Keywords: Employers perspective, internship, structured learning, student's performances.

ANALYSIS OF POVERTY REDUCTION STRATEGIES AS MECHANISM FOR DEVELOPMENT IN NIGERIA FROM 1999-2014

Ahmed Usman Egye, Hamza Muhammad

Department of Public Administration, Nasarawa State Polytechnic P. M. B 109 Lafia, Nigeria

Abstract:

Poverty alleviation is one of the most difficult challenges facing third world countries in their development efforts. Evidences in Nigeria showed that the number of those in poverty has continued to increase. This paper is aimed at analyzing the performance of poverty alleviation measures undertaken by successive administrations in Nigeria with a view to addressing the quagmire. The study identified the whole gamut of factors that served as stumbling blocks to the implementation of each of the strategies and recommended the involvement of local people in the identification and design of projects so that sufficient participation could be achieved.

Keywords: Poverty, development, strategies, Nigeria.

THE CAVE PAINTINGS OF LIBYC INSCRIPTIONS OF TIFRA, KABYLIA, ALGERIA

Samia Ait Ali Yahia

Department of Language and Amazigh Culture, University Mouloud Mammeri,
Tizi-Ouzou, Algeria

Abstract:

The Tifra site is one of 54 sites with rock paintings discovered in Kabylia (Algeria). It consists of two shelters: Ifran I and Ifran II. From an aesthetic point of view, these two shelters appear poor. It shows a human silhouette, a hand, enigmatic designs and especially Libyc inscriptions. The paint used, is the natural red ocher. Today, these paintings are threatened by the frequentation of tourists to the sites as well as by the degradation which result from it. It is therefore vital to us to list and analyze these paintings before they disappear. The analysis of these paintings will be focused on the epigraphic and iconographic level and their meanings.

Keywords: Cave painting, Libyc inscription, conservation, valorization.

SOCIAL WORK PRACTICE TO LABOUR WELFARE: A PROPOSED MODEL OF FIELD WORK PRACTICUM AND ROLE OF SOCIAL WORKER IN INDIA

Naeem Ahmed

Department of Social Work , Aligarh Muslim University, India

Abstract:

Social work is a professional activity based on the approach of “helping people to help themselves” (Stroup). Social work education and practice both are based on humanitarian philosophy in which social workers try to increase the happiness of the society and to reduce the problems of society. Labour welfare is a specialised field of social work which especially focuses on welfare of organised and unorganised labour. In India labour is facing numerous problems in both organised and unorganised sectors because of ignorance, illiteracy, high rate of unemployment etc. In most of the Indian social work institutions we have this specialization with different names like Human Resource Management or Industrial Relation and Personnel Management or Industrial Relations and Labour Welfare or Industrial Social Work etc. Field work practice is integrated part of social work education curriculum in all specialised field. In India we have different field work practice models being followed in different institutions. The main objective of this paper is to prepare a universal field work practicum model in the field of labour welfare. This paper is exploratory in nature, researcher used personal experience and secondary data (model of field work practice in different institutions like Aligarh Muslim University, Pondicherry University, Central University of Karnataka, University of Lucknow, MJP Rohilkhand University Bareilly etc.) Researcher found that there is an immediate need to upgrade the curriculum or field work practice in this particular field, as more than 40 percent of total population engaged in either unorganised or organised sector (NSSO 2011-12) and they are not aware about their rights. In this way a social worker can play an important role in existing labour welfare facilities by making them aware.

Keywords: Fieldwork, labour welfare, organised labour, social work practice, unorganised labour.

ADOPTION AND DIFFUSION OF E-GOVERNMENT SERVICES IN INDIA: THE IMPACT OF USER DEMOGRAPHICS AND SERVICE QUALITY

Sayantana Khanra, Rojers P. Joseph

Indian Institute of Management Rohtak, Haryana 124001, India

Abstract:

This study attempts to analyze the impact of demography and service quality on the adoption and diffusion of e-Government services in the context of India. The objective of this paper is to study the users' perception about e-Government services and investigate the key variables that are most salient to the Indian populace. At the completion of this study, a research model that would help to understand the relationship involving the demographic variables and service quality dimensions, and the willingness to adopt e-Government services is expected to be developed. Dedicated authorities, particularly those in developing economies, may use that model or its augmented versions to design and update e-Government services and promote their use among citizens. After all, enhanced public participation is required to improve efficiency, engagement and transparency in the implementation of the aforementioned services.

Keywords: Adoption and diffusion of e-Government services, demographic variables, hierarchical regression analysis, service quality dimensions.

WEST AFRICAN ISLAMIC CIVILIZATION: SOKOTO CALIPHATE AND SCIENCE EDUCATION

Hassan Attahiru Gwandu

Department of History, federal university Birnin Kebbi- Nigeria

Abstract:

This study aims at surveying and analyzing the contribution of Sokoto scholars or Sokoto Caliphate in the development of science and technology in West Africa. Today, it is generally accepted that the 19th century Islamic revivalism in Hausaland was a very important revolution in the history of Hausa society and beyond. It is therefore, as a result of this movement or Jihad; the Hausaland (West Africa in general) witnessed several changes and transformations. These changes were in different sectors of life from politics, economy to social and religious aspect. It is these changes especially on religion that will be given considerations in this paper. The jihad resulted is the establishment of an Islamic state of Sokoto Caliphate, the revival Islam and development of learning and scholarship. During the existence of this Caliphate, a great deal of scholarship on Islamic laws were revived, written and documented by mostly, the three Jihad leaders; Usmanu Danfodiyo, his brother Abdullahi Fodiyo and his son Muhammad Bello. The trio had written more than one thousand books and made several verdicts on Islamic medicine. This study therefore, seeks to find out the contributions of these scholars or the Sokoto caliphate in the development of science in West Africa.

Keywords: Sokoto Caliphate, scholarship, science and technology, West Africa.

TEACHERS' PERCEPTIONS OF THE NEGATIVE IMPACT OF TOBEPHOBIA ON THEIR EMOTIONS AND JOB SATISFACTION

Prakash Singh

Nelson Manderla Metropolitan University – South Africa

Abstract:

The aim of this study was to investigate the extent of teachers' experiences of tobephobia (TBP) in their heterogeneous classrooms and what impact this had on their emotions and job satisfaction. The expansive and continuously changing demands for quality and equal education for all students in educational organisations that have limited resources connotes that the negative effects of TBP cannot be simply ignored as being non-existent in the educational environment. As this quantitative study reveals, teachers disliking their job with low expectations, lack of motivation in their workplace and pessimism, result in their low self-esteem. When there is pessimism in the workplace, then the employees' self-esteem will inevitably be low, as pointed out by 97.1% of the respondents in this study. Self-esteem is a reliable indicator of whether employees are happy or not in their jobs and the majority of the respondents in this study agreed that their experiences of TBP negatively impacted on their self-esteem. Hence, this exploratory study strongly indicates that productivity in the workplace is directly linked to the employees' expectations, self-confidence and their self-esteem. It is therefore inconceivable for teachers to be productive in their regular classrooms if their genuine professional concerns, anxieties, and curriculum challenges are not adequately addressed. This empirical study contributes to our knowledge on TBP because it clearly outlines some of the teaching problems that we are grappling with and constantly experience in our schools in this century. Therefore, it is imperative that the tobephobic experiences of teachers are not merely documented, but appropriately addressed with relevant action by every stakeholder associated with education so that our teachers' emotions and job satisfaction needs are fully taken care of.

Keywords: Demotivated teachers' pessimism, low expectations of teachers' job satisfaction, Self-esteem, Tobephobia.

KNOWLEDGE MANAGEMENT AS TOOL FOR ENVIRONMENTAL MANAGEMENT SYSTEM IMPLEMENTATION IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

Natalia Marulanda Grisales

Corporacion Universitaria Minuto De Dios – Colombia

Abstract:

The most significant changes in the characteristics of consumers have contributed to the development and adoption of methodologies and tools that enable organizations to be more competitive in the marketplace. One of these methodologies is the integration of Knowledge Management (KM) phases and Environmental Management Systems (EMS). This integration allows companies to manage and share the required knowledge for EMS adoption, from the place where it is generated to the place where it is going to be exploited. The aim of this paper is to identify the relationship between KM phases as a tool for the adoption of EMS in HEI. The methodology has a descriptive scope and a qualitative approach. It is based on a case study and a review of the literature about KM and EMS. We conducted 266 surveys to students, professors and staff at Minuto de Dios University (Colombia). Data derived from the study indicate that if a HEI wants to achieve an adequate knowledge acquisition and knowledge transfer, it must have clear goals for implementing an EMS. Also, HEI should create empowerment and training spaces for students, professors and staff. In the case study, HEI must generate alternatives that enhance spaces of knowledge appropriation. It was found that 85% of respondents have not received any training from HEI about EMS. 88% of respondents believe that the actions taken by the university are not efficient to knowledge transfer in order to develop an EMS.

Keywords: Environmental management systems, higher education institutions, knowledge management. training.

INQUIRY ON THE IMPROVEMENT TEACHING QUALITY IN THE CLASSROOM WITH META-TEACHING SKILLS

Authors: Shahlan Surat, Saemah Rahman, Saadiah Kummin

Faculty of Education , Universiti kebangsaan Malaysia

Faculty of Education , Universiti kebangsaan Malaysia

Abstract:

When teachers reflect and evaluate whether their teaching methods actually have an impact on students' learning, they will adjust their practices accordingly. This inevitably improves their students' learning and performance. The approach in meta-teaching can invigorate and create a passion for teaching. It thus helps to increase the commitment and love for the teaching profession. This study was conducted to determine the level of metacognitive thinking of teachers in the process of teaching and learning in the classroom. Metacognitive thinking teachers include the use of metacognitive knowledge which consists of different types of knowledge: declarative, procedural and conditional. The ability of the teachers to plan, monitor and evaluate the teaching process can also be determined. This study was conducted on 377 graduate teachers in Klang Valley, Malaysia. The stratified sampling method was selected for the purpose of this study. The metacognitive teaching inventory consisting of 24 items is called InKePMG (Teacher Indicators of Effectiveness Meta-Teaching). The results showed the level of mean is high for two components of metacognitive knowledge; declarative knowledge (mean = 4.16) and conditional (mean = 4.11) whereas, the mean of procedural knowledge is 4.00 (moderately high). Similarly, the level of knowledge in monitoring (mean = 4.11), evaluating (mean = 4.00) which indicate high score and planning (mean = 4.00) are moderately high score among teachers. In conclusion, this study shows that the planning and procedural knowledge is an important element in improving the quality of teachers teaching in the classroom. Thus, the researcher recommended that further studies should focus on training programs for teachers on metacognitive skills and also on developing creative thinking among teachers.

Keywords: Metacognitive thinking skills, procedural knowledge, conditional knowledge, declarative knowledge, meta-teaching and regulation of

THE NEW EDUCATORS: THE REASONS FOR SAUDI ARABIA TO INVEST MORE IN STUDENT COUNSELING PROGRAMS

Turki Alotaibi

University of Nottingham, UK

Abstract:

Student counseling programs can provide many benefits to students in schools all around the world. In theory, the government of the Kingdom of Saudi Arabia (Saudi Arabia) has committed itself to school counseling programs in educational institutions throughout the country. Student counselors face a number of burdens and obstacles that impact student counseling programs. It is also widely known that Saudi Arabia has extremely high prevalence rates for overweight and obesity, anxiety and depression, and diabetes in children. It has also been demonstrated that teachers and staff are inadequately prepared when dealing with health issues relating to diabetes in schools in Saudi Arabia. This study will clearly demonstrate how student counselors in Saudi Arabia could become 'New Educators' in Saudi schools in relation to these health issues. This would allow them to leverage their position as student counselor to improve the management of these health issues in Saudi schools, to improve the quality of care provided to school children, and to overcome burdens and obstacles that are currently negatively affecting student counseling in Saudi schools.

Keywords: Anxiety, depression, diabetes, overweight, obesity, policy recommendations, student counseling, The Kingdom of Saudi Arabia.

THE IMPACT OF DRAMA EDUCATION ON CREATIVITY DEVELOPMENT AT PRESCHOOL CHILDREN

Vladimíra Hornáčková

Faculty of Education, University of Hradec Králové, Institute of Primary and Pre-primary
Education, Rokytanského, Czech Republic

Abstract:

This paper points out at the importance of creativity development in children of preschool age and analyses certain conditions and pedagogical principles which should be respected during the development of creativity in kindergartens. Research survey focuses on the development of creativity reflection at children in kindergartens at preschool age and based on a test of creativity it compares creativity of children in experimental and control groups. The goal is to find out if there are any differences among children in experimental and control classrooms in kindergartens; wherein experimental groups, there is preschool education with the use of drama education while in control groups there is not. On the basis of certain aspects, the gained data is compared through descriptive methods and correlations. Research results refer to reserves in creativity development in modern pre-primary education in the context of implemented and expected changes in didactic approach in the education of kindergartens.

Keywords: Preschool child, drama in education, research, test of creativity.

IDEAL SCHOOL OF THE FUTURE FROM THE PARENTS' VIEW: QUANTITATIVE RESEARCH OF FACULTY OF EDUCATION OF THE UNIVERSITY OF HRADEC KRÁLOVÉ

Yveta Pohnětalová

Assis. Prof. University of University of Hardec Kralove , Czech Republic

Abstract:

The topic of possible forms of future schools according to rapid changes of life in the 21st century has become to reach several economic and social prognoses. In our research, we have tried to find out what the future school form is according to pupils' parent's view. School is a part of life of each person and based on own experience there is a certain individual picture created about a possible look of future education. The aim of our quantitative research was to find out how parents of first grade primary school pupils see the ideal school of the future. The quantitative research realized at the Faculty of Education of the University of Hradec Králové (Czech Republic). By statistical analysis of gained data from 120 respondents, there have been several views of schools of future identified in terms of mission and also the way of education. But a common indicator according to addressed parents would be more focused on the overall personality development rather than the field practice which is related to a realistic idea that school of the future is not and will not be the only source of education.

Keywords: Parents' approach, school of the future, survey, ways of education.

THE APPLICATION OF REAL OPTIONS TO CAPITAL BUDGETING

George Yungchih Wang

University of London, UK

Abstract:

Real options theory suggests that managerial flexibility embedded within irreversible investments can account for a significant value in project valuation. Although the argument has become the dominant focus of capital investment theory over decades, yet recent survey literature in capital budgeting indicates that corporate practitioners still do not explicitly apply real options in investment decisions. In this paper, we explore how real options decision criteria can be transformed into equivalent capital budgeting criteria under the consideration of uncertainty, assuming that underlying stochastic process follows a geometric Brownian motion (GBM), a mixed diffusion-jump (MX), or a mean-reverting process (MR). These equivalent valuation techniques can be readily decomposed into conventional investment rules and "option impacts", the latter of which describe the impacts on optimal investment rules with the option value considered. Based on numerical analysis and Monte Carlo simulation, three major findings are derived. First, it is shown that real options could be successfully integrated into the mindset of conventional capital budgeting. Second, the inclusion of option impacts tends to delay investment. It is indicated that the delay effect is the most significant under a GBM process and the least significant under a MR process. Third, it is optimal to adopt the new capital budgeting criteria in investment decision-making and adopting a suboptimal investment rule without considering real options could lead to a substantial loss in value.

Keywords: real options, capital budgeting, geometric Brownian motion, mixed diffusion-jump, mean-reverting process

IMPACT OF GOVERNMENT SPENDING ON PRIVATE CONSUMPTION AND ON THE ECONOMY: THE CASE OF THAILAND

Paitoon Kraipornsak

Chulalongkorn University, Pathumwan, Bangkok

Abstract:

Government spending is categorized into consumption spending and capital spending. Three categories of private consumption are used: food consumption, nonfood consumption, and services consumption. The estimated model indicates substitution effects of government consumption spending on budget shares of private nonfood consumption and of government capital spending on budget share of private food consumption. However, the results do not indicate whether the negative effects of changes in the budget shares of the nonfood and the food consumption equates to reduce total private consumption. The concept of aggregate demand comprising consumption, investment, government spending (consumption spending and capital spending), export, and import are used to estimate their relationship by using the Vector Error Correction Mechanism. The study found no effect of government capital spending on either the private consumption or the growth of GDP while the government consumption spending has negative effect on the growth of GDP.

Keywords: Complementary effect, government capital spending, government consumption spending, private consumption on food, nonfood, and services, substitution effect, vector error correction mechanism.

A PROPOSAL OF COMMUNITY BASED FACILITY MANAGEMENT PERFORMANCE (CBFM) IN THE EDUCATION SYSTEM OF BATUBARA DISTRICT IN INDONESIA

Amilia Hasbullah, Wan Zahari Wan Yussof, Maziah Ismail

Universiti Tun Hussein Onn Malaysia

Abstract:

The primary education system in Indonesia involved the community recognized as the school committee, to take a part in the process of achieving the quality of education via the school facility performance, the low level of school committee involvement in the education system has become the issue in the development of education and reflected to the quality of education. This paper will discuss the conceptual framework and methodology for the performance of school committees within the management of school facilities in Batubara district of Indonesia. The concepts of Community based Facility Management (CbFM) and Logometrix are used as a basis to measure the school committee performance in order to address the needs of quality school management. The data will be taken from questionnaires distributed for those who work and use school facilities spread over seven sub district of Batubara, Indonesia. The result of this study is expected to provide a guide for evaluating the performance of existing school committee in improving the quality of education in Indonesia.

Keywords: community based facility management, School facility management, School committee performance.

CERTAIN IMPORTANT ASPECTS OF COST CONTRIBUTION ARRANGEMENTS IN FINANCIAL MANAGEMENT

Tomáš Brabenec

Department of Finance and Business Valuation, University of Economics in Prague,

Abstract:

Cost contribution arrangements (CCAs) and Cost sharing agreements (CCAs) belong to the tools of modern finance management. Costs spend by associated enterprises on developing producing or obtaining assets, services or rights (in general - benefits) are used for tax optimizing too. The main purpose of joint research and development, producing or obtaining benefits is to lower these costs as much as possible or to maximize the benefits. In this article is mentioned the problematic of transfer pricing and arm's length principle with connection of CCAs, CSAs. Next, there is mentioned how to settle participation shares of the total cost and benefits contributions with respect to the OECD Transfer pricing for MNEs Guidelines and with respect to other significant regulations.

Keywords: Arm's length principle, Cost contribution arrangements, Cost sharing agreements, Reasonable anticipated benefits, Relevant costs, Transfer prices.

APPLICATION OF ADAPTIVE NEURO-FUZZY INFERENCE SYSTEM IN THE PREDICTION OF ECONOMIC CRISIS PERIODS IN USA

Eleftherios Giovanis

Royal Holloway University of London

Abstract:

In this paper discrete choice models, Logit and Probit are examined in order to predict the economic recession or expansion periods in USA. Additionally we propose an adaptive neuro-fuzzy inference system with triangular membership function. We examine the in-sample period 1947-2005 and we test the models in the out-of sample period 2006-2009. The forecasting results indicate that the Adaptive Neuro-fuzzy Inference System (ANFIS) model outperforms significant the Logit and Probit models in the out-of sample period. This indicates that neuro-fuzzy model provides a better and more reliable signal on whether or not a financial crisis will take place.

Keywords: ANFIS, discrete choice models, financial crisis, USEconomy

INTEGRATION PROCESS OF INDUSTRIAL DESIGN AND ENGINEERING DESIGN

Kazuhide Sugiyama, Hiroshi Osada

Tokyo Institute of Technology,

Abstract:

Lately management strategy that put Industrial Design (ID) in its core is recognized more important, as technology and price alone cannot differentiate a product. The needs to shorten the time to develop a product also shorten the development period of ID, and it necessitates the ID process management. This research analyzes the status of integration process of ID and Engineering Design (ED) of office equipment that requires the collaboration of ID and ED to clarify the issues for the efficiency of the development and to propose solutions.

Keywords: Industrial Design (ID), Engineering Design (ED), Integration process, Office equipment

ATTRIBUTIONS BY TEAM MEMBERS FOR TEAM OUTCOMES IN FINNISH WORKING LIFE

Maarit Valo, Pertti Hurme

Department of Communication, University of Jyväskylä, Finland

Abstract:

This study focuses on teamwork in Finnish working life. Through a wide cross-section of teams the study examines the causes to which team members attribute the outcomes of their teams. Qualitative data was collected from 314 respondents. They wrote 616 stories to describe memorable experiences of success and failure in teamwork. The stories revealed 1930 explanations. The findings indicate that both favorable and unfavorable team outcomes are perceived as being caused by the characteristics of team members, relationships between members, team communication, team structure, team goals, team leadership, and external forces. The types represent different attribution levels in the context of organizational teamwork.

Keywords: Team, teamwork, team outcomes, workplace, working life.

DOES CORPORATE GOVERNANCE OR TRANSPARENCY AFFECT FOREIGN DIRECT INVESTMENT?

Haksoon Kim

Sorrell College of Business, Troy University-Montgomery

Abstract:

The paper investigates the relationship between the foreign direct investment (FDI) and the corporate governance or transparency by investigating the country-level FDI flows, FDI inward performance, corporate governance and transparency variables. From the regression analysis with Newey-West estimator of 28 country panel data from 1990- 2002, we find strong positive relationships between corporate governance or transparency level of hosting countries and FDI inward performance within hosting countries. A strong positive relationship is found between anti-director rights level or number of analysts of hosting countries and FDI inward performance within hosting countries. Also, we find a positive relationship between the number of analysts of hosting countries and FDI inflows. The empirical results are consistent with stock market liberalizations and corporate governance explanations of reasons for FDI.

Keywords: corporate governance, corporate transparency, FDI flows, FDI inward performance

ERP IMPLEMENTATION SUCCESS IN IRAN: EXAMINING THE ROLE OF SYSTEM ENVIRONMENT FACTORS

Shahin Dezdar, Sulaiman Ainin

Faculty of Business and Accountancy, University of Malaya, Malaysia

Abstract:

The aim of this paper is to examine factors related to system environment (namely, system quality and vendor support) that influences ERP implementation success in Iranian companies. Implementation success is identified using user satisfaction and organizational impact perspective. The study adopts the survey questionnaire approach to collect empirical data. The questionnaire was distributed to ERP users and a total of 384 responses were used for analysis. The results illustrated that both system quality and vendor support have significant effect on ERP implementation success. This implies that companies must ensure they source for the best available system and a vendor that is dependable, reliable and trustworthy.

Keywords: Enterprise resource planning (ERP), Iran, system quality, vendor support.

SOCIAL COMMERCE – E-COMMERCE IN SOCIAL MEDIA CONTEXT

Assoc. Prof. Linda Sau-ling LAI

Macao Polytechnic Institute

Abstract:

This paper aims to address the new trend of social commerce as electronic commerce leverages Web 2.0 technologies and online social media. The infusions of new technologies on the World Wide Web connect users in their homes and workplaces, thus transforming social formations and business transactions. An in-depth study of the growth and success of a social commerce site, Facebook was conducted. The investigation is finalized with a triad relational model which reflects socioeconomic life in the Internet today. The following three concepts work jointly to form a global community that has already started to take the place of traditional commerce and socialization: Web 2.0 technology, E-commerce, and online social media. A discussion of the research findings indicates that social commerce networks are sustainable because of the various incentives given to users as they collaborate with others regardless of their identity and location. The focus of this article is to increase understanding on quickly developing Web 2.0 based social media and their subsequent effects on the emerging social commerce.

Keywords: Social Commerce, Web 2.0, ElectronicCommerce, Social Media

IMPACT OF CUSTOMER MANAGEMENT SYSTEM IN IMPROVING CUSTOMER RETENTION: OPTIMIZATION OF NEGATIVE CUSTOMER FEEDBACK

Alireza Faed, David Forbes

Curtin University of Technology, Australia.

Abstract:

Complaints today have the ability to retain customer loyalty using state of the art systems and strategies in customer relationship management to analyze and respond to a plethora of customer perception. The Majority of companies are not aware of the beneficiary utilization of customer complaints for the sake of quality improvements. Also, some companies have problems determining how resolution of complaints can be profitable. In this study, we will define the problems and ascertain the importance of customer management system on the companies. Furthermore, we will determine the impact of such a system on efficiency, confidence, profitability and customer complaints. Eventually, we will develop methods and address the issues. In this paper, we used an open-ended questionnaire and distributed that to 30 randomly chosen respondents which were the passengers in an airport. We also define three hypotheses for our study and we will validate each of them. Then using frequency, Chi- Square and quality control method we optimized the size of customers- negative feedback and improved the process of customer retention.

Keywords: Complaint, Complaint management system, Customer relationship management, Retention.

FOOD SECURITY IN INDIA: A CASE STUDY OF KANDI REGION OF PUNJAB

Savita Ahlawat, Dhian Kaur

Panjab University

Abstract:

Banishing hunger from the face of earth has been frequently expressed in various international, national and regional level conferences since 1974. Providing food security has become important issue across the world particularly in developing countries. In a developing country like India, where growth rate of population is more than that of the food grains production, food security is a question of great concern. According to the International Food Policy Research Institute's Global Hunger Index, 2011, India ranks 67 of the 81 countries of the world with the worst food security status. After Green Revolution, India became a food surplus country. Its production has increased from 74.23 million tonnes in 1966-67 to 257.44 million tonnes in 2011-12. But after achieving selfsufficiency in food during last three decades, the country is now facing new challenges due to increasing population, climate change, stagnation in farm productivity. Therefore, the main objective of the present paper is to examine the food security situation at national level in the country and further to explain the paradox of food insecurity in a food surplus state of India i.e in Punjab at micro level. In order to achieve the said objectives, secondary data collected from the Ministry of Agriculture and the Agriculture department of Punjab State was analyzed. The result of the study showed that despite having surplus food production the country is still facing food insecurity problem at micro level. Within the Kandi belt of Punjab state, the area adjacent to plains is food secure while the area along the hills falls in food insecure zone. The present paper is divided into following three sections (i) Introduction, (ii) Analysis of food security situation at national level as well as micro level (Kandi belt of Punjab State) (iii) Concluding Observations

Keywords: Availability, consumption, food security, poverty.

DESIGN MANAGEMENT APPLICATIONS TO IMPROVE WORK ENVIRONMENT FOR FEMALE ACADEMICS IN SAUDI ARABIA

Nouf Saad Alnassar, Susan Grant, Ray Holland

Brunel University, Uxbridge, London

Abstract:

This research study examines cases of Saudi Arabian universities and female academics for work environment issues within the context of design management applications. The study proposes use of design research, ergonomics and systems design thinking to develop the university design which facilitates removal of physical and cognitive barriers for female academics. Review of literature demonstrates that macro and micro ergonomic combined with design management and system design strategies can significantly improve the workplace design for female academics. The university design model would be prepared based on the analyses of primary data obtained from archived documents, participants' observation logs, photo audits, focus groups and semi-structured interviews of currently employed female academics in the selected case universities.

Keywords: Design management, workplace design, university design, ergonomics.

EXPANDING AFFORDABLE HOUSING THROUGH INCLUSIONARY ZONING IN THE CITY OF TORONTO

Sam Moshaver

University of Montréal,

Abstract:

Reasonably priced and well-constructed housing must be an integral and element supporting a healthy society. The absence of housing everyone in society can afford negatively affects the people's health, education, ability to get jobs, develop their community. Without access to decent housing, economic development, integration of immigrants and inclusiveness, the society is negatively impacted. Canada has a sterling record in creating housing compared to many other nations around the globe. Canadian housing gets support from a mature and responsive mortgage network and a top-quality construction industry as well as safe and excellent quality building materials that are readily available. Yet 1.7 million Canadian households occupy substandard abodes. During the past hundred years, Canada's government has made a wide variety of attempts to provide decent residential facilities every Canadian can afford. Despite these laudable efforts, today Canada is left with housing that is inadequate for many Canadians. People who own their housing are given all kinds of privileges and perks, while people with relatively low incomes who rent their apartments or houses are discriminated against. To help solve these problems, zoning that is based on an "inclusionary" philosophy is tool developed to help provide people the affordable residences that they need. No, thirty years after its introduction, this type of zoning has been shown effective in helping build and provide Canadians with a houses or apartments they can afford to pay for. Using this form of zoning can have different results +depending on where and how it is used. After examining Canadian affordable housing and four American cases where this type of zoning was enforced in the USA, this makes various recommendations for expanding Canadians' access to housing they can afford.

Keywords: Affordable Housing, Inclusionary Zoning Low- Income Housing, Toronto Housing.

FOOD SAFETY CULTURE PARAMOUNT THAN TRADITIONAL FOOD SAFETY SYSTEM AND FOOD SAFETY CULTURE IN SOUTH AFRICAN FOOD INDUSTRIES

Oluwatosin A. Ijabadeniyi

Durban University of Technology

Abstract:

The fact that traditional food safety system in the absence of food safety culture is inadequate has recently become a cause of concern for food safety professionals and other stakeholders. Focusing on implementation of traditional food safety system i.e HACCP prerequisite program and HACCP without the presence of food safety culture in the food industry has led to the processing, marketing and distribution of contaminated foods. The results of this are regular outbreaks of food borne illnesses and recalls of foods from retail outlets with serious consequences to the consumers and manufacturers alike. This article will consider the importance of food safety culture, the cases of outbreaks and recalls that occurred when companies did not make food safety culture a priority. Most importantly, the food safety cultures of some food industries in South Africa were assessed from responses to questionnaires from food safety/food industry professionals in Durban South Africa. The article was concluded by recommending that both food industry employees and employers alike take food safety culture seriously.

Keywords: Good Manufacturing Practices (GMPs), food borne illnesses, food safety culture, food safety system, HACCP.

CONFLICT, CONFUSION, CHOICE: A PHENOMENOLOGICAL APPROACH TO ACTS OF CORRUPTION

Yvonne T. Haigh

Public Policy and Management at Murdoch University, Perth Western Australia

Abstract:

Public sector corruption has long-term and damaging effects that are deep and broad. Addressing corruption relies on understanding the drivers that precipitate acts of corruption and developing educational programs that target areas of vulnerability. This paper provides an innovative approach to explore the nature of corruption by drawing on the perceptions and ideas of a group of public servants who have been part of a corruption investigation. The paper examines these reflections through the ideas of Pierre Bourdieu and Alfred Schutz to point to some of the steps that can lead to corrupt activity. The paper demonstrates that phenomenological inquiry is useful in the exploration of corruption and, as a theoretical framework, it highlights that corruption emerges through a combination of conflict, doubt and uncertainty. The paper calls for anti-corruption education programs to be attentive to way in which these conditions can influence the steps into corruption.

Keywords: Phenomenology, choice, conflict, corruption.

PLANNING FOR MINIMIZATION OF SOCIOECONOMIC INEQUALITIES WITHIN VIDARBHA REGION, MAHARASHTRA, INDIA

Amruta Khairnar, Joy Sen

Indian Institute of Technology, Kharagpur,

Abstract:

Disparity in India has been persisting since independence causing many socioeconomic problems and its removal has become the most prime objective of the planned development in India. Hence the paper attempts to study the disparity at State and Regional level and gives inclusive planning guidelines to achieve balanced regional development. At State level, the relative socioeconomic backwardness of Vidarbha Region based on Interregional analysis using selected indicators like Foreign Direct Investment, Human Development Index, Per Capita District Domestic Product has been assessed and broad guidelines have been proposed. In the later part at Regional level, the relative backwardness of districts based on Intraregional analysis using socioeconomic indicators has been assessed within Nagpur sub region and factors responsible for backwardness & disparity have been indicated. The policy guidelines for Identified sub region have been proposed based on the most significant factor and their extent of relationship explaining backwardness Nagpur sub region.

Keywords: Balanced Growth, Foreign Direct Investment, Human Development Index, Per Capita District Domestic Product, Regional Disparity, Socioeconomic Inequality, Vidarbha Region.

KAZAKH LITERATURE IN EMIGRATION AND WORKS OF MAZHIT AITBAYEV

Nuraddin Sadykov, Altynai Zhussipova, Omirkhan Abdimanuly

Kazakh National University, Almaty,

Abstract:

Major social changes in the last century had significant impact on the Kazakh literature. Participants of the World War II, writers and poets imprisoned during the war, formed the Kazakh literature in emigration within the framework of 'Turkistan Legion'. This was a topic which remained closed until Kazakhstan gained its independence, though even after the independence, there were few research works done about the literature in emigration. The article studies the formation of the Kazakh literature in emigration, its prominent figures, its artistic heritage, and notes of emigration in works of poets and writers.

Keywords: Literature in emigration, 'Turkistan legion', pseudonym, periodicals.

FEATURES OF FOLLOWING THE CUSTOMS AND TRADITIONS IN TURKESTAN IN THE LATE XIXTH AND EARLY XXTH CENTURIES

M. Nogaibayeva, Zh. Kumganbayev

Kazakh National University

Abstract:

This article discusses the customs and traditions in Turkestan in the late XIXth and early XXth centuries. Having a long history, Turkestan is well-known as the birthplace of many nations and nationalities. The name of Turkestan is also given to it for a reason - the land of the Turkic peoples who inhabited Central Asia and united under together. Currently, nations and nationalities of the Turkestan region formed their own sovereign states, and every year they prove their country names in the world community. Political, economic importance of Turkestan, which became the gold wire between Asia and Europe was always very high. So systematically various aggressive actions were made by several great powers. As a result of expansionary policy of colonization of the Russian Empire - the Turkestan has appeared.

Keywords: Turkestan, Turkic people, Asia and Europe, Russian Empire, democracy.

TOWARDS A UTAUT-BASED MODEL FOR THE STUDY OF EGOVERNMENT CITIZEN ACCEPTANCE IN SAUDI ARABIA

Alzahrani.M.E, Goodwin.R.D

inders University, Australia

Abstract:

Among the most fundamental prerequisites for the successful development of electronic Government Services (e- Government) is Citizen Acceptance. Based on the UTAUT model, the paper describes a hypothetical framework that integrates the unique features of E- government to improve our understanding of the acceptance and usage of e-Government Saudi Arabia. The proposed model, based on UTAUT, includes the characteristics of Egovernment, consideration and inclusion of trust, privacy, and Saudi culture and context.

Keywords: E-government, technology adoption, citizen acceptance, unified theory of acceptance and use of technology (UTAUT).

CAN WE SECURE SECURITY?

Dominykas Broga

University of Manchester,

Abstract:

Until recently it would have been unusual to consider classifying population movements and refugees as security problem. However, efforts at shaping our world to make ourselves secure have paradoxically led to ever greater insecurity. The feeling of uncertainty, pertinent throughout all discourses of security, has led to the creation of security production into seemingly benign routines of everyday life. Yet, the paper argues, neither of security discourses accounted for, disclosed and challenged the fundamental aporias embedded in Western security narratives. In turn, the paper aims to unpick the conventional security wisdom, which is haunted with strong ontologies, embedded in the politics of Orientalism, and (in)security nexus. The paper concludes that current security affair conceals the integral impossibility of fulfilling its very own promise of assured security. The paper also provides suggestions about alternative security discourse based on mutual dialogue.

Keywords: Identity, (in)security, migration, ontology

THE RISE OF NATIONALISM AMONG SOUTH KOREAN YOUTH AND DEMOCRACY: AN ANALYSIS

Noor Sulastry Yurni Ahmad , Ki-Soo Eun

Faculty of Arts and Social Sciences, University of Malaya,

Abstract:

The 2008 Candlelight Protests of Korea was very significant to portray the political environment among the South Korean youth. Many challenges and new advanced technologies have driven the youth community to be engaged in the political arena that has shifted them from traditional Korean youth to a very greater community. Due to historical perspective with the people of North Korea, the young generation has embraced different view of ethnic nationalism. This study examines the youth involvement in politics in line with their level of acceptance the practice of democracy. The increase usage of new media has shown great results in the survey results whereby the youth used as a platform to gain political information and brought higher degree of their sociopolitical interests among them. Furthermore, the rise of nationalism and patriotism will be discussed in this paper to the dynamism of the political approaches used by the Korea government

Keywords: Nationalism, new media, political participation, youth

MIGRATION AND UNEMPLOYMENT DURATION: THE CASE OF THE OECD COUNTRIES

Vincent Fromentin

University of Lorraine, Cerefige, France

Abstract:

This paper examines whether or not immigration has a positive influence on the duration of unemployment, in a macroeconomic perspective. We analyse also whether the degree of labor market integration can influence migration. The integration of immigrants into the labor market is a recurrence theme in the work on the economic consequences of immigration. However, to our knowledge, no researchers have studied the impact of immigration on unemployment duration, and vice versa. With two methodology of research (panel estimations (OLS and 2SLS) and panel cointegration techniques), we show that migration seems to influence positively the short-term unemployment and negatively long-term unemployment, for 14 OECD destination countries. In addition, immigration seems to be conditioned by the structural and institutional characteristics of the labour market.

Keywords: international migration, unemployment duration, OECD countries, panel data

DEIXIS AND PERSONALIZATION IN AD SLOGANS

Anne A. Christopher

School of Education and Modern Languages, Universiti Utara Malaysia

Abstract:

This study examines the use of the persuasive strategy of deixis and personalization in advertising slogans. This rhetorical/ stylistic and linguistic strategy has been found to be widely used in advertising slogans for over a century. A total of five hundred advertising slogans of multinational companies in both product and service sectors were obtained. The analysis reveals the 3 main components of this strategy as being deictic words, absolute uniqueness and personal pronouns. The percentage and mean of the use of the 3 components are tabulated. The findings show that advertisers have used this persuasive strategy in creative ways to persuade consumers to buy their products and services.

Keywords: Advertising slogans, deixis, personalization, persuasive strategy.

NEED TO IMPLEMENT THE ENVIRONMENTAL ACCOUNTING EDUCATION FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT: AN OVERVIEW

Dr. Noor Mohammad

Faculty of Business & Law, Multimedia University,

Abstract:

Environmental accounting is a recent phenomenon in the modern jurisprudence. It may reflect the corporate governance mechanisms in line with the natural resources and environmental sound management and administration systems in any country of the world. It may be a corporate focused on the improving of the environmental quality. But it is often identified that it is ignored due to some reasons such as unconsciousness, lack of ethical education etc. At present, the world community is very much concerned about the state of the environmental accounting and auditing systems as it bears sustainability on the mother earth for our generations. It is one of the important tools for understanding on the role played by the natural environment in the economy. It provides adequate data which is highlighted both in the contribution of natural resources to economic well-being as well as the costs imposed by pollution or resource degradation. It can play a critical role as on be a part of the many international environmental organizations such as IUCN, WWF, PADELIA, WRI etc.; as they have been taking many initiatives for ensuring the environmental accounting for our competent survivals. The global state actors have already taken some greening accounting initiatives under the forum of the United Nations Division for Sustainable Development, the United Nations Statistical Division, the United Nations Conference on Environment and development known as Earth Summit in Rio de Janeiro, Johannesburg Conference 2002 etc. This study will provide an overview of the environmental accounting education consisting of 25 respondents based on the primary and secondary sources.

Keywords: Environmental Accounting, Auditing Education and Sustainable Development

GREEN COMPUTING: FROM CURRENT TO FUTURE TRENDS

Tariq Rahim Soomro, Muhammad Sarwar

, Al Ain University, UAE

Abstract:

During recent years, attention in 'Green Computing' has moved research into energy-saving techniques for home computers to enterprise systems' Client and Server machines. Saving energy or reduction of carbon footprints is one of the aspects of Green Computing. The research in the direction of Green Computing is more than just saving energy and reducing carbon foot prints. This study provides a brief account of Green Computing. The emphasis of this study is on current trends in Green Computing; challenges in the field of Green Computing and the future trends of Green Computing.

Keywords: Energy consumption, e-waste recycling, Green Computing, Green IT

CORPORATE SUSTAINABLE DEVELOPMENT ASSESSMENT BASE ON THE CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY

Sun Mei, Nagata Katsuya, Onoda Hiroshi

Waseda University, Tokyo

Abstract:

With the resource exhaustion, bad affections of human activities and the awakening of the human rights, the corporate social responsibility became popular corporate strategy achieving sustainable development of both corporation and society. The issue of Guideline of Chinese Corporate Social Responsibility Report promotes greatly corporation to take social responsibility. This paper built the index system according to this guideline and takes the textile industry as an example, uses the analytical hierarchy process to identify the weightings of different responsibilities of corporation to guide the corporate social responsibility performance assessment.

Keywords: Sustainable development, analytical hierarchy process, index system, corporate social responsibility

STATE PROGRAMS ANALYSIS AND SOCIAL CRISIS MANAGEMENT IN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN: A DESCRIPTIVE STUDY

Madina Kenzhegaranova, Aibol Mukhsynov, Houman Sanandaji

International Academy of Business (IAB)

Abstract:

The article is about government programs and projects and their description which are aimed at improving the socioeconomic situation in the Republic of Kazakhstan. A brief historical overview, as well as information about current socio-economic, political and transitional contexts of the country are provided. Two theories were described in the article to inform this descriptive study. According to the United Nation's Development Reports for 2005 and 2011, the country's human development index (HDI) rose by several points despite the socio-economic and political imbalances taking place in the republic since it gained its independence in 1991. It is stated in the article that government support programs are one of the crucial factors that increase the population welfare which in its turn may lead to reduction of social crisis processes in the country.

Keywords: human capital, social crisis, state programs, unemployment

APPLICATION OF MOTIVATIONAL FACTORS FOR UPLOADING FILMS TO WEBSITES ULOZTO.NET AND PIRATEBAY.ORG

Pavel Janak

University of Economics, Prague

Abstract:

This paper studies, maps and explains the interactions between downloaders and uploaders pertaining to the Internet film piracy. This study also covers several motivational factors that influence users to upload or download movies, and thus to engage in film piracy over the Internet. The essay also proposes a model that describes user behavior including their relationships and influences. Moreover, proposed theoretical interactions and motivational factors are applied to the real world scenario, using examples of a data storage webpage server Ulozto.net and webpage Piratebay.org gathering information about downloadable BitTorrents. Moreover, the theory is further supported by description of behavior of real Internet uploaders.

Keywords: Download, film piracy, internet, motivational factors for uploading.

THE NATIONAL SECURITY ASSURANCE OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

Sholpan Zhandossova, Erden Ordabek, Yelbolsyn Nazarov

Al Farabi Kazakh National University

Abstract:

the article analyzes the national security as a scientific and practical problem, characterized by the state's political institutions to ensure effective action to maintain optimal conditions for the existence and development of the individual and society. National security, as a category of political science reflects the relationship between the security to the nation, including public relations and social consciousness, social institutions and their activities, ensuring the realization of national interests in a particular historical situation. In national security are three security levels: individual, society and state. Their role and place determined by the nature of social relations, political systems, the presence of internal and external threats. In terms of content in the concept of national security is taken to provide political, economic, military, environmental, information security and safety of the cultural development of the nation.

Keywords: Kazakhstan, national security, religious extremism

A CRITICAL SOCIAL RESEARCH PERSPECTIVE ON SELF-DIRECTED LEARNING AND INFORMATION TECHNOLOGY PRACTITIONERS

Roelien Goede

North-West University, Vanderbijlpark, 1900, Republic of South Africa

Abstract:

Information systems practitioners are frequently required to master new technology, often without the aid of formal training. They require the skill to manage their own learning and, when this skill is developed in their formal training, their adaptability to new technology may be improved. Self-directed learning is the ability of the learner to manage his or her own learning experience with some guidance from a facilitator. Self-directed learning skills are best improved when practiced. This paper reflects on a critical social research project to improve the self-directed learning skills of fourth year Information Systems students. Critical social research differs from other research paradigms in that the researcher is viewed as the agent of change to achieve the desired outcome in the problem situation.

Keywords: Action Research, Critical Social Research, Information Systems Education, Self-directed Learning.

THE PORTUGUESE PRESS PORTRAIT OF “ENVIRONMENTAL REFUGEES“

Inês Vieira

New University of Lisbon

Abstract:

The migration-environment nexus has gained increased interest from the social research field over the last years. While straightly connected to human security issues, this theme has pervaded through the media to the public sphere. Therefore, it is important to observe how did the discussions over environmentally induced migrations develop from the scientific basis to the media attention, passing through some political voices, and in which ways might these messages be interpreted within the broader public discourses. To achieve this purpose, the analysis of the press entries between 2004 and 2010 in three of the main Portuguese newspapers shall be presented, specially reflecting upon the events, protagonists, topics, geographical attributions and terms/expressions used to define those who migrate due to environmental degradation or disasters.

Keywords: Climate refugees, environmental refugees, environmentally induced migrations, Portuguese written press

STUDENTS, KNOWLEDGE AND EMPLOYABILITY

James Moir

University of Abertay Dundee, Scotland

Abstract:

Citizens are increasingly provided with choice and customization in public services and this has now also become a key feature of higher education in terms of policy roll-outs on personal development planning (PDP) and more generally as part of the employability agenda. The goal here is to transform people, in this case graduates, into active, responsible citizen-workers. A key part of this rhetoric and logic is the inculcation of graduate attributes within students. However, there has also been a concern with the issue of student lack of engagement and perseverance with their studies. This paper sets out to explore some of these conceptions that link graduate attributes with citizenship as well as the notion of how identity is forged through the higher education process. Examples are drawn from a quality enhancement project that is being operated within the context of the Scottish higher education system. This is further framed within the wider context of competing and conflicting demands on higher education, exacerbated by the current worldwide economic climate. There are now pressures on students to develop their employability skills as well as their capacity to engage with global issues such as behavioural change in the light of environmental concerns. It is argued that these pressures, in effect, lead to a form of personalization that is concerned with how graduates develop their sense of identity as something that is engineered and re-engineered to meet these demands.

Keywords: students, higher education, employability, knowledge, personal development

MANAGING YOUR ONLINE REPUTATION: ISSUES OF ETHICS, TRUST AND PRIVACY IN A WIRED, “NO PLACE TO HIDE“ WORLD

Karen Armstrong

Faculty of Education at York University, Toronto Canada

Abstract:

This paper examines the issues, the dangers and the saving graces of life in a transparent global community where there is truly “no place to hide”. In recent years, social networks and online groups have transformed issues of privacy and the ways in which we perceive and interact with others. The idea of reputation is critical to this dynamic. The discussion begins with a brief etymological history of the concept of reputation and moves to an exploration of how and why online communication changes our basic nature, our various selves and the Bakhtin idea of the polyphonic nature of truth. The discussion considers the damaging effects of bullying and gossip, both of which constitute an assault on reputation and the latter of which is not limited to the lifetime of the person. It concludes with guidelines and specific recommendations.

Keywords: online reputation, gossip, cyberbullying, privacy

SOCIAL MEDIA AND TACIT KNOWLEDGE SHARING: DEVELOPING A CONCEPTUAL MODEL

Sirous Panahi , Jason Watson , Helen Partridge

Queensland University of Technology, Brisbane

Abstract:

With the advent of social web initiatives, some argued that these new emerging tools might be useful in tacit knowledge sharing through providing interactive and collaborative technologies. However, there is still a poverty of literature to understand how and what might be the contributions of social media in facilitating tacit knowledge sharing. Therefore, this paper is intended to theoretically investigate and map social media concepts and characteristics with tacit knowledge creation and sharing requirements. By conducting a systematic literature review, five major requirements found that need to be present in an environment that involves tacit knowledge sharing. These requirements have been analyzed against social media concepts and characteristics to see how they map together. The results showed that social media have abilities to comply some of the main requirements of tacit knowledge sharing. The relationships have been illustrated in a conceptual framework, suggesting further empirical studies to acknowledge findings of this study.

Keywords: Knowledge sharing, Tacit knowledge, Social media, Web 2.0

OCCUPANTS- BEHAVIOR AND SPATIAL IMPLICATIONS OF RIVERFRONT RESIDENTIAL IN YOGYAKARTA, INDONESIA

Hastuti Saptorini

rchitecture Department, Faculty of Civil Engineering and Planning, Islamic University of
Indonesia, Yogyakarta

Abstract:

The urbanization phenomenon in Yogyakarta Special Province, Indonesia, encouraged people move to the city for getting jobs in the informal sectors. They live in some temporary houses in the three main riverbanks: Gadjahwong, Code, and Winongo. Triggered by its independent status they use it as the space for accommodating domestic, social and economy activities because of the non standardized room size of their houses, where are recognized as the environmental hazards. This recognition makes the ambivalent perception when was related to the twelfth point of the philosophy of community development concept: the empowering individuals and communities. Its spatial implication have actually described the territory and the place making phenomena. By analyzing some data collected the author-s fundamental research funded by The General Directorate of Higher Education of Indonesia, this paper will discuss how do the spatial implications of the occupants- behavior and the numerous perceptions of those phenomena.

Keywords: occupants' behavior, socio-economic-cultural activities, spatial implication

CITIZENS- EXPECTATIONS FROM RURAL TELECENTRES: A CASE STUDY OF IMPLEMENTATION OF COMMON SERVICE CENTRES IN MUSHEDPUR VILLAGE, HARYANA, INDIA

Charru Malhotra, Girija Krishnaswamy

Indian Institute of Public Administration, Indraprastha Estate

Abstract:

Setting up of rural telecentres, popularly referred to as Common Service Centres (CSCs), are considered one of the initial forerunners of rural e-Governance initiatives under the Government of India's National e-Governance Plan (NeGP). CSCs are implemented on public-private partnership (PPP) – where State governments play a major role in facilitating the establishment of CSCs and investments are made by private companies referred to as Service Centre Agencies (SCAs). CSC implementation is expected to help in improving public service delivery in a transparent and efficient manner. However, there is very little research undertaken to study the actual impact of CSC implementation at the grassroots level. This paper addresses the gap by identifying the circumstances, concerns and expectations from the point-of-view of citizens and examining the finer aspects of social processes in the context of rural e-Governance.

Keywords: Capacity Building, Citizens' Participation, e- Government, NeGP, PPP, Rural Telecentres

RESEARCH OF POTENTIAL CLUSTER DEVELOPMENT IN PANNONIAN CROATIA

Mirjana Radman-Funarić, Katarina Potnik Galić

Polytechnic of Pozega, Croatia

Abstract:

The paper presents an analysis of linkages and structures of co-operation and their intensity like the potential for the establishment of clusters in the Central and Eastern (Pannonian) Croatian. Starting from the theoretical elaboration of the need for entrepreneurs to organize through the cluster model and the terms of their self-actualization, related to the importance of traditional values in terms of benefits, social capital and assess where the company now is, in order to prove the need to create their own identity in terms of clustering. The institutional dimensions of social capital where the public sector has the best role in creating the social structure of clusters, and social dimensions of social capital in terms of trust, cooperation and networking will be analyzed to what extent the trust and coherency are present between companies in the Brod posavina and Pozega slavonia County, expressed through the readiness of inclusion in clusters in the NUTS II region - Central and Eastern (Pannonian) Croatia, as a homogeneous economic entity, with emphasis on limiting factors that stand in the way of greater competitiveness.

Keywords: Analysis of linkages, structures of co-operation, Cluster, Region

THE IMPORTANCE OF CLASS ATTENDANCE AND CUMULATIVE GPA FOR ACADEMIC SUCCESS IN INDUSTRIAL ENGINEERING CLASSES

Assist. Prof Suleiman Obeidat, Adnan Bashir, Wisam Abu Jadayil

Hashemite university, Jordan

Abstract:

The affect of the attendance percentage, the overall GPA and the number of credit hours the student is enrolled in at specific semester on the grade attained in specific course has been studied. This study has been performed on three courses offered in industrial engineering department at the Hashemite University in Jordan. Study has revealed that the grade attained by a student is strongly affected by the attendance percentage and his overall GPA with a value of R2 of 52.5%. Another model that has been investigated is the relation between the semester GPA and the attendance percentage, the number of credit hours enrolled in at specific semester, and the overall GPA. This model gave us a strong relationship between the semester GPA and attendance percentage and the overall GPA with a value of R2 of 76.2%.

Keywords: Attendance in classes, GPA, Industrial Engineering, Grade

DEVELOPING OMS IN IHL

Suzana Basaruddin, Haryani Haron, Siti Arpah Noodin

Universiti Selangor, Malaysia

Abstract:

Managing knowledge of research is one way to ensure just in time information and knowledge to support research strategist and activities. Unfortunately researcher found the vital research knowledge in IHL (Institutions of Higher Learning) are scattered, unstructured and unorganized. Aiming on lay aside conceptual foundations for understanding and developing OMS (Organizational Memory System) to facilitate research in IHL, this research revealed ten factors contributed to the needs of research in the IHL and seven internal challenges of IHL in promoting research to their academic members. This study then suggested a comprehensive support of managing research knowledge using Organizational Memory System (OMS). Eight OMS characteristics to support research were identified. Finally the initial work in designing OMS was projected using knowledge taxonomy. All analysis is derived from pertinent research paper related to research in IHL and OMS. Further study can be conducted to validate and verify results presented.

Keywords: corporate memory, Institutions of Higher Learning, organizational memory system, research

SOCIAL NETWORKS AND ABSORPTIVE CAPACITY

Rachelle Bosua, Nina Evans

University of South Australia

Abstract:

The resource-based view of the firm regards knowledge as one of the most important organizational assets and a key strategic resource that contributes unique value to organizations. The acquisition, absorption and internalization of external knowledge are central to an organization-s innovative capabilities. This ability to evaluate, acquire and integrate new knowledge from its environment is referred to as a firm-s absorptive capacity (AC). This research in progress paper explores the link between interorganizational Social Networks (SNs) and a firm-s Absorptive Capacity (AC). Based on an in-depth literature survey of both concepts, four propositions are proposed that explain the link between AC and SNs. These propositions suggest that SNs are key to a firm-s AC. A qualitative research method is proposed to test the set of propositions in the next stage of this research.

Keywords: Knowledge, Innovation, Absorptive Capacity, Social Networks

USING KNOWLEDGE MANAGEMENT FOR CREATING KNOWLEDGE SOCIETY THROUGH E-GOVERNMENT SERVICES IN MONTENEGRO

Tamara Djurickovic

Faculty of Economics in Podgorica, University of Montenegro.

Abstract:

The waves of eGovernment are rising very fast through almost all public administration, or at least most of the public administrations around the world, and not only the public administration, but also the entire government and all of their organization as a whole. The government uses information technology, and above all the internet or web network, to facilitate the exchange of services between government agencies and citizens, businesses, employees and other non-governmental agencies. With efficient and transparent information exchange, the information becomes accessible to the society (citizens, business, employees etc.), and as a result of these processes the society itself becomes the information society or knowledge society. This paper discusses the knowledge management for eGovernment development in significance and role. Also, the paper reviews the role of virtual communities as a knowledge management mechanism to support eGovernment in Montenegro. It explores the need for knowledge management in eGovernment, identifies knowledge management technologies, and highlights the challenges for developing countries, such as Montenegro in the implementation of eGovernment. The paper suggests that knowledge management is needed to facilitate information exchange and transaction processing with citizens, as well as to enable creation of knowledge society.

Keywords: information, eGovernment, knowledge management, knowledge society

SPATIAL THINKING ISSUES: TOWARDS RURAL SOCIOLOGICAL RESEARCH AGENDA IN THE THIRD MILLENNIUM

Abdel-Samad M. Ali

Assiut University, Egypt

Abstract:

Does the spatial perspective provide a common thread for rural sociology? Have rural sociologists succeeded in bringing order to their data using spatial analysis models and techniques? A trial answer to such questions, as touchstones of theoretical and applied sociological studies in rural areas, is the point at issue in the present paper. Spatial analyses have changed the way rural sociologists approach scientific problems. Rural sociology is spatial by nature because much, if not most, of its research topics has a spatial "awareness." However, such spatial awareness is not quite the same as spatial analysis because it is not typically associated with underlying theories and hypotheses about spatial patterns that are designed to be tested for their specific spatial content. This paper presents pressing issues for future research to reintroduce mainstream rural sociology to the concept of space.

Keywords: Maps, Rural Sociology, Space, Spatial variations

LEARNERS' VIOLENT BEHAVIOUR AND DRUG ABUSE AS MAJOR CAUSES OF TOBEPHOBIA IN SCHOOLS

Prakash Singh

Nelson Mandela Metropolitan University, South Africa

Abstract:

Many schools throughout the world are facing constant pressure to cope with the violence and drug abuse of learners who show little or no respect for acceptable and desirable social norms. These delinquent learners tend to harbour feelings of being beyond reproach because they strongly believe that it is well within their rights to engage in violent and destructive behaviour. Knives, guns, and other weapons appear to be more readily used by them on the school premises than before. It is known that learners smoke, drink alcohol, and use drugs during school hours, hence, their ability to concentrate, work, and learn, is affected. They become violent and display disruptive behaviour in their classrooms as well as on the school premises, and this atrocious behaviour makes it possible for drug dealers and gangsters to gain access onto the school premises. The primary purpose of this exploratory quantitative study was therefore to establish how tobephobia (TBP), caused by school violence and drug abuse, affects teaching and learning in schools. The findings of this study affirmed that poor discipline resulted in producing poor quality education. Most of the teachers in this study agreed that educating learners who consumed alcohol and other drugs on the school premises resulted in them suffering from TBP. These learners are frequently abusive and disrespectful, and resort to violence to seek attention. As a result, teachers feel extremely demotivated and suffer from high levels of anxiety and stress. The word TBP will surely be regarded as a blessing by many teachers throughout the world because finally, there is a word that will make people sit up and listen to their problems that cause real fear and anxiety in schools.

Keywords: Aims and objectives of quality education, Debilitating effects of tobephobia, Fear of failure associated with education, learners' violent behaviour and drug abuse.

CO-AUTHORSHIP NETWORKS OF SCIENTIFIC COLLABORATION

Juha Kettunen

Turku University

Abstract:

This study analyzes collaborative and networked academic authorship in higher education. The literature review shows evidence that single authorship has made a gradual paradigm shift to joint authorship. The empirical evidence from the Turku University of Applied Sciences indicates that collaborative authorship has notably increased in the last few years. Co-authorship has extended outside the institution to other domestic and international academic organizations. Co-authorship not only increase the merits of academic scholars but builds and maintains networks of research and development. The results of this study help the authors, editors and partners of research and development projects to have a more concrete understanding of how co-authorship has developed and spread beyond higher education institutions.

Keywords: Co-authorship, social networking, higher education, research and development.

IMPACT OF FOUR READING AND LIBRARY FACTORS ON THE GRADE AVERAGE OF UGANDAN SECONDARY SCHOOL STUDENTS: A QUANTITATIVE STUDY

Valeda Dent

Long Island University, USA

Abstract:

This study explores reading and library factors related to secondary school student academic outcomes in rural areas in Uganda. This mixed methods study utilized quantitative data collected as part of a more extensive project to explore six student factors in relation to students' school, library, and home environments. The Kitengesha Community Library in Uganda (www.kitengesalibrary.org) served as the site for this study. The factors explored for this study include reading frequency, library use frequency, library access, overall grade average (OGA), and presence and type of reading materials in the home. Results indicated that both reading frequency and certain types of reading materials read for recreational purposes are correlated with higher OGA. Reading frequency was positively correlated with student OGA for all students.

Keywords: Rural village libraries, secondary school students, reading, academic achievement.

THE BEST METHODS OF MOTIVATING AND ENCOURAGING THE STUDENTS TO STUDY: A CASE STUDY

Mahmoud I. Syam, Osama K. El-Hafy

Qatar University,

Abstract:

With lack of student motivation, there will be a little or no real learning in the class and this directly effects student achievement and test scores. Some students are naturally motivated to learn, but many students are not motivated, they do care little about learning and need their instructors to motivate them. Thus, motivating students is part of the instructor's job. It's a tough task to motivate students and make them have more attention and enthusiasm. As a part of this research, a questionnaire has been distributed among a sample of 155 students out of 1502 students from Foundation Program at Qatar University. The questionnaire helped us to determine some methods to motivate the students and encourage them to study such as variety of teaching activities, encouraging students to participate during the lectures, creating intense competition between the students, using instructional technology, not using grades as a threat and respecting the students and treating them in a good manner. Accordingly, some hypotheses are tested and some recommendations are presented.

Keywords: Learning, motivating, student, teacher, testing hypotheses.

The Effect of Iconic and Beat Gestures on Memory Recall in Greek's First and Second Language

Eleni Ioanna Levantinou

University of Copenhagen

Abstract:

Gestures play a major role in comprehension and memory recall due to the fact that aid the efficient channel of the meaning and support listeners' comprehension and memory. In the present study, the assistance of two kinds of gestures (iconic and beat gestures) is tested in regards to memory and recall. The hypothesis investigated here is whether or not iconic and beat gestures provide assistance in memory and recall in Greek and in Greek speakers' second language. Two groups of participants were formed, one comprising Greeks that reside in Athens and one with Greeks that reside in Copenhagen. Three kinds of stimuli were used: A video with words accompanied with iconic gestures, a video with words accompanied with beat gestures and a video with words alone. The languages used are Greek and English. The words in the English videos were spoken by a native English speaker and by a Greek speaker talking English. The reason for this is that when it comes to beat gestures that serve a meta-cognitive function and are generated according to the intonation of a language, prosody plays a major role. Thus, participants that have different influences in prosody may generate different results from rhythmic gestures. Memory recall was assessed by asking the participants to try to remember as many words as they could after viewing each video. Results show that iconic gestures provide significant assistance in memory and recall in Greek and in English whether they are produced by a native or a second language speaker. In the case of beat gestures though, the findings indicate that beat gestures may not play such a significant role in Greek language. As far as intonation is concerned, a significant difference was not found in the case of beat gestures produced by a native English speaker and by a Greek speaker talking English.

Keywords: First language, gestures, memory, second language acquisition.

DEVELOPMENT OF ELEMENTARY LITERACY IN THE CZECH REPUBLIC

Iva Košek Bartošová

University of Hradec Kralove, Czech Republic

Abstract:

There is great attention being paid in the field of development of first reading, thus early literacy skills in the Czech Republic. Yet inconclusive results of PISA and PIRLS force us to think over the teacher's work, his/her roles in the education process and methods and forms used in lessons. There is also a significant importance to monitor the family environment and the pupil, themselves. The aim of the publishing output is to focus on one side dealing with methods of practicing reading technique and their results in the process of comprehension. In the first part of the contribution there are the goals of development of reading literacy and the methods used in reading practice in some EU countries and a follow-up comparison of research implemented by the help of modern technology of an eye tracker device in the year 2015 and a research conducted at the Institute of Education and Psychological Counselling of the Czech Republic in the year 2011/12. These are the results of a diagnostic test of reading in first classes of primary schools, taught by the genetic method and analytic-synthetic method. The results show that in the first stage of practice there are no statistically significant differences between any researched subjects taught by different methods of reading practice (with the use of several diagnostic texts focused on reading technique and its comprehension). Different results are shown at the end of Grade One and during Grade Two of primary school.

Keywords: Elementary literacy, eye tracker device, diagnostic reading tests, reading teaching method.

STUDENTS AS GLOBAL CITIZENS: LESSONS FROM THE INTERNATIONAL STUDY TOUR

Ana Hol

Western Sydney University, Australia

Abstract:

Study and work operations are being transformed with the uses of technologies and are consequently becoming global. This paper outlines lessons learned based on the international study tour that Australian Bachelor of Information Systems students undertook. This research identifies that for the study tour to be successful, students need to gain skills that global citizens require. For example, students will need to gain an understanding of local cultures, local customs and habits. Furthermore, students would also need to gain an understanding of how a field of their future career expertise operates in the host country, how study and business are conducted internationally, which tools and technologies are currently being utilized on a global scale, what trends drive future developments world-wide and how business negotiations and collaborations are being undertaken across borders. Furthermore, this research provides a guide to educators who are planning, guiding and running study tours as it outlines the requirements of having a pre-tour preparatory session, carefully planned and executed tour itineraries and post-tour sessions during which students can reflect on their experiences and lessons learned so that they can apply them to future international business visits and ventures.

Keywords: Global education, international experiences, international study tours, students as global citizens, student centered education.

UTILIZING VIRTUAL WORLDS IN EDUCATION: THE IMPLICATIONS FOR PRACTICE

Teresa Coffman, Mary Beth Klinger

University of Mary Washington

Abstract:

Multi User Virtual Worlds are becoming a valuable educational tool. Learning experiences within these worlds focus on discovery and active experiences that both engage students and motivate them to explore new concepts. As educators, we need to explore these environments to determine how they can most effectively be used in our instructional practices. This paper explores the current application of virtual worlds to identify meaningful educational strategies that are being used to engage students and enhance teaching and learning.

Keywords: Virtual Environments, MUVes, Constructivist, Distance Learning, Learner Centered.

VIRTUAL OR VIRTUALLY U: EDUCATIONAL INSTITUTIONS IN SECOND LIFE

Nancy Jennings, Chris Collins

University of Cincinnati

Abstract:

Educational institutions are increasingly exploring the affordances of 3D virtual worlds for instruction and research, but few studies have been done to document current practices and uses of this emerging technology. This observational survey examines the virtual presences of 170 accredited educational institutions found in one such 3D virtual world called Second Life®, created by San- Francisco based Linden Lab®. The study focuses on what educational institutions look like in this virtual environment, the types of spaces educational institutions are creating or simulating, and what types of activities are being conducted.

Keywords: educational technology, emerging technology, metaverse, Second Life, virtual worlds

THE EFFECTS OF THE IMPACT OF INSTRUCTIONAL IMMEDIACY ON COGNITION AND LEARNING IN ONLINE CLASSES

Glenda A. Gunter

Mississippi State University

Abstract:

Current research has explored the impact of instructional immediacy, defined as those behaviors that help build close relationships or feelings of closeness, both on cognition and motivation in the traditional classroom and online classroom; however, online courses continue to suffer from higher dropout rates. Based on Albert Bandura's Social Cognitive Theory, four primary relationships or interactions in an online course will be explored in light of how they can provide immediacy thereby reducing student attrition and improving cognitive learning. The four relationships are teacher-student, student-student, and student-content, and student-computer. Results of a study conducted with inservice teachers completing a 14-week online professional development technology course will be examined to demonstrate immediacy strategies that improve cognitive learning and reduce student attrition. Results of the study reveal that students can be motivated through various interactions and instructional immediacy behaviors which lead to higher completion rates, improved self-efficacy, and cognitive learning.

Keywords: Distance Learning, Self-Efficacy, Instructional immediacy, Student achievement.

KNOWLEDGE RELATIONSHIP MODEL AMONG USER IN VIRTUAL COMMUNITY

Fariba Haghbin, Othman Bin Ibrahim, Mohammad Reza Attarzadeh Niaki

Qatar University

Abstract:

With the development of virtual communities, there is an increase in the number of members in Virtual Communities (VCs). Many join VCs with the objective of sharing their knowledge and seeking knowledge from others. Despite the eagerness of sharing knowledge and receiving knowledge through VCs, there is no standard of assessing ones knowledge sharing capabilities and prospects of knowledge sharing. This paper developed a vector space model to assess the knowledge sharing prospect of VC users.

Keywords: Knowledge sharing network, Virtual community, knowledge relationship, Vector Space Model.

DYNAMICS SIMULATION APPROACH IN ANALYZING PENSION EXPENDITURE

Hasimah Sapiri, Anton Abdulbasah Kamil, Razman Mat Tahar, Hanafi Tumin

Universiti Utara Malaysia

Abstract:

Salary risk and demographic risk have been identified as main risks in analyzing pension expenditure particularly in Defined Benefit pension plan. Therefore, public pension plan in Malaysia is studied to analyze pension expenditure due to salary and demographic risk. Through the literature review and interview session with several officers in public sector, factors affecting pension expenditure are determined. Then, the inter-relationships between these factors are analyzed through causal loop diagram. The System Dynamics model is later developed using iThink software to show how demographic and salary changes affect the pension expenditure. Then, by using actual data, the impact of different policy scenarios on pension expenditure is analyzed. It is shown that dynamics simulation model of pension expenditure is useful to evaluate the impact of changes and policy decisions on risk particularly involving demographic and salary risk.

Keywords: Demographic and Salary risk, Pension Expenditure, Public Policy, System Dynamics.

KNOWLEDGE MANAGEMENT APPLIED TO FORENSIC SCIENCES

Norma Rodrigues Gomes

Brazilian Federal Police

Abstract:

This paper presents initiatives of Knowledge Management (KM) applied to Forensic Sciences field, especially developed at the Forensic Science Institute of the Brazilian Federal Police. Successful projects, related to knowledge sharing, drugs analysis and environmental crimes, are reported in the KM perspective. The described results are related to: a) the importance of having an information repository, like a digital library, in such a multidisciplinary organization; b) the fight against drug dealing and environmental crimes, enabling the possibility to map the evolution of crimes, drug trafficking flows, and the advance of deforestation in Amazon rain forest. Perspectives of new KM projects under development and studies are also presented, tracing an evolution line of the KM view at the Forensic Science Institute.

Keywords: Business Intelligence, Digital Library, Forensic Science, Knowledge Management

THE USED OF ENVIRONMENTAL ETHICS IN METHODS AND TECHNIQUES OF ENVIRONMENTAL MANAGEMENT

Amir Hossein Davami, Ali Gholami, Ebrahim Panahpour

Islamic Azad University, Iran

Abstract:

Although, it is a long time that human know about the importance of environment in life, but at the last decade of 20 century, the space that was full of hot scientific, collegial and political were made in environmental challenge, So much that, this problem not only disarrange the peace and security of life, but also it has threatened human existence. One of the problems in last years that are significant for authorities is unsatisfactory achieved results against of using huge cost for magnificent environmental projects. This subject leads thinker to this thought that for solving the environmental problems it is needed new methods include of sociology, ethics and philosophic, etc. methods apart of technical affairs. Environment ethics is a new branch of philosophic ethics discussion that discusses about the ethics relationship between humans and universe that is around them. By notifying to the above considered affairs, in today world, necessity of environmental ethics for environment management is reduplicated. In the following the article has been focused on environmental ethics role and environmental management methods and techniques for developing it.

Keywords: Environmental ethics and philosophy, Environmental challenges, Management techniques, Ethical values.

ADOPTABILITY ISSUES OF GPS IN PUBLIC SECTOR IN PAKISTAN

Assist. Prof. Asim Tanvir, Numera Razaqat

University of the Punjab, Lahore, Pakistan

Abstract:

This study discusses the stumbling blocks stifling the adoption of GPS technology in the public sector of Pakistan. This study has been carried out in order to describe the value of GPS technology and its adoption at various public sector organisations in Pakistan. Sample size for the research conducted was 200; personnel working in public sector having age above 29 years were surveyed. Data collected for this research has been quantitatively analysed with the help of SPSS. Regression analysis, correlation and cross tabulation were the techniques used to determine the strength of relationship between key variables. Findings of this research indicate that main hurdles in GPS adoption in the public sector of Pakistan are lack of awareness about GPS among masses in general and the stakeholders in particular, lack of initiative on part of government in promoting new technologies, unavailability of GPS infrastructure in Pakistan and prohibitions on map availability because of security reasons.

Keywords: Adoptability issues, Growth of GPS, GPS infrastructure, Public sectors in Pakistan

SYSTEMS AND SOFTWARE SAFETY AND SECURITY

Assist. Prof. Marzieh Mokhtaripour

university of Esfahan

Abstract:

Security issue and the importance of the function of police to provide practical and psychological contexts in the community has been the main topics among researchers , police and security circles and this subject require to review and analysis mechanisms within the police and its interaction with other parts of the system for providing community safety. This paper examine national and social security in the Internet.

Keywords: Internet National security Social security

A STUDY OF THE DAMAGES TO HISTORICAL MONUMENTS DUE TO CLIMATIC FACTORS AND AIR POLLUTION AND OFFERING SOLUTIONS

Shoureshe Kanani, Hassan Zandi

,Islamic Azad University

Abstract:

Historical monuments as architectural heritage are, economically and culturally, considered one of the key aspects for modern communities. Cultural heritage represents a country-s national identity and pride and maintains and enriches that country-s culture. Therefore, conservation of the monuments remained from our ancestors requires everybody-s serious and unremitting effort. Conservation, renewal, restoration, and technical study of cultural and historical matters are issues which have a special status among various forms of art and science in the present century and this is due to two reasons: firstly, progress of humankind in this century has created a factor called environmental pollution which not only has caused new destructive processes of cultural/historical monuments but also has accelerated the previous destructive processes by several times, and secondly, the rapid advance of various sciences, especially chemistry, has lead to the contribution of new methods and materials to this significant issue.

Keywords: Air Pollution, Climatic, Historical Monuments

How Do Politicians Recover Their Costs? The Political Economy of Representative Democracy in India

Subramaniam Chandran

Vinayaka Missions University, Salem, India

Abstract:

This paper explores the features of political economy in the dynamics of representative politics in India. Politics is seen as enhancing economic benefits through acquiring and maintenance of power in the realm of democratic set up. The system of representation is riddled with competitive populism. Emerging leaders and parties are forced to accommodate their ideologies in coping with competitive politics. Electoral politics and voting behaviour reflect series of influences mooted by the politicians. Voters are accustomed to expect benefits out of state exchequer. The electoral competitors show a changing phase of investment and return policy. Every elector has to spend and realize his costs in his tenure. In the case of defeated electors, even the cost recovery is not possible directly; there are indirect means to recover their costs. The series of case studies show the method of party funding, campaign financing, electoral expenditure, and cost recovery. Regulations could not restrict the level of spending. Several cases of disproportionate accumulation of wealth by the politicians reveal that money played a major part in electoral process. The political economy of representative politics hitherto ignores how a politician spends and recovers his cost and multiplies his wealth. To be sure, the acquiring and maintenance of power is to enhance the wealth of the electors.

Keywords: Political economy, representative politics, costrecovery, electoral politics

ETHICS IN NEGOTIATIONS: THE CONFRONTATION BETWEEN REPRESENTATION AND PRACTICES

Claude Alavoine

PAG Business School, France

Abstract:

While in practice negotiation is always a mix of cooperation and competition, these two elements correspond to different approaches of the relationship and also different orientations in term of strategy, techniques, tactics and arguments employed by the negotiators with related effects and in the end leading to different outcomes. The levels of honesty, trust and therefore cooperation are influenced not only by the uncertainty of the situation, the objectives, stakes or power but also by the orientation given from the very beginning of the relationship. When negotiation is reduced to a confrontation of power, participants rely on coercive measures, using different kinds of threats or make false promises and bluff in order to establish a more acceptable balance of power. Most of the negotiators have a tendency to complain about the unethical aspects of the tactics used by their counterparts while, as the same time, they are mostly unaware of the sources of influence of their own vision and practices. In this article, our intention is to clarify these sources and try to understand what can lead negotiators to unethical practices.

Keywords: competition, cooperation, ethics, negotiation, power

THE LOW-FERTILITY PROBLEM IN HONG KONG: DO MAINLANDERS- BIRTHS HELP TO REJUVENATE LOW-FERTILITY PROBLEM?

Nancy, Ling Sze Leung

The Court of Final Appeal of Hong Kong

Abstract:

Hong Kong is one of the regions in the world where Total Fertility Rate (TFR) is very low. In 2001, the TFR dropped until 0.931, which means 1 woman even cannot give birth to one child on average. However, after the reformation of the 'Right of Abode of Hong Kong' in 2001 and the Chinese Central Government loosened the disembarkation procedure of mainland Chinese (mainlander) to enter Hong Kong in 2003; mainlander couples started to cross the border for giving births in Hong Kong. This action raises Hong Kong-s TFR quickly from 0.931 (2001) to 1.094 (2010). Usually, an increasing trend of TFR means a sign of rejuvenation in low-fertility, but in the case of Hong Kong, the increase of TFR does not, rather it generates other population problems. This paper is going to discuss do mainlanders- births help to solve the low-fertility problem in Hong Kong.

Keywords: Cross Border Birth, Low-fertility, Mainlander, Total Fertility Rate

Knowledge Management and e-Learning –An Agent-Based Approach

Teodora Bakardjieva, Galya Gercheva

Varna Free University, Bulgaria

Abstract:

In this paper an open agent-based modular framework for personalized and adaptive curriculum generation in e-learning environment is proposed. Agent-based approaches offer several potential advantages over alternative approaches. Agent-based systems exhibit high levels of flexibility and robustness in dynamic or unpredictable environments by virtue of their intrinsic autonomy. The presented framework enables integration of different types of expert agents, various kinds of learning objects and user modeling techniques. It creates possibilities for adaptive e-learning process. The KM e-learning system is in a process of implementation in Varna Free University and will be used for supporting the educational process at the University.

Keywords: agents, e-Learning, knowledge management, knowledge sharing, artificial intelligence

Brain Drain of Doctors; Causes and Consequences in Pakistan

Muhammad Wajid Tahir, Rubina Kauser, Majid Ali Tahir

University of Gujrat, Pakistan

Abstract:

Pakistani doctors (MBBS) are emigrating towards developed countries for professional adjustments. This study aims to highlight causes and consequences of doctors- brain drain from Pakistan. Primary data was collected from Mayo Hospital, Lahore by interviewing doctors (n=100) through systematic random sampling technique. It found that various socio-economic and political conditions are working as push and pull factors for brain drain of doctors in Pakistan. Majority of doctors (83%) declared poor remunerations and professional infrastructure of health department as push factor of doctors- brain drain. 81% claimed that continuous instability in political situation and threats of terrorism are responsible for emigration of doctors. 84% respondents considered fewer opportunities of further studies responsible for their emigration. Brain drain of doctors is affecting health sector-s policies / programs, standard doctor-patient ratios and quality of health services badly.

Keywords: Brain Drain, Emigration, Remuneration, Politicalinstability, MBBS doctors

FROM SEPARATISM TO COALITION: VARIANTS IN LANGUAGE POLITICS AND LEADERSHIP PATTERN IN DRAVIDIAN MOVEMENT

Subramaniam Chandran

Vinayaka Missions University, Salem, India

Abstract:

This paper describes the evolution of language politics and the part played by political leaders with reference to the Dravidian parties in Tamil Nadu. It explores the interesting evolution from separatism to coalition in sustaining the values of parliamentary democracy and federalism. It seems that the appropriation of language politics is fully ascribed to the DMK leadership under Annadurai and Karunanidhi. For them, the Tamil language is a self-determining power, a terrain of nationhood, and a perennial source of social and political powers. The DMK remains a symbol of Tamil nationalist party playing language politics in the interest of the Tamils. Though electoral alliances largely determine the success, the language politics still has significant space in the politics of Tamil Nadu. Ironically, DMK moves from the periphery to centre for getting national recognition for the Tamils as well as for its own maximization of power. The evolution can be seen in two major phases as: language politics for party building; and language politics for state building with three successive political processes, namely, language politics in the process of separatism, representative politics and coalition. The much pronounced Dravidian Movement is radical enough to democratize the party ideology to survive the spirit of parliamentary democracy. This has secured its own rewards in terms of political power. The political power provides the means to achieve the social and political goal of the political party. Language politics and leadership pattern actualized this trend though the movement is shifted from separatism to coalition.

Keywords: Language politics, cultural nationalism, leadership, social justice

KNOWLEDGE MANAGEMENT MODEL FOR MANAGING KNOWLEDGE AMONG RELATED ORGANIZATIONS

Mahboubeh Molaei

National University of Malaysia

Abstract:

Transferring information developed by other peoples is an ordinary event that happens during daily conversations, for example when employees see each other in the organization, or when they are having lunch together, or attending a meeting, they use to talk about their experience, and discuss about their current projects, and talk about their successes over some specific problems. Despite the potential value of leveraging organizational memory and expertise by using OMS and ER, still small organizations haven't been able to capitalize on its promised value. Each organization has its internal knowledge management system, in some of organizations the system face the lack of expert people to save their experience in the repository and in another hand on some other organizations there are lots of expert people but the organization doesn't have the maximum use of their knowledge.

Keywords: Knowledge, knowledge management.

USERS- MOTIVATION AND SATISFACTION WITH IS

Abbas Moshref Razavi, Rodina Ahmad

University of Malaya

Abstract:

To motivate users to adopt and use information systems effectively, the nature of motivation should be carefully investigated. People are usually motivated within ongoing processes which include a chain of states such as perception, stimulation, motivation, actions and reactions and finally, satisfaction. This study assumes that the relevant motivation processes should be executed in a proper and continuous manner to be able to persistently motivate and re-motivate people in organizational settings and towards information systems. On this basis, the study attempts to propose possible relationships between this process-nature view of motivation in terms of the common chain of states and the nearly unique properties of information systems as is perceived by users in the sense of a knowledgeable and authoritative entity. In the conclusion section, some guidelines for practitioners are suggested to ease their tasks for motivating people to adopt and use information systems.

Keywords: Information Systems, Satisfaction, Motivation

THE EFFECTS OF HUMAN ACTIVITY IN YASUJ AREA ON THE HEALTH OF STREAM CITY

Jamalodin Alvani, Fardin Boustani, Omid Tabiee, Masoud Hashemi

Islamic Azad University

Abstract:

The Yasuj city stream named the Beshar supply water for different usages such as aquaculture farms, drinking, agricultural and industrial usages. Fish processing plants, Agricultural farms, waste water of industrial zones and hospitals waste water which they are generate by human activity produce a considerable volume of effluent and when they are released in to the stream they can effect on the water quality and down stream aquatic systems. This study was conducted to evaluate the effects of outflow effluent from different human activity and point and non point pollution sources on the water quality and health of the Beshar river next to Yasuj. Yasuj is the biggest and most important city in the Kohkiloye and Boyerahmad province. The Beshar River is one of the most important aquatic ecosystems in the upstream of the Karun watershed in south of Iran which is affected by point and non point pollutant sources. This study was done in order to evaluate the effects of human activities on the water quality and health of the Beshar river. This river is approximately 190 km in length and situated at the geographical positions of $51^{\circ} 20'$ to $51^{\circ} 48'$ E and $30^{\circ} 18'$ to $30^{\circ} 52'$ N it is one of the most important aquatic ecosystems of Kohkiloye and Boyerahmad province in south-west Iran. In this research project, five study stations were selected to examine water pollution in the Beshar River systems. Human activity is now one of the most important factors affecting on hydrology and water quality of the Beshar river. Humans use large amounts of resources to sustain various standards of living, although measures of sustainability are highly variable depending on how sustainability is defined. The Beshar river ecosystems are particularly sensitive and vulnerable to human activities. The water samples were analyzed, then some important water quality parameters such as pH, dissolve oxygen (DO), Biochemical Oxygen Demand (BOD5), Chemical Oxygen Demand (COD), Total Suspended Solids (TDS), Turbidity, Temperature, Nitrates (NO₃) and Phosphates (PO₄) were estimated at the two stations. The results show a downward trend in the water quality at the down stream of the city. The amounts of BOD5, COD, TSS, T, Turbidity, NO₃ and PO₄ in the down stream stations were considerably more than the station 1. By contrast the amounts of DO in the down stream stations were less than to the station 1. However when effluent discharge consequence of human activities are released into the Beshar river near the city, the quality of river are decreases and the environmental problems of the river during the next years are predicted to rise.

Keywords: Health, Human activities, Water pollution, Yasuj, Iran

MINING IMPLICIT KNOWLEDGE TO PREDICT POLITICAL RISK BY PROVIDING NOVEL FRAMEWORK WITH USING BAYESIAN NETWORK

Siavash Asadi Ghajarloo

Multimedia University, Malaysia

Abstract:

Nowadays predicting political risk level of country has become a critical issue for investors who intend to achieve accurate information concerning stability of the business environments. Since, most of the times investors are layman and nonprofessional IT personnel; this paper aims to propose a framework named GECR in order to help nonexpert persons to discover political risk stability across time based on the political news and events. To achieve this goal, the Bayesian Networks approach was utilized for 186 political news of Pakistan as sample dataset. Bayesian Networks as an artificial intelligence approach has been employed in presented framework, since this is a powerful technique that can be applied to model uncertain domains. The results showed that our framework along with Bayesian Networks as decision support tool, predicted the political risk level with a high degree of accuracy.

Keywords: Bayesian Networks, Data mining, GECRframework, Predicting political risk.

The Organizational Innovativeness of Public Listed Housing Developers in Malaysia

Nor'Aini Yusof, Ismael Younis Abu-Jarad

Universiti Sains Malaysia

Abstract:

This paper investigated the organizational innovativeness of public listed housing developers in Malaysia. We conceptualized organizational innovativeness as a multi-dimensional construct consisting of 5 dimensions: market innovativeness, product innovativeness, process innovativeness, behavior innovativeness and strategic innovativeness. We carried out questionnaire survey with all accessible public listed developers in Malaysia and received a 56 percent response. We found that the innovativeness of public listed housing developers is low. The paper ends by providing some explanations for the results.

Keywords: innovativeness, housing industry, measurement of innovativeness, public listed housing developers

COMMUNITY INNOVATION IN SUSTAINABLE DEVELOPMENT: A CROSS CASE STUDY

Tingan Tang, Kimmo Karhu, Matti Hamalainen

Aalto University School of Science and Technology, Espoo, 02150, Finland

Abstract:

Although in sustainable development field, innovative solutions have been sought worldwide by environmental groups, academia, governments and companies for many years, recently, citizens and communities have emerged as a new group and taken more and more active role in this field. Many scholars call for more research on the role of community and community innovation in sustainable development. This paper is to respond to the calls. In this paper, we first summarize a comprehensive set of innovation principles. Then, we do a qualitative cross case study by comparing three community innovation cases in three different areas of sustainable development according to the innovation principles. Finally, we summarize the case comparison and discuss the implications to sustainable development. A unified role model and innovation distribution map of community innovation are developed to better understand community innovation in sustainable development..

Keywords: Community innovation, grassroots innovation, sustainable development, sustainability.

WHEN EXPLANATIONS “CAUSE“ ERROR: A LOOK AT REPRESENTATIONS AND COMPRESSIONS

Michael Lissack

University in Washington DC

Abstract:

We depend upon explanation in order to “make sense” out of our world. And, making sense is all the more important when dealing with change. But, what happens if our explanations are wrong? This question is examined with respect to two types of explanatory model. Models based on labels and categories we shall refer to as “representations.” More complex models involving stories, multiple algorithms, rules of thumb, questions, ambiguity we shall refer to as “compressions.” Both compressions and representations are reductions. But representations are far more reductive than compressions. Representations can be treated as a set of defined meanings – coherence with regard to a representation is the degree of fidelity between the item in question and the definition of the representation, of the label. By contrast, compressions contain enough degrees of freedom and ambiguity to allow us to make internal predictions so that we may determine our potential actions in the possibility space. Compressions are explanatory via mechanism. Representations are explanatory via category. Managers are often confusing their evocation of a representation (category inclusion) as the creation of a context of compression (description of mechanism). When this type of explanatory error occurs, more errors follow. In the drive for efficiency such substitutions are all too often proclaimed – at the manager-s peril..

Keywords: Coherence, Emergence, Reduction, Model

COURSE ADOPTION OF MS TECHNOLOGIES – CASE STUDY

Lilac Al Safadi, Rana Abu Nafesa, Regina Garcia

King Saud University, Saudi Arabia

Abstract:

Motivated by Microsoft Co. Academic Program initiative, the department of Information Technology in King Saud University has adopted Microsoft products in three courses. The initiative aimed at enhancing the abilities of the university graduates and equipping them with skills that would help them in the job market. A number of methods of collecting assessment data were used to evaluate the course adoption initiative. Assessment data indicated that the goal of the course adoption is being achieved and that the students were much better prepared to design applications and administrate networks.

Keywords: course adoption, assessment, programming, technologies

INTERNET: A NEW MEDIUM TO PROMOTE TRADITIONAL DANCES IN INDONESIA

Maria Satya Rani, Fandy Tjiptono, Suyoto

A tma Jaya University, Yogyakarta, Indonesia.

Abstract:

As a multicultural country, Indonesia has many subcultures with unique performing arts. Some of them are well-known to international tourists, such as music ensemble (known as gamelan) in Bali and Java, shadow puppet play (wayang) in Java, and martial arts (known as pencak silat) in Sumatra. Some examples of famous traditional dances in Indonesia are Srimpi from Yogyakarta and Solo, Legong from Bali, and Gong dance from Kalimantan. Performing arts show the identity of a nation. However, they are a complex subject, especially when they are addressed to children. The performing arts, e.g. music, dance theatre, and opera are experiential, experimental, and emotionally charged. Therefore, the right strategy and promotion need to be developed to engage children to appreciate and preserve traditional dances. This study aims to explore and identify possibilities of internet usage as a medium to promote traditional dances, especially to children in Indonesia.

Keywords: children education, culture preservation in Indonesia, national identity, online promotion

IRANIAN BAZAARS: THE ILLUSTRATION OF STABLE THOUGHTS

Aida Amirazodi

Young Researcher Club, Islamshahr Branch

Abstract:

"Bazaar" is a Persian word from the language of Iranians of 2500 years ago which has entered the languages of other countries. "Bazaar", the trading or marketing place with the architectural principles and concerns, was formed in Iran because of the long experience of marketing. This has become a valuable inheritance of Islamic ideological civilization and Iranian advanced architecture and a model of Islamic-marketing places with spectacular elements and parts, and the place for economical, social and cultural exchanges. "Bazaars" are found in cities of Iran and many Islamic countries in west of Asia and north of Africa. With the stable structure and function as a symbol of social values, this place has become the economic center and the illustration of stable architecture and advanced principles. "Bazaars" as the heart of Iranian cities economy with several major and minor rows of shops, in closed and open areas, along a fixed line or branches with beautiful arcs, patios, and frameworks are among the main national inheritance of Iran and one of the important Iranian architectural treasures because of its Iranian nobility.

Keywords: Traditional Bazaar, Form of Bazaar, Iranian Architecture

FACTORS INFLUENCING ENVIRONMENTAL MANAGEMENT PRACTICES AMONG HOTELS IN MALAYSIA

Zaiton Samdin, Kasimu Abdu Bakori, Hamimah Hassan

Universiti Putra Malaysia

Abstract:

This paper attempts to investigate the factors that influence hotel managers- attitudes towards sustainable tourism practices (STP) in Kuala Lumpur and the state of Selangor in Malaysia. The study distributes 104 questionnaires to hotels ranging from one star to five-star categories including budget hotels. Out of this figure, 60 copies of the questionnaires were returned and analyzed. The finding revealed that of all the seven factors investigated, only the variables measuring incentives and knowledge have significantly influenced sustainable tourism practices in the country. Therefore, government and other green bodies within the country should continue to provide hotels with incentives for sound technologies. Moreover, the government agencies should continue to educate hoteliers on the relevance of environmental protection for the successful implementation of sustainable tourism practices.

Keywords: Attitude, incentive, knowledge, sustainable tourism practices

ROBUST HUMAN RIGHTS GOVERNANCE: DEVELOPING INTERNATIONAL CRITERIA

Helen P. Greatrex

Victoria University, New Zealand

Abstract:

Many states are now committed to implementing international human rights standards domestically. In terms of practical governance, how might effectiveness be measured? A facevalue answer can be found in domestic laws and institutions relating to human rights. However, this article provides two further tools to help states assess their status on the spectrum of robust to fragile human rights governance. The first recognises that each state has its own 'human rights history' and the ideal end stage is robust human rights governance, and the second is developing criteria to assess robustness. Although a New Zealand case study is used to illustrate these tools, the widespread adoption of human rights standards by many states inevitably means that the issues are relevant to other countries. This is even though there will always be varying degrees of similarity-difference in constitutional background and developed or emerging human rights systems.

Keywords: robust human rights governance, fragile states.

DETERMINANTS FOR SUCCESS IN EXPATRIATION OF MALAYSIAN INTERNATIONAL CORPORATIONS

Senian Malie, Oriah Akir

Universiti Teknologi MARA (Sarawak), Malaysia.

Abstract:

Malaysian corporations going global increased many folds. The shift from domestic to international operations requires increased expatriation to achieve global business goals. Therefore, this study aims to identify the determinants for success in expatriation of Malaysian international corporations. There are certain attributes necessary for a global employee to succeed in international assignment. Self-administered questionnaires were sent to 327 respondents with a response rate of 35.2 percent. The results indicated that most Malaysian manufacturers are involved in expatriation. For a global employee to succeed in an international assignment, the ability to work in international teams was identified and ranked as the most important factor in determining the effectiveness of expatriation followed by language proficiency, adaptability to the international assignment and expatriate sensitivity to cultural elements. The results support previous research with regard to the importance of an effective expatriation selection process in order for a company-s international expansion strategy to succeed.

Keywords: Key Competencies, Expatriate, Expatriation, Globalization, and International Assignment

ECOTOURISM, EXPANSION, ALONGSIDE WITH DOMINANT FUNCTION OF KHARK (KHARG) AND KHARKO ISLANDS

Maral Mohamadi Zanjani

Young Researcher Club, Islmashahr Branch, Tehran

Abstract:

In recent decade's tourism industry is one of main reasons of the social and economical development for many countries; so these countries try to gain more portion of it for themselves. The excessive natural and cultural touristy potentialities in Iran made this country to be one of the most attractive sightseeing areas, although; Iran has got the lowest rate of tourists. Khark Island is about 32 km. It is a beautiful coral reef coast; about 98% of oil export has been done through this place. The ecotourism potentialities of Khark and Kharko Islands (about 3.7km far from Khark) are the reason to consider ecotourism and the main activity in these islands which is exporting oil at the same time. This article refers to way of measuring the geographical coordination of the place, and the potentialities, ecotourism attraction of the islands and introduces some ideas in order to expand tourism in the islands.

Keywords: Ecotourism, expansion, tourism, attraction, dominant function, Khark and Kharko Islands

DESIGN AESTHETICS OF MOBILE INTERFACE

Shafiq ur Rehman, Jane-Lisa Coughlan

National University of Computer & Emerging Science, Pakistan

Abstract:

Mobiles are considered to be the most frequently used electronic items in world after electricity. It is probably the only device that can be used by any gender with no age limits depending on its functionality. This paper present the interactive interface of Mobile and particularly aiming the use of advanced phones which are also called smart phones. With the changes in the trend where users are now moving from ordinary mobiles to the one with touch screens and facilities such as WiFi and internet browsing.

Keywords: interface design, functionality, intelligent system

A DESIGN FRAMEWORK FOR EVENT RECOMMENDATION IN NOVICE LOW-LITERACY COMMUNITIES

Yimeng Deng, Klarissa T.T. Chang

National University of Singapore

Abstract:

The proliferation of user-generated content (UGC) results in huge opportunities to explore event patterns. However, existing event recommendation systems primarily focus on advanced information technology users. Little work has been done to address novice and low-literacy users. The next billion users providing and consuming UGC are likely to include communities from developing countries who are ready to use affordable technologies for subsistence goals. Therefore, we propose a design framework for providing event recommendations to address the needs of such users. Grounded in information integration theory (IIT), our framework advocates that effective event recommendation is supported by systems capable of (1) reliable information gathering through structured user input, (2) accurate sense making through spatial-temporal analytics, and (3) intuitive information dissemination through interactive visualization techniques. A mobile pest management application is developed as an instantiation of the design framework. Our preliminary study suggests a set of design principles for novice and low-literacy users.

Keywords: Event recommendation, iconic interface, information integration, spatial-temporal clustering, user-generated content, visualization techniques

SOCIAL AGGRAVATIONS DURING THE PERIOD OF MEDIEVAL WARS IN EUROPE

Nurmukhambetov Ardak

Kazakh National University

Abstract:

This article makes an attempt to disclose the dynamics of development of social interactions in an aggravated environment in relation to the distinctive features of religious wars and their negative impact to the society. Crisis situations that took place in all spheres of social life are described, on the grounds of which the author comes to specific conclusions.

Keywords: War, medieval period, social relations, nation, Europe.

THE PLACE OF PICTOGRAMS AS A UNIVERSAL VISUAL COMMUNICATION TOOL IN ORGANIZING DAILY LIFE

Rıdvan KARAHAN¹

¹ Dicle University, Institute of Educational Sciences,,

ORCID ID: 0000-0001-9936-2973

ABSTRACT

As a social being, human has always been in a communication effort from the Paleolithic age to the present, has found different ways of communicating and developed it. As its population increased and its technology developed, it became inevitable to live together and it felt the need for more effective communication. Verbal communication was insufficient to meet their needs and needed a visual communication tool. Before he found writing, he developed the pictogram using simple symbols, stylized figures, and pictography, a writing system consisting of these symbols. He used the pictogram, trying to depict an event, an object, an animal or a ritual in a simple way. Pictograms have turned into universal symbols that are needed more and take a more active role in organizing life with the developing technology and increasing population over time. These simple symbols allowed the message to be conveyed with a short eye contact by purifying the word density of the written message.

Pictograms appear in different forms in different areas of daily life. They organize daily life by pointing out the danger of falling on occupational safety warning signs, escalators at airports, masjids (prayer room) at bus terminals, emergency exits at school or a pedestrian crossing in traffic, guiding people in public living areas. These symbols have created a common communication language by carrying the same meaning almost everywhere in the world.

In this study, the role and importance of pictograms, which have become a universal visual culture product, in arranging our daily life, is emphasized by using the literature review method. The concept of pictogram is explained etymologically and epistemologically, the history of pictograms, their development process, how they become a common visual culture product and how they organize life in the universal sense are examined.

Keywords: Visual communication, symbol, pictogram.

